

VI. évfolyam.
1928.

11. szám,
november.

MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE

SZERKESZTI ÉS KIADJA A M. KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL.

Megjelenik havonta.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 10 pengő
Közliv.)
közalk.) részére 6 .

Igazgató:

KOVÁCS ALAJOS dr.
h. államtitkár, a M. Tud. Akad. I. tagja.

Szerkesztő:

DOBOVITS SÁNDOR dr.
miniszteri osztálytanácsos.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest,
II., Keleti Károly-utca 7.

TELEFON: Aut. 500-20.

TARTALOM:

	Old.		Old.
Terület és népesség.			
Képzőintézetek az 1926/27. tanévben. — <i>Tiprovácz Gyula dr.</i>	1145	A világ hajóparkja az 1927/28. pénzügyi évben. — <i>Somogyi József dr.</i>	1203
Szociális statisztika.			
Lakóházépítkezés az 1928. év III. negyedében	1157	Árstatisztika és pénzügy.	
Mezőgazdaság.			
A magyar földbirtokosok jelzőlogilag bekebelezett terheinek összeírása és az összeírás ideiglenes eredményei az 1928 június 30-i állapot szerint. — <i>Konkoly Thege Gyula dr.</i>	1158	A viziutakra fordított állami kiadások	1207
A fertőző állapotbetegségek pusztításai 1927-ben. — <i>Szöllősy Zoltán dr.</i>	1168	Konzuli jelentések.	
Tenyészállatoknak a köztenyésztés céljaira való kiosztása 1927-ben	1172	Ausztria	1209
Állami méntelepek	1173	Irodalmi Szemle.	
A kultúrmérnöki hivatalok talajjavítási munkálatai	1174	Könyvismertetések	1222
A világ kakaótermelése és fogyasztása	1175	Magyar Statisztikai Évkönyv. 1926. A Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének Évkönyve 1926—1927.	
Ipar.			
Iparstatisztikai problémák és a gyáripari termelési statisztika 1927. évi eredményei. — <i>Farkasfalvi Sándor dr.</i>	1178	Könyvtári szaporulat	1224
Kereskedelem és közlekedés.			
Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. év első kilenc hónapjában	1186	Folyóiratszemle	1226
Magyarország külkereskedelme 1928. október havában	1195	Egyéb.	
Közúti forgalmi balesetek Európa néhány nagyobb városában az 1927. évben. — <i>Várszeghy János dr.</i>	1197	A német statisztika és a német statisztikusok ülésezése Hamburgban. <i>Thirring Lajos dr.</i>	1228
		Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.	1255
		Szakszótáryülések.	
		Magyar Statisztikai Társaság	1258
		Előadölések.	
		A Társaság kiadványai.	
		Nagy-Britannia gazdasági adatai	1260
		Összefoglaló helyzetjelentés	1262
		Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Aralakulás. — Pénzügyi be- telemek. — A részvények értéke. — Fizesé- képességek. — Váltóóvasok.	
		Gazdasági jelzőtábla.	
		Rajzok a gazdasági jelzőtáblához. (Népmoz- galom. — Széntermelés. — Külkereskedelmi forgalom. — Csődök és egyességek. — Gépjárműállomány. — Rádióengedélyesek.)	

Utánnymás csak a forrás megjelölésével van megengedve.

Ára: 1 pengő 50 fillér.

VIe année.
1928.

REVUE HONGROISE DE STATISTIQUE

N° 11.
Novembre

RÉDIGÉE ET PUBLIÉE PAR L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE DU ROYAUME DE HONGRIE.

Paraît chaque mois. — Abonnement :

Hongrie.

Un an 10 pengős

Etranger, port compris.

Un an 12 pengős

Directeur :

Dr ALOÏSE KOVÁCS
sous-secrétaire d'Etat, membre corresp. de
l'Académie Hongroise des Sciences.

Rédacteur :

Dr ALEXANDRE DOBROVITS
conseiller de section.

Rédaction et administration :

**Budapest,
II., Keleti Károly-u. 7.**

Téléphone: Aut. 500—20.

SOMMAIRE :

	Page		Page
<i>Territoire et population.</i>		Accidents de la circulation dans quel- ques grandes villes de l'Europe en 1927. — <i>Dr Jean Várszeghy</i>	1197
Les écoles normales maternelles et les écoles normales primaires de la Hongrie dans l'année scolaire 1926- 1927. — <i>Dr Jules Tiprovácz</i>	1145	Le tonnage mondial pendant l'année financière 1927-28. — <i>Dr Joseph Somogyi</i>	1203
<i>Statistique sociale.</i>		<i>Finances. — Prix.</i>	
Construction d'habitations en Hongrie, III ^e trimestre de 1928.	1157	Les dépenses publiques affectées aux voies d'eau de Hongrie	1207
<i>Agriculture.</i>		<i>Rapports consulaires.</i>	
L'enquête sur les charges hypothé- caires des propriétés rurales de Hongrie et ses résultats provisoires suivant la situation au 30 juin 1928. <i>Dr Jules Konkoly Thege</i>	1158	Autriche	1209
Ravages des maladies infectieuses des animaux domestiques en Hongrie, 1927. — <i>Dr Zoltán Szöllösy</i>	1168	<i>Revue littéraire.</i>	
Distribution des animaux reproducteurs pour développer l'élevage en Hongrie, 1927	1172	Chronique de livres	1222
Les haras de l'Etat hongrois	1173	Annuaire Statistique Hongrois. 1926. Annuaire de l'Association Nationale des Usines sidérurgiques et des Ateliers de construc- tion mécanique de Hongrie 1926—1927.	
Les travaux d'amélioration de sol effectués en Hongrie	1174	Accroissement de bibliothèque	1224
Production et consommation mondiales de cacao	1175	Revue	1226
<i>Industrie.</i>		<i>Autres.</i>	
Les problèmes de la statistique in- dustrielle et les résultats de 1927 de la statistique de la production manufacturière en Hongrie. — <i>Dr Alexandre Farkas/Alvi</i>	1178	La statistique allemande et les Confé- rences des statisticiens allemands à Hambourg. — <i>Dr Louis Thirring</i>	1228
<i>Commerce et communications.</i>		Commission hongroise pour la fixa- tion des valeurs de statistique com- merciale	1255
Commerce extérieur de la Hongrie dans les neuf premiers mois de 1928.	1186	Séances de sections.	
Commerce extérieur de la Hongrie en octobre 1928.	1195	Société Hongroise de Statistique	1258
		Séances d'étude. Publications de la Société.	
		Données économiques de la Grande- Bretagne	1260
		Résumé de la situation en Hongrie	1262
		Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Forma- tion des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. Lettres de change protestées	
		Tableau économique	
		Graphiques au tableau économique. (Mouve- ment de la population. — Production de charbon. — Commerce extérieur. — Fail- lites et concordats — Effectif des véhicu- les à moteur. — Abonnés du radio).	

La reproduction des articles est permise, à condition d'indiquer la source.

Prix du numéro: 1 pengő 50 fillérs.

Megjelent a legújabb

MAGYAR STATISZTIKAI ÉVKÖNYV

Új folyam XXXIV. * 1926.

Az ország közállapotaira, népesedési, szociális s gazdasági viszonyaira vonatkozó gazdag és részletes statisztikai anyagot összefoglaló új kötet tartalma az előző évfolyamokkal szemben számottevően bővült. Újítás az Évkönyvben, hogy függelékképpen az 1927. év több főeredménye is helyet kapott, bővült továbbá a kötet a legfontosabb nemzetközi adatok táblázataival.

Ára (kötve): 6.— pengő.

Megszerezhető a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatalban
Budapest II., Keleti Károly-utca 7. földszint 14.

Megjelent

az 1920. évi népszámlálás ötödik része:

RÉSZLETES DEMOGRÁFIA.

A 297 oldalas kötet ára vászonkötésben 7 P.

Megszerezhető a Magyar kir. Központi Statisztikai Hivatalban
(Budapest, II., Keleti Károly-utca 5—7. földszint 14.)

Szeptember közepén jelent meg Magyarország közgazdaságának és pénzügyeinek egyetemes kézikönyve, az

UNGARISCHES WIRTSCHAFTS-JAHRBUCH

A gazdasági élet és közigazgatás szakembereinek közreműködésével szerkesztették:

GRATZ GUSZTÁV dr.

IV. évfolyam:

BOKOR GUSZTÁV dr.

b. t. t., ny. m. kir. külügyminiszter

1928.

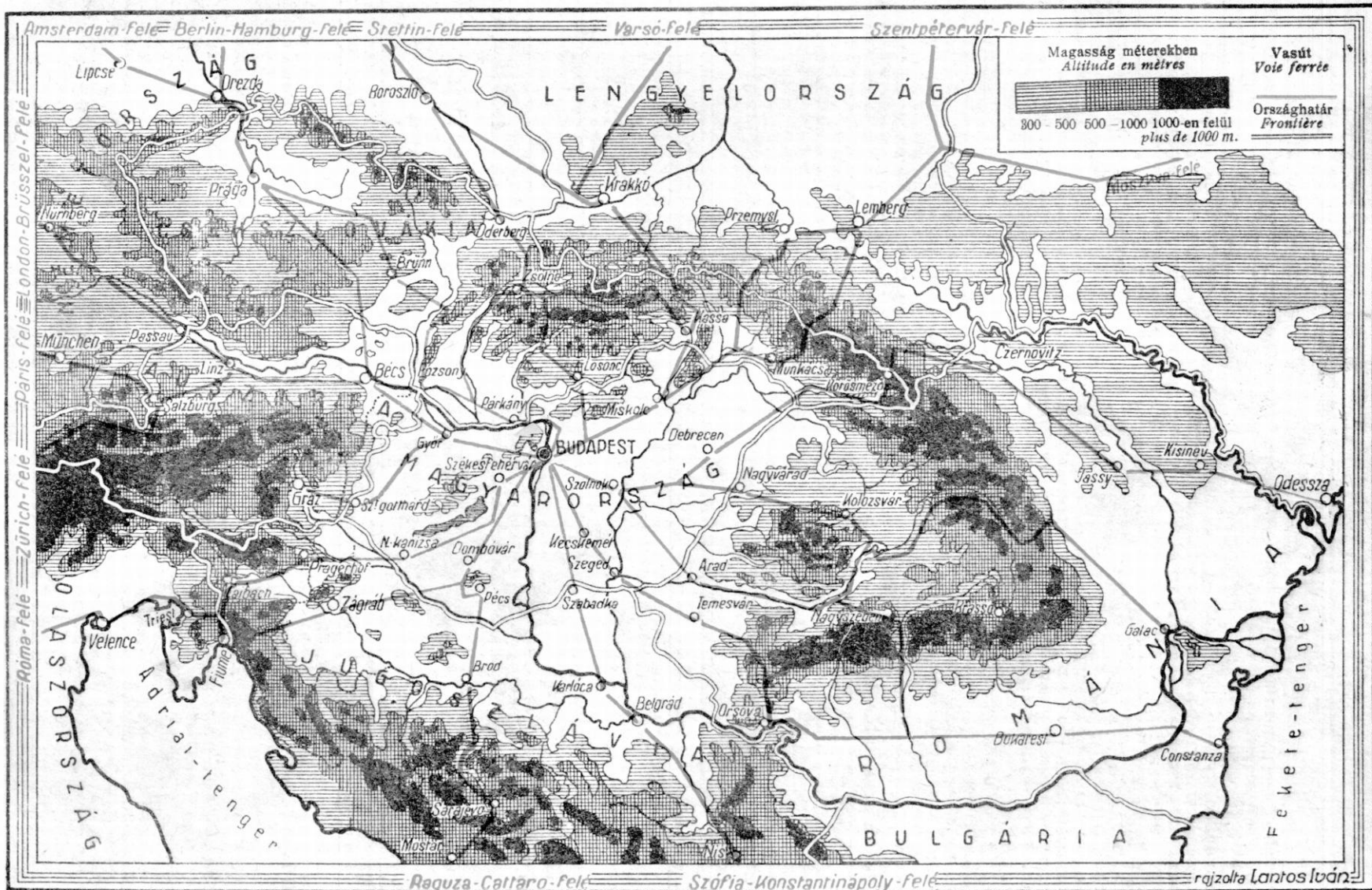
felelős szerkesztő

A Jahrbuch a közgazdaság valamennyi ágát felöleli és 32 fejezetben tárgyalja a mezőgazdaság, ipar, bel- és külkereskedelem, közlekedésügy, állami pénzügy, bank- és hitelügy, biztosítás, szociálpolitika és a gazdasági törvényhozás aktuális kérdéseit. A könyv minden politikai színezetet mellőzve, elsősorban a tények tárgyilagos előadására fekteti a fegyvert és az 1927/28. gazdasági év legújabb statisztikai adatait tartalmazza. Az idei kötet munkatársai a következők: *Éber* Antal dr., a Magyar-Olasz Bank v.-igazgatója; *Farkasfalvi Sándor* dr., min. oszt.-tan.; *Ferenczi* Izsó dr., h. áll.-titkár; *Felner* Frigyes dr., egyet. tanár; *Felner* Pál, a Leipziger Vilmos cég beltagja; *Hubert* Ernő, Máv. főfelügyelő; *Kállay* Tibor dr., ny. pénzügymin. *Kádas* Károly dr., min. titkár; *Kemény* Dezső dr., a bp. keresk. és iparkamara titkára; *Kovácsy* Rezső dr., gabonakereskedő; *Kutasi* Emeér dr., a BIOSZ igazgatója; ifj. *Leopold* Lajos, földbirtokos; *Lamotte* Károly dr., székesfővárosi tanácsnok; *Makai* Ernő dr., a Bely. Takarék-p. vezérig.; újlaki *Müller* Pál dr., vezérigazgató; *Müller* Vilmos, tőzsdebizományos; *Nagy* Iván dr., min. tanácsos; *Niki* Béla, a M. F. T. R. elnöke; *Nizsalovszky* Endre dr., min. o.-tanácsos; *Pap* Dezső dr., nv. h. államtitkár; *Pap* Géza, népiéleti min. áll. titkár; *Quandt* Richárd, a Magy. Nemzeti Bank ellenőre; *Schandl* Károly, az OKH. alelnök-vezérigazgatója; *Strowski* Lajos, Máv. igazg.-helyettes; br. *Szalay* Gábor, posta- és távirtda-vezérigazg.; *Szegő* Ernő dr., a bp. keresk. és iparkamara titkára; *Szendé* Péter Pál dr., ügyvéd; *Szladits* Károly dr., egyetemi tanár; *Tormay* Béla a m. kir. postatakarékpénztár v.-igazgatója; báró *Tornyay* Rezső, a M. Cukorgyárosok Orsz. Egy. elnöke; *Tószeghy* Emil dr., vezérigazgató; *Vassel* Károly, m. kir. légügyi igazgató.

A 393 szövegoldalra terjedő munka a szerkesztő-ég (I. Báró Liphay-u. 1.) kiadásában jelent meg és a főigazmányosnál, a *Grill-féle* údv. könyvkereskedésnél (V., Dorottya-u. 2., telefon: aut. 813—45) kapható.

A famentes papíron, elegáns vászonkötésben megjelent könyv ára 20 pengő.

Magyarország és a szomszédos államok. — La Hongrie et les pays limitrophes.

————— A régi Magyarország természet által nem jelzett határa. — Frontière non naturelle de la Hongrie ancienne.

Képzőintézeteink az 1926/27. tanévben.

Les écoles normales maternelles et les écoles normales primaires de la Hongrie dans l'année scolaire 1926—1927.

Résumé. En raison de l'élargissement du cadre de l'enseignement primaire, aux écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices la durée des études a été augmentée d'un an en 1920, de sorte qu'elles ont maintenant 5 classes. Depuis 1919, le nombre de ces écoles s'est accru de 18·4%; celui des professeurs, de 21·8%; celui des élèves, de 19·4%. Les élèves sortant brevetés peuvent continuer leurs études soit aux écoles normales bourgeoises, d'agriculture, de pédagogie médicale, soit aux écoles de professeurs de gymnastique et des arts plastiques. Sur les 781 élèves sortant brevetés en 1926—27, 77 (près de 10%) ont continué leurs études; la plupart (61·0%) sont entrés aux écoles normales bourgeoises.

Depuis 1926, les écoles normales maternelles, qui comprenaient auparavant 2 classes, ont 3 classes et les élèves diplômés doivent faire un stage d'une année. Le nombre de ces écoles a été réduit de 5 à 3; celui des élèves a diminué de plus de la moitié, tombant à 47·4%, mais le nombre du personnel enseignant a à peine changé depuis 1919.

*

Közoktatási kormányzatunknak a háború után egyik legfontosabb feladata volt az óvónő-, valamint a tanító- és tanítónőképzés újjászervezése. Alábbi adataink a már újjászervezett képzőintézetek legújabb adataival foglalkoznak, kiegészítve ezeket a multa vonatkozó néhány legfontosabb tudnivalóval.

Az első kisdedővóintézeteknek éppen 100 évvel ezelőtt történt felállítása után szükségessé vált az óvóintézeteket vezető egyének megfelelő kiképzése is. Társadalmi kezdeményezésre így 1837-ben nyílt meg gyakorló óvodával kapcsolatban az első *óvóképzőintézet*. A kiképzés ebben egy évig tartott és a növendékek egyelőre kizárólag férfiak voltak. Később már nőket is találunk a növendékek között, nemsokára pedig csupán nők szerepelnek a növendékek között a férfiak helyett. Különböző egyesületek gyer-

mekkertésznőképző tanfolyamokat is létesítettek. Ezek 3—4 hetes tanfolyamok voltak, melyek hovatovább egy évig tartó tanfolyammá bővültek. Az 1874-ben megalakult Országos Kisdedővó Egyesület már két évfolyamúvá bővítette képzőintézetét, példáját a többi egyesületek is követték, míg végre az 1891. XV. t.-c. egyöntetívé tette a kisdedővónőképzést. Az 1926-ban kiadott új szabályzat az óvónőképzőintézetek addigi 2 évfolyamát 3 évre emelte fel, melyet még egy gyakorlati év követ.

A tanítóképzés kezdetei a XVIII. századba nyúlnak vissza. Egyelőre főképp különböző tanintézetekkel kapcsolatban tanítóképző tanfolyamok működtek, de az egyes vallásfelekezetek önálló tanítóképzőket is létesítettek. A tanítóképzés törvényes szabályozása azonban csak az 1868. évi XXXVIII. törvénycikkkel történt meg. A törvény életbeléptekor ebben az irányban már jelentős volt a tevékenység, amennyiben 1867/68-ban már 35 tanító- és 6 tanítónőképző intézet működött.

A törvény a tanítóképzés idejét 3 évben állapította meg, csakhamar kitűnt azonban, hogy az így kijelölt keret szűk a kellő szakképzés megadására és az oklevél előfeltételül megszabott 1 vagy 2 évi gyakorlat megszerzése is nehézséggel jár. Ezért a kormány 1881-ben a tanító- és tanítónőképzőket 4 évfolyamúvá alakította át s a gyakorlati kiképzést magához a tanítóképzőhöz csatolta. A háború után a tanítóképzők fejlődésében új korszak indult meg. A népoktatás kereteinek bővülése és a tanítók iskolán kívüli feladatainak megsokasodása annyi előképzettséget kívánt, mely csak nehezen volt a 4 évfolyam kereteiben biztosítható, ezért a kormány a tanterv kibővítésével kapcsolatban 1920-ban tervbe vette az évfolyamok 6-ra való emelését, de tekintettel a megcsontított ország súlyos gazdasági helyzetére, erről egyelőre kénytelen volt lemondani s így jött létre 1923-ban az 5 évfolyamú tanítóképző tanterve, mely az 1925-ben kiadott utasításokkal a tanítóképzést szabályozta és mai alapjait megállapította.

1. Az óvónőképző intézetek 1918/19—1926/27.

Écoles normales maternelles, 1918/19—1926/27.

Tanév <i>Année scolaire</i>	Az iskolák — <i>Écoles</i>		A nyilvános <i>Élèves ordinaires</i>		A magán- <i>Élèves privés</i>		Az összes <i>Total des élév. ord. et privés</i>	Növekedés (+) v. csökkenés (-) %-ban — <i>Accroissement, (+) ou diminution (-) en %</i>
	száma <i>nombre</i>	A tanárok — <i>Professeurs</i>	tanulók					
			száma <i>nombre</i>	%	száma <i>nombre</i>	%		
1918/19	5	32	166	51.4	157	48.6	323	—
1919/20	5	37	159	46.8	181	53.2	340	+ 5.3
1920/21	5	35	159	48.9	166	51.1	325	— 4.4
1921/22	5	41	163	54.5	136	45.5	299	— 8.0
1922/23	4	40	164	69.5	72	30.5	236	— 21.1
1923/24	3	33	130	66.9	39	23.1	169	— 28.4
1924/25	3	32	137	94.5	8	5.5	145	— 14.2
1925/26	3	30	135	93.7	9	6.3	144	— 0.7
1926/27	3	31	149	87.6	21	12.4	170	+ 18.1

Ismertetésünkben külön foglalkozunk az óvónőképző és külön a tanító- és tanítónőképző intézetekkel, közölt kimutatásunk egy részében (3. és 5. tábla) azonban a rendelkezésünkre álló adatokat együttesen közöljük.

Az 1913/14. tanévben 9 kisdévonőképző intézetünk volt; a mai területen megmaradt 1918/19-ben 5 intézet (2 állami és 3 felekezeti). Ezek közül 1923/24-ben már csak 3 intézet működött, mert a kalocsai és a szombathelyi róm. kath. jellegű óvónőképzőintézetek a kevés számú jelentkező miatt működésüket egyelőre beszüntették s így még az 1926/27. tanévben is csak 2 állami (Budapesten és Hódmezővásárhelyt) és egy róm. kath. (Sopronban) intézet látta el az óvónőképzést.

Az óvónőképző intézetekben működő tanárok száma 8 év alatt alig változott, de figyelembe véve azt, hogy időközben két intézet szüntette be működését, az intézetek tanerővel való ellátottsága kedvezőbb, mint volt 1918/19-ben.

Az 1926/27. tanévben 31 főből álló tanári személyzet közül 21 tanított egyedüli, illetve főélet-hivatásként, míg 10-nek csak mellékfoglalkozása volt az óvónőképzőkben való tanítás. A főélet-hivatásként tanítóknak 38.1%-a férfi, 61.9%-a nő; egyházi egyén 23.8%. A főélet-hivatásként tanító tanárok közül 7-nek tanítóképző intézeti tanári, 6-nak polgári iskolai tanári képesítése volt, míg a többi egyéb képesítés alapján tanított.

A tanulók létszáma 8 év alatt csaknem a felére, 323-ról 170-re (— 47.4%) csökkent. Ennek okát egyrészt abban kereshetjük, hogy az óvónők körében végrehajtott általános létszámapasztás következtében az oklevelet nyert növendékek nem tudtak az óvónői pályán elhelyezkedni, másrészt pedig

az óvónőképzés időtartamának 3, illetve a gyakorló-évvél együtt 4 évfolyamra való emelése tartotta vissza az óvónői pályára készülőket. Különösen szembetűnő a magántanulók arányának nagymérvű csökkenése, amennyiben arányuk az 1918/19. tanévi 48.6%-ról 1924/25-ig 5.5%-ra hanyatlott, 1926/27-ben azonban már ismét emelkedett (12.4%). Új óvodák tervbevetett felállítására a helyzeten előre láthatólag javítani fog s ez a javulás már annyiban jelentkezik is, hogy 1926/27-ben az előző évhez képest a tanulók száma 18.1%-kal ismét emelkedett.

A növendékek közül 93 első-, 77 másodéves volt. A 2 állami intézetben a növendékek 84.7%-a tanult. Korra nézve a tanulók zöme (62.4%) 14—18 éves volt, míg a 14. életévét a tanulók 5.3%-a nem töltötte be; 19 éves és idősebb növendéket főleg a magántanulók között találunk.

A tanulók szüleinek lakóhelyére vonatkozólag érdekes megjegyezni, hogy bár az egész ország területén mindössze csak 3 óvónőképző intézet működik, a tanulóknak majdnem $\frac{2}{3}$ része az intézet székhelyén levő város, illetve ugyanazon vármegye lakói közül került ki.

Ami a növendékek vallási megoszlását illeti, megemlítsük, hogy csak a protestáns felekezetek kötelékébe tartozó tanulók aránya haladja meg az országos átlagot, míg a többi vallásfelekezethez tartozók aránya az országos átlag alatt marad. Anyanyelv szerint a tanulók 100 százalékban magyarok és közülük csak 9-en beszélnek más nyelven is.

A szülők foglalkozását feltüntető adatokból kitűnik, hogy a tanulóknak csaknem $\frac{3}{4}$ része (72.3%) az értelmiségnek nevezett társadalmi osztályból került ki s ezek közül is 23.0% pap, tanár és tanító gyermeke, 20.6% az ipar, kereskedelem és közlekedés körébe foglaló csoportba tartozik s jóval kisebb (5.9%) az őstermelő osztály körébe tartozók hányada.

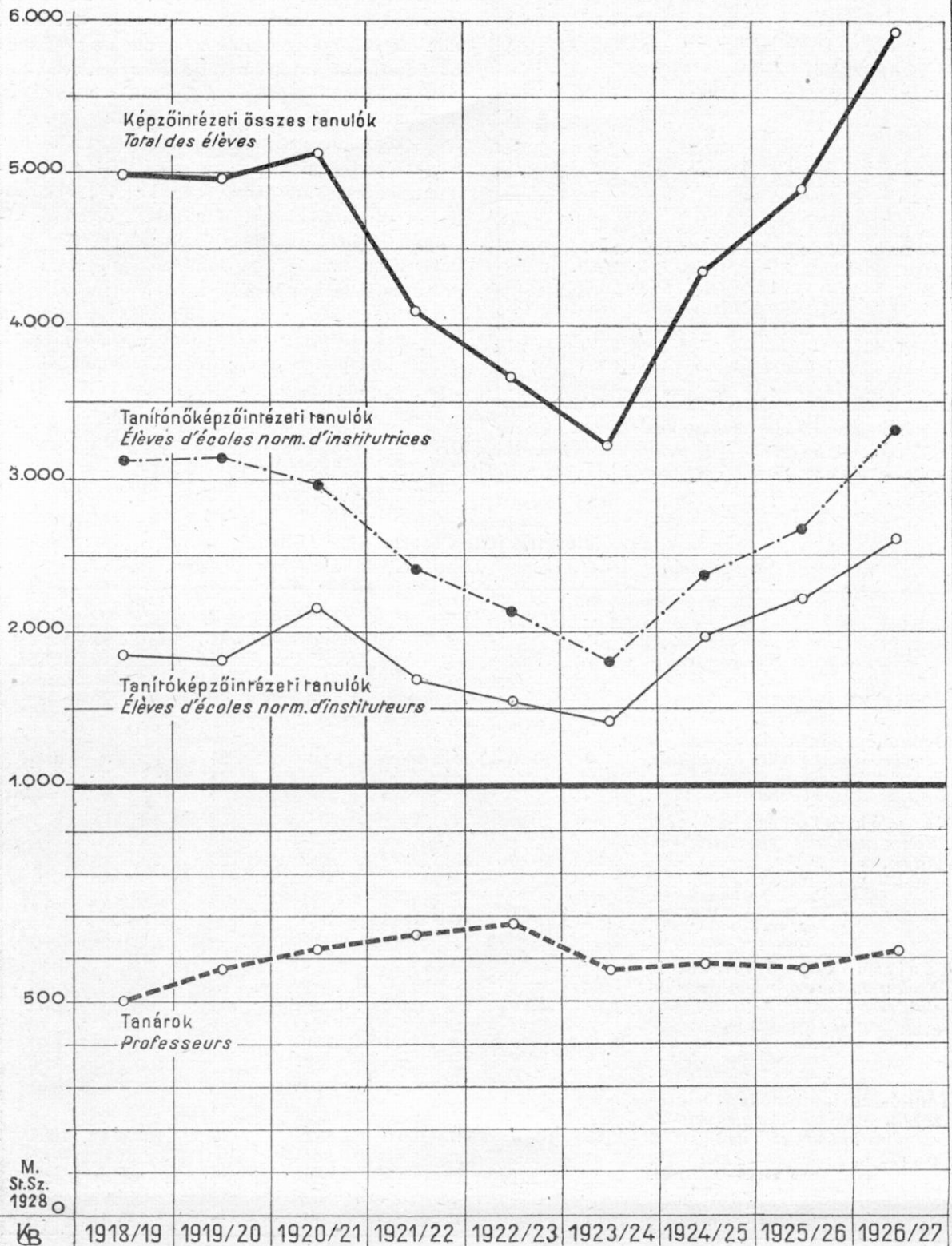
Végül a tanulók tanulmányi eredményére nézve a következő néhány adatot említjük fel. Legalább jeles eredménnyel végezte az osztályt az összes (nyilvános és magán-) tanulók 27.1%-a, jó eredménnyel 54.7%-a, elégséges eredménnyel 14.1%-a, míg 4.1% egy vagy több tárgyból elégtelen osztályzatot kapott.

Óvónői oklevelet az 1926/27. tanévben nem adtak ki, mert az új tanterv értelmében a második osztályt végzett növendékek az 1927/28-ban eléltelített 3. évfolyamon folytatták tanulmányaikat.

Az utolsó békeesztendőben (1913/14) 50 tanító- és 42 tanítónőképzőintézet működött 1.046 tanárral és a tanulók száma 10.626 volt. Az ország megcsönkítése után, a mai területen megmaradt 38 képzőintézet. A tanárok száma ugyanakkor 504, a tanulók pedig 4.984.

A TANÁR-ÉS TANULÓLÉTSZÁM ALAKULÁSA A TANÍTÓ-ÉS TANITÓNŐKÉPZŐ INTÉZETEKBEN.

Formation de l'effectif des professeurs et des élèves
aux écoles normales d'instituteurs et d'institutrices.

M.
St.Sz.
1928

KB

2. A tanító- és tanítónőképző intézetek 1918/19—1926/27.

Écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices, 1918/19—1926/27.

Tanév Année scolaire	Az iskolák száma Nombre des écoles		A tanárok száma ¹⁾ Nombre des professeurs		A nyilvános és magántanulók Élèves ordinaires et privés		Összesen Total	Növekedés (+) v. csökkenés (-) % -ban — Accroissement, ou diminution (-) en %
	szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%	közül — dont			
					a fiúk garçons	a lányok filles		
					szám szerint nombre	szám szerint nombre		
1918/19	38	504	1.859	37.3	3.125	62.7	4.984	—
1919/20	39	577	1.838	36.9	3.140	63.1	4.978	- 0.1
1920/21	42	620	2.161	42.1	2.969	57.9	5.130	+ 3.6
1921/22	43	654	1.692	41.2	2.411	58.8	4.103	- 20.0
1922/23	44	680	1.548	42.1	2.132	57.9	3.680	- 10.3
1923/24	43	574	1.418	43.8	1.817	56.2	3.235	- 12.1
1924/25	43	588	1.976	45.4	2.381	54.6	4.357	+ 34.7
1925/26	43	577	2.216	45.2	2.685	54.8	4.901	+ 11.2
1926/27	45	614	2.611	44.0	3.325	56.0	5.936	+ 21.1

¹⁾ A bejáró óraadó hitoktatókkal együtt.

Y compris les maîtres de religion enseignant à ces écoles, mais ne faisant pas partie du corps de professeurs.

3. A képzőintézetek jelleg szerint 1926/27-ben.

Écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices suivant leur caractère, 1926/27.

Az intézet megnevezése Désignation des établissements	Az iskolák Ecoles		A tanárok Professeurs		A tanév végén jelen volt Élèves présents à la fin de l'année scolaire			
	száma nombre	%	száma nombre	%	nyilvános ordinaires	magán- privés	nyilvános és magán- ordinaires et privés	
							t a n u l ó k	
					száma — nombre	%		
Óvónőképző intézetek. — Écoles normales maternelles d'institutrices.	3	100.0	26	100.0	149	21	170	100.0
Ebből — Dont: állami — d'Etat . . .	2	66.7	19	73.1	129	16	145	85.3
róm. kath. — cath. rom.	1	33.3	7	26.9	20	5	25	14.7
Tanítóképző intézetek. Écoles normales primaires d'instituteurs	20	100.0	243	100.0	2.591	20	2.611	100.0
Ebből — Dont: állami — d'Etat . . .	9	45.0	124	51.0	1185	11	1196	45.8
róm. kath. — cath. rom.	6	30.0	63	25.9	796	6	802	30.7
reform. — calvin.	2	10.0	22	9.1	287	1	288	10.3
ág. ev. — luthérienn.	2	10.0	22	9.1	249	2	251	9.6
izraelita — israélites	1	5.0	12	4.9	94	—	94	3.6
Tanítónőképző intézetek. Écoles normales primaires d'institutrices	25	100.0	324	100.0	3.260	65	3.325	100.0
Ebből — Dont: állami — d'Etat . . .	4	16.0	75	23.1	746	9	755	22.7
róm. kath. — cath. rom.	17	68.0	198	61.1	2029	52	2081	62.6
reform. — calvin.	3	12.0	41	12.7	389	4	393	11.8
ág. ev. — luthérienn.	1	4.0	10	3.1	96	—	96	2.9
Tanító- és tanítónőképző intézetek. — Écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices	45	100.0	567	100.0	5.851	85	5.936	100.0
Ebből — Dont: állami — d'Etat . . .	13	28.9	199	35.2	1931	20	1951	32.9
róm. kath. — cath. rom.	23	51.1	261	46.2	2825	58	2883	48.6
reform. — calvin.	5	11.1	63	11.1	656	5	661	11.1
ág. ev. — luthérienn.	3	6.7	32	5.7	345	2	347	5.8
izraelita — israélites	1	2.2	12	1.8	94	—	94	1.6

¹⁾ A bejáró óraadó hitoktatók nélkül. — *Y compris les maîtres de religion enseignant à ces écoles, mais ne faisant pas partie du corps de professeurs.*

Az 1926/27. tanévig eltelt 8 év alatt a képzőintézetek 18.4%-kal szaporodtak s ugyanezen idő alatt a tanárok száma 504-ről 614-re, tehát 21.8%-kal emelkedett, a tanulók létszáma pedig 19.4%-kal, azaz 4.984-ről 5.936-ra nőtt (l. a 2. sz. táblát).

Az 1926/27. tanévben 2 intézettel volt több, mint az előző évben. Ekkor kezdte meg ugyanis működését első évfolyamával a Kőszegen felállított róm. kath. tanítóképző és a Győrött szintén újonnan létesített róm. kath. tanítónőképző.

A képzőintézetek több mint fele (51.1%-a) törvényhatósági jogú városokra esik, 37.8%-nak rendezett tanácsú városokban, míg 11.1%-nak községekben van a székhelye. Mindössze 2 olyan tj. városunk (Hódmezővásárhely és Székesfehérvár) van, amelyekben tanító- vagy tanítónőképző nincs felállítva, míg Baja és Miskolc kivételével (mindegyiknek csak 1 intézete van) a többi tj. városainkban legalább kettő vagy kettőnél több a képzőintézetek száma, Budapesten pedig 6 intézet működik. A képzőintézettel bíró rt. városaink között is 6 városban 1-nél több az intézetek száma, míg a képzőintézettel bíró községek mindegyikében csak 1 ilyen iskola van. A tanulók 53.3%-a a tj. városokban, 35.7%-a az rt. városokban működő iskolákba

járt, míg 11·0%-a jut a községekben lévő képzőintézetekre s így megállapítható, hogy a tj. városok iskolái a legnépesebbek. Egy intézetre jut átlag a tj. városokban 137, a rt. városokban 125 és a községekben 131 tanuló.

A képzőintézeteket fenntartóik szerint vizsgálva (l. 3. sz. táblát) a tanító- és a tanítónőképzők közt lényeges eltérést látunk. A tanítóképzőknek csaknem fele (45·0) állami, a többi felekezeti jellegű volt, míg a tanítónőképzők 68%-át a róm. kath. felekezet, 16%-át az állam, a többi intézetet pedig a református és ág. evangélikus felekezetek tartották fenn.

A képzőintézetek tanszemélyzetének létszáma a háborút követő első években hirtelen emelkedést mutat. Ezt az emelkedést jórészt az elszakított területekről való átköltözés idézte elő. Ehhez képest 1922/23-ban volt legnagyobb a tanerők száma. Az utána következő csökkenés viszont az általános létszámcsökkentéssel kapcsolatban a képzőintézeti tanárok között is végrehajtott létszámapasztás (nyugdíjazás, végkielégítés) eredménye.

Az 1926/27. tanévben a tanerők 78·2%-a tanított főfoglalkozásként, míg 21·8%-ának csak mellékfoglalkozás volt a képzőintézetben való tanítás. Az előbbieknél 60·6%-a világi, többi egyházi egyén.

A főfoglalkozásként tanító tanerőkre vonatkozó főbb adatokat a következőkben mutatjuk be:

	Férfi	Nő	Igazgató és r. tanár	Helyettes, segéd-, megbízott tanár	Óraadó tanár
Tanítóképzők..	100·0	—	88·0	6·7	5·3
Tanítónőképzők	22·8	77·2	83·1	4·8	12·1
Összesen:	55·9	44·1	85·2	5·6	9·2

Képesítés szerint a következő a tanárok megoszlása:

	%
Tanítóképző intézeti tanári oklevele volt	23·6
Középszkolai tanári oklevele volt	15·3
Polgári iskolai tanári oklevele volt	27·7
Elemi isk. tanítói oklevele volt	7·9
Egyéb [rajz-, kézimunka-, ének-, torna-, stb. tanári (tanítói)] oklevele volt	17·2
Más minősítés alapján tanított	8·3

Vallásra nézve a tanárok 68·1%-a róm. kath., 16·8%-a református, 10·8%-a ág. ev., 2·3%-a izraelita és 2·0%-a egyéb vallású volt. Érdekes itt megjegyezni, hogy csak az ág. ev. és unitárius tanerők aránya mulja felül a megfelelő vallású tanulók arányát, míg a többi felekezeteknél a tanárok arányszáma alacsonyabb, mint a megfelelő vallású tanulóké. A tanárok anyanyelvét illetőleg megemlíthetünk annyit, hogy köztük a magyar anyanyelvűeken kívül egy csekély hányad (2·0%) más — főként német — anyanyelvűt találunk.

A képzőintézetek tanulóinak száma a háború utáni években erősen hullámzott. E szerint 1920/21-ig növekedést látunk (l. 2. sz. táblát), 1921/22-ben már hirtelen megcsappant a tanulók száma és a következő két tanévben is folytatódott még számuknak a csökkenése, míg végre 1924/25-ben már 34·7%-os gyarapodás mutatkozik az előző évhez képest. A tanulók létszámának ez a hullámzása egyaránt mutatkozik a tanító- és a tanítónőképzők növendékeinél.

A tanulók osztályok szerinti eloszlását vizsgálva azt az érdekes körülményt látjuk, hogy a felső osztályokra jutó arány évről évre erősen változott; ez a jelenség szintén a tanulók létszámának hullámzásával függ össze.

Erre vonatkozólag alábbi adataink tájékoztatnak:

E v	I.	II.	III.	IV.	V.
	osztályba járt %-ban				
1920/21	20·1	25·5	26·2	28·2	—
1921/22	17·0	21·0	30·8	31·2	—
1922/23	24·9	17·5	22·3	35·3	—
1923/24	30·9	25·9	18·8	24·4	—
1924/25	29·5	20·9	18·4	14·4	16·8
1925/26	30·6	23·7	17·5	15·6	12·6
1926/27	30·7	23·0	18·9	13·8	13·6

Az egyes évek adataiból azt látjuk, hogy az elsőosztályú tanulók aránya már 1920/21-ben megfogyott, a következő évben pedig még erősebben csökkent; a magasabb osztályú tanulók arányát ez időben az elszakított területekről jött tanulók száma növelte. Rendes körülmények között ugyanis az első osztályba járó tanulók aránya a legnagyobb és a felső osztályokban fokozatosan kisebb, míg 1920/21-ben és a következő 2 esztendőben épp az ellenkező sorrend mutatkozik az arányszámokban. Az elsőéves tanulók arányának megcsappanása összefügg az intézetek évfolyamainak a szaporításával; az eddig 4 évfolyamú intézetek ugyanis az 1920/21. tanévtől kezdődőleg 5 évfolyamúvá szerveztettek át és az ebben az évben felvett tanulók e szerint már a hosszabb időtartamú iskolákba léptek be. A tanítóképzés idejének ez a meghosszabbítása az első években sok tanulózt visszatartott attól, hogy a tanítói pályát válassza élethivatásul. 1924/25-ben az egyes osztályokra jutó arány a magasabb osztályoknál fokozatosan csökken s megint az elsőosztályú tanulók aránya lesz a legnagyobb, jelölül annak, hogy megindul az elsőéves tanulók létszámának az emelkedése. Ez ismét a tanulóifjúságnak a tanítói pálya felé való törekvését bizonyítja, ami viszont az elemi iskoláknak az utóbbi években megindult szaporításával hozható kapcsolatba.

A 3. számú tábla az intézeteket, tanárokat és tanulókat jelleg szerint mutatja be. Ezeknek az adatoknak egybevetése alapján következtetéseket vonhatunk az iskolák népességére, valamint tanerővel való ellátottságára, szóval a tanítás intenzitására

4. A tanító- és tanítónőképző intézetek tanulói osztályok szerint 1926/27-ben.

Écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices, suivant les classes, 1926—27.

Osztály <i>Classe</i>	A nyilvános <i>Élèves ordinaires</i>		A magán- <i>Élèves privés</i>		A nyilvános és magántanulók <i>Élèves ordinaires et privés</i>						
	t a n u l ó k				a tanító- <i>des écoles n. prim. d'instituteurs</i>		a tanítónő- <i>des écoles n. prim. d'institutrices</i>		a tanító- és tanítónő- <i>des écoles n. prim. d'instituteurs et d'institutr.</i>		
	száma <i>nombre</i>	o/o	száma <i>nombre</i>	o/o	képző intézetekben						
				száma <i>nombre</i>	o/o	száma <i>nombre</i>	o/o	száma <i>nombre</i>	o/o	száma <i>nombre</i>	o/o
I.	1.800	98·7	23	1·3	807	30·9	1.016	30·5	1.823	30·7	
II.	1.355	99·3	10	0·7	587	22·5	778	23·4	1.365	23·0	
III.	1.104	98·6	16	1·4	524	20·1	596	18·0	1.120	18·9	
IV.	808	98·4	13	1·6	369	14·1	452	13·6	821	13·8	
V.	784	97·1	23	2·9	324	12·4	483	14·5	807	13·6	
Össz. — Total	5.851	98·6	85	1·4	2.611	100·0	3.325	100·0	5.936	100·0	

nézve. Erre vonatkozólag a következő adatokat mutatjuk be:

Tanítóképzők	Egy iskolára jutott tanár	Egy tanárra jutott nyilvános tanuló	Egy tanárra jutott magánnyilvános tanuló
Állami	13·8	132	9·6
Róm. kath.	10·5	133	12·6
Ref.	11·0	133	12·1
Ág. ev.	11·0	125	11·3
Izr.	12·0	94	7·8
Összesen :	12·2	130	10·7

Tanítónőképzők	Egy iskolára jutott tanár	Egy tanárra jutott nyilvános tanuló	Egy tanárra jutott magánnyilvános tanuló
Állami	18·8	187	9·9
Róm. kath.	11·6	120	10·2
Ref.	13·7	130	9·5
Ág. ev.	10·0	96	9·6
Összesen :	13·0	130	10·1

A tanerővel való ellátottság a képzőintézetek egyes jelleg szerinti csoportjainál különböző. Adataink szerint az állami iskolák vannak legjobban

5. A képzőintézetek tanulóinak részletes adatai 1926/27-ben.

Tableau détaillé des élèves des écoles norm. prim. d'instituteurs et d'institutrices, 1926—27.

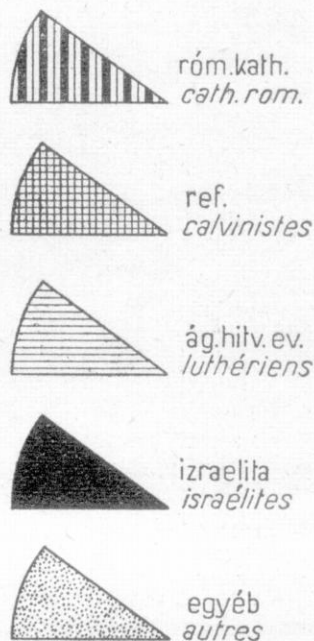
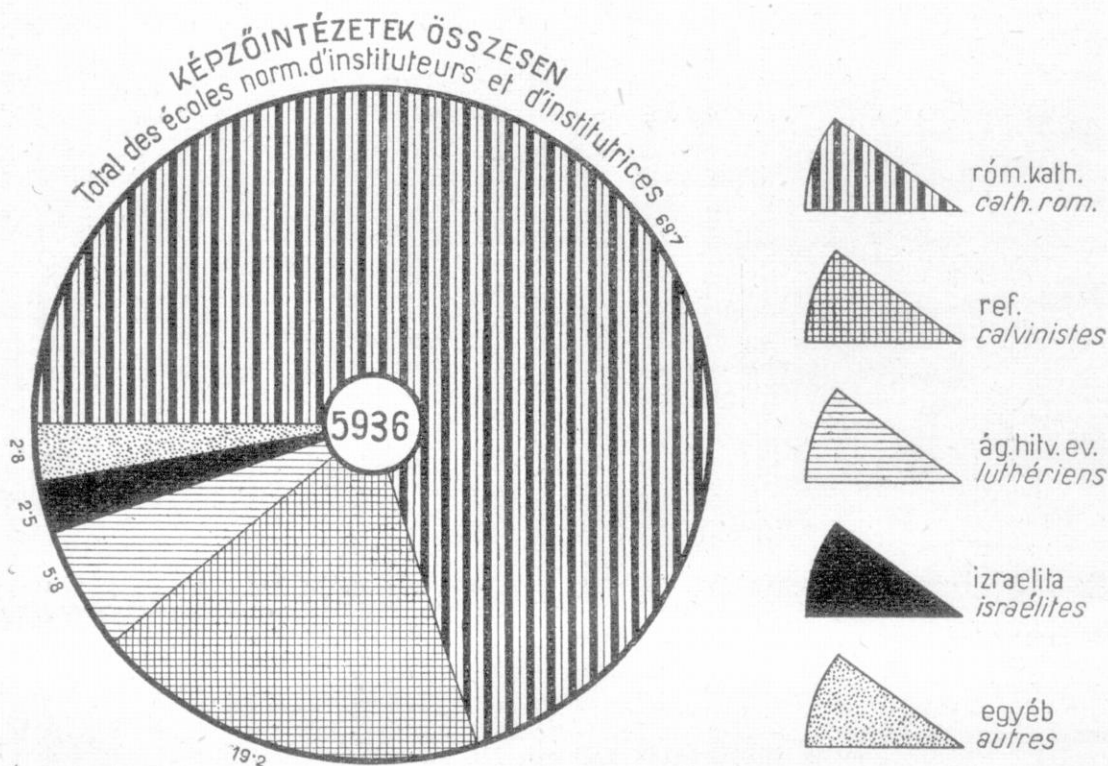
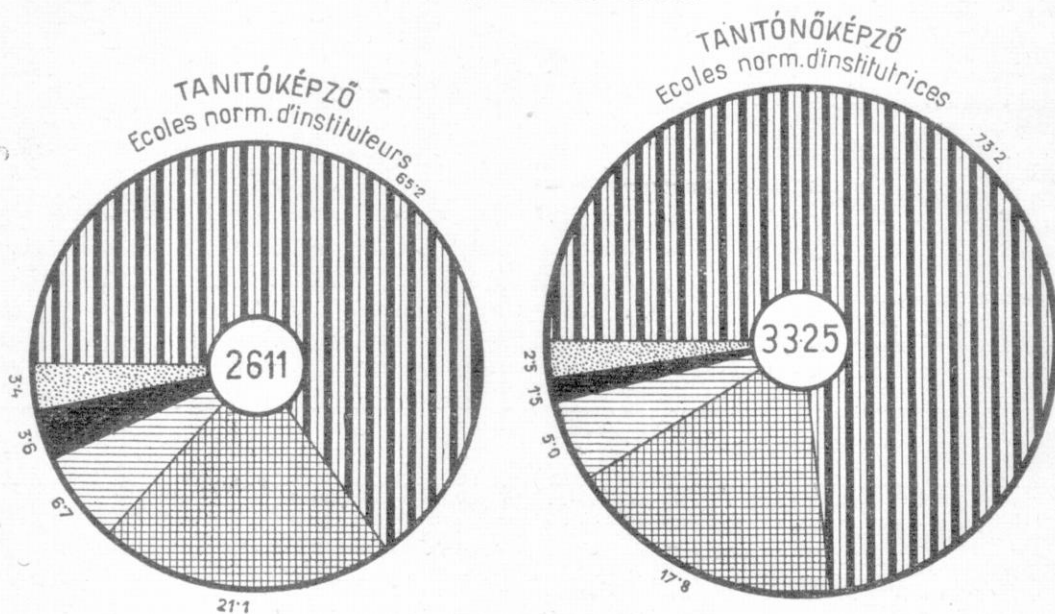
A z i s k o l á k <i>Écoles</i>	A tanév végén jelen volt nyilvános és magántanulók <i>Elèves ordinaires et privés présents à la fin de l'année scol.</i>														
	összes száma — <i>nombre total</i>	kor szerint — <i>par âge</i>						honosság szerint <i>suivant la nationalité</i>		szülei (gyámjaik stb.) lakóhelye szerint — <i>suivant le domicile des parents (ou tuteurs, etc.)</i>					
		14 évesnél fiatalabb <i>moins de 14 ans</i>	14	15	16	17	18	19 éves, illetve idősebb <i>plus de 19 ans</i>	magyar — <i>hongroise</i>		szülői lakóhelye szerint — <i>suivant le domicile des parents (ou tuteurs, etc.)</i>				
									külföldi — <i>étrangère</i>	honos	az intézet székhelyén <i>dans la même commune</i>	ugyanazon vármegyében — <i>dans d'autres communes du même comitat</i>	egyéb vármegyékben — <i>dans d'autres comitats de la Hongrie</i>	elszokott területen — <i>dans les territoires détachés de la Hongrie</i>	egyéb külföldön — <i>autre étranger</i>
éves — <i>ans</i>															
Óvónőképző intézet — <i>Écoles normales maternelles d'insti.</i>	170	9	13	22	28	24	19	55	170	—	100	11	58	1	—
<i>o/o</i>	<i>100·0</i>	<i>5·3</i>	<i>7·6</i>	<i>13·0</i>	<i>16·5</i>	<i>14·1</i>	<i>11·2</i>	<i>32·3</i>	<i>100·0</i>	—	<i>58·8</i>	<i>6·5</i>	<i>34·1</i>	<i>0·6</i>	—
Tanítóképző intézet — <i>Écoles normales primaires d'instituteurs</i>	2.611	23	170	381	480	479	418	660	2.574	37	539	624	1.393	53	2
<i>o/o</i>	<i>100·0</i>	<i>0·9</i>	<i>6·5</i>	<i>14·6</i>	<i>18·4</i>	<i>18·3</i>	<i>16·0</i>	<i>25·3</i>	<i>98·6</i>	<i>1·4</i>	<i>20·7</i>	<i>23·9</i>	<i>53·3</i>	<i>2·0</i>	<i>0·1</i>
Tanítónőképző intézet — <i>Écoles normales primaires d'institutrices</i>	3.325	39	423	656	659	545	433	570	3.258	67	1.284	710	1.939	91	1
<i>o/o</i>	<i>100·0</i>	<i>1·2</i>	<i>12·7</i>	<i>19·7</i>	<i>19·8</i>	<i>16·4</i>	<i>13·0</i>	<i>17·2</i>	<i>98·0</i>	<i>2·0</i>	<i>38·6</i>	<i>21·4</i>	<i>37·3</i>	<i>2·7</i>	<i>0·0</i>
Tanító- és tanítónőképző intézet — <i>Écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices</i>	5.936	62	593	1.037	1.139	1.024	851	1.230	5.832	104	1.823	1.334	2.632	144	3
<i>o/o</i>	<i>100·0</i>	<i>1·0</i>	<i>10·0</i>	<i>17·5</i>	<i>19·2</i>	<i>17·3</i>	<i>14·3</i>	<i>20·7</i>	<i>98·2</i>	<i>1·8</i>	<i>30·7</i>	<i>22·5</i>	<i>44·3</i>	<i>2·4</i>	<i>0·1</i>

Az intézet megnevezése <i>Désignation des écoles</i>	A tanév végén jelen volt nyilvános- és magántanulók <i>Elèves ordinaires et privés présents à la fin de l'année scolaire</i>											A magy. anyanyelvűek közül más nyelven is tudott — <i>Elèves de langue matern. hongroise sachant d'autres langues</i>
	vallás szerint — <i>suivant la confession</i>									anyanyelv szerint <i>suivant la langue maternelle</i>		
	róm. kath. <i>cath. rom.</i>	gör. kath. <i>cath. gr.</i>	ref.	calvinista	ág. hitv. ev. <i>luthé-rienne</i>	gör. kel. <i>gréco-orient.</i>	unitárius <i>unitaire</i>	izraelita <i>israélite</i>	egyéb <i>autres</i>	magyar <i>hongroise</i>	német <i>alle-mande</i>	
Óvónőképző intézet — Écoles normales maternelles d'institutrices	106	2	44	16	—	1	—	1	170	—	—	9
%	62·3	1·2	25·9	9·4	—	0·6	—	0·6	100·0	—	—	5·3
Tanítóképző intézet — Écoles normales primaires d'instituteurs	1.703	82	550	176	4	1	95	—	2.584	19	8	197
%	65·2	3·2	21·1	6·7	0·2	0·0	3·6	—	99·0	0·7	0·3	7·6
Tanítónőképző intézet — Écoles normales primaires d'institutrices	2.434	72	592	168	5	2	52	—	3.284	30	11	411
%	73·2	2·2	17·8	5·0	0·2	0·1	1·5	—	98·8	0·9	0·3	12·5
Tanító- és tanítónőképző intézet — Écol. norm. prim. d'instituteurs et d'institutrices	4.137	154	1.142	344	9	3	147	—	5.868	49	19	608
%	69·7	2·6	19·2	5·8	0·2	0·0	2·5	—	98·9	0·8	0·3	10·4

Az intézet neve <i>Caractère des écoles</i>	A tanév végén jelen volt nyilvános és magántanulók <i>Elèves ordinaires et privés présents à la fin de l'année scol.</i>																
	szülei foglalkozása szerint — <i>suivant la profession des parents</i>																
	az őstermelés <i>pro-duction du sol</i>		a bányászat és ipar <i>mines et industrie</i>			a kereskedelem, hitel és közlekedés — <i>commerce, crédit et transp.</i>			az értelmiség <i>profess. intel-lectuelles</i>			különböző ágbeli és k. m. n. napszamos <i>journaliers de différentes branches spécial. non dénommés.</i>			egyéb és ismeretlen <i>autres et inconn.</i>		
	körébe tartozó — <i>répartition</i>																
önálló — <i>indépendants</i>	tisztviselő — <i>employés</i>	gazdasági munkás és cseléd <i>ouvoirs et domestiques agric.</i>	önálló — <i>indépendants</i>	tisztviselő — <i>employés</i>	egyéb alkalmazott <i>autre personnel</i>	önálló — <i>indépendants</i>	tisztviselő — <i>employés</i>	egyéb alkalmazott <i>autre personnel</i>	polgári és katonai tisztviselő <i>fonct. civiles et militaires</i>	pap, tanár és tanító — <i>prêtres, pasteurs, profess., instituteurs</i>	más önálló és tisztviselő <i>autres indépendants et employés</i>	átizt., szolgáló — <i>garçons de bureau, sous-officiers, domest.</i>	nyugdíjas, tőkés, járadékos és magánzó <i>retraités, capitalistes, rentiers</i>	különböző ágbeli és k. m. n. napszamos <i>journaliers de différentes branches spécial. non dénommés.</i>	egyéb és ismeretlen <i>autres et inconn.</i>	közül árvaházi, szeretetházi gyermek <i>dont enfants d'orphelinats et de maisons de charité</i>	
Óvónőképző int. Écoles normales matern. d'inst.	6	4	—	20	—	—	8	7	—	22	39	7	6	49	—	—	2
%	3·5	2·4	—	11·8	—	—	4·7	4·1	—	12·9	23·0	4·1	3·5	28·8	—	—	1·2
Tanítóképző intézet Écoles normales primaires d'instituteurs	429	24	59	460	33	83	71	87	167	152	471	31	124	358	15	35	12
%	16·4	0·9	2·3	17·6	1·3	3·2	2·7	3·3	6·4	5·8	18·0	1·2	4·8	13·7	0·6	1·3	0·5
Tanítónőképző intézet — Écoles normales primaires d'institutrices	300	36	9	304	29	50	114	160	74	546	744	282	147	408	10	74	38
%	9·0	1·1	0·3	9·2	0·9	1·5	3·4	4·8	2·2	16·4	22·4	8·5	4·4	12·3	0·3	2·2	1·1
Tanító- és tanítónőképző int. — Écoles normales primaires d'instituteurs et d'institutrices	729	60	68	764	62	133	185	247	241	698	1215	313	271	766	25	109	50
%	12·3	1·0	1·1	12·9	1·0	2·2	3·1	4·2	4·1	11·8	20·5	5·3	4·6	12·9	0·4	1·8	0·8

A TANÍTÓ- ÉS TANÍTÓNŐKÉPZŐ INTÉZETI TANULÓK VALLÁSA.

Confession des élèves des écoles normales d'instituteurs et d'institutrices.

Az intézet neve és az oklevél fokozata <i>Genre de l'école et degré du brevet</i>		Oklevelet nyert összesen <i>Total des éle- ves brevétés</i>	Róm. kath. <i>Cath. rom.</i>	Református <i>Calvinistes</i>	Ág. hitv. ev. <i>Luthériens</i>	Izraelita <i>Israélites</i>	Egyéb <i>Autres</i>
c) Százalékban : vallás szerint — en %, suivant la religion :							
Tanítóképző intézetek:							
<i>Écoles normales primaires d'instituteurs :</i>							
jeles — éminent ..	} oklevelet nyert degré du brevet	100·0	70·8	14·6	8·3	4·2	2·1
jó — bon		100·0	62·9	24·3	8·6	2·1	2·1
elégéséges — suffisant		100·0	60·4	28·4	5·2	1·7	4·3
Összesen — Total:		100·0	63·2	24·3	7·2	2·3	3·0
Tanítónőképző intézetek:							
<i>Écoles normales primaires d'institutrices :</i>							
jeles — éminent ..	} oklevelet nyert degré du brevet	100·0	74·8	15·7	4·4	4·4	0·7
jó — bon		100·0	72·5	19·9	3·8	1·4	2·4
elégéséges — suffisant		100·0	66·4	22·4	3·7	2·8	4·7
Összesen — Total:		100·0	71·9	19·1	4·0	2·7	2·3
Együtt:							
<i>Ensemble des écoles d'instituteurs et d'institutrices :</i>							
jeles — éminent ..	} oklevelet nyert degré du brevet	100·0	73·9	15·5	5·3	4·3	1·0
jó — bon		100·0	68·6	21·7	5·7	1·7	2·3
elégéséges — suffisant		100·0	63·2	25·6	4·5	2·2	4·5
Összesen — Total:		100·0	68·5	21·1	5·2	2·6	2·6

ellátva tanerővel s itt is a tanítóképzők aránya a kedvezőbb. Az egy tanárra jutó tanulók aránya viszont az izraelita tanítóképzőben a legjobb; itt egy tanárra csak 7·8 tanuló jut.

A legnépesebbek az állami tanítónőképzők, ahol 187 tanuló jut átlag egy iskolára, viszont 100-on alul van a tanulók létszáma az izraelita tanító- és az ág. ev. tanítónőképzőben.

A tanulók további részletes adatait (kor, lakóhely, honosság, vallás és anyanyelv, szülők foglalkozása) az 5. számú tábla foglalja magában. A nevezett adatok tájékoztatást nyújtanak a tanulók személyi viszonyaira s így csak néhány körülményt kell itt kiemelniük.

A tanulók vallására nézve meg kell jegyeznünk, hogy 1918/19 óta csak a róm. kath., a görög kath. és a református tanulók aránya emelkedett kis mértékben, míg a többi felekezetek aránya ennek megfelelően csökkent. A tanulók 99%-a magyar anyanyelvű s ezeknek 10·4%-a más nyelven is tudott (ez az arány a fiúk közt 7·6, a lányok közt 12·5%).

A szülők foglalkozását feltüntetető adatokból azt látjuk, hogy a leánytanulók között nagyobb aránnyal szerepelnek az értelmiségi osztályhoz tartozó szülők gyermekei, mint a fiútanulók között (64·0 és 43·5%), ami mint alább látni fogjuk, a két nem tanulmányi eredményére is kihat.

A tanulók tanulmányi eredményére nézve az alábbi néhány adatot közöljük:

	Az összes tanulók közül				
	jeles	jó	elégéséges	1 vagy 2 tárgyból elégtelen	2-nél több tárgyból elégtelen
Tanítóképzők..	7·1	35·0	35·5	18·2	4·2
Tanítónőképzők	20·3	46·9	26·9	5·1	0·8
Összesen :	14·5	41·7	30·6	10·9	2·3

Ezek szerint általában sokkal kedvezőbb a leánytanulók vizsgálatainak eredménye, mint a fiútanulóké. Minden tantárgyból sikerrel vizsgázott ugyanis a leányok közül 94·1%, míg a fiúk közül csak 77·6%. A jeles eredménnyel végzetek aránya is csaknem háromszor akkora a leányoknál, mint a fiúknál; a kettőnél több tantárgyból elégtelen osztályzatot nyertek között pedig a leányokénál ötszörte nagyobb arányban szerepelnek a fiútanulók.

Végül még a képesítő vizsgát tett tanulók adatait mutatjuk be. Képesítő vizsgára jelentkezett 1926/27-ben 845 tanuló. Ezek közül 41 (4·9%) javító, illetve ismétlő képesítő vizsgára állott ki. Sikeres képesítő vizsgát tett 781 tanuló, azaz 92·4%.

A képesítő fokozatát tekintve a sikeresen vizsgázott tanulók 26·5%-a jeles, 44·9%-a jó, és 28·6%-a

Az intézet neve és az oklevél fokozata <i>Genre de l'école et degré du brevet</i>	Oklevelet nyert összesen — <i>Total des élèves brevetés</i>	Östermelés <i>Production du sel</i>				Bányászat és ipar — <i>Mines et industrie</i>				Kereskedelem, hitel és közlekedés <i>Commerce, crédit et transports</i>				Értelmiség <i>Professions intellectuelles</i>				Egyéb foglalkozások <i>Autres professions</i>			
		nagy-, középirtokos és bérlő — <i>Grands et moyens propriétaires, gr. et m. fermiers</i>	kisirtokos, kisirt., napsz., bérlő és más önálló östermelő — <i>petits propriétaires, petits propriétaires-journaliers, p. fermiers et autres p. producteurs du sol indépendants</i>	tisztviselő — <i>employés</i>	gazd. munkás és cseléd — <i>ouvriers et domestiques agric.</i>	önálló — <i>indépendants</i>	tisztviselő — <i>employés</i>	egyéb alkalmazott — <i>autre personnel</i>	önálló — <i>indépendants</i>	tisztviselő — <i>employés</i>	egyéb alkalmazott — <i>autre personnel</i>	köztisztviselő és katonasz. — <i>fonctionnaires publ. et officiers</i>	pap, tanár és tanító — <i>prêtres, pasteurs, professeurs et instituteurs</i>	más önálló és tisztviselő — <i>autres indépendants et employés</i>	polg. és katonai altiszt és szolga — <i>garçons de bureau, sous-officiers, domest.</i>	nyugdíjas tisztviselő — <i>fonctionnaires en retraite</i>	nyugdíjas altiszt — <i>garçons de bureau et sous-officiers en retraite</i>	tökés, járadékos és magánzó — <i>capitalistes et rentiers</i>	egyéb és ismeretlen — <i>autres et incomb.</i>		
c) Százalékban foglalkozási ágak szerint — <i>en %, suivant les professions.</i>																					
Tanítóképző intéz. <i>Écoles normales primaires d'instituteurs</i> jeles éminens } oklevelet nyert } jó - bon } de gré du } elégység. } brevet } suffisant }	100-0	—	27-1	—	4-2	22-9	—	—	—	2-1	—	6-2	10-4	2-1	—	10-4	—	8-4	6-2		
	100-0	0-7	14-3	—	0-7	14-3	—	1-4	3-6	—	4-3	5-7	19-3	1-4	1-4	11-4	7-2	8-6	5-7		
	100-0	—	19-0	—	0-9	16-4	—	—	2-6	3-4	3-4	4-3	12-0	2-6	4-3	14-7	5-2	5-2	6-0		
	Összesen - Total..	100-0	0-3	18-1	—	1-3	16-5	—	0-7	2-6	1-6	3-3	5-3	15-1	2-0	2-3	12-5	5-3	7-2	5-9	
Tanítónőképző int. <i>Écoles norm. prim. d'institutrices</i> jeles éminens } oklevelet nyert } jó - bon } de gré du } elégység. } brevet } suffisant }	100-0	1-2	7-5	1-9	—	7-5	2-5	1-3	3-8	3-8	0-6	13-2	25-2	3-8	2-5	17-0	1-9	2-5	3-8		
	100-0	0-9	10-9	—	0-5	10-0	3-3	2-4	1-4	6-2	0-9	16-1	15-6	2-4	0-9	19-9	0-9	4-3	3-4		
	100-0	0-9	10-3	0-9	—	8-4	1-9	3-7	3-7	5-6	2-8	15-9	20-6	1-9	0-9	9-4	1-9	6-5	4-7		
	Összesen - Total .	100-0	1-1	9-6	0-8	0-2	8-8	2-7	2-3	2-7	5-2	1-3	15-1	19-9	2-7	1-5	16-6	1-5	4-2	3-8	
Együtt <i>Ensemble des écoles d'instituteurs et d'institutrices</i> jeles éminens } oklevelet nyert } jó - bon } de gré du } elégység. } brevet } suffisant }	100-0	1-0	12-1	1-0	1-4	11-1	1-9	1-0	2-9	3-4	0-5	11-6	21-7	3-4	1-9	15-5	1-4	3-9	4-3		
	100-0	0-8	12-2	—	0-6	11-7	2-0	2-0	2-3	3-7	2-3	12-0	17-1	2-0	1-1	16-5	3-4	6-0	4-3		
	100-0	0-5	14-8	0-5	0-5	12-5	0-9	1-8	3-1	4-5	3-1	9-9	16-1	2-2	2-7	12-1	3-6	5-8	5-4		
	Összesen - Total..	100-0	0-8	12-9	0-5	0-6	11-8	1-7	1-7	2-7	3-8	2-0	11-3	18-1	2-4	1-8	15-0	2-9	5-4	4-6	

elégleges eredménnyel képesített. Az eredmény kedvezőbb a tanítónőképzőkben. A fiútanulók közt ugyanis 15-8% volt jeles, 46-0% a jó és 38-2% az elégleges eredménnyel képesítettek aránya, míg a leánytanulók közt 33-3, 44-2 és 22-5, tehát jóval kedvezőbb volt a megfelelő arány.

Külön összeállításban (l. a 6. és 7. sz. táblát) közöljük a sikeres képesítő vizsgát tett tanulók vallására és a szülei foglalkozására vonatkozó adatokat. Mindkét tábla a képesítés fokozatával kombinálva tünteti fel az adatokat. Az arányszámok első csoportja arra mutat, hogy az egyes vallási, illetve foglalkozási kategóriákon belül milyen arányban szerepelnek a jelesen, jól vagy egyszerűen képesített tanulók, a második csoport százalékszámait viszont azt jelzik, hogy a képesítettek milyen arányban oszlanak meg az egyes vallási, illetve foglalkozási kategóriák között.

A vallási megoszlást feltüntető adatok szerint a leánytanulók képesítése minden vallásnál felülmúlja a fiútanulók eredményét. A jeles képesítéssel bírók között az izraelita tanulók aránya a legkedvezőbb és pedig úgy a fiú-, mint a leánytanulóknál. Utánuk az ág. evangélikus, majd a róm. kath. tanulók következnek, míg a református tanulók előmeneteli eredményei a legkedvezőtlenebbek.

A szülők foglalkozását nézve, az egyes foglalkozási kategóriákon belül más az előmeneteli eredmény a fiúk és más a leányok között. A leányok közt a legjobb eredményt az értelmiségi, illetve a köztisztviselői osztályhoz tartozók gyermekei mutatják fel, míg a fiúk közt az östermeléshez, azután az ipar-forgalomhoz tartozók képesítése kedvezőbb.

*

A tanítóképzők feladata elsősorban az elemi iskolai tanítók képzése, de képesít további tanul-

mányokra is. A tanítói oklevelet nyert tanulók további kiképzést nyerhetnek:

a polgári isk. tanárképző főiskolákon (intézeteken),

a testnevelési főiskolán,

a képzőművészeti főiskolán,

a gyógypedagógiai tanárképző intézetben,

a gazdasági tanító-, illetve tanítónőképző intézetben.

Az 1926/27-ben képesített tanulók közül 77, tehát a képesítettek csaknem 10%-a nem elégedett meg a tanítói oklevéllel és tovább folytatta tanulmányait. A továbbtanulók legnagyobb része (61·0%) a polgári iskolai tanárképző főiskolákon (intézetekben) 17% gazdasági tanító-(tanítónő-)képzőben, 15%-a gyógypedagógiai tanárképzőben, míg a többi 7% a testnevelési és képzőművészeti főiskolán folytatta tanulmányait. *Tiprovácz Gyula dr.*

SZOCIÁLIS STATISZTIKA

Lakóházépítkezés az 1928. év III. negyedében.

Construction d'habitations en Hongrie, IIIe trimestre de 1928.

Résumé. Pour le IIIe trimestre de 1928, les résultats sont à peu près les mêmes que pour la période correspondante de l'année dernière.

C'est surtout la construction de petites habitations familiales de province qui a fait des progrès (principalement dans les villes à conseil organisé

A lakóházépítkezési tevékenység előzetes eredményei.¹⁾

Résultats préliminaires de la construction d'habitations.¹⁾

1928. III. negyedév III ^e trimestre de 1928		Törvényhatósági jogú városok <i>Villes municip.</i>	Rendezett tanácsú városok <i>Villes à conseil organisé</i>	10.000 léleknél népesebb községek <i>Communes de plus de 10000 habitants</i>	Budapestet környező 10.000 lelken aluli községek — <i>Communes de moins de 10000 habit. aux envir. de Budapest</i>	Mindössze <i>Total général</i>	Nagy-Budapest <i>Grand-Budapest</i>	Budapest székesfőváros <i>Ville de Budapest</i>								
									szám szerint <i>nombre</i>	%	szám szerint <i>nombre</i>	%	szám szerint <i>nombre</i>	%		
Lakóházak <i>Habitations</i>	száma szerint <i>nombre</i>	795	1.899	836	350	3.880	1.468	180								
	%	20·4	48·9	21·5	9·2	100·0	37·8	4·6								
Lakások <i>Logements</i>	száma szerint <i>nombre</i>	2.021	2.262	863	355	5.501	2.723	1.160								
	%	36·7	41·1	15·7	6·5	100·0	49·5	21·1								
Lakószobák <i>Chambres</i>	száma szerint <i>nombre</i>	3.999	3.612	1.259	567	9.437	4.702	2.420								
	%	42·4	38·3	13·3	6·0	100·0	49·8	25·7								
Az újonnan keletkezett <i>Noweaux</i>	Lakáskategóriák <i>Catégories de logements</i>		sz. szerint <i>nombre</i>	%	sz. szerint <i>nombre</i>	%	sz. szerint <i>nombre</i>	%	sz. szerint <i>nombre</i>	%						
	1 szobás — <i>chambre</i>	száma — <i>nombre</i>	954	43·0	1411	58·9	603	65·5	209	55·9	3.177	53·8	1.548	53·8	501	39·9
	2 " " "	száma — <i>nombre</i>	690	31·1	689	28·8	241	26·2	122	32·6	1.742	29·5	825	28·7	376	30·0
	3 " " "	száma — <i>nombre</i>	369	16·7	194	8·1	60	6·5	32	8·5	655	11·1	335	11·7	242	19·3
	4 " " "	száma — <i>nombre</i>	150	6·8	68	2·8	8	0·9	7	1·9	233	3·9	124	4·3	105	8·4
	5 " " "	száma — <i>nombre</i>	38	1·7	16	0·6	3	0·3	3	0·8	60	1·0	34	1·2	25	1·9
	6 v. több — 6 <i>chambr. ou plus</i>	száma — <i>nombre</i>	16	0·7	18	0·8	6	0·6	1	0·3	41	0·7	11	0·3	7	0·5
	összes — <i>total</i>	száma — <i>nombre</i>	2.217	100·0	2396	100·0	921	100·0	374	100·0	5.908	100·0	2.877	100·0	1.256	100·0
	fürdőszobák — <i>chambres de bain</i>	száma — <i>nombre</i>	1.056	47·6	246	10·3	31	3·4	64	17·1	1.397	23·7	1.022	35·5	849	67·6
	cseléd-szobák — <i>chambres de domestiques</i>	száma — <i>nombre</i>	556	25·1	100	3·8	17	1·8	31	8·3	704	11·9	506	17·6	443	35·3

¹⁾ Ezenkívül keletkezett 77 szállodai szoba: — *En outre, on a fait 77 chambres d'hôtels*: (Pécs 28, Rákospalota 12, Kiskunfélegyháza 13, Vác 8, Orosháza 16).

dans les villes municipales on a bâti à peine plus de maisons que dans le IIe trimestre de 1928. Dans les villes à conseil organisé situées autour de Budapest, où dans le trimestre précédent on construisit plutôt de petites habitations familiales, on bâtissait des maisons de rapport, et la construction y a pris un puissant élan.

*

A lakóházépítés a múlt esztendőben tapasztalt ütemben halad előre.

Feltűnőbb jelenségek ezúttal a III. negyed lakástermelési eredményeinél sem mutatkoznak. A vidéki kislakásos családi házak építése dominált ebben az évnegyedben és különösen a rendezett ta-

nácsú városok mutatnak haladást az építkezés terén.

A thj. városoknál általában, eltekintve a lakóházaknál mutatkozó csekély többlettől, úgy a lakások, mint a lakószobák számában csökkenés tapasztalható. A Budapestet környező rt. városokban, melyek hatalmas lendülettel fejlődtek, a nagyobb bérházszerű építkezések jutottak túlsúlyba, ellentétben a múlt negyedével, amikor a kisebb családi házaknak jutott nagyobb szerep.

Lakásnagyság szerint a közölt arányszámok azt mutatják, hogy az 1 szobás lakások építése az egész vonalon előnyomult. Országos átlagban az 1 szobás lakások aránya 47·5%-ról 53·8%-ra ugrott az összes lakások számához viszonyítva.

© MEZŐGAZDASÁG ©

A magyar földbirtokosok jelzálogilag bekebelezett terheinek összeírása és az összeírás ideiglenes eredményei az 1928 június hó 30-i állapot szerint.

L'enquête sur les charges hypothécaires des propriétés rurales de Hongrie et ses résultats provisoires suivant la situation au 30 juin 1928.

Résumé. Le 29 février dernier, l'Office hongrois de statistique a fait recenser les charges hypothécaires grevant les propriétés rurales. L'opération a été exécutée par les bureaux de la conservation des hypothèques qui ont établi un bulletin statistique pour chaque charge inscrite. En même temps, les mairies ont recensé les propriétés rurales de plus de 50 arpents cadastraux; ainsi, en rassemblant les résultats des deux opérations, on a pu établir les hypothèques inscrites suivant les catégories de contenance des propriétés.

Dorénavant, les changements de l'effectif des propriétés rurales et les hypothèques les grevant seront régulièrement relevés pour mettre en évidence, par catégories de contenance de propriétés, les dettes hypothécaires inscrites.

La plupart des données recueillies au cours de l'enquête ou relatives aux changements survenus jusqu'au 30 juin dernier étant parvenues avant la fin de novembre à l'Office de statistique, celui-ci était à même d'établir provisoirement le montant des charges hypothécaires inscrites jusqu'au 30 juin. (Les chiffres ne faisaient défaut que pour 5% des charges inscrites; celles-ci ont

été calculées d'après la charge des endroits limitrophes).

D'après les résultats provisoires, le montant des hypothèques grevant les propriétés rurales peut être évalué à 972 millions de pengős. Mais puisque les amortissements n'ont pas été déduits de ce chiffre, que les dettes hypothécaires à court terme payables ordinairement après la rentrée de la récolte y sont également comprises et que l'enquête portait aussi sur les arrérages de prix d'achat, d'impôts, de droits, ainsi que sur les rentes, les charges successorales, les frais de procès et d'exécution et sur les assurances de crédits n'ayant pas épuisé le montant de cadre, on ne doit pas en prendre en considération qu'une partie et l'on n'aura une idée complète que lorsque les données seront dépouillées en détail. En comparant le chiffre ci-dessus avec les données antérieures et les chiffres analogues, relatifs à 1928, d'Allemagne, on peut établir que les propriétés rurales hongroises ne sont pas trop endettées; à cet égard elles ne sont guère dans des conditions inférieures à celles d'avant 1905 et la situation

en est trois fois plus favorable que celle des propriétés rurales d'Allemagne.

Au point de vue de la valeur, la plupart (48·1%) des charges hypothécaires sont libellées en pengős; viennent ensuite les emprunts exprimés en devises étrangères (26·9%) et les charges hypothécaires en couronnes-papier (20·2%) (tableau 2 et graphique I). De ces chiffres, on peut conclure qu'environ les deux tiers des charges proviennent des trois dernières années.

La répartition par comitats des hypothèques inscrites ne montrant aucune régularité (tableau 3 et graphique II), on ne peut dire qu'en parlant très en général que c'est la Transdanubie, région à culture intensive, qui est le moins endettée et que les charges relativement les plus grandes grèvent les propriétés des comitats situés le plus au Nord, pays à faible sol et quelque peu arriéré au point de vue de la culture intensive.

En mettant en regard les charges hypothécaires de la valeur présumée des propriétés rurales (tableau 4, graphique III), on voit que pour la moyenne de la Hongrie, elles représentent 8·2% de celle-là. Bien que des pour-cents calculés ainsi par comitats ne se dégagent pas de conclusion nette, toutefois, sur la base des moyennes des trois parties du pays, on peut dire, en parlant très en général, que par rapport à leur valeur, c'est dans la Transdanubie que les propriétés rurales sont le moins endettées (6·7%) et le plus (11·5 et 14·4%) dans les comitats situés le plus au Nord.

Enfin, si l'on essaye de calculer la charge hypothécaire annuelle des propriétés rurales, elle peut, en comptant environ 11% d'amortissement, être évaluée à 107 millions de pengős par an; exprimant cette somme en froment, l'amortissement en nécessité annuellement environ 30 kilos de froment par arpent cadastral.

*

A Magyar Gazdaszövetségnek, a Földművelésügyi Minisztérium által is támogatott kérelmére a m. kir. kormány folyó év

elején megbízta a Központi Statisztikai Hivatalt a földbirtokok jelzálogilag bekebelezett terheinek alapvető — vagyis az összes fennálló terhekre kiterjedő — összeírásával, ennek az összeírásnak folyamatos kiegészítésével, valamint az adatgyűjtések befejeztével a jelzálogos terhekre vonatkozó adatoknak földbirtok-nagyságcsoporthoz szerinti való részletes feldolgozásával. E megbízatás alapján a Statisztikai Hivatal 1927/28. évi munkatervét a törvényes formák között kiegészítette, majd az így kiegészített munkaterv alapján a bekebelezett terhek, valamint az 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokok alapvető összeírását a folyó évi február hó 29-i állapot szerint foganatosította, s intézkedett arról is, hogy a folyó évi március hó 1-től bekebelezett és törölt terhek, valamint az 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokok tulajdonjogi változásai állandóan nyilvántartassanak és az e célból kiállított statisztikai lapok negyedévenként utólag a Statisztikai Hivatalnak megküldessenek.

A bekebelezett terheknek, valamint a folyamatos adatgyűjtés során a törölt terheknek összeírásával a telekkönyvi hatóságok, míg az 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokokra vonatkozó adatgyűjtéssel, valamint a földbirtokok állományában előforduló tulajdonjogi változások bejelentésével községekben az előljáróságok, városokban a polgármesteri hivatalok bizáltak meg.

Az alapvető összeírás alkalmával a telekkönyvi hatóságok egyéni statisztikai lapon, ú. n. statisztikai teherlapon tartoztak a főjelzálog gyanánt bekebelezett vagy előjegyzett terheket földbirtokosonként bejelenteni. E statisztikai teherlapokon fel kellett tüntetni a telekkönyvi tulajdonos nevét, a telekkönyvi bejegyzés lényegét, a teher pénzegységét és összegét, továbbá az érkezés számát és keltét, az okirat keltét és jogcímét, a kamatlábat, a törlesztési részletek számát és azok esedékességének határidejét, a késedelmi kamatot, a perköltségeket s a hitelező pontos megnevezését. Ezzel az adatgyűjtéssel párhuzamosan a községi előljáróságok (polgármesteri hivatalok) minden 50 kat. holdnál nagyobb földbirtokról, vagy minden olyan földbirtokról, amely egy másik földbirtokkal együtt legalább 50 kat. hold közös tulajdonot alkot, számlálólapot tartoztak kiállítani. Ez a számlálólap a tulajdonos nevét, állandó lakóhelyét, honosságát, anyanyelvét, hitfeleketét, ingatlanának kiterjedését és annak

kataszteri tiszta jövedelmét tudakolta, s kuttatta még egyúttal azt is, hogy a számláló-lapon kimutatott ingatlan milyen számú telekkönyvi betétben, vagy telekjegyzőkönyvben van telekkönyvezve, s hogy a tulajdonosnak van-e más községben is birtoka.

A március hó 1-ével megindított folyamatos összeírás során a telekkönyvi hatóságok az új terhekről az alapvető összeírás alkalmával használt statisztikai teherlapokkal azonos teherlapokat, míg a megszűnő terhekről olyan statisztikai lapokat tartoznak kiállítani, amelyekből a törlendő terheknek a már régebben bejelentett teherrel való azonossága megállapítható. Épp így a községi előjáróságok (polgármesteri hivatalok) is hasonló módon kétféle statisztikai lapon jelentik a régi és az új tulajdonosra, esetleg tulajdonosokra vonatkozó adatokat.

Az alapvető összeírás befejeztével a Statisztikai Hivatalra elsősorban az a feladat várt, hogy a földbirtokokra és a földbirtokok terheire vonatkozó kétféle statisztikai lapot párosítsa, majd pedig, hogy az így párosított statisztikai lapokat földbirtok-nagyságcsoporthoz szerint részletesen feldolgozza.

A folyamatos összeírás során pedig az a feladat hárul a Statisztikai Hivatalra, hogy a megszűnő terheket és földbirtokokat törölje, továbbá, hogy az új földbirtokokat besorozza, az új teherlapokat a földbirtokoknak már régebben beérkezett statisztikai lapjaival párosítsa, végül, hogy e munkálatok befejeztével a bekebelezett terheket az alapvető összeírási anyag feldolgozásának részletezése szerint földbirtok-nagyságcsoporthoz nyilvántartsa.

A Statisztikai Hivatal számításai szerint, amennyiben az alapvető összeírás a kitűzött határidőre végrehajtható lett volna, ma már az alapvető feldolgozásnak is készen kellene lenni. Az összeírás során felmerült nagy nehézségek miatt azonban a részletes feldolgozás csak most kezdődhetik meg. A telekkönyvi hatóságok ugyanis, bár az adatgyűjtéssel szemben a legnagyobb megértést tanúsították, nagy hátralekai miatt az összeírást a kitűzött határidőre végrehajtani nem tudták. A Statisztikai Hivatal a munkálatok gyorsítása érdekében két nagy könnyítést is engedélyezett. Megengedte ugyanis, hogy a budapesti földbirtokokra bekebelezett összes terhekről és általában mindenütt az 500 ezer papíroskoronánál kisebb terhekről a teherla-

pok kiállítása mellőztessék. A budapesti földbirtokokra bekebelezett terhek összeírásának mellőzése azért engedélyeztetett, mert a székesfővárosi efféle bekebelezett terhek száma és értéke rendkívül csekély, s e terheknek kiválasztása a házakra nyújtott tömeges bekebelezések közül a telekkönyvi hatóságoknak az elérhető csekély eredményhez képest aránytalanul nagy és felesleges munkát okozott volna. Az 500 ezer papíroskoronánál kisebb terhekről pedig a teherlapok kiállításának mellőzését a Statisztikai Hivatal azért engedte meg, mert az efféle terhek száma rendkívül sokra, együttes értékük ellenben rendkívül csekélyre becsülhető és így azok összeírása az elérhető kis eredményhez képest szintén aránytalanul nagyon szaporította volna a telekkönyvi hatóságok munkáját. De még e könnyítések is csupán azt eredményezték, hogy az alapvető, valamint a június hó 30-ig bekebelezett új és törölt régi terhekre vonatkozó anyag, a beérkezéssel párhuzamos felülvizsgálattal együtt, csak november hó folyamán lett annyira teljessé, hogy annak részletes feldolgozása megkezdődhetik.

Az összeírás anyagának e késedelmes beérkezése folytán a Statisztikai Hivatal közérdekből és az érdekeltek tájékoztatása céljából is szükségesnek találta, hogy a beérkezett anyag, mielőtt részletes munkába vétetnék, legalább akként dolgoztassék fel, hogy a feldolgozás eredményei alapján a földbirtokokra bekebelezett terhek teljes, valamint fizetési eszközök és törvényhatóságok szerint részletezett összege megállapítható és közzétehető legyen.

Az alábbiak ennek az előzetes feldolgozásnak eredményeit ismertetik. Az eredmények ismertetése előtt azonban meg kell még jegyezni, hogy az összeírás anyaga, amely a folyó évi június hó 30-i állapot szerint közel félmillió tehertételnek statisztikai lapjait tartalmazza, még mindig nem teljes. Egy telekkönyvi hatóság még egyáltalában nem, 21 pedig csak részben küldte be az anyagot, úgyhogy Budapesttel együtt még ma is 249 község (város) anyaga hiányzik, illetőleg még ma is mintegy 730 ezer kat. hold művelés alatt álló területnek terheiről nincs adat. Tekintettel azonban arra, hogy e hiány a községek száma szerint mindössze 7,2, a művelés alatt álló terület alapján pedig csak 4,8%-os, indokoltnak látszott e hiányoktól eltekinteni, illetőleg az anyag megközelítő teljessége érdekében a járásokonként mutató

hiányokat a járásokonkint már számbavett terhek és mívelés miatt álló terület alapján aránylagosan pótolni. Így tehát e kiegészítés folytán az alábbiakban ismertetendő előzetes (ideiglenes) adatok a valóságot mindenesetre mégis megközelítik, s *azok az 1928. évi június hó 30-i állapot szerint a magyar földbirtokok jelzőlogilag bekebelezett teljes terhét mutatják.*

Az előzetes feldolgozás eredményei szerint a földbirtokokra jelzőlogilag bekebelezett *terhek teljes összege 972 millió pengőre* tehető. Ez adat jelentőségének megítélésékor azonban mindenesetre figyelembe veendő, hogy ez az összeg a bekebelezett terheknek nem a folyó évi június hó 30-án fennálló tényleges álladékat mutatja, hanem a bekebelezéseknek teljes összegét tünteti fel, a nélkül, hogy abból a bekebelezés időpontjától számított időközi törlesztések levonattak volna. Továbbá tekintetbe veendő az a körülmény is, hogy azok a rövidlejáratú bekebelezett terhek, amelyek rendszerint a termés betakarítása után esedékesek, a terheknek június hó 30-i összegében szintén bennfoglaltatnak. S épp így figyelembe kell venni azt is, hogy az összeírás a földbirtoknak mindennemű bekebelezett terhére kiterjedt, s így a betáblázott terhek között e szerint olyan bekebelezések is szerepelnek, amelyek nem kölcsönökből erednek, hanem vételárhátralékok, örökösödési terhek, adó- és illetékhátralékok, végrehajtási és perköltségek, teljes keretösszeg erejéig ki nem használt hitelbiztosítások, járadékok stb. bekebelezése által származnak. Abban az esetben tehát, ha a földbirtokok összes vagy hosszúlejáratú kölcsönökből eredő terheinek tényleges álladékaról van szó, egyelőre a kimutatott teherösszegnek csupán kisebb vagy nagyobb mértékben csökkentett hányada vehető figyelembe. Teljesen részletes s minden tekintetben tájékoztató adatokkal majd csak a részletes feldolgozás fog szolgálni.

A bekebelezett terheknek e globális összege azonban, ha az a multa vonatkozó adatokkal, s a külföld államai közül a rendelkezésre álló 1928. évi azonos időpontra vonatkozó németországi adatokkal összehasonlíttatik, mégis teljes tájékoztatást nyújt a magyar földbirtokok eladósodottságának nagyságáról.

A rendelkezésre álló magyar adatok szerint: a 100 kat. holdnál nagyobb földbirtokok bekebelezett terheinek 1905. évi összege az akkor végrehajtott hasonló össze-

írás eredményei alapján 1.498 millió aranykorona volt, amely összegből a pénzügyi kölcsönök összege 1.404 millió aranykoronát tett. Ugyanabban az évben a magyar és a Magyarországon fiókkal rendelkező pénzügyi intézetek jelentései alapján az összes földbirtokokot terhelő kölcsönök összege 1.607 millió aranykoronára rúgott, s ez alapon az 1905. évi összeírás előbb felsorolt eredményei arányában a bekebelezett terhek teljes összege mintegy 7%-kal többre, vagyis 1.715 millió aranykoronára tehető. A Magyarország mai területére bekebelezett terhek pedig a vármegyénkint kiszámított területvesztés arányának figyelembevételével 831 millió aranykoronára, azaz 964 millió pengőre becsülhetők. 1913-ban a magyar és a Magyarországon fiókkal rendelkező pénzügyi intézetek jelentései alapján a bekebelezett pénzügyi kölcsönök összege az ország mai területére átszámítva 1.180 millió aranykoronát, s az összes bekebelezett terhek (+ 7%) 1.263 millió aranykoronát, azaz 1.465 millió pengőt tettek. S ha mindkét esztendei teherösszeghez még hozzászámíttatnak azok a kölcsönök is, amelyek a magyar földbirtokokra külföldi, de Magyarországon fiókkal nem rendelkező hitelintézetek által folyósítottak, aligha tévedünk, ha a Magyarország mai területére eső összes bekebelezett terheket 1905-ben legalább 1000 millió, 1913-ban pedig legalább 1500 millió pengőre becsüljük. S ha figyelembe vesszük még azt is, hogy jelenleg sokkal több rövidlejáratú váltókölcsonnt kebeleznek be, mint a multban, amikor az ily kölcsönöket inkább személyi hitelként folyósították, *a Magyarország mai területén jelenleg bekebelezett terhek teljes összege az 1913. évi tehernek valamivel több mint felét, vagy talán csak a felét alkotja, s még az 1905. teherhez képest is legalább 20%-kal kevesebb.*

Németországnak 1928 június hó 30-i hasonló adatai szerint (L.: Wochenbericht des Instituts für Konjunkturforschung, 1928. évi 28. számában „Zur Kreditbelastung der Landwirtschaft“) a hitelintézeti bekebelezések összege 5.773 millió márkát tett. De ha a mezőgazdaság teljes eladósodottságáról van szó, ez az összeg a felértékelési törvény alapján mintegy 2,8 milliárd márkával, s egyéb jogcímen is mintegy 1,6 milliárd márkával többre, vagyis legalább 10 milliárd márkára becsülhető. Megjegyezzük, hogy ebben az összegben a járadékbanknak 2 milliárdra rúgó kölcsönei

1. A földbirtokokra jelzálogilag bekebelezett terhek Magyarország mai területén az 1905. év óta és Németországban az 1928. évben.

Charges hypothécaires des propriétés rurales dans le territoire actuel de la Hongrie (depuis 1905) et en Allemagne (en 1928).

Ország Pays	Összes bekebelezett terhek — Total des charges hypoth.		Összes mezőgazdaságilag megművelt terület — Total des superficies cultivées		1 kat. hold mezőgazdaságilag megművelt területre esik terhek — Charge hypoth. pour une superficie cultivée de 1 arp. cad.	
	millió pengő en millions de pengős	millió pengő en millions de pengős	millió kat. hold en millions d'arp. cad	millió kat. hold en millions d'arp. cad	pengő pengős	pengő pengős
Magyarország mai területén ¹⁾ Sur le territoire actuel de la Hongrie ¹⁾	1905-ben en 1905.	1.000	12·8		78	
	1913-ban en 1913.	1.500	12·8		117	
	1928-ban en 1928.	972	12·8		76	
Németországban 1928-ban En Allemagne en 1928	millió márka en millions de marks	10.000	44·3		márka marks	226

¹⁾ A mezőgazdaságilag megművelt terület a pénzügyminisztériumnak — az 1910-es évek elején közzétett — kataszteri kiadványai alapján állapított meg.

¹⁾ La superficie cultivée a été calculée d'après les publications de cadastre éditées au début de la période 1910—1920 par le ministère des Finances.

nem is szerepelnek, mert azok csupán kamattal terhelik a mezőgazdaságot.

Ha mindezeket a teherösszegeket a mezőgazdaságilag megművelt területre (szántó-föld, kert, rét, legelő) vonatkoztatjuk, még abban az esetben is, ha a számítások az összehasonlítás szempontjából a legpesszimisztikusabbak, vagyis ha Magyarország mai összes terhéből a rövidlejáratú hitelek le nem vonatnak, s Németországnál csak 10 milliárd márka terhek számítottak, az eredmények szerint (L. az 1. sz. táblázatot) a magyar földbirtokoknak túlzott eladósodásáról ma még beszélni nem lehet, az ország a földbirtokok eladósodása szempontjából ma még úgyszólván ott áll, ahol 1905 előtt volt, a német viszonyokhoz képest pedig háromszorta kedvezőbb helyzetben van.

A földbirtokokra bekebelezett terheket a telekkönyvezett fizetési eszközök szerint vizsgálva (L. a 2. sz. táblázatot és az I. sz. grafikont) legnagyobb a pengőben bekebelezett terhek értéke, amely 48·1%-kal úgyszólván fele az összes tehernek. Utána a papiroskoronás terhek (20·2%), majd a dollárban adott (18·9) és az angol fontban bekebelezett (6·1%) terhek következnek. A másféle pénznemben és az aranykoronában bekebelezett terhek értéke (4·3%) éppúgy csekély, mint a terményekben vagy termékekben bekebelezett terheknek értéke (2·4%).

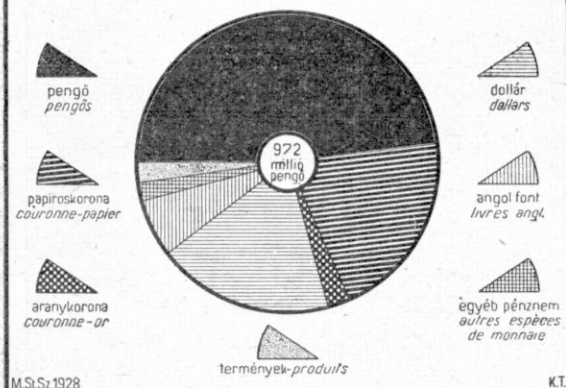
2. A földbirtokokra jelzálogilag bekebelezett terhek fizetési eszközök szerint.

Charges hypothécaires grevant les propriétés rurales, suivant les moyens de paiement.

Fizetési eszköz Moyens de paiement	A bekebelezett terhek összege Montant des charges hypothéc.		A bekebelezett terhek pengőben kifejezett értékének %-os megoszlása, fizetési eszközök szerint — Répartition, en %, et par moyens de paiement, de la valeur en pengős des charges hypothéc. inscrites.
	a telekkönyvben feltüntetett fizetési eszközben — dans le moyen de paiement indiquée dans le registre de bien-fonds	pengőben en pengős	
Pengő	467,960.858	467,960.858	48·1
1000 papiroskorona — 1000 couronnes-papier	2.450,291.324	196,023.307	20·2
1000 takarékkorona — 1000 couronnes-d'épargne	2,261.665	188.933	0·0
Aranykorona — Couronnes-or	19,950.758	23,142.878	2·4
Dollár	32,315.299	183,874.053	15·9
Angol font — Livre anglaise	2,122.731	59,118.061	6·1
Svájci frank — Franc suisse	2,956.691	3,252.361	0·3
Cseh korona — Couronne tchèque	23,962.560	4,063.192	0·4
Egyéb pénznem értéke pengőben — Valeur des autres espèces de monnaie en pengős	—	11,188.982	1·2
Búza (métermázsa) — Froment (q.)	701.044	22,237.114	2·2
Rozs (métermázsa) — Seigle (q.)	23.403	686.876	0·1
Egyéb termény vagy termék értéke pengőben — Valeur des autres produits agric. en pengős	—	598.482	0·1
Összes bekebelezett terhek — Total des charges hypothéc. inscrites		972,335.097	100·0

I. A FÖLDBIRTOKOKRA JELZÁLOGILAG BEKEBELEZETT TERHEK FIZETÉSI ESZKÖZÖK SZERINT.

Hypothèques grevant les propriétés foncières, suivant les moyens de paiement.

A bekebelezett terhek fizetési eszközök szerint való megoszlásának azért van ez alkalommal különös jelentősége, mert e megoszlásból arra lehet következtetni, hogy a terheknek tekintélyes hányada legfeljebb az utolsó 3 év alatt keletkezett. A dollár, angol font és általában a külföldi valutára szóló kölcsönök nagyobbik része ebből az időszakból származik, s míg a pengőben kifejezett terheknek egy kis hányada pengőre valorizált régi kölcsönökből áll, addig ezeknek túlnyomó része is az utolsó 3 év alatt keletkezett. Mindezek figyelembevételével nagyon valószínű, hogy a terheknek mintegy kétharmada az utolsó 3 évből származik. *S amennyire nem látszik aggyáynak a megterhelésnek előbb kimutatott nagysága, éppannyira komoly figyelmet érdemel az az ütem, amelylyel a magyar földbirtokok a legutolsó évek folyamán cladósodtak.*

A terheknek törvényhatóságok szerint való megoszlását véve vizsgálat alá, az abszolút számok a törvényhatóságok különböző nagysága miatt nem irányadóak. Irányadóak csupán azok az átlagok lehetnek, amelyek a terhek nagyságát törvényhatóságok szerint, katasztrális holdakra számítva mutatják. A ka-

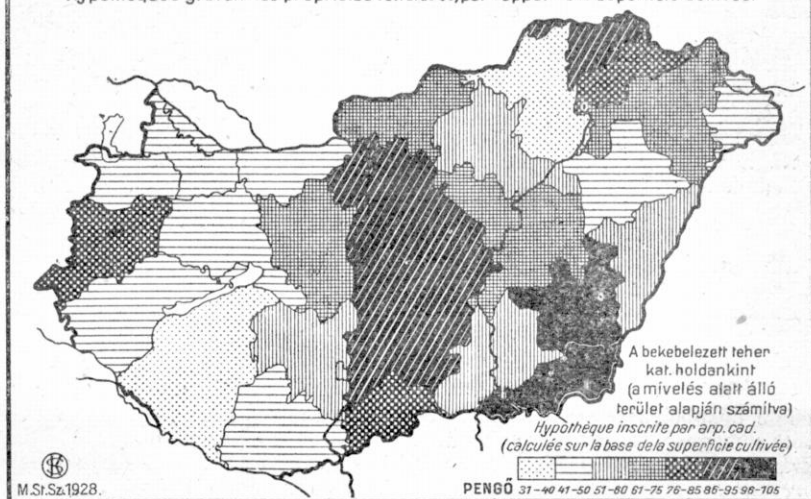
taszteri holdankinti bekebelezett terhek nagysága háromféle számítás szerint állapított meg, és pedig az összes művelés alatt álló (összes terület a földadó alá nem eső terület nélkül) és a szántóföldterület alapján (L. a 3. sz. táblázatot és a művelés alatt álló területhez viszonyított megterhelésre vonatkozólag a II. sz. grafikont).

Az így kiszámított adatok közül a városi törvényhatóságokra vonatkozó teheradatok általában, de különösen a Dunántúl lényegesen kiemelkednek. Ennek oka kizárólag az, hogy a városokban a bekebelezett terhek között számtalan olyan szét nem választható teher van, amely a teljes ingatlanra, tehát nemcsak a földbirtokra, hanem a városban lévő kis területet foglaló, de értékes házakra együttesen adatott, s amely terhek különösen a kisebb területű városokban nagy súllyal nehezdednek az összes, de főként a megművelt és szántóföldterületre.

Ha a vármegyék adatai, vagyis ha a nyert számoszlopok, a városi teheradatok mellőzésével vétetnek vizsgálat alá és azok a termőföld minőségére, vagy a termelés belterjességére vagy pedig a közép- és nagybirtokok elterjedésére vonatkozó adatokkal állíttatnak szembe, *a terhek elterjedésében következetes szabályszerűség egyáltalán nem mutatkozik, s az adatok alapján nagy általánosságban csak azt lehet megállapítani, hogy a legkevesebb teher a dunántúli*

II. A FÖLDBIRTOKOKRA JELZÁLOGILAG BEKEBELEZETT TERHEK A MŪVELÉS ALATT ÁLLÓ TERÜLETHEZ VISZONYITVA.

Hypothèques grevant les propriétés foncières, par rapport à la superficie cultivée.

3. A földbirtokokra jelzálogilag bekebelezett terhek, törvényhatóságok szerint.

Répartition, par comitats et villes municipales, des charges hypothécaires grevant les propriétés rurales.

Törvényhatóság Comitats et villes municipales ¹⁾	Az összes Territoire total	A művelés alatt álló Superficies cultivées	A szántóföld Terres labourables	A bekebelezett terhek összege pengőben Montant des charges hypothéc. inscrites, en pengős	Charge hypothéc. par arp. cad. calculée d'après		
	terület kiterjedése kat. holdban en arpents cad.				Az összes le territoire total	A művelés alatt álló les superfic. cultivées	A szántóföld les superfic. de terres labour.
					terület alapján számított kat. hold- dankinti bekebelezett teher pengőben — en pengős		
I. Dunántúli Dombosvidék. <i>Transdanubie.</i>							
Baranya vm.	685.823	649.769	404.091	24,819.110	36	38	61
Pecs t.jv.	12.286	11.226	2.692	3,428.558	279	305	1.274
Fejér vm.	696.525	657.265	462.566	47,034.971	68	72	102
Székesfehérvár t.jv.	20.838	19.473	13.366	2,026.537	97	104	152
Győr Moson és Pozsony vm. Győr, t.jv.	408.221 9.464	380.217 7.462	261.383 4.091	17,729.230 838.398	43 69	47 112	65 205
Komárom és Esztergom vm. Somogy vm.	344.210 1,163.326	323.729 1,065.559	189.447 628.593	14,987.510 32,779.241	44 28	46 31	79 52
Sopron vm.	310.798	290.092	192.271	12,740.228	41	44	66
Sopron t.jv.	22.516	20.819	5.980	2,426.735	108	117	406
Tolna vm.	616.286	580.800	403.641	33,299.735	54	57	83
Vas vm.	574.839	546.973	339.781	44,836.196	78	82	132
Veszprém vm.	688.799	641.522	370.307	30,600.589	44	48	83
Zala vm.	844.190	766.534	338.881	36,977.140	44	48	109
I. Együtt: — Total:	6,398.121	5,961.440	3,617.090	304,524.178	48	51	84
II. Alföld. — Grande plaine.							
Bács-Bodrog vm.	290.340	276.684	202.419	22,842.897	79	83	113
Baja t.jv.	15.052	14.006	11.034	957.329	64	68	87
Békés vm.	639.657	599.991	502.879	63,198.942	99	105	126
Bihar vm.	481.491	457.748	332.437	25,054.487	52	55	75
Csanád, Arad és Torontál vm. Csongrád vm.	348.060 327.569	328.689 301.338	294.844 220.208	31,925.637 21,688.018	92 66	97 72	108 98
Hódmezővásárhely t.jv. Szeged t.jv.	132.258 141.775	124.890 131.950	105.733 75.341	8,396.809 3,602.236	63 25	67 27	79 48
Hajdu vm.	414.625	394.137	254.899	14,985.360	36	38	59
Debrecen t.jv.	166.284	158.983	81.630	12,252.437	74	77	150
Jász-Nagykun-Szolnok vm. Pest-Pilis-Solt-Kiskun-vm. Budapest szföv.	913.877 2,090.341 33.755	855.893 1,941.391 21.847	687.058 1,137.592 8.667	55,834.070 178,046.143 2)	61 85 —	65 92 —	81 157 —
Kecskemét t.jv.	163.237	154.134	84.403	21,770.006	133	141	258
Szabolcs és Ung vm.	795.694	753.257	602.730	53,677.291	67	71	89
Szatmár és Bereg vm.	373.829	351.310	273.167	14,346.566	38	41	53
II. Együtt: — Total:	7,327.844	6,866.248	4,875.041	528,578.228	72	77	108
III. Északi Dombosvidék. <i>Nord.</i>							
Abaúj-Torna vm.	289.290	276.275	144.283	24,113.602	83	87	167
Borsod, Gömör és Kishont vm. Miskolc t.jv.	676.948 9.284	645.313 7.921	322.790 4.616	24,137.740 439.952	36 47	37 56	75 95
Heves vm.	652.130	619.558	344.935	33,233.477	51	54	96
Nógrád és Hont vm.	493.578	469.117	244.462	33,211.860	67	71	136
Zemplén vm.	306.768	283.358	158.171	24,096.060	79	85	152
III. Együtt: — Total:	2,427.998	2,301.542	1,219.257	139,232.691	57	60	114
Magyarország összesen: — <i>Hongrie entière:</i>	16,153.963	15,129.230	9,711.388	972,335.097	60	64	100

) Vm. = comitat, t.jv. = ville municipale.

2) A budapesti földbirtokokra bekebelezett terhek összeírása mellőztetett, mert a székesfővárosi efféle bekebelezett terhek száma és értéke rendkívül csekély, s e terheknek kiválasztása a házakra nyújtott tömeges bekebelezések közül a telekkönyvi hatóságoknak az elérhető csekély eredményhez képest aránytalanul nagy és felesleges munkát okozott volna. — *Le nombre et la valeur des charges hypothéc. grevant les propriétés rurales de Budapest sont si minimes qu'elles n'ont pas été recensées: l'opération aurait infligé aux conservateurs des hypothèques une besogne trop grande et disproportionnée au résultat.*

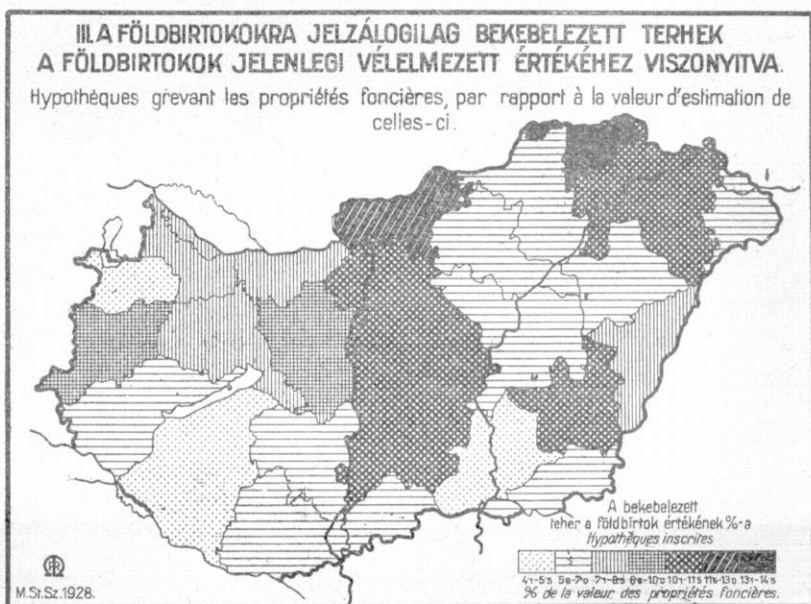
dombosvidéken, vagyis ott terheli a földbirtokot, ahol a belterjes gazdálkodás leginkább elterjedt; viszont bármelyik számítási mód szerint is a legnagyobb terhek azokban a legészakibb törvényhatóságokban találhatók, ahol sok a gyenge talajú föld és ahol a gazdálkodás belterjessége is hátramaradott. Ismételten hangsúlyozni kell azonban, hogy mindez csak nagy általánosságban mondható, mert vannak olyan vármegyék is, ahol azzal szemben, hogy a termőföld talaja az ország legjobb talajai közé tartozik és a gazdálkodás iránya is túlnyomórészt belterjesnek mondható, a kat. holdankinti bekebelezett teher mégis nagyon tekintélyes. Ilyenek elsősorban: Békés, Csanád, Arad és Torontál, valamint Bács-Bodrog vármegye.

A földbirtokok megterhelésének nagysága a földbirtokok területére vonatkoztatott átlagokkal szemben még jellegzetesebben domborítható ki akkor, ha a földbirtokok megterhelése a földbirtokok értékének százalékában fejeztetik ki. (L. a 4. sz. táblázatot és a III. sz. grafikont.)

Jelenleg a földbirtokok értékére vonatkozólag nem áll oly adat rendelkezésre, amelynek alapján a földbirtokok értéke konkrétan megállapítható lenne. A földbirtokok jelenlegi értéke azonban az 1913. évi adatok alapján megközelítőleg mégis vélelmezhető. Az 1913. évben ugyanis a Földművelésügyi Minisztérium a szántóföldek árát összeíratta s az összeírás eredményeit, „Földárak és földhasznabérek Magyarországon az 1913. év végén” című kiadványában járások szerint közzé is tette. Ezekből az adatokból kiindulva, s ha feltételeztetik az, hogy a kataszteri tiszta jövedelem megállapításakor minden művelési ág tiszta jövedelmének meghatározása azonos elvek alapján történt, akkor feltételezhető egyúttal az is, hogy ahányszorosa a szántóföld értéke a szántóföld kataszteri tiszta jövedelmének, a többi művelési ágnak

értéke is annyiszorosa a megfelelő művelési ág kataszteri tiszta jövedelmének. Ez alapon már a művelés alatt álló terület 1913. évi kat. holdankinti átlagos értéke is megállapítható. S ha ezzel az értékkel szembeállítatik a művelés alatt álló terület kataszteri holdankinti bekebelezett terhe, meghatározható egyúttal az is, hogy a bekebelezett teher a földbirtokok értékének hány százaléka. A mai viszonyokat tekintve, s mellőzve a szélsőséges kilengéseket, vagyis azt, hogy míg egyes vidékeken a mai földárak az aranyparitások árát sok esetben lényegesen meghaladják, addig másutt a földár az aranyparitások árhoz képest lényegesen alacsonyabb maradt, aligha történik tévedés, ha a művelés alatt álló terület kat. holdankinti jelenlegi értéke annyi pengőre vélelmeztetik, mint ahány aranykorona annak értéke az 1913. évben volt. E számítások szerint országos átlagban a földbirtokok kat. holdankinti ára ma 785 pengőre tehető. Legnagyobb az alföldi földek átlagos értéke, mert ott a művelés alatt álló területnek több mint 70%-a szántóföld, utána a dunántúli földek sorakoznak, ahol a szántóföld aránya közel 60%-os, végül pedig az északi dombosvidék földjei következnek, ahol a szántóföld alig 50%-át alkotja a művelés alatt álló területnek.

Az így rendelkezésre álló kétféle adat (átlagos érték és átlagos teher) alapján országos átlagban a bekebelezett teher a föld-

4. A földbirtokokra jelzálogilag bekebelezett terhek a földbirtokok értékének százalékában, törvényhatóságok szerint.¹⁾

Charges hypothécaires grevant les propriétés rurales, en % de la valeur de celles-ci, par comitats et villes municipales.¹⁾

Törvényhatóság Comitats	A művelés alatt álló terület kat. holdankint — <i>Superficie cultivée:</i>				A bekebelezett teher a földbirtokok — <i>Charges hypothéc. en % de la valeur</i>	
	bekebelezett terhe pengőben <i>charges hypothécaires par arp. c. en pengős</i>	1913. évi — <i>valeur par arp. c. en 1913</i>	jelenlegi vélelmezett — <i>valeur actuelle présumée par arp. c.</i>		de 1913. évi	jelenlegi vélelmezett — <i>actuelle présumée</i>
			é r t é k e			
	aranykoronában <i>en couronnes-or</i>	pengőben <i>en pengős</i>	pengőben <i>en pengős</i>	pengőben <i>en pengős</i>	értékének %-ában <i>des propriétés rurales</i>	
I. Dunántúli Dombosvidék — <i>Transdanubie</i>						
Baranyavm ²⁾	43	745	863	745	5·0	5·8
Fejér"	72	755	875	755	8·2	9·5
Győr, Moson és Pozsony"	48	680	788	680	6·1	7·1
Komárom és Esztergom"	46	591	685	591	6·7	7·8
Somogy"	31	727	842	727	3·7	4·3
Sopron"	49	970	1.124	970	4·4	5·1
Tolna"	57	890	1.031	890	5·5	6·4
Vas"	82	819	949	819	8·6	10·0
Veszprém"	48	634	734	634	6·5	7·6
Zala"	48	812	941	812	5·1	5·9
I. Átlag - <i>Moyenne</i> ..	51	760	880	760	5·8	6·7
II. Alföld <i>Grande Plaine</i>						
Bács-Bodrogvm.	82	1.426	1.652	1.426	5·0	5·8
Békés"	105	1.030	1.193	1.030	8·8	10·2
Bihar"	55	735	851	735	6·5	7·5
Csanád, Arad és Torontál"	97	1.407	1.630	1.407	6·0	6·9
Csongrád"	60	1.128	1.307	1.128	4·6	5·3
Hajdu"	49	869	1.007	869	4·9	5·6
Jász-Nagyk.-Szolnok ."	65	1.029	1.192	1.029	5·5	6·3
Pest-Pilis-Solt-Kisk. "	95	882	1.022	882	9·3	10·8
Szabolcs és Ung . . ."	71	673	780	673	9·1	10·5
Szatmár és Bereg . ."	41	717	831	717	4·9	5·7
II. Átlag - <i>Moyenne</i> ..	77	940	1.089	940	7·1	8·2
III. Északi Dombosvidék — <i>Nord</i>						
Abaúj-Tornavm.	87	606	702	606	12·4	14·4
Borsod. Gömör és Kishont"	38	663	768	663	4·9	5·7
Heves"	54	884	1.024	884	5·3	6·1
Nógrád és Hont . . ."	71	552	639	552	11·1	12·9
Zemplén"	85	736	853	736	10·0	11·5
III. Átlag - <i>Moyenne</i> ..	60	702	813	702	7·4	8·5
Magyarországon átlag - <i>Moyenne pour la Hongrie entière</i>	64	785	909	785	7·0	8·2

¹⁾ A tj. városok adatai annak a vármegyének adataival vannak összefoglalva, amelynek területe a tj. várost körülveszi. — *Les chiffres des villes municipales sont compris dans ceux du comitat les entourant.* —

²⁾ Vm. = *comitat*.

birtokok jelenlegi vélelmezett értékének 8·2%-a. A megterhelésnek törvényhatóságok szerint megállapított mértékét szem-

lélve, *határozott következtetésekre az így kiszámított százalékok sem nyújtanak módot.* Ezek szerint legkevésbé eladósodott

a földbirtok Somogy vármegyében (4·3%), ahol az eladósodás mértéke közel 1%-kal kisebb, mint az utána következő legkevesébbé eladósodott Sopron vármegyében (5·1%). A legnagyobb mértékben eladósodott vármegyék között találjuk viszont a legészakibb fekvésű vármegyék mellett, a homokos talajú Pest és Szabolcs vármegyét, a legjobb talajú vármegyék sorából Békés vármegyét és a legbelterjesebben gazdálkodó vármegyék közül Vas vármegyét. E szerint tehát, amint a felsorolt példák is mutatják, az eladósodás mértéke tekintetében ezekből a törvényhatósági adatokból sem lehet általános következtetéseket vonni. *Az ország három fővidékének átlagát tekintve, azonban nagy általánosságban szintén arra lehet utalni, hogy a földbirtokok értékéhez viszonyítva is a dunántúli földbirtokok eladósodottsága a legalacsonyabb (6·7%), legnagyobb pedig a legészakibb vármegyéké (11·5—14·4%).*

Ha ez eladósodás alapján a földbirtokokra nehezedő évi teher megállapítása is megkíséreltetik, s ha e célból átlagosan mintegy 11%-os amortizáció számítatik, akkor az évi teher összege 107 millió pengőre tehető, s a művelés alatt álló terület minden katasztrális holdjára 7 pengő teher esik. S így az évenként fizetendő törlesztési hányad a földbirtokok jelenlegi vélelmezett értékének alig 1%-a, illetőleg búzában kifejezve jelenleg évenként és kat. holdankint mintegy 30 kg búza szükséges

ahhoz, hogy a terhek fennakadás nélkül törleszthetők legyenek.

Összefoglalva az elmondottakat, bár a földbirtokokra bekebelezett terhek közel egymilliárdos terhe mindenesetre nagynak tűnik fel, a multtal, valamint Németország jelenlegi eladósodottságával való összehasonlítás alapján, továbbá, mert e terhek nem mind kizárólag tényleg fennálló kölcsönöket jelentenek, valamint azért is, mert az eladósodottságnak valamely jellegzetes és következetes kapcsolata a talajjal, belterjes műveléssel, földbirtokmegozslással csak nagy általánosságban állapítható meg, s mert a megterhelés aránya az országos átlag szerint a földbirtokok értékének csupán 8%-a, végül mert e terhek törlesztésére katasztrális holdankint és évenként ma még csupán 30 kg búzára van szükség, a magyar földbirtokoknak jelenlegi megterhelése aggályosnak még nem nevezhető. *A földbirtokok megterhelése aggályossá csak akkor válnék, ha az eladósodás a jövőben is abban az ütemben történnék, mint amilyen ütemben az az utolsó három év alatt történt, amikor is a magyar földbirtokok bekebelezett terhe úgyszólván megháromszorozódott s ha a további eladósodás, úgy mint azt a közölt adatok nagy általánosságban sejtetni engedik, legnagyobb arányokban ott folytatódna, ahol a gyenge talaj és a többé-kevésbé külterjes gazdálkodás folytán a földbirtokok a vállalt terheket legkevesébbé bírják el.*

Konkoly Thege Gyula dr.

A fertőző állatbetegségek pusztításai 1927-ben.

Ravages des maladies infectieuses en des animaux domestiques Hongrie, 1927.

Résumé. Bien que les pertes causées dans l'année 1927 par les maladies contagieuses animales en Hongrie aient été inférieures à celles des années précédentes, toutefois elles montaient à environ 7 millions $\frac{1}{2}$ de pengős. La diminution est due à l'amélioration des services sanitaires. Malgré cela, la protection de la santé des animaux rencontre toujours de nombreux obstacles: les vaccinations sont trop chères; le plus souvent, elles doivent être faites par le vétérinaire; une grande partie des cultivateurs ne se rend pas encore assez compte de l'efficacité de la vaccination, etc. Les ravages des épizooties ne diminueront donc considérablement que lorsque la vaccination sera facilitée et plus répandue.

*

A ragályos állatbetegségek, éppen úgy mint a múltban, az 1927. év folyamán is nagy pusztítást vittek véghez állatállományunkban. Az állatelhullás mértéke az előző évi pusztulás mérvének ugyan meglehetősen alatta maradt, de az ezen a réven beálló veszteség még mindig igen jelentékeny.

1. A fertőző betegségben elpusztult állatok száma az 1921—1927. években.

Nombre des animaux pérís de maladies infectieuses, 1921—1927.

É v Année	A fertőző betegségekben elpusztult állatok száma Nombre des animaux pérís de maladies infectieuses				
	össze- sen főtal	e b b ő l — d o n t			
		ló chevaux	szarvasmarha bêtes à cornes	juh moutons	sertés porcs
Moyenne de 1921—25. évek átlagában	87.307	447	3.873	4.371	78.616
1926	99.749	323	1.818	7.887	89.721
1927	72.253	304	1.803	2.520	67.626

títást, mint minden évben, 1927-ben is a sertésvész (sertéspestis) vitte véghez. Ebben az esztendőben azonban a sertésvész következtében elhullott, illetve kiirtott sertések száma az előző évihez képest 24·0%-kal csökkent. Meg kell azonban jegyezni, hogy a sertésvész pusztításának múlt évi eredménye a mai területen ezideig legkedvezőbbnek mondható 1923. évi (36.852 darab) elhullásnál még mindig 73·6%-kal nagyobb volt. A sertésorbánc pusztításainál a javulás már jóval nagyobb arányú, amennyiben az ebben a ragadós betegségben elhullott sertések (3.125) darabszáma az 1921—25. évi átlagtól 66·5%-kal, az 1926. évi elhullás mértékétől pedig 39·2%-kal elmaradt. Elég tekintélyes károkat okoz még állattenyésztésünkben a lépfene is. Ez a fertőző állatbetegség a szóbanforgó esztendőben 1983 darab haszonállatot pusztított el. Ily kór következtében elhullott, vagy kiirtott állatoknak 67·2%-a szarvasmarha, 24·2%-a juh, 6·5%-a ló, és 2·1%-a sertés volt. Rüh folytán 1.222 darab háziállattal csökkent az állatállomány. A rühben elpusztult állatoknak a juhek 96·0%-át, a lovak pedig 4·0%-át szolgáltatták. Ez a kór a tárgyalt évben szintén szűkebb keretek között szedte áldozatait, mint az előző évek folyamán. Általában nagy károkat szokott okozni még a juhhimlő is. Az 1927. évben azonban ez a ragadós állatbetegség, az előző évi erős kiugrás után ismét a normális határok közé tért vissza. A ragadós száj- és körömfájás ugyan 1927-ben mintegy, másfélszerannyi (546) áldozatot szedett, mint 1926-ban (362 darab), de az e réven előállott veszteség 73·4%-kal még mindig kisebb, mint az 1921—1925. évek átlaga. Ez a betegség a múlt évben a sertésállományt nagyobb mértékben ritkította, mint a szarvasmarhák sorait. A száj- és körömfájásban elhullott állatoknak ugyanis a sertések 58·8%-át, a szarvasmarhák pedig csak 41·0%-át tették ki; a juhek itt mindössze 0·2%-kal szerepeltek. A veszeltség a második állatbetegség, amelyik a tárgyalt évben nagyobb mértékben pusztított, mint

Az egyes fertőző betegségek közül (lásd a 2. számú kimutatást) a legnagyobb pusztítást, mint minden évben, 1927-ben is a sertésvész (sertéspestis) vitte véghez. Ebben az esztendőben azonban a sertésvész következtében elhullott, illetve kiirtott sertések száma az előző évihez képest 24·0%-kal csökkent. Meg kell azonban jegyezni, hogy a sertésvész pusztításának múlt évi eredménye a mai területen ezideig legkedvezőbbnek mondható 1923. évi (36.852 darab) elhullásnál még mindig 73·6%-kal nagyobb volt. A sertésorbánc pusztításainál a javulás már jóval nagyobb arányú, amennyiben az ebben a ragadós betegségben elhullott sertések (3.125) darabszáma az 1921—25. évi átlagtól 66·5%-kal, az 1926. évi elhullás mértékétől pedig 39·2%-kal elmaradt. Elég tekintélyes károkat okoz még állattenyésztésünkben a lépfene is. Ez a fertőző állatbetegség a szóbanforgó esztendőben 1983 darab haszonállatot pusztított el. Ily kór következtében elhullott, vagy kiirtott állatoknak 67·2%-a szarvasmarha, 24·2%-a juh, 6·5%-a ló, és 2·1%-a sertés volt. Rüh folytán 1.222 darab háziállattal csökkent az állatállomány. A rühben elpusztult állatoknak a juhek 96·0%-át, a lovak pedig 4·0%-át szolgáltatták. Ez a kór a tárgyalt évben szintén szűkebb keretek között szedte áldozatait, mint az előző évek folyamán. Általában nagy károkat szokott okozni még a juhhimlő is. Az 1927. évben azonban ez a ragadós állatbetegség, az előző évi erős kiugrás után ismét a normális határok közé tért vissza. A ragadós száj- és körömfájás ugyan 1927-ben mintegy, másfélszerannyi (546) áldozatot szedett, mint 1926-ban (362 darab), de az e réven előállott veszteség 73·4%-kal még mindig kisebb, mint az 1921—1925. évek átlaga. Ez a betegség a múlt évben a sertésállományt nagyobb mértékben ritkította, mint a szarvasmarhák sorait. A száj- és körömfájásban elhullott állatoknak ugyanis a sertések 58·8%-át, a szarvasmarhák pedig csak 41·0%-át tették ki; a juhek itt mindössze 0·2%-kal szerepeltek. A veszeltség a második állatbetegség, amelyik a tárgyalt évben nagyobb mértékben pusztított, mint

2. Hasznos háziállatok ragadós betegségei az 1921—27. években.

Maladies infectieuses des animaux domestiques, 1921—1927.

Év <i>Année</i>	Nombre des animaux morts ou abattus par suite de																				
	Lépfene <i>charbon sang de rate</i>				Veszettség <i>rage</i>				Takonykór <i>morve</i>		Ragályos száj- és kőrömfájás <i>ivère aphteuse</i>		Himlő <i>variole</i>		Rüh — gale		Sertésorb. égyiptomi <i>porcine</i>	Sertéspsz. <i>peste por-</i> <i>cine</i>			
	következtében elhullott vagy kiirtott állatok száma																				
	ló — chevaux	szarvasmarha bêtes à cornes	juh — moutons	sertés — porcs	összesen ensemble	ló — chevaux	szarvasmarha bêtes à cornes	juh — moutons	sertés — porcs	összesen ensemble	ló — chevaux	szarvasmarha bêtes à cornes	juh — moutons	sertés — porcs	összesen ensemble	juh — moutons	ló — chevaux	juh — moutons	összesen ensemble	Fertés Porcs	
<i>Moyenne de</i> 1921—25. évi átlag..	191	2 766	1.761	47	4 765	27	217	33	152	429	165	889	109	1.055	2 059	831	64	1 638	1.702	9.331	68.031
1926.	106	1.501	579	47	2 233	18	213	22	91	314	161	104	1	258	362	4.429	38	2.857	2.895	5.139	84.186
1927.	128	1.333	480	42	1 983	10	246	5	158	419	117	224	—	321	546	861	49	1.173	1.222	3.12	63.980

az azelőtti esztendőekben. Veszettség miatt kiirtott összesen 419 darab haszonállat, ezek közül 58,7%-ot a megvesztett szarvasmarhák, 37,7%-ot a sertések, 2,4%-ot a lovak, 1,2%-ot pedig a juhok foglaltak le. A *takonykór*, mint rendszeren, ebben az esztendőben is legkevesebb kárt okozott az állattenyésztésben, amennyiben mindössze 117 darab ló hullott el, illetve iratott ki ilyen betegség következtében.

A 3. sz. kimutatásban a fertőző betegségek pusztításának adatait az állatállományhoz viszonyítva betegségek szerinti részletezéssel közöljük. Itt meg kell jegyeznünk, hogy az állatelhullásokra vonatkozólag fentebb ismertetett adatok a tárgyalt években mindenkor az év végéig elpusztult összes állatokról számolnak be. Az állatlétszám adatai ellenben, amelyek évenként tavasszal, rendszerint március hónap folyamán íratnak össze s az akkori állatlétszámról elég hű képet adnak, a márciustól az év végéig beálló szaporulatot már nem foglalják magukban. Ezért s mert az összeírás a téli őszi időszak után hajtatik végre, az életben volt maximális állomány nem állapítható meg. Az elhullásoknak a márciusi állatlétszámhoz viszonyított adatai tehát, különösen a sertéseknél, amelyeknek szaporulata és levágása ez év végéig legnagyobb mértékű, az állatpusztulások viszonylagos nagyságáról teljesen pontos képet nem nyújtanak. Arra azonban alkalmasak, hogy mint indexszámok, az egyes fertőzőbetegségek pusztításainak évenkénti, vagy területek szerint való összehasonlításához elég biztos támpontul szolgáljanak.

Viszonyszámaink szerint a ragadós állatbetegségek — a szarvasmarhabetegségek kivételével — viszonylag kisebb terjedelemben pusztítottak, mint az előző években. Az állatállomány tízezerre kiszámított elhullási arány a lovaknál ugyanis 1926-ban 3,6, 1927-ben pedig csak 3,3 volt. A javulás tehát 9,1%-nak felel meg. A szarvasmarháknál indexszámaink némi rosszabbodásról számolnak be, amennyiben tízezer élő szarvasmarhából 1926-ban 9,9, 1927-ben pedig 10,0 pusztult el ragályos betegségben. Az emelkedés nem nagy, mindössze 1,1%-os. A juhok és sertések sorait, a tárgyalt évben a fertőző betegségek már ismét jóval kisebb mértékben ritkították, mint azelőtt. A juhok tízezer darabjára 1926-ban 43,7, 1927-ben csak 15,6, tízezer darab élősertésre pedig 1926-ban 356,1 s 1927-ben 283,4 elhullás esett. A juhoknál tehát a pusztulás mértéke 64,3%-kal, a sertéseknél pedig 20,4%-kal csökkent.

Az egyes országrészek állatállománya a fertőző betegségek következtében viszonylag igen különböző mértékben károsodott. A loállomány pusztulási aránya legnagyobb az Alföldön. Ott tízezer élő lóra 4,7, az északi dombos vidéken 2,6, a dunántúli dombos vidéken pedig 1,9 elhullás esett. Az Alföldön tehát viszonylag több, mint kétszer annyi ló lett a fertőző betegségek áldozata, mint Dunántúlon. Az egyes országrészeknek a loállomány tízezerre kiszámított elhullási arányszámai között a különbség legnagyobb a rühnél (0,1 és 1,0). Viszonyszámaink szerint

3. A fertőző állatbetegségek pusztításai index-számokban.

Ravages des maladies infectieuses d'animaux, en nombres indices.

Betegség megnevezése <i>Désignation des maladies</i>	Elhullás esik — <i>Combien d'animaux morts en</i>					
	1925-ben	1926-ban	1927-ben			
	általában <i>dans la Hongrie entière</i>			a dunántúli dombos vidéken <i>dans la Trans- danubie</i>	az Alföldön <i>dans l'Alföld</i>	az északi dombos vidéken <i>dans le Nord</i>
	a lóállomány 10.000 darabjára — <i>sur 10.000 chevaux</i>					
Lépfene — <i>Charbon sang de rate</i>	1·4	1·2	1·4	1·0	1·6	1·9
Veszétség — <i>Hydrophobie</i>	0·1	0·2	0·1	0·1	0·1	0·2
Takonykór — <i>Morve</i>	0·9	1·8	1·3	0·7	2·0	0·4
Rüh — <i>Gale</i>	0·3	0·4	0·5	0·1	1·0	0·1
Fertőző betegség összesen: <i>Total des maladies infect.</i>	2·7	3·6	3·3	1·9	4·7	2·6
	a szarvasmarhaállomány 10.000 darabjára <i>sur 10.000 bêtes à cornes</i>					
Lépfene — <i>Charbon sang de rate</i>	10·4	8·1	7·4	3·3	10·9	13·0
Veszétség — <i>Hydrophobie</i>	0·7	1·2	1·4	1·8	1·1	0·3
Ragályos száj- és körömfájás — <i>Fièvre aphteuse</i>	2·8	0·6	1·2	2·1	0·3	0·5
Fertőző betegség összesen: <i>Total des maladies infect.</i>	13·9	9·9	10·0	7·2	12·3	13·8
	a juhállomány 10.000 darabjára — <i>sur 10.000 ovines</i>					
Lépfene — <i>Charbon sang de rate</i>	5·3	3·2	3·0	1·1	5·0	2·2
Veszétség — <i>Hydrophobie</i>	0·2	0·1	0·0	0·0	0·1	—
Ragályos száj- és körömfájás — <i>Fièvre aphteuse</i>	0·6	—	0·0	—	0·0	—
Himlő — <i>Variole</i>	4·4	24·6	5·3	8·9	4·1	1·5
Rüh — <i>Gale</i>	13·4	15·8	7·3	15·2	2·4	3·1
Fertőző betegség összesen: <i>Total des maladies infect.</i>	23·9	43·7	15·6	25·2	11·6	6·8
	a sertésállomány 10.000 darabjára — <i>sur 10.000 porcs</i>					
Lépfene — <i>Charbon sang de rate</i>	0·2	0·2	0·2	0·1	0·3	0·3
Veszétség — <i>Hydrophobie</i>	0·4	0·4	0·7	0·7	0·6	0·7
Ragályos száj- és körömfájás — <i>Fièvre aphteuse</i>	4·9	1·0	1·3	2·4	0·3	1·2
Sertésorbánc — <i>Erysipèle porcine</i>	23·7	20·4	13·1	9·1	15·4	24·0
Sertésvész — <i>Peste porcine</i>	353·3	334·1	268·1	334·6	194·5	272·8
Fertőző betegség összesen: <i>Total des maladies infect.</i>	382·5	356·1	288·4	346·9	211·1	299·0

a lóállományt a lépfene és a veszétség főleg az északi törvényhatóságokban (1·9, illetve 0·2) a többi fertőző betegségek pedig legerősebben az Alföldön csökkentték.

A szarvasmarhaállomány pusztulása viszonylag legnagyobb mértékben az északi dombos vidéken következett be. Tízezer élő szarvasmarhából ugyanis ennek az országrésznek területén 13·8, az Alföldön 12·3, dunántúli vármegyékben pedig csak 7·2 pusztult el. A szarvasmarhák fertőző beteg-

segei közül a veszétség, a száj- és körömfájás Dunántúl, a lépfene pedig az északi dombos vidéken pusztított leginkább.

A juhek létszámát a fertőző állatbetegségek legszélesebb körben a dunántúli dombos vidék területén csökkentették. A juhállomány tízezer darabjára kiszámított elhullási arányszám ott 25·2, az Alföldön 11·6, az északi törvényhatóságokat magában foglaló országrész területén pedig csak 6·8 volt. A juhbetegségek közül a himlő és a rüh leginkább Dunántúl, a lépfene,

veszettség, száj- és körömfájás pedig főleg az Alföldön szedte áldozatait.

Sertésenyésztésünk károsodása az ország egész területén kimagaslóan nagyarányú; a legtöbb elhullás viszonylag a dunántúli dombos vidéken (tízezer sertés közül 3469) fordult elő. Az északi dombos vidéken 2990, az Alföldön pedig 2111 a fertőző állatbetegségek pusztításainak tízezer sertésre kiszámított aránya. A sertésbetegségek közül a lépfene az alföldi törvényhatóságokban és az északi dombos vidéken, a veszettség a két dombos vidéken, a ragályos száj- és körömfájás Dunántúl, a sertésorbánc az északi dombos vidéken, végül a sertésvész ismét Dunántúl pusztított legnagyobb arányban.

Az 1926. év folyamán fertőző betegségben elpusztult állatok összes értéke közel

tízmillió pengő volt; a tárgyalt évben ez az értékösszeg, az élő állatok árának 1927-ben bekövetkezett emelkedését is figyelembe véve, csak mintegy 7,5 millió pengőt tett ki. Ebből is megállapítható, de a fentebb elmondottakból is következik, hogy a ragadós betegségek a tárgyalt évben kevesebb kárt okoztak állattenyésztésünkben, mint az előző években.

Az állatelhullás mérvének csökkenése részben annak tudható be, hogy az állategészségügyi szolgálat terén az utóbbi években bekövetkezett javulás most kezdi éreztetni hatását. A hatósági és magánszolgálatban álló állatorvosok száma a tárgyalt esztendőben nemcsak a békeévekhez viszonyítva, hanem az utóbbi évek létszámához képest is megnövekedett (l. 4. sz. kimutatást). Az állatorvosok számának az állat-

4. Az állatorvosok az 1921—1927. években.

Les vétérinaires en 1921—1927.

É v Année	Az állatorvosok száma — <i>Nombre des vétérinaires</i>															
	állami szolgálatban — <i>d'État</i>								helyhatósági szolgálatban — <i>au service des autorités locales</i>					összesen — <i>total</i>	magánszolgálatban — <i>privés</i>	mindössze — <i>total gén.</i>
	az állategészségügyi		főfelügyelőnél — <i>à l'inspecteurat gén.</i>	felügyelőségek — <i>aux inspectoriats</i>	törvényhatósági és járási szolg. kirend. — <i>au service de comitats, villes, municip. et arrondissem.</i>	az állategészségügyi hivataloknál — <i>aux services de santé an.</i>	a belépő állomásoknál — <i>aux stations d'entrée</i>	a budapesti állatvásárok — <i>aux marchés aux bestiaux de Bpest</i>	egyéb helyeken — <i>ailleurs</i>	összesen — <i>total</i>	törvényhatóságoknál és rt. városoknál — <i>dans les comitats, villes, municip., villes à conseil organisé</i>	községeknél — <i>dans les communes</i>	mint körállatorvos — <i>en qualité de vétérinaire de circonscription</i>			
	de santé anim.															
Moyenne de — 1921—25. évi átlag	2	5	244	6	10	10	19	296	113	97	151	361	224	881		
1926	3	5	195	7	11	8	18	247	113	98	188	399	309	955		
1927	3	5	195	9	8	11	16	247	121	110	196	427	322	996		

állomány százezer darabjára kiszámított aránya 1911-ben 6,3, 1926-ban 13,5, 1927-ben pedig 14,3 volt. Az állatorvosi létszám növekedését a helyhatósági és a magánszolgálatban álló állatorvosok számának emelkedése idézte elő, mert az államnál a tárgyalt évben is ugyanannyi állatorvos volt alkalmazásban, mint 1926-ban.

Az ismertetett adatokból megállapítható, hogy bár a fertőző betegségek következtében elpusztult állatok száma a szóbanforgó esztendőben nem érte el az előző évi mértéket, az állatbetegségek, különösen a sertésbetegségek leküzdése terén még sok a tennivaló. Védőojtásoknak az eddiginél nagyobb mértékben való elterjedése ebben

a tekintetben bizonyára erős javulást eredményezne. Ennek azonban ma még nagyon sok, nehezen leküzdhető akadálya van; nevezetesen, hogy csak a fontosabbakat említjük a védőojtások elég költséges volta, továbbá az a körülmény, hogy ezeknek alkalmazása legtöbbször állatorvos közreműködéséhez van kötve s végül a tenyésztők egy nagy része még nem ismeri kellően az ojtásokat, s azok kedvező eredményeit és ezért tartózkodik az ojtások alkalmazásától. Határozott javulásra tehát a fertőző állatbetegségek pusztításai tekintetében csak akkor számíthatunk, ha az említett körülmények kiküszöbölésével az ojtások majd megfelelő mértékben elterjednek.

Szóllósy Zoltán dr.

Tenyészállatoknak a köztenyésztés céljaira való kiosztása 1927-ben.

Distribution des animaux reproducteurs pour développer l'élevage en Hongrie, 1927.

Résumé. Avec l'appui du ministère de l'Agriculture, 3.726 taureaux, 526 verrats et 13 béliers ont été mis en 1927 à la disposition des communes et des copropriétaires ruraux. Les facilités accordées par le ministère étaient les suivantes: 1° 10% de rabais et facilités des paiements; 2° prêts à 8% accordés par l'Etat et remboursables en un an; 3° prêts sans intérêts consentis par l'Etat pour lesquels les emprunteurs ne devaient payer qu'une taxe de manutention de 1.5%.

*

A földművelésügyi kormányzat a köztenyésztés színvonalának emelése céljából a tenyészállatkiosztást a múlt évben háromféle módon hajtotta végre és pedig először az előző években is követett módon, vagyis 10%-os árengedménnyel és kedvező

A köztenyésztés emelésére kiosztott tenyészállatok.¹⁾

Animaux reproducteurs distribués pour développer l'élevage¹⁾

Év Année	Kiosztatott — Il a été distribué					A kiosztott apaállatok értéke pengőben. — Valeur des animaux mâles reproducteurs distribués, en pengős
	taureaux		sertés — verrats		béliers	
	magyar hongróis	simmen-thali simmen thaltiens	hús á viande	zsír á graine		
darab — têtes						
1925	81	283	14	207	45	370.818
1926	66	356	18	78	15	383.983
1927	72	496	36	142	4	548.060

¹⁾ Az 1927. év folyamán ezenkívül még a rendelkezésre bocsátott forgótökből a községeknek és egyéb közületeknek tenyészállatok beszerzésére egy év alatt visszafizetendő évi 8%-os kamatozású kölcsönök folyósítottak. Ilyképen kiosztatott 465 drb. bika, 1.590 drb. tehén és üsző, 210 drb. kan, 37 drb. koca és 5 drb. kos, összesen 1.681.020 pengő értékben. Folyósítottak még kamatmentes kölcsönöket is, mely után csupán 1½% kezelési díj volt évenként térítendő. Ilyképen kiosztatott 133 drb. bika, 970 drb. tehén és üsző, 89 drb. kan, 12 drb. koca és 4 drb. kos, összesen 810.290 pengő értékben. — *En outre, sur la somme accordée par l'Etat, pour l'acquisition d'animaux reproducteurs, on a versé en 1927 aux communes et à d'autres collectivités, des prêts à 8% remboursables en 1 an. Ainsi, il a été distribuée 465 taureaux, 1590 vaches et génisses, 210 verrats, 37 truies et 5 béliers, d'une valeur totale de 1.681.020 pengős. On a versé aussi des prêts sans intérêts, pour lesquels les débiteurs ne devaient payer qu'un droit de manutention de 1½%; de cette façon il a été distribué 133 taureaux, 970 vaches et génisses, 89 verrats, 12 truies et 4 béliers, d'une valeur totale de 810.290 pengős.*

fizetési feltételek mellett osztott ki tenyészállatokat a községeknek és közbirtokosságoknak. A második módozat az volt, hogy erre a célra egy év alatt visszafizetendő 8%-os kölcsönöket folyósított, végül kamatmentes kölcsönök nyújtásával segítette elő a tenyészállatok beszerzését, olyképen, hogy a vásárló állattenyésztők a kölcsön után csak évi 1½%-os kezelési díjat tartoztak fizetni.

Árengedménnyel és fizetési könnyítések mellett az 1927. évben kiosztatott 750 db. jó minőségű és fajtájú apaállat 548.060 pengő értékben. Az ilyenképen elhelyezett apaállatok darabszáma az előző évi mennyiséget 40.7%-kal, az értéket pedig 42.7%-kal meghaladta. A közületeknek juttatott tenyészapaállatoknak 75.7%-a tenyészbika, 23.7%-a tenyészkan, 0.6%-a pedig tenyészkos volt. A kiosztott bikáknak 87.3%-a a kiváló tejelési eredményről ismert simmenthali fajtához, 12.7%-a pedig a jó munkabírása miatt kedvelt magyar fajtához tartozott. A piros tarka külföldi fajta bikák elhelyezése tehát darabszám szerint, mint a multban, most is erősen felülmulta a magyarfajta apaállatok kiosztásának mértékét. A községeknek juttatott sertéseknek 79.8%-át a zsírsertések és 20.2%-át a húsertések tették. Megállapítható, hogy az utóbbi években követelt gyakorlatnak megfelelően a zsírsertés kiosztása most is nagyobb arányú volt, mint a húsertéseké.

Az egy év alatt visszafizetendő 8%-os kölcsönök folyósításával elhelyezést talált összesen 2.307 db. tenyészállat. Ezek együttvéve 1.681.020 pengő értéket képviseltek. Az ilyenképen kiosztott kiváló fajta tenyészállatoknak 29.5%-a apaállat, 70.5%-a pedig tenyésztehén, illetve tenyészkoca volt.

Kamatmentes kölcsönrel, kezelési költség térítésének kötelezettsége mellett 1.208 db. 810.290 pengő értékű tenyészállat vásároltatott. Ezeknek a tenyészállatoknak a bikák, kanok és kosok együtt 18.7%-át, a tehenek és kocák pedig együttvéve 81.3%-át tették ki. A kamatmentes és a 8%-os kamatozású kölcsönökből tehát anyaállatok beszerzésére jóval nagyobb összeg fordítottatott, mint az apaállatok vásárlására, nyilván azért, mert a fentebb említett 548.060 pengő amúgy is teljes egészében apaállatoknak beszerzésére és 10%-os árengedménnyel való elhelyezésére használtatott fel.

Végeredményben megállapíthatjuk, hogy az 1927. évben a köztenyésztés fejlesztése céljából összesen 3.726 db. tenyészszarvasmarha, 526 db. tenyészsertés és 13 db. tenyészjuh osztatott ki állami támogatás mellett.

Állami méntelepek.

Les haras de l'Etat hongrois.

Résumé. En 1927, toutes les sections de haras d'Etat ayant été transformées en haras autonomes, le nombre des haras s'est élevé de 3 à 10, et celui des stations d'étalon a augmenté de 102 à 371. Ces mesures permettent, sur tout le territoire de la Hongrie, aux éleveurs de chevaux d'avoir facilement de bons étalons.

*

Hazánk mai területén az 1926. évig csak három méntelep működött és pedig Székesfehérváron, Nagykőrösön és Debrecenben. A méntelepek az 1927. év folyamán átszerveztettek olyképen, hogy az eddigi ménteleposztályok méntelepekké alakították át. Az átszervezés folytán a méntelepek száma tízre emelkedett, úgyhogy az említett városokon kívül most már Baján, Békéscsabán, Hódmezővásárhelyen, Jászberényben, Komáromújvárosban és Nagykanizsán is van méntelep. Ezenfelül az eperjesi ménteleposztály, szintén már mint méntelep, ideiglenesen Debrecenben talált elhelyezést, ott tehát most tulajdonképen két méntelep is működik. Az eperjesi telep azonban rövidesen máshol fog végleges otthont találni.

Az átszervezéssel kapcsolatban a ménállomások száma is erősen megnövekedett, amennyiben az 1926. évi 102 ménállomással szemben 1927-ben

már 371 állomás állott a lótenyésztés szolgálatában. A ménállomások száma az utolsó esztendőben nem kevesebb, mint 263·7%-kal gyarapodott, ami mindenesetre örvendetesnek mondható, mert most már az ország egész területe behálózott állomásokkal s így a lótenyésztéssel foglalkozó gazdák a méntelepek saját nevelésű és vásárolt, kiváló fajtájú és minőségű méneihez könnyebben hozzá tudnak jutni, mint az átszervezés előtt. A lótenyésztés ügye tehát az átszervezéssel sokat nyert, mert a méntelepek főfeladatukat, vagyis az országnak jó minőségű egészséges tenyészménnekkel való ellátását, most teljesebb mértékben tudják megoldani, mint annakelőtte.

A méntelepek ménállományát az állomásokon levő, ú. n. állomási mének és a gazdáknál elhelyezett, ú. n. bérmenek alkotják. Az állomási mének száma, a ménállomások számának növekedésével az utóbbi években állandóan emelkedett, ugyanakkor viszont a bérmenek száma folytonosan csökkent. Az átszervezés folytán ezután ez az emelkedés, illetve hanyatlás még nagyobb méretekben következett be. Az 1926. évben a méntelepek ménállományának az állomási mének csak 39·1%-át, a bérmenek pedig 60·9%-át tették ki; az átszervezés után a méneknek

Az állami méntelepek ménállománya.

Effectif d'étalons des haras d'Etat.

É v ; a méntelep székhelye Année, sièges de haras	Ménállomány Effectif			Ménállomány a mének fajtája szerint Effectif d'étalons suivant la race																			
	A ménállomások száma Nombre des stations d'étalons	Ménállomány Effectif		Állomási mének száma Nombre des étalons de station									Bérmenek száma Nombre des étalons à louer										
		állomási mén d'étalons de station	bérmen d'étalons à louer	Összesen Total	angol anglais			arab arabes			angol-arab anglo-arabes	Nonius	Gidrán — Gidran	lipicai — de Lipitza	angol anglais		arab arabes		angol-arab anglo-arabes	Nonius	Gidrán — Gidran	lipicai — de Lipitza	hidegvérű sang froid
					telvér pur sang	félvér demi-sang	telvér pur sang	félvér demi-sang	angol-arab anglo-arabes	telvér pur sang					félvér demi-sang	angol-arab anglo-arabes	Nonius	Gidrán — Gidran					
1926	102	470	732	1.202	15	269	1	27	10	116	13	19	26	332	4	52	13	180	18	64	43		
1927	371	845	449	1.294	23	439	6	53	26	241	20	37	21	168	1	34	8	132	9	53	23		
Ebből: — Dont à																							
Baja	19	63	50	113	3	32	—	2	2	23	1	—	5	15	1	10	2	15	—	2	—		
Békéscsaba	43	111	22	133	1	26	1	4	4	75	—	—	—	13	—	2	—	6	1	—	—		
Debrecen	71	147	52	199	5	52	4	9	6	67	4	—	1	16	—	3	—	28	1	3	—		
Eperjesi méntelep id. székhelye Debrecen	63	128	33	161	4	82	—	9	6	2	3	22	2	11	—	6	2	3	2	7	—		
Hódmezővásárhely . .	15	70	9	79	—	33	—	7	—	27	3	—	—	2	—	1	1	2	—	—	—		
Jászberény	24	131	43	174	2	109	—	8	4	—	4	4	1	17	—	1	1	3	1	19	—		
Komáromújváros . .	37	25	8	83	—	9	—	2	2	12	—	—	1	17	—	6	2	25	—	2	5		
Nagykanizsa	9	27	83	110	5	1	2	17	—	17	—	2	4	21	—	1	—	29	—	10	18		
Nagykőrös	14	64	51	115	2	50	—	7	2	1	2	—	1	36	—	3	—	6	1	4	—		
Székesfehérvár . . .	76	79	48	127	6	41	—	3	—	17	3	9	3	20	—	1	—	15	3	6	—		

már 65·3%-a állomásokon talált elhelyezett és csak 34·7% volt bérmen. Az állomási ménék száma ugyanis az 1926. évi 470-ről, 1927-ben 845-re emelkedett, ugyanazon idő alatt a bérmenek száma 752-ről 449-re csökkent. Az állomási méneknél az emelkedés 79·8%-ot, a bérmeneknél pedig a csökkenés 38·7%-ot tett ki. Az állomási ménék számának emelkedése tehát nagyobb arányban következett be, mint a bérmenek számának csökkenése, mert az állomási ménék száma nemcsak a gazdák-nál levő ménállomány egy (283 főnyi) részének az állomásokra való beutalása útján gyarapodott, hanem a nevelés és vásárlás következtében 92 db. új ménnel is szaporodott. Legnagyobb a ménállomány a debreceni (199 db.) és a jászberényi (174 db.) ménletelepen, legkevesebb viszont a hódmezővásárhelyi (79 db.) és a komáromújvárosi (83 db.) ménletelepen.

Az állomási méneknek 51·9%-a angol félvér, 28·5%-a Nonius, 6·3%-a arab félvér, 4·4%-a lipicai. Az angol és arab felvérek, az angol-arabs és Gidrán fajta ménék az állomási apaállatoknak együttvéve is csak 8·9%-át alkották. A bérmenek között szintén az angol félvérek és a Nonius fajták vannak legjobban képviselve; az előbbieket 37·4%-át, az utó-

biaik pedig 29·4% tették a bérmenek létszámának. A többi fajták közül a lipicaiak 11·8%-ot, az arab félvérek 7·6%-ot, az eddig nem említett fajták pedig együttvéve 13·8%-ot foglalnak el. Érdekes jelenség, hogy a lipicai ménék aránya a bérmenek között (11·8%) jóval nagyobb, mint az állomási ménék között (4·4%). Említést érdemel még az is, hogy két dunántúli ménletelepen, nevezetesen Komáromújvárosban és Nagykanizsán hidegvérű lovak is szerepelnek a bérmenek között, jelölve annak, hogy a Stájerországgal szomszédos dunántúli törvényhatóságokban a nehezebb fajta, hidegvérű igáslovak is kedveltek és e miatt elég elterjedtek.

Az ország lóállománya az utolsó békeévek hazánk mai területére átszámított létszámát 1927-ben már meghaladta s minőség tekintetében sem lehet panasz. A ménleteleknek ebben bizonyára jelentős részük van, így tehát hivatásuknak eddig is teljes mértékben megfeleltek. Az átszervezés s különösen a ménállomások szaporítása pedig biztosíték arra nézve, hogy lótenyésztésünk színvonalának emelését célzó folyamat nem állott meg, úgyhogy a lótenyésztés terén még további fejlődésre számíthatunk.

Sz. Z. dr.

A kultúrmérnöki hivatalok talajjavítási munkálatai.

Les travaux d'amélioration de sol effectués en Hongrie.

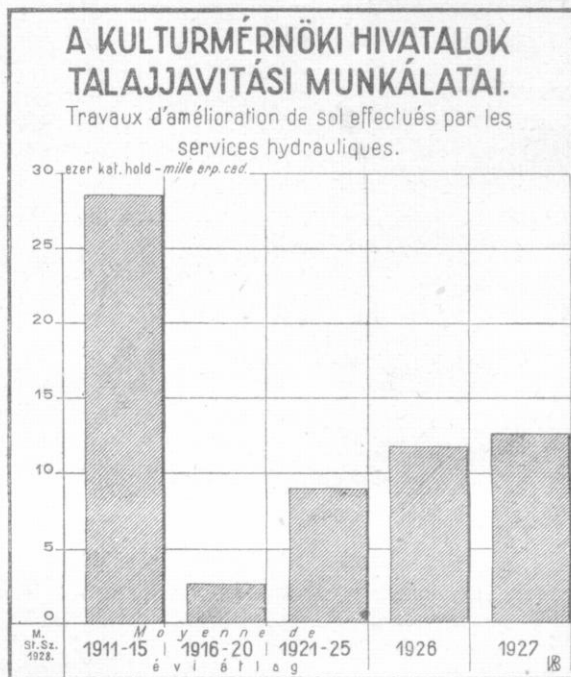
Résumé. Tandis qu'en 1916—1920, les travaux effectués pour l'amélioration du sol en Hongrie n'ont représenté que 9% des travaux faits dans la moyenne de la période 1911—1915, ce nombre proportionnel s'est élevé considérablement (à 44·1%) en 1927. La plupart des travaux (98·4%) consistait en dessèchement; le drainage y figurait pour 0·2%; l'introduction de l'irrigation pour 1·4%.

La quantité de terre mobilisée au cours de ces travaux ayant été supérieure de 16·8% à la moyenne correspondante des années 1911—1915 (Hongrie ancienne), on constate, à cet égard aussi, un progrès très favorable.

*

A mezőgazdasági termelés eredményességének fokozása szempontjából rendkívül nagyjelentőségű talajjavítási munkálatokra vonatkozó adatok közül csak a m. kir. kultúrmérnöki hivatalok munkásságát bemutató adatok állanak rendelkezésünkre, a magángazdaságok ily irányú tevékenységére vonatkozólag nem vagyunk tájékoztatva. Tekintetbe kell azonban vennünk azt a körülményt, hogy hazánk mai területén végrehajtott talajjavítási munkálatok majdnem teljesen a kultúrmérnöki hivatalok munkásságának eredményei,

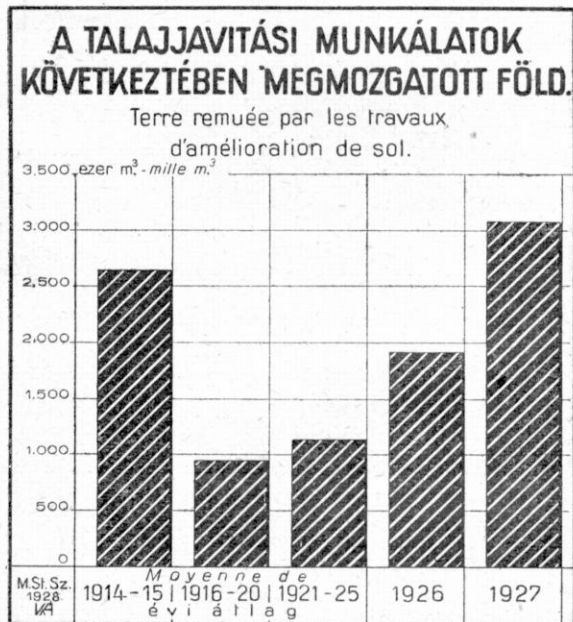
a bemutatandó adatok tehát mondhatni teljes mértékben tájékoztatnak a helyzetről.

A talajjavítási munkálatok utolsó 16 évi eredményét általánosságban feltüntető grafikon adataiból legjobban szembetűnő az az adat, amelyik az 1916—1920. évek alatt végzett ily irányú munkálatokra vonatkozik. A régi Magyarországon, mint látható, a háborús és forradalmi években talajjavításra csak az előző öt év átlagos eredményének 9%-a került, ami annál gyengébb eredmény, mert az előző öt évben már két háborús esztendő is szerepelt. De viszont azt is láthatjuk a grafikon adataiból, hogy a kultúrmérnöki hivatalok tevékenysége az utóbbi években már elég élénken emelkedett, úgyannyira, hogy 1927-ben a talajjavításra került föld az összehasonlítás tárgyát képező 1911—1915. évek átlagának nem kevesebb, mint 44·1%-át teszi ki. Ez olyan kedvező adat, amelyik még arra is enged következtetni, hogy a többtermelés egyik fontos tényezőjének, a talajjavításnak mérve viszonylag nagyobb a békeévek ilyirányú munkálatai átlagos nagyságánál.

A másik grafikon adatai arról számolnak be, hogy a talajjavítással kapcsolatos munkálatoknál mekkora volt a megmórgatott föld mennyisége. A legutolsó év eredménye azt mutatja, hogy a megmórgatott földmennyiség nemcsak hazánk mai területére átszámítva volt nagyobb, mint az 1911—1915. évek átlaga, hanem ténylegesen is 16·8%-kal nagyobb volt, mint a régi Magyarországon.

Ami a talajjavítási munkálatoknak munkanemenként való megoszlását illeti, megjegyezzük, hogy 1927. évben az összes munkálatok oroszán-része (98·0%) lecsapolás volt. Alagesővezést a javított földterület 0·2%-án készítettek, öntözési el-

járásat pedig 1·4%-án létesítettek. Vízmóságok megkötése az utolsó 12 éven belül nem fordult elő, az 1911—1915. évek átlagában is ez a munkálat az összes munkálatoknak mindössze 0·8%-át tette ki. Ez a most ismertetett megoszlás az utóbbi években bizonyos állandóságot mutat, kivételt csak az 1916—1920-as évek átlagánál találunk, amikor is a lecsapolási munkálatok az összes talajjavító munkálatoknak 69·7%-át tették ki, viszont az alagesővezés aránya 2·5%, az öntözés aránya pedig 27·8% volt, tehát ez az öt esztendő jelentékenyen eltért a legutóbbi évek kialakultnak mondható megoszlásától.

S. I.

A világ kakaótermelése és fogyasztása.

Production et consommation mondiales de cacao.

A Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet abból az alkalomból, hogy a kakaót feldolgozó iparban és a kakaó fogyasztásában általában visszaesés tapasztalható, szeptember havi füzetében részletesen ismerteti a kakaó termelésére és fogyasztására vonatkozó statisztikai adatokat. A rendkívül érdekes összeállításokból és megállapításokból a következő legfontosabb részeket mutatjuk be.

A kakaófa (*Cacao Theobroma*) őshazája valószínűleg az Orinoco és az Amazon eredete körüli erdőségekben volt, de már a spanyol hódítások idejében Középamerikában és az Antillákon egyes válfajai ismeretesek voltak. Az amerikai kakaótermelés az utolsó tíz évben főleg Trinidad és Tabagó szigetén igen nagy segítséget kapott, mert

a nyugatindiai angol szigeteken a nádcukortermelés nem igen fizette ki magát, azért az ott foglalkoztatott tőkét mind nagyobb arányokban kakaótermelésre használták fel. A múlt század végéig a világ kakaószükségletét jóformán kizárólag Amerika termelői elégítették ki. 1879-ben a kakaótermelést bevezették a nyugatafrikai Aranyparton és már 1909 körül az Aranypart kakaó kivitele felülmutta Trinidad és Tabago eredményeit. Ettől az időponttól kezdődőleg a kakaótermelés súlypontja a nyugatafrikai partokra került. Megerősítik ezt a megállapítást a négy utóbbi esztendő eredményeit bemutató 1. számú táblázatunk adatai. Az abszolút számokat feltüntető adatoknál sokkal jobban mutatják a kakaótermelés helyzetét a 2.

1. A világ kakaótermelése.

Production mondiale de cacao.

O r s z á g — P a y s	1923	1924	1925	1926
	m é t e r m á z s a — q u i n t a u x			
Brazília — <i>Brésil</i>	697.090	582 420	517.170	575.200
Ecuador — <i>Equateur</i>	308.800	332 410	328 950	217.700
St.-Domingó — <i>Saint-Domingue</i>	198.300	231 420	234.820	204 770
Trinidad és Tabagó — <i>Trinité et Tabago</i>	308 640	236.900	188 920	192.700
Venezuela — <i>Venezuela</i>	224.300	173.270	229.410	143 000
St.-Thomas — <i>Saint-Thomas</i>	129.100	219 820	208.610	124.700
Aranypart — <i>Côte de l'Or</i>	2,008 360	2,269 130	2,216 520	2,295 360
Nigeria — <i>Nigeria</i>	333.470	378.010	454 220	397.260
Többi országok — <i>Autres pays</i>	527.940	650 620	622.380	661.310
Összesen — <i>Total</i> :	4,736 000	5,074.000	5,001.000	4,820.000

számú táblázatunk arányszámait, amelyek a béke-évek helyzetére és a fejlődés, esetleg visszaesés mérvére vonatkozólag is tájékoztatnak. Ezekből az adatokból teljes biztonsággal megállapítható az amerikai termelés visszaesése és az afrikai kakaótermelés nagyarányú előretörése. Általánosságban azonban megállapíthatjuk, hogy a kakaótermés nagyságában a bemutatott négy év adatai között csak lényegtelen, számba nem jövő eltérés van.

Az adatok csak a kakaótermés nagyságáról számolnak be, nincsenek azonban figyelemmel a kakaónál fölöttébb fontos minőségi megkülönböztetésekre. A legjobb minőségű kakaót főleg Ecuador és Venezuela köztársaságokban, Trinidad, Tabagó és Ceylon szigetén termelik. A braziliai, szentdomingói köztársaságokban, St.-Thomas szigetén, valamint az Aranyparton és Nigeriában a kakaóminőség már nem oly jó hírnevű. A jó minőségű kakaó termelésének visszaesését legjobban láthatjuk abból az adatból, hogy 1894-ben a

2. Kakaótermelő országok a világtermés arányában.

Participation des pays producteurs de cacao à la production mondiale de cacao.

Ország — Pays	1909—1913	1914—1918	1919—1921	1924	1925	1926
	évek átlagában moyenne des années ci-dessus					
Brazília — <i>Brésil</i>	13.6	15.0	12.9	11.5	0.2	11.9
Ecuador — <i>Equateur</i>	16.1	13.7	10.7	6.6	6.6	4.8
St.-Domingó — <i>Saint-Domingue</i>	8.6	7.0	5.8	4.6	4.7	4.2
Trinidad és Tabagó — <i>Trinité et Tabago</i>	9.7	9.0	7.1	4.7	3.8	4.0
Venezuela — <i>Venezuela</i>	6.9	6.0	4.7	4.3	4.6	3.0
St.-Thomas — <i>Saint-Thomas</i>	15.2	10.5	8.5	4.3	4.2	2.5
Aranypart — <i>Côte de l'Or</i>	15.0	24.5	37.3	44.0	44.3	47.8
Nigeria — <i>Nigeria</i>	1.4	3.2	5.2	7.4	9.0	9.3

3. A nyers kakaó behozatala háború előtt és háború után, az újra kivitt mennyiségek leszámításával.

L'importation du cacao brut avant et après la guerre, non compris les quantités réexportées.

Ország — Pays	Moyenne des années 1909—1913 évek átlagában	1923	1924	1925	1926
	m é t e r m á z s a — q u i n t a u x				
Ausztrália — <i>Australie</i>	5.370	44.790	41.950	40.390	46.780
Belgium — <i>Belgique</i>	56.770	92.330	77.890	70.250	74.230
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	65.430	86.500	76.560	75.990
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis</i>	593.710	1,819.500	1,654.070	1,656.500	1,878.800
Francaország — <i>France</i>	259.460	382.510	429.600	435.530	416.390
Kanada — <i>Canada</i>	19.240	82.010	54.260	64.410	69.700
Nagy-Británia — <i>Grande-Bretagne</i>	273.510	592.140	428.100	552.550	507.820
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	250.110	397.930	429.710	456.110	427.700
Németország — <i>Allemagne</i>	484.710	507.150	879.440	809.730	614.850
Olaszország — <i>Italie</i>	21.160	55.920	67.550	84.140	79.800
Spanyolország — <i>Espagne</i>	58.580	102.670	135.400	96.380	80.910
Svájc — <i>Suisse</i>	92.430	56.430	82.160	68.710	67.110

világ kakaótermésének 71%-a kiváló jó minőségű volt, ezzel szemben 1924-ben ez az arány 19%-ra szállott le. Az érdekelt államok már megtették az intézkedéseket, hogy az árban igen nagy különbséget jelentő minőségi hanyatlás a minimumra szoríttassék vissza és elérjék a minőségi jelzés gyanánt elfogadott Trinidad-szigeten termelt kakaó jó minőségét.

A kakaótermés minőségének megjavítása érdekében kétségenkívül legtöbbet áldoz Anglia, így a legutóbbi időben Trinidad-sziget fővárosában — Szentágostonban — 12.700 font költséggel egy trópusi mezőgazdasági intézetet alapított, ahol többek között a kakaófa termelésére és a kakaótermés minőségének javítására vonatkozó kísérleteket végzik. Az eredményeket Anglia természetesen gyaratmain értékesíti.

A kakaótermés mennyiségének meglehetősen egyforma nagysága mellett a kakaófogyasztó államok

behozatalában, mint 3. számú táblázatunk adataiból láthatjuk, az utóbbi években jelentős csökkenés mutatkozik. Elég arra rámutatnunk, hogy Spanyolországba az 1924. évben 67,3%-kal, Németországba 43%-kal, Svájcba 22,4%-kal importáltak több kakót, mint 1926-ban. A legnagyobb kakaófogyasztó államban, az Amerikai Egyesült Államokban a behozatal meglehetősen állandóságot mutat, ezzel szemben köztudomású, hogy a tárgyalt évek alatt a lakosság száma jelentékenyen szaporodott, tehát itt is tulajdonképpen a kakaófogyasztás csökkenésével állunk szemben. Viszont ha a békeévek adatait nézzük, kitűnik, hogy az 1909—1913. évek kakaóbehozatali átlagánál az utóbbi években Svájcot kivéve valamennyi ország jelentékenyen nagyobb mennyiségű kakót hozott be.

Közöljük végül a 4. számú táblázatunkban a világ kakaófogyasztására vonatkozó hozzávetőleges

4. A világ kakaófogyasztása. (Hozzávetőleges számadatok.)

Consommation mondiale du cacao. (Chiffres approximatifs.)

Ország — Pays	1913	1924	1925	1926	1927
	m é t e r m á z s a — q u i n t a u x m.				
Belgium — Belgique	60 000	80.000	70 000	75.000	60.000
Amerikai Egy. Államok — États-Unis	675.000	1 650.000	1,655.000	1,890.000	1,760 000
Franciaország — France	275.000	435.000	435.000	420.000	290.000
Kanada — Canada	20.000	60.000	70.000	80.000	90.000
Nagy-Britannia — Grande-Bretagne	275.000	525.000	570.000	570 000	570.000
Németalföld — Pays-Bas	300.000	410.000	440.000	440.000	400.000
Németország — Allemagne	515.000	880.000	810 000	615.000	650.000
Olaszország — Italie	25.000	65.000	80.000	75 000	65.000
Spanyolország — Espagne	60.000	135.000	95.000	80.000	80.000
Svájc — Suisse	100.000	80.000	70 000	70.000	65.000
Többi országok — Autres pays . .	220.000	525.000	480.000	480 000	470 000
Összesen — Total . . .	2,525.000	4,845.000	4,775.000	4,795.000	4,500 000

adatokat. Könnyen megállapítható, hogy a kakaófogyasztás az 1913. évi fogyasztás nagyságával szembeállítva az utóbbi években általában, az egyetlen Svájcot kivéve, elég nagy arányokban

emelkedett. Az 1924. évi magas kakaófogyasztás nem volt tartós, így az 1927. évben már a kakaófogyasztásnak 7,1%-os csökkenéséről számoltunk be.
S. I.

Iparstatisztikai problémák és a gyáripari termelési statisztika 1927. évi eredményei.

Les problèmes de la statistique industrielle et les résultats de 1927 de la statistique de la production manufacturière en Hongrie.

Résumé. Selon les statistiques de la production et des exploitations manufacturières, la situation des fabriques s'améliore continuellement en Hongrie; le nombre de ces dernières a augmenté particulièrement, s'élevant de près de mille de 1921 à 1926. Nos chiffres montrent une forte amélioration pour 1927; mais il faut ajouter que l'accroissement du nombre des fabriques est dû principalement à l'approfondissement de l'enquête statistique. Celui-ci a moins touché les données reflétant l'amélioration des exploitations et l'accroissement de la valeur de la production. Pour faire un tableau net de la situation, les chiffres de 1927 ont été dépouillés suivant trois catégories: la première comprenait les fabriques ayant déclaré leurs données en 1926 et 1927; la seconde celles des fabriques en fonctionnement en 1926 qui n'ont fourni des données que pour 1927; la troisième les nouvelles fabriques. On a établi sur cette base que parmi les 3.479 fabriques enregistrées à la fin de 1927, il y avait 46 nouveaux établissements et 422 exploitations n'ayant pas encore fait l'objet des statistiques. En 1927, 102 fabriques ont fermé. Les fabriques qui n'avaient pas figuré antérieurement dans les statistiques, étaient toutes de moindre importance, occupant moins de 20 ouvriers et ne produisant pas même le quart de la valeur moyenne (environ 90 millions de pengős) de la production manufacturière. Abstraction faite des ces établissements, la valeur de la production des fabriques hongroises a été en 1927 de 2.66 milliards de pengős; c'est une augmentation de 21.3% par rapport à l'année précédente, mais si l'on tient compte de la hausse des articles d'industrie, elle ne peut être évaluée qu'à 16.6%. La formation des principaux frais de production a été également plus favorable en 1927 que dans les années précédentes. Les salaires et appointements, les matières premières, les combustibles et les autres matières nécessaires aux exploitations n'ont absorbé en 1927 que

70.5% de la la valeur totale de la production, contre 73.2% en 1926 et 76.4% en 1925. Cette diminution peut être établie surtout par les salaires et les traitements d'employés, dont la proportion a été en 1927 15.1% de la valeur de la production contre 16.5% en 1926, bien que les salaires moyens annuels aient dépassé de 6.0% ceux de 1926, les ouvriers ayant gagné en moyenne près de 100 pengős de plus en 1927 qu'en 1926. Toutefois, en raison de l'accroissement du rendement journalier des ouvriers, cette proportion n'est au fond que de 3.7%; et si l'on tient compte de la hausse du coût de la vie, on voit que la situation des ouvriers ne s'est pas sensiblement améliorée en 1927.

*

Az 1921. évben megindult gyáripari termelési és üzemi statisztika évenként közzétett eredményei állandó és jelentős arányú javulást mutatnak. Évről évre szaporodott a gyári jellegű ipartelepek száma, növekedett a gyárakban dolgozó munkáslétszám s lényeges javulást mutatnak a gyárak üzemmenetét és a gyáripari termelést feltüntető adatok is. Az 1926. évi eredmények szerint 989 gyárral volt több, mint 1921-ben s a gyári munkáslétszám ez alatt az öt év alatt közel 60 ezer fővel gyarapodott, a gyáripari termelés pedig 124%-os értéktöbbletet ért el.

A gyáripar helyzetének a javulása az öt év alatt azonban nem volt olyan arányú, amilyenek a gyáripari termelési és üzemi statisztikai adatok mutatták. A gazdasági konszolidáció fokozatos megerősödésével kapcsolatban ugyanis egyre javult a gyári adminisztráció s évről-évre jobb lett az adatszolgáltatás. De javult a megértés is, az adatai iránt, úgy hogy az adatszolgáltatási készség növekedése mellett az adatok összeállítása is egyre jobb, pontosabb, szakszerűbb lett. A gyáripar helyzetének az 1921—1926. évi adatgyűjtések eredményei alapján kimutatható javulásában tehát két-

ségkívül számottevő szerepet játszott az adatgyűjtések fokozatos tökéletesbülése is.

Nem könnyű feladat azonban annak a megállapítása, hogy az iparstatisztikai eredményeket mennyiben módosítják az adatgyűjtési nehézségek. Számos ága a gyár-iparnak nálunk még csak a kezdeti kifejlődés állapotában van, az üzemek jelentékeny része alig éri el a gyáripari kereteket, sőt az év egy szakában, gyakran több hónapon át a kisipar körét meg nem haladó tevékenységet folytat. Az 1926. évben a gyári jellegű ipartelemek több mint 50%-a az évi átlagos munkáslétszám szerint húsznál kevesebb munkással dolgozott, s a gyári üzemek csaknem háromnegyed részében nem haladta meg a munkáslétszám az ötvenet. Egy-két nagyobb gyár alakulása vagy az adatgyűjtésből valamely okból kimaradt nagyobb gyári üzemek pótlólagos felvétele ezért már lényegesen módosítja az adatgyűjtési eredményeket, viszont az elért termelési érték mérlegelése szempontjából alig bírhat nagyobb jelentőséggel az, ha a 10—15 munkással dolgozó gyári jellegű ipartelemek közül netalán több maradt volna ki az adatfelvételtől, vagy került be pótlólag az adatgyűjtési eredmények közé.

A gyári jellegű ipartelemek létszámának megállapítása ugyanis az adatszolgáltatásra köteles gyárak számának állandó hullámzása folytán, egyike a legnehezebb feladatoknak. Régebben a gyári jelleg csak a munkáslétszámtól függött, ma már azonban a munkáslétszám mellett a gépi erő s a termelés is figyelembe jönnek a gyári jelleg megállapításánál.

Pedig az adatszolgáltatásra kötelezettek ismerete csak kiinduló pontja a statisztikai felvételeknek, melyet az iparstatisztikában súlyos feladatok sora követ. Már a kérdőív megtervezésekor, majd még inkább a begyűjtött adatok felülvizsgálatánál a gyáripar minden ágában nem csekély jártasságot feltételező munkát kell elvégezni. Minden jól vezetett gyártelepen az üzemvitel gondosan kidolgozott tervek szerint folyik, s a gyáripari termelési és üzemi statisztikai kérdőív is csak úgy felelhet meg a rendeltetésének, ha az a gyári üzemvitel tervszerűségét, összhangját pontosan visszatükrözi. A gyárakban előállított iparcikkek minőségéről, mennyiségéről és értékéről a kérdőívbe bejegyzett adatok lényegesen nem térhetnek el attól a termeléstől, amely a megadott gépi-erő és más üzemi felszerelés felhasználásával a gyárban előállítható. A

munkáslétszám nagyságára éppúgy következtetni lehet a termelésből, mint ahogy a foglalkoztatott munkások száma, vagy az elfogyasztott energia s a felhasznált nyersanyagok mennyisége utal a termelés kereteire. Nem kevésbé ismerni kell a racionális termelés feltételeit az üzemvitel rentabilitásának vagy esetleges veszteségeinek megállapítása végett, ami az ipartelemek termelőképességét meghatározó adatok, elsősorban az erő- és munkagépek energiafogyasztására és teljesítőképességére vonatkozó adatok begyűjtésén kívül, a különféle termelési eljárások tanulmányozását, a munkabérialakulások, munkásmozgalmak, tőkekoncentrációk, kartellalakulások, ipari hitelviszonyok, s az ipari anyagok és termékek áralakulásának állandó figyelemmel kísérését teszi szükségessé.

A gyáripari termelési és üzemi statisztika 1921-ben történt megindulása óta eltelt évek fokozatos haladást jelentenek a felsorolt feladatok megoldásában. Évről évre javult az adatszolgáltatás, az ismeretek gyarapodásával tökéletesebbé vált a kérdőívek szakszerű felülvizsgálata, teljesebb, összhangzóbb lett az adatok feldolgozása. De ugyanakkor egyre szembetűnőbbek lettek a statisztikai eredmények mérlegelését és az előző évi eredményekkel való összehasonlítását zavaró adatgyűjtési és feldolgozási hibák.

Különösen az 1927. évi adatgyűjtési eredmények mutatnak olyan eltérést az előző évi adatokkal szemben, amelyet az 1927. évi általános gazdasági helyzet kellően indokolni nem tud. Közel négyszáz gyárral többet tüntetnek fel 1927. év végén a statisztikai adatok, mint amennyiről az 1926. évvégi eredmények beszámoltak. A gyári munkások létszáma ennek folytán mintegy 30 ezer fővel meghaladta a gyárakban az előző évben foglalkoztatott munkások számát s a gyáripari termelés értéke az 1926. évi termeléssel szemben 1927-ben több mint félmilliárd pengő érték többletet tüntet fel.

Az általános gazdasági helyzet már 1926-ban a javulás irányát mutatta, az 1927. évben pedig határozott fellendülésről szólnak a gazdasági és hitelélet alakulását ismertető adatok. Különösen az 1927. év első felében, amikor igen jó hatással voltak a gazdasági viszonyok kialakulására a kedvező termés kilátások s a hitelviszonyok állandó javulása mellett az általános európai termelési és fogyasztási válság nyomozható hatása is lényegesen enyhült, az ipar számos

ágában a termelés jelentős fokozódása állapítható meg. Az 1927. év második felében azonban, a termés betakarítása után a várokozások aluli terméseredmények, illetve még inkább az értékesítési nehézségek folytán, a gazdasági helyzetben mutatkozó enyhülést depresszió váltotta fel, mely az év utolsó hónapjaiban még fokozódott. A belső gazdasági életben az év második felében megállapítható feszültség nem csekély mértékben érintette a gyáripari termelést is.

A gyáripar jobb foglalkoztatottságát mutatják a munkanélküliség csökkenéséről szóló 1927. évi adatok is, de igazolják egyben az év utolsó hónapjaiban bekövetkezett gazdasági depressziót is. A nyilvántartott munkanélküliek száma ugyanis az 1927. év közepén 50·9%-kal, az év végén pedig 34·5%-kal kevesebb volt, mint az 1926. év megfelelő időpontjában. Megállapítható tehát, hogy a gazdasági viszonyok enyhülése az 1927. évben felette kedvező hatással volt a gyáripari termelésre, s ha az év második felében visszaesés mutatkozott is, a gyáripar foglalkoztatottsága jelentékenyen jobb volt, mint az előző évben. A gyáripari termelési és üzemi statisztika 1927. évi eredményei azonban mindemellett túlzottaknak látszanak különösen a gyáralakulások számát illetőleg, amely már az 1921—1926. évi adatfelvételeknél megállapított eredmények szerint is egyre magasabbnak tűnt, mint amennyit a gazdasági konszolidáció előhaladásának s a termelés fellendülésének aránya indokoltá tett.

Az 1927. évi főbb eredmények összeállításánál ezért a gyári jellegű ipartelemek három csoportra választattak szét: azokra, amelyek már az 1926. évben is üzemben voltak s az 1926. évi adatok között szerepeltek; azokra, amelyek az 1926. évben üzemben voltak ugyan, de adatokat valamely okból nem szolgáltatottak s így az 1927. évi eredmények között mint új felvételek szerepelnek; s végül az újonnan alakult ipartelemek csoportjára. Külön számításba vétettek még természetesen azok az ipartelemek is, amelyek az 1927. évben szüneteltek, valamint azok is, amelyek már 1926-ban megszűntek s így az 1927. évi gyári lajstomból töröltettek.

Az 1926. évben 3.287 gyári jellegű ipartelep volt nyilvántartva, amelyek közül 174 ipartelepen az üzem szünetelt, az 1926. évi gyáripari termelési és üzemi statisztikai adatok tehát 3.113 ipartelepről szólnak. Az 1927. évi eredmények 3.631 gyárat tüntet-

nek fel, közöttük 152 szünetelő ipartelepet, ezek szerint tehát 1927-ben 344, illetőleg, ha a szünetelő üzemeket nem számítjuk, 366 gyárral volt több, mint 1926-ban. Minthogy azonban megállapítható, hogy az 1926. évben nyilvántartott gyári jellegű ipartelemek közül 102 azóta megszűnt, az 1927. évi gyáripari statisztika 468 új gyári üzembről számol be, ami a gyárok számában 13·4 százalékos szaporulatot jelent.

Hogy a gyárok számának ilyen nagyarányú növekedése mennyiben mutatja az ipari vállalkozási kedv fellendülését, s mennyiben juttatja kifejezésre az adatgyűjtés javulását, a gyárok számában mutató szaporulatból csak úgy állapítható meg, ha külön választjuk az 1927. évi új gyáralakulásokat az újonnan felvett, de már az 1926. évben is üzemben volt ipartelepeket. Az 1927. évi statisztikai eredmények között szereplő 468 új gyár között csak 46 ipartelepet találunk, amely az 1927. évben alakult, a többi 422 gyár tehát nem új alakulat.

A gyáripari termelési és üzemi statisztika eredményeit vizsgálva első pillanatra talán megdöbbenő, hogy a többletként kimutatott gyárok alig egy tizedrésze új gyár s felmerül a gondolat, hogy a gyáripari termelés évről évre kimutatott javulása szintén túlnyomó részben csak az adatgyűjtés javulásának az eredménye. Az újonnan felvett gyárok átlagos munkáslétszámát és termelését feltüntető adatok azonban ezzel szemben megnyugtathatnak, mert ezekből az adatokból kitűnik, hogy az 1926. évi adatgyűjtésből kimaradt ipartelemek mind csak jelentéktelenebb, húsz munkáson aluli üzemek, amelyek átlagos termelése alig egy negyedrészt teszi a többi gyáripari üzem átlagos termelési értékének, holott, mint láttuk, azoknak is több, mint 50%-a húsznál kevesebb munkást foglalkoztatott, tehát alig hogy elérte a gyári jellegű ipartelemek körét.

A gyárok közül ugyanis abban a 3.113 gyárban, amely már az 1926. évi adatgyűjtési eredményekben is szerepelt, az 1927. évben 221.484 munkás volt foglalkoztatva s így e gyárakban átlag 71 munkás dolgozott, míg az 1926. évi adatgyűjtésből kimaradt 422 ipartelep mindössze 8.152 munkást foglalkoztatott, ezeken az ipartelepeken tehát átlag 19 munkás kereste a kenyerét. Hasonlóképpen kisebb jelentőségű ezeknek az ipartelepeknek a termelése is. Az összes termelési érték ugyanis, amelyet e

gyáraknál megállapíthatunk, csak 89·6 millió pengőt tett, ami gyárankint átlag alig haladja meg a 200 ezer pengőt, míg a többi gyár által elért átlagos termelési érték annak több mint a négyszeresére, 870 ezer pengőre tehető. Az adatgyűjtés javulása tehát a gyárak munkáslétszámát csak 3·5%-kal, a gyári termelés értékét pedig mindössze 3·2%-kal emelte, holott a gyári munkáslétszám az 1927. évi gyáripari statisztikai eredmények szerint 15·6%-kal, a termelési érték pedig 25·4%-kal volt nagyobb, mint amennyit az 1926. évi adatok feltüntettek.

Az adatgyűjtés javulása különösen szembetűnő az 1927. évben, amikor az adatfelvétel végre csak egy évfolyam anyagának a beszerzéséből állott, mert az előző évi adatgyűjtés már lezárult akkor — 1921 óta első ízben — amikor az új adatfelvétel megindult. Több gondot lehetett tehát fordítani az adatbeszerzésre, amelyet nem zavartak a két évfolyam anyagának különböző fázisú adatgyűjtési és feldolgozási munkálatai. Minthogy pedig az 1921—1926. években pótlólag felvett ipartelepek száma lényegesen kevesebb, mint amennyit az 1927. évi felvétel tervszerűen végrehajtott kiegészítése eredményezett s minthogy a pótlólagos felvételek általában véve a legjelentéktelenebb gyári üzemeknek az adatgyűjtés körébe való besorozását jelentik, az 1921—1926. évi gyáripari statisztikai eredményeket az adatgyűjtés teljesebbé válása lényegesen nem befolyásolta, hiszen még az 1927. évi feldolgozási eredményeknél sem volt megállapítható számottevő eltérés.

Miként a pótlólagos telepfelvételek csak kisebb gyári üzemekkel növelik a gyári jellegű ipartelepek számát, az új gyáralakulások is általában véve csak kisebb gyárak üzembehelyezését jelentik. Az 1927. évben alakult 46 gyári jellegű ipartelep ugyanis összesen csak 619 munkással dolgozott s mindössze 3·1 millió pengő értékű iparcikket állított elő, egy-egy új gyár tehát átlag még 14 munkást sem foglalkoztatott s csupán 68 ezer pengő értékű termelést ért el, ami a gyáripari termelés országos átlagának még az egy tizenketted részét sem teszi.

Pedig az 1927. évben nyilvántartott mintegy három és félezer gyár termelése két és háromnegyed milliárd pengőre tehető. Az 1926. évi termelési értékkel szemben tehát a gyáripari termelés 1927-ben 556·8 millió pengő értékű többletet mutat fel, ami 25·4%-os emelkedést jelent. És való-

ban, ha leszámítjuk a pótlólag felvett gyári üzemek termelését, még mindig 467·2 millió pengő többletermelést állapíthatunk meg 1927-ben, mint amennyit az 1926. évben üzemben volt gyárak felmutattak, tehát a gyáripar 1927-ben a termelés értékét feltüntető adatok szerint 21·3%-kal tényleg többet állított elő, mint az előző évben. És a gyáripar jobb helyzetét, a gyárak erősebb üzemmenetét és magasabb teljesítményét mutatják az összes rendelkezésre álló 1927. évi üzemi és termelési adatok. A gyáriparban 1927 októberében már egynegyed millió munkás dolgozott s 1·2 millió lóerő munkabírási erőgép volt üzemben. A munkások teljesítménye mintegy 66 millió munkanapot tett, ami 585·4 millió, tehát jóval több mint félmilliárd munkaórának felel meg. A legtöbb iparágban közel 300 napon át folyt az üzem s így a gyáripar összes üzemnapteljesítménye megközelítette az egymillió üzemnapot, órákban kifejezve a kilenc és egynegyed millió üzemórát. Egy ipartelepre ezek szerint 1927-ben átlag 279 üzemnap s minden munkásra átlag 287 munkanap esett, ami az előző évi teljesítménnyel szemben az üzemnapoknál és munkanapoknál egyaránt átlag 7 nappal jobb eredményről ad számot.

A munkáslétszámnak a férfimunkásoknál 19·1 ezer fővel, a női munkásoknál pedig 11·9 ezer fővel történt szaporítása mellett a gyáriparban használt erőgépek munkabírásiát feltüntető lóerőszámnak 7·2%-os növekedéséből a gyáripar teljesítőképességének szintén jelentékeny fokozását állapíthatjuk meg. A szénfelhasználás 15·0%-os emelkedése pedig, mely az erőgépek meghajtásához szükséges energiafogyasztás alakulását tünteti fel, azt mutatja, hogy a 80 ezer lóerővel magasabb munkabírási erőgéppálmány üzemben tartásához szükséges szénmennyiségnél jóval többet tüzeltek el a gyárak. Az 1927. évben eltűzelt 42 millió métermázsa szén ugyanis 5·5 millió métermázsaival volt több az 1926. évben elfogyasztott szénmennyiségnél, ami az 1927. évi szénfelhasználásnál 100 lóerőnként átlag 240 métermázsa fogyasztási többletet jelent. Nem számítva a villamosáram fogyasztásának gyorsütemű térfoglalását a gyárak fogyasztásában, a széntüzelés fokozódásából is megállapíthatjuk, hogy az 1927. évben a gyárak üzemmenete jelentős mértékben erősödött. De e mellett szólnak a nyersanyagfelhasználás növekedését ismertető adatok is, amelyek szerint a nyers-

anyagokra fordított kiadások több mint egynegyed milliárd pengővel felülmúlták az előző évi hasonló kiadások összegét s így a gyárak tisztviselői fizetésre, munkabérré, nyersanyagokra és tüzelőanyagokra fordított 1927. évi kiadásai 20·8%-kal nagyobb összeget emésztettek fel, mint az előző évben.

A gyáripár 1927. évi termelésének, amely 2·75 milliárd pengő értéket képviselt — mint láttuk — azokra a gyárakra eső része, amelyek az 1926. évi adatgyűjtési eredmények között is szerepeltek, 2·66 milliárd pengőt tett, e gyárak termelése tehát 21·1%-kal meghaladta az előző évi termelést. Az 1927. évben újonnan alakult gyárakban előállított iparcikkek 3·1 millió pengőt kitevő értékét is hozzászámítva az 1927. évi termelési értéktobbletthez, a növekedés 21·3%-nak felel meg. Az előállított iparcikkek árhullámozása miatt azonban a termelési érték csak úgy mutathatja a gyáripari termelés intenzitásának alakulását, ha a termelési összértéke a drágulási index alapján megfelelően átszámíttatik. Az ipari anyagok és termékek nagykereskedelmi indexének alkalmazásával az 1927. évi termelés csak 20·7%-kal volt nagyobb az 1926. évi termelés értékénél s ha leszámítjuk a pótlólag felvett gyárak mintegy 90 millió pengőre értékelt termelését, *megállapíthatjuk, hogy az 1927. évi gyáripari termelés 16·6%-kal multa felül az előző évi termelést.* Ez a százalék egyben mutatja a gyáripari termelés intenzitásának növekedési arányát s így a gyáripar helyzetének javulásáról is kellő tájékoztatást nyújthat.

Sajnos, a termelési érték mellett nincsenek adataink arról, hogy az összes termelési költségek és a terhek, amelyeket a gyáriparnak viselnie kell, miként alakultak. Csupán a főbb termelési és üzemi költségekről, tehát a felhasznált nyersanyagokra, tüzelő- és világítóanyagokra s az üzemi segédanyagokra fordított költségekről állanak rendelkezésre adatok, valamint a munkabérek és tisztviselői fizetések címén kifizetett összegek ismereteseik.

A főbb termelési és üzemi költségeknek alakulása azonban a gyáripar helyzetének további javulására mutat, mert megállapítható, hogy a gyárakban előállított iparcikkek értéke — s itt mindig az eladási árról van szó — az utóbbi években egyre nagyobb arányban emelkedett, mint ahogy a főbb termelési költségek növekedtek, tehát a gyáripari termelés rentabilitása emelke-

dett. Az 1925. évben még 76·4%-át emésztették fel a termelési értéknek a felsorolt főbb termelési és üzemi költségek, az 1926. évben már csak 73·2%-át tették a termelésnek, míg 1927-ben az előállított iparcikkek értékének mindössze 70·5%-át érte el az az összeg, amelyet a gyáripar személyzeti kiadásokra, nyersanyagokra s más üzemi anyagokra fordított.

A nyersanyagköltségeknek a termelési értékhez viszonyított aránya alig mutat csökkenést, 1925-ben 53·5%, 1926-ban 50·9% s 1927-ben 50·2% volt. Minthogy az ipari anyagok és termékek áremelkedése ugyanolyan arányban növelte a nyersanyagköltségeket, mint az előállított iparcikkek értékét, a nagykereskedelmi index változása a nyersanyagköltségeknek a termelési értékhez viszonyított arányát nem módosítja, annak 1927. évi csökkenése, amely alig tesz 3·8%-ot, ennél fogva jelentéktelen. Annál fontosabb azonban a munkabérekre fordított költségek csökkenő aránya, mert a munkabérek a legtöbb iparágban még 1926-ban sem érték el a békebeli színvonalat, holott az 1921 óta gyűjtött munkabéradatok állandó javulásról tanuskodnak.

A gyárak munkabéreköltségei 1927-ben 336·9 millió pengőt értek el, ami az előző évi hasonló kiadásokkal szemben 62·5 millió pengő többletet jelent s 22·2%-os emelkedésnek felel meg. Míg azonban a gyárak munkabéreköltsége 1926-ban a termelési értéknek 12·5%-át tette, 1927-ben a munkabérekre fordított kiadások mindössze 12·2%-át érték el az előállított iparcikkek értékének, holott a békeévekben ez az arány a 20% körül mozgott. Igaz ugyan, hogy a gyáripari munkások 1927. évi keresménye jóval felülmulta az előző évi keresmények összegét, amire már a munkabéreköltségek 22·7%-os emelkedéséből is következtethetünk, mert a munkáslétszám ugyanakkor csak 15·7%-kal növekedett. A kifizetett munkabérek közül egy-egy munkásra számítható átlagos évi keresmény pedig jelentős mértékben felülmulta az előző évi átlagot, mert átlagban minden egyes gyári munkás 6·0%-kal keresett többet 1927-ben, mint az előző évben. Az 1927. évi átlagos évi munkáskeresmények összege ezek szerint megközelítette a másfélezer pengőt s így csaknem 100 pengővel volt több, mint 1926-ban, amikor egy-egy gyári munkás 1.375 pengőt keresett átlagban.

A gyáriparban alkalmazott munkások azonban 1927-ben 10·3 millió munkanappal

többet dolgoztak, mint 1926-ban s így a munkások átlagos munkanapteljesítménye 7 nappal meghaladta az előző évi teljesítményt. Ezek szerint az átlagos napi keresmény 1926-ban 4 pengő 91 fillért tett, a 18 fillérsnyi átlagos napibértöbblet pedig az évi keresményeknél megállapított 6·0%-os emelkedéssel szemben csupán 3·7%-os javulást mutat. Ugyanekkor a munkások megélhetése a lakásbérek és a piaci árak emelkedése folytán ismét 8·5%-kal drágult, a gyáripari termelési viszonyok 1927. évi javulása tehát a gyárakban dolgozó negyedmilliónyi munkásság súlyos megélhetési gondjain alig könnyített.

De lássuk közelebbről, hogy a gyáripari termelés 1927. évi fellendülése főleg milyen iparágakban mutatkozott. Az új gyáralapítások több mint egynegyed része a fonó- és

szövőiparba tartozik. S ezek között néhány nagyobb üzem is van, úgyhogy a 12 új textilgyár összesen 248 munkással és 170 lóerős gépekkel csaknem másfél millió pengő értékű termelést ért el. A 46 új gyár átlagos munkáslétszáma, mint láttuk, még 14 munkásból sem állott s a gyárankinti termelési érték csupán 68 ezer pengőt tett, a 12 új fonó- és szövőipari telepen azonban átlag több, mint 20 munkás dolgozott s a gyárankint átlag előállított iparcikkek értéke meghaladta a 124 ezer pengőt, tehát csaknem a kétszeresét tette az új gyárak átlagos termelési értékének.

Az 1927. évben nyilvántartott gyárak ipari főcsoportok szerinti megoszlását a szünetelő gyári üzemek s az új gyáralakulások részletezését, továbbá az 1927. évben megszünt gyárak számát a következő adatok ismertetik:

1. A gyárak megoszlása iparcsoportok szerint 1927-ben.

Répartition des fabriques par groupes d'industrie, 1927.

I p a r i f ő c s o p o r t G r o u p e s d ' i n d u s t r i e	A z é v f o l y a m á n N o m b r e d e s é t a b l i s s e m . i n d u s t r i e l s				
	alakult crés	megszűnt supprimés	üzemben volt en fonction- nement	szünetelt chômant	fennállott összes existent
	ipartelepek száma — au cours de l'année				
I. Vas és fémipar — <i>Industries du fer et des métaux</i> ..	1	8	303	11	314
II/a Gépgyártás — <i>Construction mécan.</i>	2	15	183	11	194
II/b Közhasználatú elektromos áramfejlesztőtelepek. — <i>Usi- nes pour la livraison d'énergie électr. d'utilité publ.</i>	6	15	247	1	248
III. Kő-, agyag-, üvegipar. — <i>Ind. de la pierre, céramique, ind. du verre</i>	3	3	567	42	609
IV. Fa- és csontipar — <i>Ind. du bois et des os</i>	5	20	379	18	397
V. Bőr-, sörte-, tollipar. — <i>Ind. du cuir, du poil, des plumes</i>	1	13	85	4	89
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	12	11	282	7	289
VII. Ruházati ipar — <i>Ind. du vêtement</i>	3	6	149	5	154
VIII. Papirosipar. — <i>Ind. du papier</i>	1	2	67	—	67
IX. Élelmezési ipar. — <i>Alimentation</i>	9	24	886	32	918
X. Vegyszereti ipar — <i>Ind. chimique</i>	3	7	218	21	239
XI. Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. de la reproduction</i> ..	—	—	113	—	113
Összesen: — <i>Total:</i>	46	124	3.479	152	3.631

Az 1927. évben alakult gyárak közül 19 a főváros területén működött, közöttük 8 textilipari gyár s a budapesti új gyáralapításokra esett az újonnan alakult gyárak termelési értékének csaknem a fele, s a 8 fővárosi új textilgyárra pedig a termelési érték több, mint egynegyede. A fonó- és szövőiparban történt gyáralapítások kiemeléssel még inkább szembetűnő, hogy a többi 1927. évi gyáralapítás, a fentebb már részletezett átlagos teljesítőképességük csekély je-

lentőséget megállapító határvonalán is jóval alul maradt.

A közel három és félezer gyári jellegű ipartelepen az évi átlagos munkáslétszám szerint 229.636 munkás dolgozott, akik közül 67.693 volt nő. A legtöbb munkást a fonó- és szövőipar foglalkoztatta, a textilipari telepeken kerekén 40 ezer munkás kereste kenyerét. Utána a munkáslétszám nagysága szerinti sorrendben a vas- és fémipar, kő-, agyag- és üvegipar, élelmezési ipar és gép-

ipar következnek mindegyik a 30 ezernél jóval nagyobb munkástörzszel. A többi ipari főcsoportban jóval kevesebb munkás nyert foglalkozást, csak két főcsoportban találunk 10 ezernél több gyári munkást: a fa- és csontiparban és a vegyészeti iparban, míg a többi ipari főcsoportba tartozó munkáslétszám jóval kisebb, ezek között a papírosiparban még a három és félezret sem érte el.

A gyáriparban alkalmazott munkások megoszlását, ipari főcsoportok szerint tagolva s az 1927. évben üzembe helyezett 46 gyár átlagos évi munkáslétszámát is részletezve az alábbi adatainkban mutathatjuk be.

2. A gyárak átlagos évi munkáslétszáma 1927-ben.

Effectif moyen annuel des ouvriers, 1927.

Ipari főcsoport <i>Groupes d'industrie</i>	Összes munkások száma <i>Total des ouvriers</i>	Ebből nő <i>Don't femmes</i>	Új gyárak munkáslétszáma <i>Effectif des ouvriers des nouvelles fabriques</i>
I. Vas- és fémipar — <i>Industries du fer et des métaux</i>	35.411	4.311	21
II/a. Gépgyártás — <i>Construction mécanique</i>	32.850	3.921	28
II/b. Közhasználatú elektromos áramfejlesztőtelepek — <i>Usines pour la livraison d'énergie électr. d'utilité publ.</i>	6.627	92	12
III. Kő-, agyag-, üvegipar — <i>Ind. de la pierre, céramique, ind. du verre</i>	33.929	6.119	68
IV. Fa- és csontipar — <i>Ind. du bois et des os</i>	12.500	1.356	63
V. Bőr-, sörte-, tollipar — <i>Ind. du cuir, du poil, des plumes</i>	6.146	2.000	31
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	39.964	27.093	248
VII. Ruházati ipar — <i>Ind. du vêtement</i>	6.884	3.776	39
VIII. Papirosipar — <i>Ind. du papier</i>	3.481	2.416	19
IX. Élelmezési ipar — <i>Alimentation</i>	33.383	10.546	67
X. Vegyészeti ipar — <i>Ind. chimique</i>	10.070	3.255	23
XI. Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. de la reproduction</i>	8.391	2.808	—
Összesen — <i>Total</i>	229.636	67.693	619

munkások 11·8%-a, a textiliparban talált munkahelyet, míg a legkevesebbet, mindössze 92 női munkást, a villamos áramfejlesztőtelepek alkalmaztak.

A legnagyobb munkáslétszámmal dolgozó ipartelepek a gépgyárak, textilgyárak és a vas- és fémipari gyárak. A gépgyárak ugyanis átlag 180 munkással dolgoztak 1927-ben, a textilgyárak átlagos munkáslétszáma 142 munkásból állott, a vas- és fémipari gyárakban pedig egyenként átlag 117 munkás nyert alkalmazást. Minthogy az összes gyári jellegű ipartelepek átlagos munkáslétszáma csak 66-ot tett, az említett három ipari főcsoportban lényegesen nagyobb munkástörzszel dolgoztak a gyárak, mint a többi iparokban. Átlagon felüli munkáslétszámot a gyárankint megállapított átlag szerint még csak két ipari főcsoportban találunk, a sokszorosító- és műiparban, ahol telepenként átlag 74 munkás volt foglalkoztatva és a bőr-, sörte-, szőr- és tolliparban, ahol egy-egy gyár átlag 72 munkással dolgozott. A többi iparokban a gyárankinti munkáslétszám jóval az átlagon alul maradt, sőt a fa- és csontiparban csak a felét tette annak, a villamos áramfejlesztőtelepeken pedig még azon is alul állott, mindössze 27 munkás esett egy-egy ipartelepre.

Mint már fentebb említettük, a gyáriparba tartozó ipartelepek túlnyomó része, több mint 50%-a, kisebb gyári üzem, olyan, amelyben még 20 munkás sincs alkalmazva. A gyáripar átlagos munkáslétszám aránya, mely gyárankint 66 munkást állapít meg, ennél fogva azt mutatja, hogy a gyáraink között kell lenni hatalmas, nagy munkáslétszámmal dolgozó ipartelepeknek is. S valóban, ha a nagy gyárak munkáslétszámát vizsgáljuk, 17 olyan ipartelep található, amelyben több mint ezer munkás dolgozott, sőt e 17 ipartelep átlagos munkáslétszáma még a kétezeret is meghaladja. Volt még ezenkívül 37 olyan gyártelepünk, amelyekben szintén több mint 500 munkás volt alkalmazva, illetve az átlagos munkáslétszám csaknem 700 főből állott.

A gyáripari termelés két és háromnegyed milliárd pengőt kitevő értékösszegéből a legnagyobb rész, 41·8%, az élelmezési iparra esett, amelynek termelése 1927-ben meghaladta az 1·1 milliárd pengőt. Az élelmezési iparban viszont a legnagyobb termelési értékkel, több mint félmilliárd pengő termeléssel, mely az összes élelmiszeripari termelés 43·7%-ának felel meg, a malom-

A gyári munkások között a nők aránya tehát 29·4%. A legtöbb nő az összes gyári

ipar szerepel. Ezek szerint tehát a malomiparra nézve az 1927. év valamivel jobb volt, mint az előző esztendő, mert az 1927. évben a malomipar termelési értéke 11·1%-kal meghaladta az 1926. évben előállított őrlemények értékösszegét.

Az élelmezési ipar után a termelési érték nagysága szerint a fonó- és szövőipar következik 343·5 millió értékű termeléssel, amely a gyáripari termelés összes értékének 12·5%-át teszi. Textiliparunk termelése 22·7%-kal volt nagyobb az előző évi termelésnél s így tanubizonyságát adta annak, hogy hatalmas arányokban történt kifejlődése még nem nyert befejezést s így bizvást számíthatunk arra, hogy az elsőrendű hazai szükséglet kielégítésére textiliparunk teljesen megfelelő kereteket fog tudni betölteni. Különösen szép fejlődést mutatott a pamutipar, amely 1927-ben 111·6 millió pengő értékű termelést ért el, ami az előző évi termelési értéknél 22%-kal több. Úgyszintén kiemelhetjük a kötött- és kötszövöttárak gyártását 41·2 millió pengő s a selyemipart 23·6 millió pengő értékű termelésükkel, mint a textilipar olyan ágait, amelyek termelése nagyobb lendületet vett. Míg a gyapjúipar, mely a fonó- és szövőiparunkban

jentősége szerint a második helyen áll, az 1927. évben 54·3 millió pengő termelési értéket mutatott ki, tehát az előző évi termelésnél 19%-kal jobb eredményt ért el.

De a gyáripari termelés 1927. évi felledülésében nem kevésbé fontos szerepet töltött be a nehézipar, mert mind a vas- és fémipar, mind a gépgyártás sokkal jobban volt foglalkoztatva, mint az 1926. évben s így a nehézipari termelés értéke jóval felülmulta az előző évi termelési értéket. Vas- és fémiparunk közel 300 millió pengő értékű termelésével a gyáripari össztermelés 10·7%-át állította elő, tehát a többi iparokhoz viszonyítva jelentőségben is nyert, mert az előző évben a vas- és fémiparban előállított iparcikkek értéke az összes termelésnek csak 10·2%-át tette. Vas- és fémiparunk legjelentősebb ága, a vas- és acélgyártás, 111·5 millió pengő értékű termelést mutatott ki 1927-ben, amelyhez hozzávéve a vas- és acélöntődék 12·5 millió pengő értékű termelését, megállapíthatjuk, hogy a vas- és acélgyártás 1927-ben már 42%-át jelenti vas- és fémipari termelésünknek s a gyáripar e két igen fontos ága 1927-ben az előző évhez viszonyítva 6·6%-os többtermelést tudott elérni.

3. A gyáripari termelés értékének megoszlása és a 1927. évi többtermelés értéke.

Répartition de la valeur de la production manufacturière et valeur de l'accroissement de la production de 1927.

Ipari főcsoport Groupes d'industrie	Termelési érték Valeur de la production		Az összes termelés %-ában — En % de la production totale	Növekedés — Accrois- sement %	Új gyárak termelése Production des nouvel- les fabriqu.	Pótlólag fel- vett Produit. des fabriques n'ayant pas disparaissant figurant dans les statist.	A termelési érték növe- kedése Accroissem. de la valeur de la pro- duction %
	1926	1927					
	ezer pengőben en milliers de p.						
I. Vas- és fémipar — <i>Industrie du fer et des métaux</i>	222.792	294.417	10·7	32·1	71	4.491	29·9
II/a. Gépgyártás — <i>Construction mécan.</i>	176.026	218.594	8·0	24·2	110	1.328	23·4
II/b. Közhasználatú elektromos áramfejlesztőtelepek — <i>Usines pour la livraison d'énergie électr. d'utilité publ.</i>	87.563	105.213	3·8	20·0	91	2.407	17·4
III. Kő-, agyag-, üvegyipar — <i>Ind. de la pierre, céramique, ind du verre</i>	102.348	142.633	5·2	39·3	255	3.318	36·1
IV. Fa- és csontipar — <i>Ind. du bois et des os</i>	52.048	74.650	2·7	43·4	406	4.957	33·9
V. Bőr-, sörte-, tollipar — <i>Ind. du cuir, du poil, des plumes</i>	71.754	92.267	3·4	28·6	165	1.692	26·2
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	280.006	343.528	12·5	22·7	1.489	7.991	19·8
VII. Ruházati ipar — <i>Ind. du vêtement</i>	43.093	59.163	2·1	37·3	108	9.040	16·3
VIII. Papirosipar — <i>Ind. du papier</i>	19.413	23.967	0·9	23·4	40	516	20·8
IX. Élelmezési ipar — <i>Alimentation</i>	933.829	1.148.497	41·8	22·9	374	44.517	18·2
X. Vegyszereti ipar — <i>Ind. chimique</i>	158.430	185.405	6·7	17·0	20	3.703	14·7
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. de la reproduction</i>	44.356	60.148	2·2	35·6	—	5.150	24·0
Összesen — <i>Total</i>	2.191.658	2.748.482	100·0	25·4	3.129	89.610	21·3

Még nagyobb jelentőségű azonban a gépipari termelés 1927. évi fellendülése, mely a termelési érték szerint 19·4%-os javulást eredményezett. Különösen a kazán-, gép-, hajó- és vagon-gyártás körébe tartozó ipartelepek értek el jóval nagyobb termelést 1927-ben, mint az előző évben. Ebbe az iparágba sorozott gyárak termelésének értéke ugyanis 151·4 millió pengőre tehető, ami 38·2%-kal több, mint az előző évi termelés, bár a háború előtti évek termelésének színvonalát — természetesen csak a mai országhatárok között fennállott gyárakat tekintve — gépgyártásunk még távolról sem tudta elérni.

Áttekintésül lássuk a gyáripari termelési értéknek ipari főcsoportok szerinti megoszlását pengőben és százalékban s vizsgáljuk meg a termelés növekedését ugyanilyen részletezés szerint az új gyárak termelési értékének, valamint a pótlólag felvett gyári üzemek 1927. évi termelésének különválasztásával.

Az egyes ipari főcsoportokban előállított iparcikkek értékét az összes gyáripari termelési értékhez viszonyító százalékok szerint az 1927. évben öt ipari főcsoport nyert jelentőségben s ezek csaknem mind az építkezési iparral kapcsolatos iparok kedvezőbb termelési viszonyai következtében jutottak előtérbe. A vasfeldolgozó iparok, téglagyártás, kömégmunkálás, épületasztalosság és

a vegyészeti iparnak az építkezésekkel és utépítésekkel kapcsolatos ágai. De javult a ruházati ipar s a bőr- és bőrfeldolgozó iparok termelése is, nyilván a jobb gazdasági viszonyok folytán emelkedő szükségletek kielégítésével kapcsolatban. A megemlített iparágak mind olyan ipari főcsoportokba tartoznak s azok jelentősebb iparágait képviselik, amelyek termelését 1926-ban az összes termelési értékhez viszonyítva kisebb százalékok mutatták, mint 1927-ben. Viszont az 1927. évi termelési érték növekedésének százaléakai, melyek a pótlólag felvett gyári jellegű ipartelepek termelési értékének levonásával állapították meg, a felsorolt iparokon kívül még más fontosabb iparcsoportok fejlődéséről is számot adnak. Az 1927. évi termelési érték növekedésének aránya ugyan az előállított iparcikkek áremelkedése folytán nagyobb mérvűnek mutatja a gyáripari termelés 1927. évi javulását. A gyáripar nagyobb foglalkoztatottságára ugyanis a kimutatott 21·3%-os többletértékkel szemben csak a nagykereskedelmi index figyelembevételével megállapított termelési érték 16·6%-os növekedése mutathat rá. De a termelési érték növekedésének iparcsoportok szerint részletezett százalékos arányából megállapítható, hogy a gyáripar minden főbb ága lényegesen jobb viszonyok között termelt 1927-ben, mint az előző évben.

Farkasfalvi Sándor dr.

◎ KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ◎

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. év első kilenc hónapjában.

Commerce extérieur de la Hongrie dans les neuf premiers mois de 1928.

Résumé. Pour les neuf premiers mois de 1928, la balance du commerce extérieur de la Hongrie s'établit ainsi: importations, 853·3 millions de pengős; exportations, 572·4 millions; passif, 281 millions (contre respectivement 827·2, 558·0 et 269 millions dans la période correspondante de l'année dernière). Le passif dépasse légèrement celui des neuf premiers mois de 1927; c'est en août qu'il a été le moindre, quoique supérieur à 20 millions de p., les exportations des produits agricoles étant restées au-dessous de celles des autres années.

A l'importation, le bois occupe la première place, avec cette différence que

les importations de bois ronds et sciés ont, par suite de la régression de la construction de maisons, baissé comparativement à l'année dernière. Bien que l'importation des matières premières, objets fabriqués et demi-fabriqués nécessaires à l'industrie textile ne fût pas désavantageuse au point de vue économique, la hausse mondiale de ces articles influença défavorablement la balance. L'importation des matières premières a progressé assez considérablement; celle des produits demi-fabriqués a fléchi et celle des objets fabriqués encore davantage (cette dernière avait pris de proportions extraordinaires dans le IIIe trimestre

de l'année dernière par l'effet du traité de commerce conclu avec la Tchéco-Slovaquie et mis en vigueur en août 1927). Les entrées de machines et d'appareils ont augmenté, surtout celles des machines à labourer et des tracteurs. L'importation des machines d'industrie textile n'a pas diminué, les nouveaux établissements de textile n'ayant pas encore achevé de s'outiller; celle de papier et d'articles en papier, en progression depuis des années, a continué à augmenter. Les entrées des matières premières et objets demi-fabriqués nécessaires à l'industrie lourde ne présentent pas un tableau uniforme. A aucun article, appartenant au groupe des objets d'alimentation et des boissons, on ne constate de progression dépassant essentiellement l'année dernière. L'importation des automobiles à personnes a augmenté, on en a importé 363 de plus qu'en 1927; celle des cuirs bruts et préparés a diminué.

A l'exportation, il y a eu une régression particulièrement sensible à presque tous les importants produits agricoles. Par rapport à l'année dernière, les exportations de volaille et de produits de volaille ont également fléchi (à l'exception de la plume), mais cette diminution, due à la concurrence aiguë, ne sera guère durable, car la capacité de consommation de la clientèle étrangère n'a pas baissé. Aux objets fabriqués et à la farine, on voit une augmentation. En raison de la bonne récolte mondiale et du fait qu'une partie des cultivateurs, attendant de meilleurs prix, n'avait pas encore vendu ses grains, l'exportation des grains panifiables a été en août et en septembre au-dessous de ce qu'on espérait, vu le bon rendement en blé. L'exportation des animaux sur pied et des produits d'animaux a continué à fléchir par suite du protectionnisme agricole pratiqué depuis quelques années en Europe; par exemple, l'Allemagne n'a point acheté cette année de grasses bêtes à cornes hongroises et la Tchéco-Slovaquie a perdu l'importance qu'elle avait pour l'exportation des bêtes à cornes de Hongrie. Par contre, l'exportation des légumes et fruits frais se développait fort, elle a réussi à satisfaire en qualité aussi les clients étrangers; celle des objets fabriqués (surtout des tissus de coton, des machines, des appareils, des articles électrotechniques et des objets de fer demi-fabriqués) a pris également un développement notable.

Les chiffres relatifs à la répartition par

pays du commerce extérieur montrent que les importations de provenance allemande ont singulièrement progressé; à l'heure actuelle, elle représentent près de 20% des importations totales de la Hongrie. Mais tandis que grâce au traitement de la nation la plus favorisée, l'Allemagne exporte de plus en plus en Hongrie, les mesures de police sanitaire y mettent d'obstacles insurmontables à l'entrée des bêtes à cornes de Hongrie. Tant l'importation que l'exportation sont devenues particulièrement vives avec le Royaume des Serbes, Croates et Slovènes. L'exportation a augmenté notablement à l'égard de la Grande-Bretagne.

*

Magyarország gazdasági politikájának a tengelyében ma a külkereskedelmi mérleg problémája áll. A külkereskedelmi forgalom behozatali többlete, amely az 1927. évben nőtt nagyra, az 1928. év első kilenc hónapjában is jelentékeny volt. A mérleg passzivitása 281 millió pengőt tett az 1927. év hasonló időszakának 269 millió pengőnyi passzívumával szemben, a helyzet tehát a múlt évhez képest egy kissé megromlott. A külkereskedelmi mérleg passzívumának a problémáját azonban nem ez az egész jelentéktelen rosszabbodás, hanem a mérleg behozatali többletének állandó és makacs magassága dobta előtérbe.

A behozatal összege ebben az évben 853·3, a kivitel összege pedig 572·4 millió pengő, a múlt év hasonló időszakában a behozatal értéke 827·2, a kivitelé 558 millió pengő volt, tehát úgy az import, mint az export emelkedett. Az említett rosszabbodást az okozta, hogy a behozatal ismét erősebben növekedett, mint a kivitel.

A forgalom megoszlása hónapok szerint.

A forgalom megoszlását hónapok szerint az 1. számú tábla tünteti fel. A táblából az tűnik ki, hogy a forgalom, a július és augusztus hónapot kivéve, minden hónapban több mint 30 millió pengő passzívummal zárult, s még júliusban is majdnem elérte a 30 millió pengőt. Egyedül az agrárszempontról fontos augusztus hónap mérlege zárul valamivel alacsonyabban, de még itt is közel 22 milliónyi passzívum jelentkezett, holott 1925-ben és 1926-ban ebben a hónapban már kiviteli többlet mutatkozott. Maga az a tény, hogy a mérleg augusztusban és szeptemberben sem tu-

I. A külkereskedelmi forgalom hónapok szerint.

Commerce extérieur par mois.

H ó n a p M o i s	1 9 2 7			1 9 2 8		
	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) v. kivi- teli (+) többlet Excédent des impor- tations (-) ou excéd. des exportations (+)	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) v. kivi- teli (+) többlet Excédent des impor- tations (-) ou excéd. des exportations (+)
	millió pengő — millions de pengős					
I.	73.3	58.1	— 15.2	85.0	54.2	— 30.8
II.	78.4	54.9	— 23.5	96.2	60.5	— 35.7
III.	97.1	63.4	— 33.7	107.8	73.1	— 34.7
IV.	91.5	53.7	— 37.8	94.3	59.1	— 35.2
V.	92.4	61.1	— 31.3	92.1	61.9	— 30.2
VI.	83.7	51.4	— 32.3	91.2	59.1	— 32.1
VII.	88.3	57.4	— 30.9	85.9	57.5	— 28.4
VIII.	107.5	75.9	— 31.6	96.7	75.1	— 21.6
IX.	115.0	82.1	— 32.9	104.1	71.9	— 32.2
I—IX.	827.2	558.0	— 269.2	853.3	572.4	— 280.9

dott aktivumot produkálni, igazolja azt, amit később részletesen tárgyalni fogunk, hogy a mezőgazdasági értékesítés terén rendkívüliek a nehézségek. A mezőgazdasági export nem tud lábrakapni abban a mértékben, hogy a mérleg alakulását jótékonyan befolyásolja. E mellett egyes mezőgazdasági cikkek ára is olyan alacsonyra esett, amire már évek óta nem volt példa.

A behozatal árucsoportok szerint.

A behozatal forgalmáról a 2. A) számú tábla tájékoztat.

A behozatal, mint említettük, 827 millió pengőről 853 millió pengőre emelkedett. Az emelkedés tehát értékben még a négy százalékot sem éri el. A behozatalban első helyen ezúttal is a nyers és megmunkált fa csoportja áll. A behozatal mennyisége és értéke a tavalyihoz képest alig változott. Az egyes cikkeken belül említésreméltó változás az, hogy megnőtt több mint 800 ezer m.-mázsával a tűzifabehozatal s az építkezések ellanyhulásával visszaesett a gömbölyűfa és fűrészeltfa behozatala. A faárakban nem volt említésreméltó változás. Ami a forgalomban az egyes államok részesedését illeti, a Sz. H. Sz. állam előretörése a szembeszökő. Természetes azonban, hogy a forgalomnak a legnagyobb része még mindig Cseh-Szlovákiával és Romániával bonyolódik le. Erdély adja a fűrészeltfa nagyobb részét, a Felvidék pedig a gömbölyűfát és

tűzifát szállítja nagyobb arányban. A textilipari félgyártmányok és gyártmányok behozatalának az irányzata csökkenő, az import alakulása tehát gazdasági szempontból nem mondható kedvezőtlennek. Károsan befolyásolta azonban itt a mérleget a világgpiaci áralakulás. A nyerspamutáraknak már évek óta tartó hullámozása nem akar nyugvóponttra jutni. A nyersanyagok közül nyerspamutból 9 ezer m.-mázsával, nyersjutából 15 ezer m.-mázsával hoztuk be többet, mint a múlt év megfelelő időszakában, s a kevesebbre behozott gyapjú is valamivel több volt, mint a múlt esztendőben. Az emelkedő világgpiaci árak különösen a nyerspamut és nyersjuta értékénél látszanak erősen meg. A félgyártmánybehozatal jelentékenyen visszaesett. A pamutfonálból közel 20 ezer, a gyapjúfonálból pedig több mint 10 ezer m.-mázsával jött be kevesebb, mint a múlt esztendőben. A hanyatlás elosztódik az egyes hónapok között, mégis a legnagyobb az utolsó három hónapban volt. Ha a textilipari nyersanyag- és félgyártmánybehozatal mennyiségét egybevetjük a múlt évi behozatallal, akkor az importált mennyiségből azt következtethetjük, hogy a textilipar helyzete a múlt évi állapothoz képest rosszabbodott, ez a rosszabbodás azonban ezek szerint az adatok szerint nem lehet nagymértékű. A pamutzöveteknél és gyapjuszöveteknél az import visszaesése teljes egészében a harmadik negyedre jut. A pamutzöveteknél a visszaesés a harmadik negyedben még nagyobb arányú volt, mint ahogy ez a két év mennyiségi adatainak egymás mellé állításából kitűnik, mert az év első felében több mint 3 ezer m.-mázsával több pamutzövet jött az országba, mint a megelőző esztendőben. A pamut- és gyapjuszövetimport visszaeséséből azonban nem lehet arra következtetni, hogy a fogyasztóképesség a múlt évi állapothoz képest nagyon megromlott volna, mert tudjuk azt, hogy a tavalyi abnormálisan magas behozatal egyedül annak tulajdonítható, hogy a Cseh-Szlovákiával kötött kereskedelmi szerződés a múlt év augusztus elején lépett életbe, s a szerződés után rohamosan megindult az eddig visszatartott import s ma már egy elmúlt év távlatából azt is nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az importnak ez a rohamos növekedése jóval túlhaladta azt a mennyiséget, amit — kereskedői szóval élve — az ország felvenni képes volt. A pamutzövetek-

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1927. és 1928. évek január-szeptember hónapjaiban.

Commerce extérieur de la Hongrie en janvier—septembre 1927 et 1928.

A) Behozatal — A) Importations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — Unité	Mennyiség — Quantité		Érték — Valeur			
		métermázsa, darab v. pár — q, pièces ou paires		ezer pengő milliers de pengős		‰	
		1927	1928	1927	1928	1927	1928
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i> . . .	q	21,025.944	20,803.623	102.312	100.251	12.37	11.75
Pamutzövet — <i>Tissus de coton</i>	"	85.843	77.217	64.358	64.508	7.78	7.56
Szén — <i>Charbon</i>	"	10,484.067	11,516.587	40.597	43.124	4.91	5.07
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i> . . .	"	150.120	173.114	34.764	41.174	4.20	4.83
Gyapjúsövet — <i>Tissus de laine</i>	"	25.376	19.645	44.358	37.046	5.36	4.34
Papiros és papirosáruk — <i>Papier et articles en papier</i>	"	484.152	558.127	27.438	31.491	3.32	3.69
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils retors decot.</i>	"	68.955	49.569	27.587	23.647	3.34	2.77
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	"	183.529	180.548	24.615	22.9.0	2.98	2.69
Ásványolaj — <i>Huiles minérales</i>	"	1,220.046	1,2.3.958	20.634	18.019	2.49	2.11
Gaze, kreppsövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe</i>	"	1.441	1.734	15.152	17.280	1.83	2.03
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	112.790	100.505	16.759	16.944	2.03	1.98
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	"	15.189	10.522	19.111	16.536	2.31	1.94
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	"	28.665	30.467	16.779	16.181	2.03	1.90
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	"	52.218	61.177	10.057	16.001	1.22	1.87
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	57.582	43.934	13.253	13.307	1.60	1.56
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	13.737	15.974	9.782	12.939	1.18	1.52
Selyem- és félsejemsövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	"	1.499	1.511	12.193	12.717	1.47	1.49
Selyem- és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	6.438	6.403	10.9.2	12.605	1.32	1.48
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	31.501	20.152	15.471	12.555	1.87	1.47
Üveg és üvegáruk — <i>Verres et verreries</i>	"	138.714	166.854	7.840	10.200	0.95	1.20
Személyszállító automobil — <i>Autos pour personnes</i>	"	¹⁾ 15.104	²⁾ 20.696	7.003	10.133	0.85	1.19
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	14.277	14.905	8.146	8.558	0.99	1.00
Déligyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	"	185.036	184.471	7.213	8.358	0.87	0.98
Nyerskáv — <i>Café brut</i>	"	25.306	27.670	5.911	7.609	0.71	0.89
Nyersjuta — <i>Laine brute</i>	"	60.245	75.515	5.434	7.505	0.66	0.88
Kaucsukárak — <i>Articles en caoutchouc</i>	"	9.570	10.364	6.940	7.148	0.84	0.84
Nyersrizs — <i>Riz brut</i>	"	189.614	156.729	8.628	6.739	1.04	0.79
Vasfélgyártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	"	182.031	156.780	6.995	6.474	0.85	0.76
Prémbőr, kikészített — <i>Pelletteries apprêtées</i>	"	1.399	944	7.671	5.911	0.93	0.69
Technikai zsiradékok — <i>Grasses pour usage technique</i>	"	62.704	62.873	5.532	5.712	0.67	0.67
Vasérc — <i>Mineral de fer</i>	"	2,802.624	3,087.8.8	5.045	5.557	0.61	0.65
Cipészárú — <i>Chaussures</i>	pár paires	648.725	683.649	4.648	5.366	0.56	0.63
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferrailles</i>	q	528.661	444.118	5.407	5.235	0.65	0.61
Kötöttáruk, pamutból — <i>Articles tricotés en coton</i>	"	1.792	1.577	5.321	4.591	0.64	0.54
Összesen — Total	pár paires	648.725	683.649	623.906	634.394	75.43	74.35
	q	38,264.169	39,365.744				
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	drb pièces	602.358	836.078	203.232	218.868	24.57	25.65
	pár paires	258.037	177.714				
	q	7,041.658	7,732.221				
Behozatal összesen — <i>Importations totales</i>	drb pièces	602.358	836.078	827.138	853.262	100.00	100.00
	pár paires	906.762	861.363				
	q	45,305.82	47,097.965				

1) 1.324, 2) 1.687 db — pièces.

nél jelentkező több mint 8 ezer m.-mászányi importcsökkenést azonban teljesen kiegyenlítette az értékben jelentkező emelkedés, úgyhogy a pamutzövetimport ér-

téke 64 millió pengővel teljesen a múlt évi színvonalon maradt. Nem aggasztó a szén behozatalának több mint egymillió m.-mászával való emelkedése sem, mert en-

B) Kivitel. — B) Exportations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — <i>Unité</i>	Mennyiség — <i>Quantité</i>		Érték — <i>Valeur</i>			
		métermázsza, darab v. pár — <i>q, pièces ou paires</i>		ezer pengő <i>milliers de pengós</i>		%	
		1927	1928	1927	1928	1927	1928
Búza — <i>Froment</i>	q	2,214.708	2,014.647	76.274	65.729	13.67	11.48
Liszt — <i>Farine</i>	"	991.592	1,284.994	47.955	59.725	8.60	10.43
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	db	180.753	144.631	70.038	56.926	12.55	9.94
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	pièces	61.577	48.026	37.881	29.975	6.79	5.24
Sertés — <i>Porcs</i>	"	74.201	59.208	18.386	15.558	3.30	2.72
Ló — <i>Chevaux</i>	"	23.863	23.697	12.961	10.845	2.32	1.89
Rozs — <i>Seigle</i>	q	1,167.596	971.119	34.488	28.388	6.18	4.96
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	77.741	114.780	13.057	19.658	2.34	3.43
Baromfi — <i>Volaille</i>	"	80.072	64.568	21.540	18.289	3.86	3.20
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	"	29.350	26.221	7.414	6.597	1.33	1.16
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	"	50.722	38.347	14.126	11.692	2.53	2.04
Tojás — <i>Oeufs</i>	"	136.321	85.165	22.558	16.212	4.04	2.83
Toll — <i>Plumes</i>	"	21.452	22.011	14.413	15.263	2.58	2.67
Vasfélgyártm. — <i>Demi-produits en fer</i>	"	509.340	805.562	10.888	15.148	1.95	2.65
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	18.800	25.054	9.821	13.080	1.76	2.28
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	39.503	35.875	12.324	12.768	2.21	2.23
Tengeri — <i>Mais</i>	"	249.425	430.695	4.985	12.168	0.89	2.13
Cukor — <i>Sucre</i>	"	321.170	287.114	15.660	11.850	2.81	2.07
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	8.683	12.191	8.098	11.452	1.45	2.00
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	"	243.272	271.704	8.312	10.249	1.49	1.79
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	163.093	136.594	9.855	9.719	1.77	1.70
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisse</i>	"	28.029	21.949	8.091	8.614	1.45	1.50
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe</i>	"	522	973	3.804	8.165	0.68	1.43
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	"	28.841	43.600	3.371	7.940	0.61	1.39
Disznózsír, szalonna — <i>Saindoux, lard</i>	"	67.926	33.248	14.057	7.151	2.52	1.25
Kikészített bőr — <i>Cuirs préparés</i>	"	3.799	9.227	2.468	6.743	0.44	1.18
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	"	221.070	271.328	4.803	6.350	0.86	1.11
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	"	23.106	31.689	5.906	6.052	1.06	1.06
Szesz — <i>Alcool</i>	"	119.224	108.531	5.814	5.434	1.04	0.95
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	13.384	12.406	4.98	5.399	0.89	0.94
Árpa — <i>Orge</i>	"	292.584	162.688	8.668	5.184	1.55	0.91
Szén — <i>Charbon</i>	"	2,369.313	1,866.147	6.802	4.811	1.22	0.84
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	137.696	85.073	5.998	4.513	1.08	0.79
Bor — <i>Vin</i>	"	24.407	46.735	2.180	4.458	0.39	0.78
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	538.645	380.684	5.298	4.241	0.95	0.74
Maláta — <i>Malt</i>	"	61.765	77.076	3.022	4.168	0.54	0.73
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	1.714	2.261	3.885	3.975	0.70	0.69
Összesen — <i>Total</i>	db	180.753	144.631	469.418	469.822	84.13	82.08
	pièces	10,174.793	9,715.688				
	q						
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db	3.682	24.243	88.542	102.596	15.87	17.92
	pièces	27.748	48.388				
	pár	4,511.419	4,564.744				
	pièces						
	pár						
	q						
Kivitel összesen — <i>Exportations totales</i>	db	184.435	168.874	557.960	572.418	100.00	100.00
	pièces	27.748	48.388				
	pár	14.686.212	14,280.432				
	pièces						
	pár						
	q						

¹⁾ 5,867.394, ²⁾ 2,829.498, ³⁾ 3,037.896, ⁴⁾ 4,709.370, ⁵⁾ 2,538.866, ⁶⁾ 2,170.504 db — *pièces*.

nek egy része a kohókoksza jutott, s a kőszénbehozatal emelkedésében részt kért a magyar gyáripár is. A gépek és készülékek behozatalának emelkedéséből legjobban a

mezőgazdaság vette ki a részét. Emelkedett a talajművelőgépek, különösen az ekék és a traktorok behozatala. A textilipari be rendezkedés is még mindig tart. A beérke-

zett textilipari gépek mennyisége 44 ezer m.-mázsa volt s így majdnem elérte a tavalyi importot. A vasárú behozatala csökkent 12 ezer m.-mázásával, az érték azonban a tavalyi színvonalon maradt, ami arra enged következtetni, hogy Magyarország mindinkább a finomabb árukat vásárolja külföldön. Ennek az importnak nagyobb része is azonban fedezhető lenne belföldi gyártás útján. A papiros és papirosárú importjának évek óta tapasztalt emelkedése ezúttal sem állott meg, s hosszú idő óta a szeptember hónap volt az első, amikor az import csökkenéséről számolhatunk be. A nehézipari nyersanyagok és félgyártmányok behozatala nem mutat egyöntetű képet. Itt általában stagnálásról beszélhetünk. Növekedett a villamosgépek és készülékek importja, a növekedés azonban nem nagyarányú. A behozott személyszállító autók száma 363 darabbal volt nagyobb, mint az előző esztendőben.

Hanyaglott a nyersbőr és a kikészített bőrök importja is. A nyersbőrök világpiaci áralakulása azonban szintén kedvezőtlen volt és kiegyenlítette azt a különbséget értékben, ami a mennyiségnél jelentkezett. A kikészített bőr behozatalának a visszaesése legnagyobb részben a cseh-szlovák kereskedelmi szerződés hatása alatt a múlt év harmadik negyedében megduzzadt import következménye. Az ásványolajnál a behozatalban visszaesett a gyártmányok részesedése, emelkedett a belföldi ipar feldolgozása alá kerülő nyersásványolaj importja. Az élelmezési és élvezeti cikkek behozatalában nem akad tétel, amelyik a tavalyi importot lényegesen meghaladná. Ebből arra következtethetünk, hogy a hazai fogyasztás előbb-utóbb mégis megtalálja azt a pontot, amely a fogyasztásban az ország mai gazdasági helyzetének megfelel.

A kivitel árucsoportok szerint.

A kivitel részletes adatait a 2. B) számú tábla tünteti fel.

Az export alig 3 százalékkal emelkedett. Ha az adatokon végigpillantunk, legjobban feltűnik az, hogy a forgalomban előlálló mezőgazdasági cikkek kivitele — mondhatni — kivétel nélkül visszaesett. Az ipari cikkek és a liszt kivitel pedig jelentékenyen emelkedett. A búza kivitele ugyancsak 200 ezer m.-mázásával volt kisebb, mint a múlt év megfelelő időszakában. Augusztus és szeptember hó-

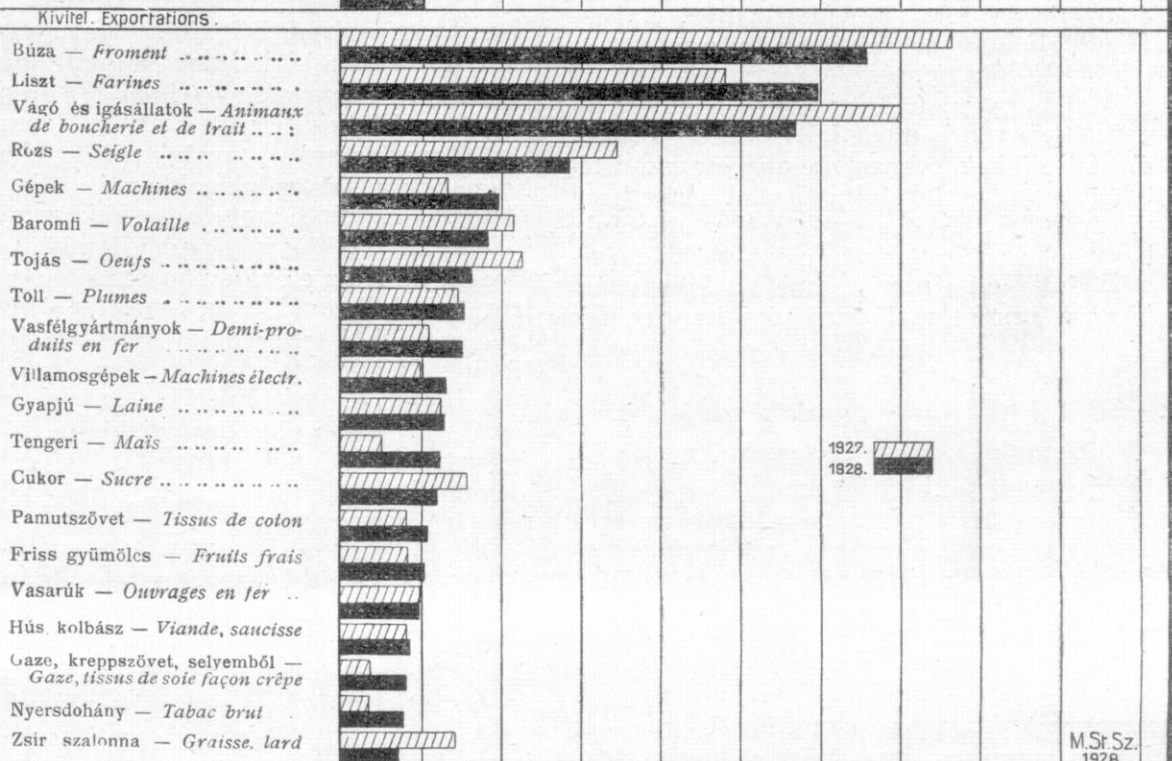
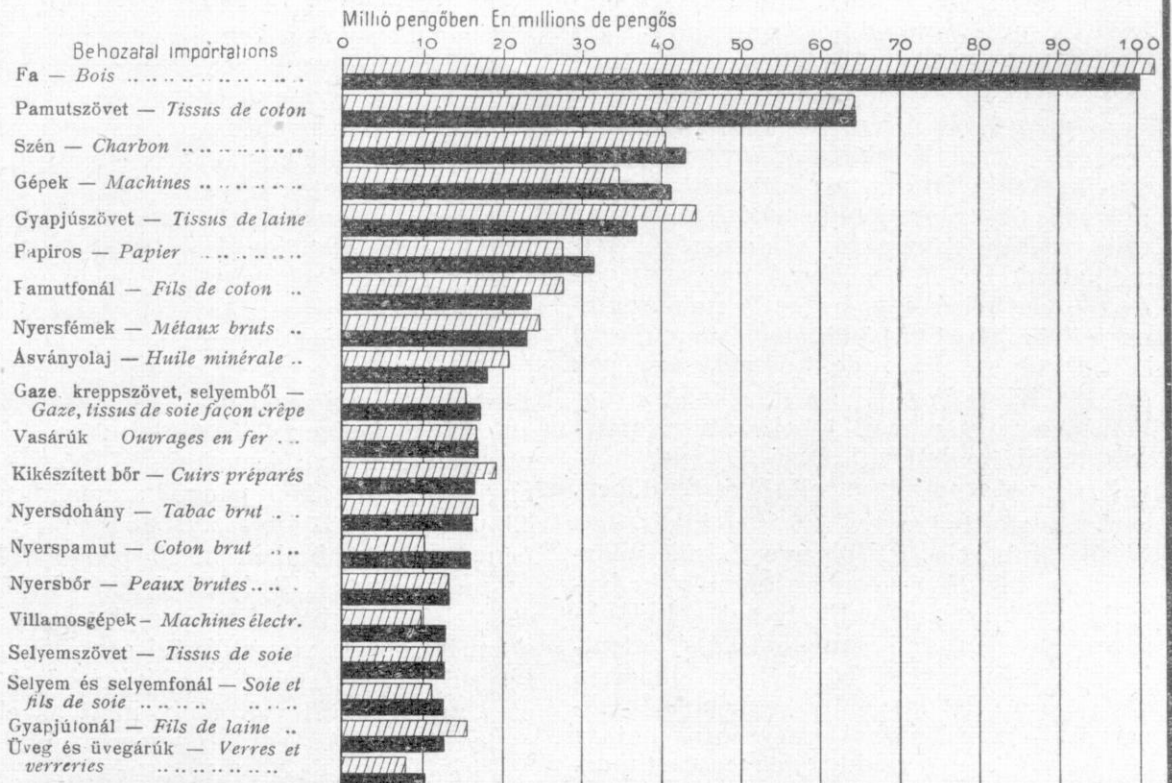
napokban azonban az export jóval kisebb volt, mint a megelőző év augusztus és szeptember hónapjaiban. A jó termés tehát nem nyilvánult meg a fokozottabb exportban, aminek kétségtelenül az az oka, hogy Európában, de az egész világon is jóval nagyobb volt a kenyérmagtermés, mint a megelőző esztendőben. Nincs kizárva az sem, hogy a gazdaközönség egy része a jobb árak reményében várt az értékesítéssel. A közraktári készletek is e mellett szólnak, a készletek ugyanis október végén 500 ezer m.-mázásával haladták meg az előző évi készleteket. A rozskivitelnél már jelentkezett a jobb termés, vagy pontosabban meghatározva a tavalyi rossz termés hatása, az export ugyanis a harmadik negyedben 200 ezer m.-mázásával haladta meg a múlt évi exportot. A kenyérmagvak rendkívül kedvezőtlen áralakulása közismert, csak annyit jegyzünk fel, hogy 1927 augusztusban 33·50 pengő, szeptemberben 33 pengő, 1928. augusztusban pedig 28·50 pengő, szeptemberben 28·40 pengő volt 1 m.-mázsa exportált búza értéke. Különbség tehát átlagban 4·80 pengő, ez az egy szám legjobban visszatükrözi a mezőgazdaság súlyos helyzetét. A liszt kivitel közel 300 ezer m.-mázásával volt több, mint az előző esztendőben. A legfőbb piacok most is Ausztria és Csehszlovákia voltak.

A vágó- és igásállatok, valamint az állati termékek kivitelének a múlt évben megindult visszaesése az idén is folytatódott. Az állatkivitelből csak a lóexport tudta megtartani a tavalyi nívót, s érdekes, hogy a felvevőpiacokban is alig van változás. A kivitt szarvasmarhák száma a $\frac{3}{4}$ év alatt majdnem 14 ezer darabbal volt kisebb, mint az előző év hasonló időszakában. Cseh-Szlovákia a magyar kivitel szempontjából teljesen elvesztette a jelentőségét. Németországba egyetlen darab hízott állatot sem vittünk ki, s erősen csökkent a svájci és olaszországi kivitel is. Az élősértés kivitelénél ugyanez a helyzet. A visszaesés kerek 15 ezer darab, mely majdnem teljes egészében az osztrák piacra jut, de kisebb mértékben csökkent a cseh-szlovák kivitel is. A még a múlt évben engedélyezett hízlalási eljárás tehát nem hozott nagyobb eredményt. Ugyanígy szomorú a kép, ha a disznósír és szalonna, s a friss és elkészített hús csoportját nézzük. A friss és elkészített húsnál az Ausztriába irányuló kivitel csökkenése és Németország elzárkózása teremtette a nehéz hely-

A FONTOSABB ÁRÚK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

Formation du mouvement des marchandises importantes.

1927 I-IX és 1928 I-IX.

zetet. A zsírnál és szalonnánál azonban az amerikai éles verseny sorvasztja a magyar kivitel. A toll kivételével csökkent a baromfi és baromfitermékek exportja is. Itt pedig az export előtt nincsenek olyan akadályok, mint az állatexport előtt. Itt — mondhatni — szabad a verseny, mert ha a legfőbb piac, Németország fogyasztását nézzük, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy nem a fogyasztás csökkenésében van a hiba, hanem az orosz verseny szorítja ki a magyar árut. Az orosz versennyel szemben pedig nem lehet szembeállítani a rosszabb minőség kérdését. A tojáskivitelnél a magas árak mellett azt az érvet is fel szokták sorakoztatni, hogy a belföldi fogyasztás előre nem várt emelkedése is befolyásolta az exportot. Kétségtelen, hogy megfelelő szervezettség mellett nem fordulhatna az elő, hogy a fogyasztás emelkedése ilyen visszaesést okozzon az exportban. Az exportot felvevő ország árut kér, s ha az exportáló állam a fogyasztóképeség növekedése folytán nem tudja kielégíteni a keresletet, másutt szerzi be a szükségletét, az csak természetes, hogy a legközelebbi alkalommal arra a piacra fog fordulni, ahol szükségletét a legutoljára elégítette ki. A visszaesés mértékéről a 3. számú tábla nyújt felvilágosítást.

A friss főzelék- és gyümölcsfélék exportja erősen fejlődött s az elért árak is a mellett tanuskodnak, hogy a magyar exportőrök mind nagyobb súlyt helyeznek arra, hogy kifogástalan minőséggel s megfelelő árakkal jelenjenek meg a külföldi piacokon. A lóhere- és lucernamag kivitele 8 ezer m.-mázsával emelkedett, a kivitel értéke azonban alig valamivel haladta meg a múlt évben kivitt áruk értékét, ami elsősorban a mezőgazdasági termékek általános világpiacon árlányosságának a következménye.

Örvendetesen emelkedett az ipari export. Része van ebben a pamutzövetek, gépek és készülékek, elektrotechnikai cikkek és vasfélgártmányok exportemelkedésének. Az ipari cikkek közül csak a vasárú exportjában volt észrevehető a csökkenés. Különösen feltűnő az emelkedés a kikészített bőröknél. A bőrpar a nyugati piacokon, Németországban és Nagy-Britanniában talált piacra. A szeszértékesítés egy kissé ellanyhult, erősen csökkent az olajmagvak és a burgonya exportja. Nagy az emelkedés a nyersdohánykivitelben. A borkivitel majdnem megkétszereződött, a rendelkezésre álló készletekhez képest azonban a 47 ezer m.-mázsányi kivitel még mindig elenyészően csekély.

A forgalom származási és rendeltetési országok szerint.

A forgalomnak országok szerinti megoszlásáról a 4. számú tábla tájékoztat.

A behozatalban, mint már hosszú idő óta, ismét Németország előretörése tűnik fel. Németország Magyarország behozatalában a múlt év kilenc hónapjában került először Ausztria elé. A különbség akkor a részesedési arányban valamivel több, mint 1 ezrelék volt. Az 1928. év megfelelő időszakában Ausztria részesedése Magyarország behozatalában 16·4%, Németországé pedig már 19·3% volt. Németország tehát e lefolyt egy év alatt még jobban megerősítette — hangsúlyozzuk minden ellenszolgáltatás nélkül — a pozícióját. Hiszen Németország felé a kivitel 74·1 millióról 68·8 millió pengőre csökkent, ellenben ugyanakkor a behozatal 147·9 millióról 164·9 millió pengőre emelkedett.

Ausztriával szemben a mérleg aktívuma emelkedett, mert az Ausztria felőli

3. A baromfi és baromfitermékek kivitele.

Exportations de volaille et de produits de volaille.

Az áruk megnevezése <i>Désignation des marchandises</i>	Régi Magyarország <i>Hongrie ancienne</i>	Magyarország mai területéről <i>Du territoire actuel de la Hongrie</i>				
	1913	1925	1926	1927	1927	1928
	I — I X.					
érték ezer pengőben — <i>valeur en milliers de pengős</i>						
Baromfi, élő és leölt — <i>Volaille vivante et tuée</i>	39.128	30.645	39.235	42.736	21.540	18.289
Tojás — <i>Oeufs</i>	44.610	23.187	29.991	23.981	22.558	16.212
Toll — <i>Plumes</i>	12.765	14.791	16.754	20.757	14.413	15.263
Friss libamáj — <i>Foie gras, frais</i>	1.625	734	1.048	1.103	584	1.021
Összesen — Total	98.128	69.357	87.028	88.577	59.095	50.785

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1927. és 1928. év január—szeptember hónapjaiban.

Répartition, par pays, du commerce extérieur de la Hongrie en janvier—septembre 1927 et 1928.

Származási, illetőleg rendeltetési országok Pays de provenance et de destination	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations				Behozatali (-) ill. ki- viteli (+) többlet Excédents d'im- portations (-) ou d'export. (+)	
	1927		1928		1927		1928			
	Millió pengőben En millions de pengős	%	Millió pengőben En millions de pengős	%	Millió pengőben En millions de pengős	%	Millió pengőben En millions de pengős	%	1927	1928
	Millió pengőben - En millions de pengős									
Ausztria — Autriche	146.7	17.75	140.0	16.40	195.4	35.01	193.2	33.76	+ 48.7	+ 53.2
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slov.	205.0	24.79	194.6	22.81	107.4	19.25	107.0	18.69	- 97.6	- 87.6
Románia — Roumanie	60.2	7.28	62.5	7.33	27.6	4.94	31.0	5.41	- 32.6	- 31.5
Sz. H. Sz. áll. — Royaume S. C. S.	34.8	4.20	40.4	4.73	28.6	5.13	40.6	7.09	- 6.2	+ 0.2
Németország — Allemagne	147.9	17.89	164.9	19.33	74.1	13.29	68.8	12.01	- 73.8	- 96.1
Svájc — Suisse	32.4	3.92	36.2	4.25	20.8	3.73	21.1	3.69	- 11.6	- 15.1
Olaszország — Italie	40.0	4.83	34.1	3.99	24.5	4.39	20.6	3.60	- 15.5	- 13.5
Franciaország — France	23.2	2.80	23.0	2.70	4.0	0.72	4.7	0.82	- 19.2	- 18.3
Belgium — Belgique	5.6	0.67	6.3	0.73	1.1	0.21	5.8	1.01	- 4.5	- 0.5
Németalföld — Pays-Bas	14.0	1.69	15.6	1.82	1.6	0.28	2.4	0.42	- 12.4	- 13.2
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	26.2	3.17	26.4	3.10	8.5	1.52	13.0	2.28	- 17.7	- 13.4
Svédország — Suède	1.0	0.12	1.6	0.18	0.4	0.08	1.1	0.20	- 0.6	- 0.5
Lengyelország — Pologne	36.1	4.36	34.5	4.05	20.8	3.73	23.0	4.01	- 15.3	- 11.5
Bulgária — Bulgarie	9.7	1.17	5.7	0.67	7.1	1.27	5.1	0.89	- 2.6	- 0.6
Görögország — Grèce	0.8	0.10	3.4	0.40	3.8	0.68	3.9	0.68	+ 3.0	+ 0.5
Törökország — Turquie	5.0	0.60	7.4	0.87	3.5	0.62	2.6	0.46	- 1.5	- 4.8
Amerikai Egyesült Államok — États-Unis d'Amérique	17.1	2.07	30.0	3.51	3.0	0.54	3.4	0.59	- 14.1	- 26.6
Egyéb országok — Autres pays	21.5	2.59	26.7	3.13	25.8	4.61	25.1	4.39	+ 4.3	- 1.6
Összesen — Au total	827.2	100.00	853.3	100.00	558.0	100.00	572.4	100.00	-269.2	-280.9

behozatalban valamivel nagyobb volt a Szlovákiával szemben, ami szintén az csökkenés, mint az odairányuló kivitel- Ausztriánál említett okokra vezethető- ben. Csökkent viszont a passzivum Cseh- vissza. Rendkívül megélenkült forgal-

5. Külkereskedelmi forgalom gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1927. és 1928. évek január—szeptember hónapjaiban.

Commerce extérieur, suivant les branches économiques et la destination, en janvier—septembre 1927 et 1928.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése Désignation des matières premi- ères, des demi-produits et des articles fabriqués	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations			
	1927		1928		1927		1928	
	január—szeptember — janvier—septembre							
	Érték — Valeur		Érték — Valeur		Érték — Valeur		Érték — Valeur	
1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%	
I. Élelmezési és élvezeti cikkek Articles alimentaires et boissons	67.468	8.16	68.816	8.07	294.650	52.81	277.997	48.57
II. Élő állatok — Animaux sur pied	859	0.10	1.189	0.14	77.692	13.93	63.944	11.17
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — Matières auxi- liaires de l'agriculture et de l'industrie	84.245	10.18	93.975	11.01	30.044	5.38	35.292	6.16
IV. Ipar — Industrie	674.566	81.56	689.282	80.78	155.574	27.88	195.185	34.10
Összes áruforgalom — Mouve- ment total des marchandises	827.138	100.00	853.262	100.00	557.960	100.00	572.418	100.00
Ebből — Dont :								
Nyersanyagok — Matières pre- mières	247.570	29.93	265.922	31.16	368.630	66.07	334.474	58.42
Félgyártmányok — Demi-pro- duits	207.013	25.03	197.173	23.11	31.531	5.65	45.761	8.00
Gyártmányok — Articles fabri- qués	372.555	45.04	390.167	45.73	157.799	28.28	192.183	33.58

munk. különösen a kiviteli oldalon, a Sz. H. Sz. állammal, Olaszországgal szemben pedig csökkent az árucseré. Feltűnő az emelkedés Nagy-Britannia felé irányuló kivitelnél, aminek az oka a kikészített bőr és hántolatlan borsó emelkedő kivitele.

A külkereskedelmi forgalomnak nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok szerinti tagozódásában úgy a behozatali oldalon, de főleg a kiviteli oldalon — a múlt évvel összehasonlítva — elég nagyok az eltérések, amint ez az 5. számú tábla adataiból kitűnik.

Magyarország külkereskedelme 1928 október havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en octobre 1928.

La valeur des importations ayant été de 116·1 millions de pengős en octobre dernier et celle des exportations de 80·5 millions, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent d'importations de 35·6 millions. Tant les exportations que les importations ont dépassé celles des mois précédents. Depuis la fin de la guerre, l'importation n'a jamais été si grande; au point de vue de la quantité, seule celle de septembre 1927 peut lui être comparée. La valeur des importations a été supérieure de 4·3 millions de pengős à octobre 1927, tandis que celle des exportations a été à peu près égale à octobre 1927.

Dans les premiers dix mois de l'année en cours, la valeur des importations a été de 969·4 millions de pengős et celle des exportations de 652·9 millions; le bilan de ces dix mois se chiffre par un excédent d'importations de 316·5 millions de pengős, contre 300·3 millions dans la période correspondante de l'année dernière.

A l'importation, comparativement à octobre 1927, le bois brut et ouvré présente la plus grande augmentation, dépassant de près de 3·5 millions de pengős le chiffre d'octobre 1927. Les machines et les appareils ont vivement progressé (de plus de 2 millions de pengős), ainsi que les machines et appareils électriques (de près de 2 millions de p.) L'importation du maïs, de l'huile minérale et du coton brut s'est accrue de 1 million de p. pour chacun. Les tissus de coton et de laine, les fils et fils retors de coton, présentent une forte diminution. Les tissus de laine ont fléchi de 2 millions de pengős, les tissus de coton de 3 millions de p.

A l'exportation, par rapport au mois d'octobre 1927, il faut signaler surtout le progrès du seigle, des pommes de terre, de la volaille tuée et des produits de fer demi-ouvrés; on voit pour chacun de ces articles une augmentation de valeur oscil-

A behozatalban egy árnyalattal emelkedett a gyártmányok aránya, a nyersanyagok részesedésének a növekedése azonban több mint egy százalék volt. A kivitelben a kenyérmagvak kivitelének lassúbb üteme a nyersanyagok arányát csökkentette le majdnem 8 százalékkal a liszt kivitelnek, valamint az ipari félgyártmány- és gyártmánykivitelnek a részletekben vázolt emelkedése több mint 5 százalékkal növelte a gyártmányok és majdnem 2 és fél százalékkal a félgyártmányok kivitelének arányát.

A folyó év október havában a behozott áruk értéke 116·1, a kivitt áruk értéke 80·5 millió pengőt tett ki, a külkereskedelmi mérleg tehát 35·6 millió pengő behozatali többlettel zárult. Kivitelünk az egész esztendőben ebben a hónapban volt a legnagyobb, de egyúttal a behozatalunk is most érte el emelkedésének tetőpontját. A háború befejezése óta még egy hónapban sem volt ekkora a behozatal, csak a múlt évi szeptemberi behozatal közelíti meg. A múlt év október havi forgalomhoz viszonyítva a behozatal 4·3 millió pengővel volt több, a kivitel pedig ugyanolyan színvonalon maradt.

A folyó év első tíz hónapjában a behozatal értéke 969·4 millió, a kivitel értéke pedig 652·9 millió pengő volt. A tíz hónap mérlege 316·5 millió pengő behozatali többletet mutat, a múlt év tíz hónapjának 300·3 millió pengő passzívumával szemben.

A behozatalban a múlt év október havával összehasonlítva a nyers és megmunkált fa emelkedett a legnagyobb mértékben. Közel három és fél millió pengővel fizettünk többet fáért a külföldnek, mint a múlt év októberében. Nagy az emelkedés a gépek és készülékek importjában, az értéktöbblet a kétmillió pengőt meghaladja; a villamos gépeknél és készülékeknél is közel jár az emelkedés a két millió pengőhöz. Az ásványolaj, a nyers pamut és a tengeri importja egyenkint egymillió pengővel volt több. Erősen visszaesett a gyapjú- és pamutzövetek, a pamutfonál és -cérna behozatala. A gyapjuszövetek kétmillió, a pamutzövetek hárommillió pengővel kisebb behozattal szerepeltek.

A kivitelben a rozs, a burgonya és a leölt baromfi forgalma emelkedett, továbbá a vasszékelygyártmányok exportja lendült fel erősebben. Az említett áruk egyenkint egymillió és másfélmillió közt ingadozó értéktöbbletet eredményeztek a múlt évi

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. év október havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en octobre 1928.

Az áruk megnevezése <i>Désignation des marchandises</i>	1927	1928	1927	1928	Az érték 1928 okt. havi- vában több (+), v. ke- vesebb (-) ezer pengő- ben — <i>Augment. (+) ou diminution (-) de la valeur en oct. 1928, en milliers de pengös</i>	Az 1928. évi okt. havi összérték % ^o ában — <i>En % de la valeur totale de oct. 1928.</i>	
	október — <i>octobre</i>						
	q	1000 P — pengős					
A) Behozatal. — A) Importations.							
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	2,564.233	3,241.734	10.656	14.087	+ 3.431	12.14	
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	12 508	8.130	10.077	7.055	— 3.022	6.08	
Szén — <i>Charbon</i>	1,715.928	1,852.707	6.195	6.915	+ 720	5.96	
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	19.527	24.285	3.933	6.033	+ 2.100	5.20	
Papiros és papirosáruk — <i>Papier et art. en pap.</i>	72.250	70.377	4.173	4.135	— 38	3.56	
Gyapjúsövet — <i>Tissus de laine</i>	4.267	2.920	6.151	4.066	— 2.085	3.50	
Ásványolaj — <i>Huiles minérales</i>	149.279	228.402	2.001	3.027	+ 1.026	2.61	
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appar. électr.</i>	1.674	2.336	1.146	2.964	+ 1.818	2.55	
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils retors</i>	8.627	5.669	4.225	2.860	— 1.365	2.46	
Vasáruk — <i>Articles en fer</i>	18.184	15.507	2.782	2.514	— 268	2.17	
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe</i>	256	227	2.915	2.214	— 701	1.91	
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	16 508	17.115	2.015	2.099	+ 84	1.81	
Kikészített bőr — <i>Cuirs préparés</i>	1.789	1.492	2.462	2.085	— 377	1.80	
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	4.789	7.959	959	1.995	+ 1.036	1.72	
Tengeri — <i>Maïs</i>	38.233	58 645	802	1.874	+ 1.072	1.61	
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	896	875	1.640	1.802	+ 162	1.55	
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db — pièce pár — paire q — q	116.764 134.244 1,580.059	130.506 100 752 1.398.788	49.650	50.339	+ 689	43.37
Behozatal össz. — <i>Import. totales</i>	db — pièce pár — paire q — q	116.764 134.244 6,209.007	130.506 100.752 6,937.168	111.782	116.064	+ 4.282	100.00
B) Kivitel. — B) Exportations.							
Liszt — <i>Farines</i>	257.067	266.324	11.857	10.478	— 1.379	13.02	
Vágó- és igásáll. — <i>Anim. de boucherie et de trait</i> ¹⁾	27.301	24.522	8.996	8.852	— 144	11.00	
Ebből — <i>Dont: Szarvasmarha — Bêtes à cornes</i> ¹⁾	4.216	4.855	2.555	2.995	+ 440	3.72	
Sertés — <i>Porcs</i> ¹⁾	18.883	15.405	5.416	4.929	— 487	6.12	
Ló — <i>Chevaux</i> ¹⁾	2.425	2.485	957	859	— 98	1.07	
Búza — <i>Froment</i>	347.307	266.601	11.114	7.465	— 3.649	9.27	
Baromfi — <i>Volaille</i>	²⁾ 18.977	³⁾ 20.245	4.579	5.938	+ 1.359	7.38	
Ebből — <i>Dont: Élő baromfi — Volaille vivante</i>	²⁾ 3.040	³⁾ 2.467	688	651	— 37	0.31	
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	²⁾ 15.937	³⁾ 17.778	3.891	5.287	+ 1.396	6.57	
Cukor — <i>Sucre</i>	112.009	101.862	4.702	4.074	— 628	5.06	
Rozs — <i>Seigle</i>	51.632	118.222	1.497	3.074	+ 1.577	3.82	
Toll — <i>Plumes</i>	3.152	3.507	2.404	2.510	+ 106	3.12	
Vasfélgyártmányok — <i>Articles en fer à moitié ouvrés</i>	55.687	134.570	998	2.321	+ 1.323	2.88	
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	65.995	132.109	656	2.114	+ 1.458	2.63	
Árpa — <i>Orge</i>	90.214	54.362	2.994	1.718	— 1.276	2.13	
Villamosgépek és készül. — <i>Mach. et appar. électr.</i>	3.296	2.720	1.912	1.660	— 252	2.06	
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	7.762	8.184	1.547	1.503	— 44	1.87	
Bor — <i>Vin</i>	16.678	23.896	1.021	1.380	+ 359	1.71	
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe</i>	114	155	840	1.240	+ 400	1.54	
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db — pièce pár — paire q — q	286 5.110 1,079.422	392 5.161 1.347.550	25.646	26.162	+ 516	32.51
Kivitel össz. — <i>Exportations totales</i>	db — pièce pár — paire q — q	27.587 5.110 2,109.312	24.914 5.161 2,480.307	80.763	80.489	— 274	100.00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *La quantité est relevée en pièces.* — ²⁾ Az 1927. év október havában az élő baromfi 281.767 darab, a leölt baromfi 745.761 darab, összesen 1,027.528 darab. — *En octobre 1927, on a exporté 281.767 volailles vivantes et 745.761 volailles tuées; au total 1,027.528 pièces.* — ³⁾ Az 1928. év október havában az élő baromfi 223.466 darab, a leölt baromfi 792.334 darab, összesen 1,015.800 darab. — *En octobre 1928, on a exporté 223.466 volailles vivantes et 792.334 volailles tuées; au total 1,015.800 pièces.*

lant entre 1 et 1·5 million de pengős. Par contre, l'exportation du froment a fléchi de plus de 3·5 millions de pengős; celle de l'orge de plus de 1 million de p.; celle de la farine de plus de 1 million de p.

október havi kivittel összehasonlítva. Ezzel szemben a búza kivitele több mint három és félmillió pengővel volt kisebb, az árpa pedig több mint egymillióval. A liszt exportjának csökkenése is jóval egymillió pengőn felül emelkedő veszteséget jelent.

Közúti forgalmi balesetek Európa néhány nagyobb városában az 1927. évben.

Accidents de la circulation dans quelques grandes villes de l'Europe en 1927.

Résumé. Après avoir fait connaître, dans notre numéro de septembre dernier, les résultats des statistiques sur les accidents de la circulation en Hongrie pour le 1er semestre de 1928, nous présentons les données relatives à l'étranger.

*

A Szemle szeptemberi, 9. számában részletesen ismertettük Magyarország 1928. évi első félévi forgalmi baleseteire vonatkozó adatgyűjtés eredményeit. A most bemutatásra kerülő adatokkal a külföldi viszonyokra igyekszünk rávilágítani.

A közúti forgalmi balesetekre vonatkozó

statisztikai adatokkal a külföldi kiadványokban csak elvétve találkozunk s a közölt adatok is legnagyobb részben a baleseteknek inkább csak egy kisebb körére terjeszkednek ki. Abból a célból tehát, hogy teljesebb képet kaphassunk, a forgalmi szempontból számottevőbb nagyobb európai városokhoz az 1927. évi adatok közlésére külön kérdőívek kerültek kibocsátásra. Az egységes alapon szerkesztett kérdőívek egyúttal arra is szolgáltak, hogy az egyes városok adatainak az összehasonlítását biztosítsák. A kérdőív négy főcsoportba foglalt kérdései a baleset-

1. A forgalmi balesetek és áldozataik száma az 1927. évben.

Accidents de la circulation et nombre des victimes, 1927.

Város — Ville	Lakosok száma — Nombre des habitants	A balesetek összes száma — Nombre total des accidents	A balesetek áldozatai Les victimes des accidents					A halálos sérülések az összes sebesülések 9%-ában - Blessures mortelles en % de toutes les bless.	Az egymillió lakosra eső Proportion des		
			A megsérültek összes száma — Total des blessés	Hány balesetre esik egy sérülés - Proportion des accidents pour 1 blessure	Könnyen v. súlyosan sérültek - Blessés légèrement ou grièvement		Halálosan - Nombre des pers. blessées mortellement		balesetek - dents	áldozatok - victimes	halálosok - décès par accident
					megsérültek száma	halálosok száma					
Amsterdam — Amsterdam	718.046	6.134	1.468	4·2	1.435	33	2·2	8.540	2.040	50	
Bécs — Vienne	1.865.780	16.255	4.152	3·9	4.084	68	1·6	8.710	2.230	40	
Berlin — Berlin	4.024.165	21.927	9.167	2·4	9.167		—	5.450	2.280	—	
Bordeaux — Bordeaux	256.026	2.179	717	3·0	665	52	7·3	8.510	2.800	200	
Brünn — Brunn	221.758	954	406	2·4	389	17	4·2	4.300	1.830	80	
Budapest¹⁾ — Budapest¹⁾	926.370	—	1.753	—	1.715	38	2·2	—	1.851	41	
Drezda — Dresde	619.157	5.224	1.896	2·8	1.862	34	1·8	8.440	3.060	50	
Glasgow — Glasgow	1.057.100	6.960	4.585	1·5	4.458	127	2·8	6.580	4.340	120	
Hamburg — Hambourg	1.079.126	12.252	4.057	3·0	3.944	113	2·8	11.350	3.760	100	
Lipce — Leipzig	679.159	6.431	4.465	1·4	4.310	155	3·5	9.470	6.570	230	
Liverpool — Liverpool	802.940	—	4.107	—	4.063	44	1·1	—	5.110	50	
London — Londres	4.576.505	108.391	49.105	2·2	48.049	1.056	2·2	23.680	10.730	230	
Milánó — Milan	877.543	—	1.730	—	1.600	130	7·5	—	1.970	150	
Párizs — Paris	2.871.429	175.109	37.142	4·7	36.868	274	0·7	60.980	12.940	100	
Stockholm — Stockholm	442.528	2.107	773	2·7	746	27	3·5	4.760	1.750	60	

¹⁾ A Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület adatai alapján. — *D'après les chiffres de l'Association des sauveteurs volontaires de Budapest.*

teknél szereplő járművek nemére, a balesetek súlyosságára, az áldozatok számára s a balesetek valószínű okára vonatkozólag tudakoltak adatokat. A negyedik főcsoport kérdőpontjai a balesetek gyakoriságára befolyással levő különböző tényezők (forgalmi eszközök száma stb.) figyelembevételével arányszámok közlésére szolgáltak.

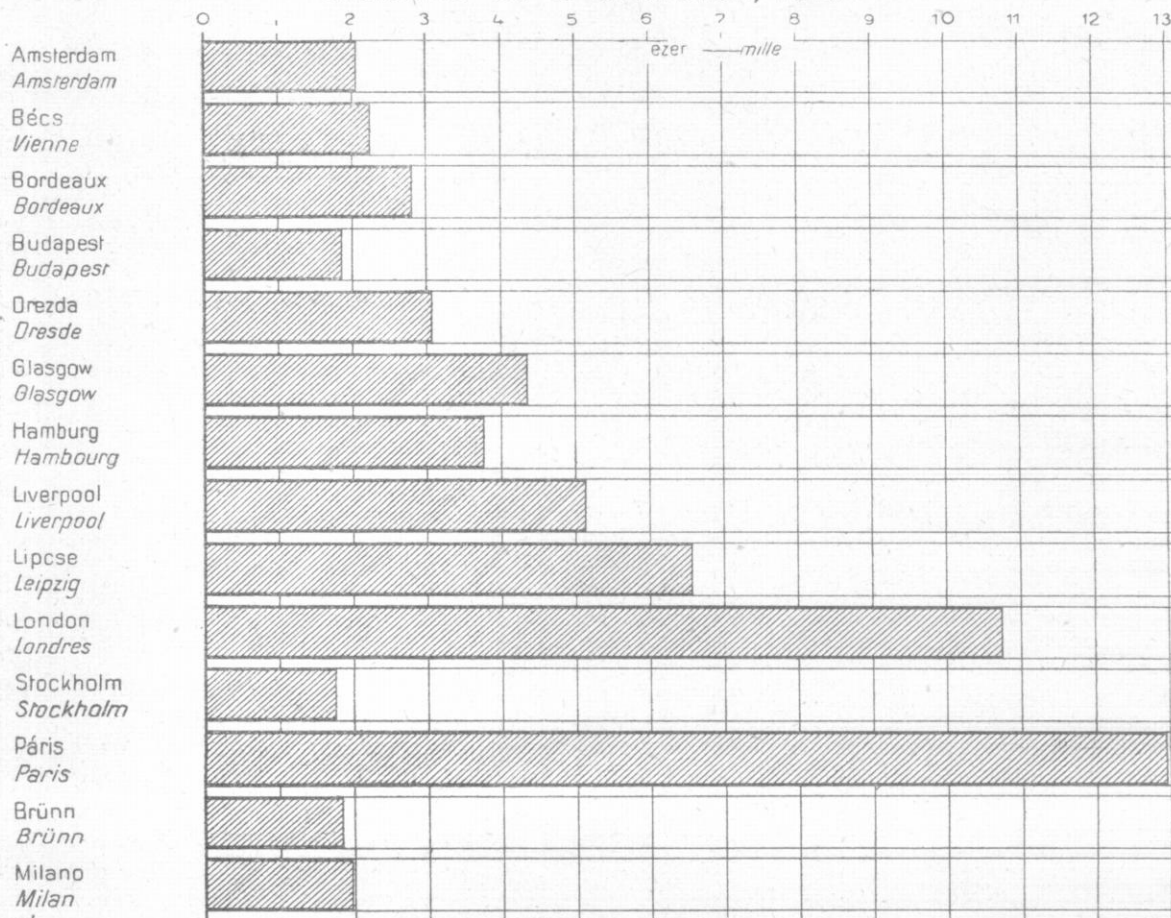
A városokhoz intézett megkereséseknek csak egy részére érkezett be a válasz. Ezeknek azonban szintén csak egy része volt az összehasonlítás céljaira felhasználható. Az egyes városok ugyanis az idevonatkozó adataikat más és más, sokszor egymástól teljesen eltérő módszer szerint gyűjtik úgy, hogy az eredetileg kiküldött kérdőívek

alapján igen kevesen szolgáltatottak adatokat. Ezenkívül voltak olyan városok is, ahol a forgalmi baleseti statisztika még nincsen megszervezve, illetőleg annyira kezdetleges, hogy a megküldött adatokból a forgalomban előfordult balesetek megállapíthatók nem voltak. Adataink hiányossága tehát ezekben a körülményekben leli magyarázatát.

A rendelkezésünkre álló anyagból az 1. sz. táblázatban az egyes városokban előfordult balesetek számát s azok áldozatainak számát mutatjuk be. Itt előljáróba megjegyezzük azt is, hogy Budapestenél a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület adatait használtuk fel, amennyiben az idevo-

A KÖZÚTI FORGALMI BALESETEK ÁLDOZATAINAK EGY MILLIÓ LAKOSRA ESŐ ARÁNYA 1927-BEN.

Proportion pour 1 million d'habitants des victimes des accidents de la circulation, 1927.

natkozó hivatalos statisztikai adatgyűjtés csak az 1928. év elejével indult meg.

Az összeállításunkban szereplő 15 városban az 1927. év folyamán a különféle forgalmi eszközök áldozatainak zöme Európa két legnagyobb forgalmú városára, Londonra és Párizsra esik. Az ötödmillió lakosú Londonban egymagában 49.000-en felüli az áldozatok száma, vagyis Európa 14 nagyobb városában előfordult baleseteknek több, mint egyharmada. A közel hárommillió lakost számláló Párizs városának forgalma 37.142 emberáldozatot követelt. Ezek mellett a számok mellett a többi városok idevonatkozó adatai egészen eltörpülnek. A lakosság száma s a forgalom nagysága szempontjából e két város közé sorolható négymilliót meghaladó lélekszámú Berlinben már jóval kedvezőbbek a viszonyok, amennyiben a közúti forgalomban 9.167 sebesülés, illetőleg halálozás fordult elő. Meghaladta még a 4.000-et a forgalmi balesetek áldozatainak száma Glasgowban (4.585 áldozat), Lipsében (4.465), Bécsben (4.152), Liverpoolban (4.107) és Hamburgban (4.057) is. Budapest ebben a csoportosításban igen kedvező helyet foglal el, amennyiben a fővárosban ugyanez idő alatt 1.753-an lettek a forgalmi balesetek áldozataivá, vagyis a Budapesthez hasonló, egymillió körüli lakosságú városokhoz képest a forgalmi eszközöknek felényi, sőt harmadrésznyi áldozata volt a fővárosban. Ez a kedvező helyzet azonban nem a forgalmi berendezésünk tökéletesebb voltában, hanem abban a körülményben leli magyarázatát, hogy Budapest utcáin ezidőszertint még jóval kisebb arányú forgalom bonyolódik le, mint a hasonló nagyságú nyugateurópai városokban.

A forgalmi balesetek aránylag legtöbb áldozatot követeltek Glasgowban és Lipsében, ahol átlag majdnem minden balesetnek áldozata volt. Berlin és London adatai már kedvezőbb képet mutatnak, amennyiben ezekben a városokban körülbelül csak minden második baleset járt személyek sérülésével. Ebbe a csoportba sorozható még Brünn is. Még kevésbé volt veszélyeztetve az ember testi épsége Bordeaux, Drezda, Hamburg és Stockholm városok forgalmában, ahol átlagban minden harmadik baleset követelt emberáldozatot. Végül a legnagyobb biztonságban Bécs és Párizs lakosai voltak: e városok utcai forgalmában az előbbinél körülbelül minden negyedik,

az utóbbinál pedig csak minden ötödik baleset járt sebesüléssel.

A balesetek súlyosságát tekintve legkedvezőtlenebbek a viszonyok Milánóban és Bordeauxban, ahol általában minden 100 áldozat közül kereken heten haltak bele sérüléseikbe. Valamivel jobb a helyzet Brünben, Lipsében és Stockholmban: ezekben a városokban a sebesültek közül a baleset következtében 100 közül átlag körülbelül négyen lelték halálukat. A többi városokban minden 100 áldozatra 2—3 halálozás jutott. Ebbe a kategóriába kerül Budapest is, ahol minden száz sebesülésre átlag 2 halálozás jut. Legjobbak a viszonyok Párizsban és Liverpoolban, amennyiben ezekben a városokban az áldozatok közül kereken minden századik ember halt bele sérüléseibe.

A lakosság számához viszonyítva a forgalmi eszközöknek legtöbb áldozata volt Párizsban, ahol egy év leforgása alatt minden egymillió lakos közül 12.940 sebesülés, illetőleg halálozás történt. Londonban 10.730 volt ez az arány. A többi városokban már jóval kedvezőbbek a viszonyok. Legközelebb áll ehhez a két városhoz Lipcse, melynek egymillió lakosa közül 6.570 volt forgalmi balesetek áldozata. A többi városokban ez az arány 1.700—5.000 között mozgott. Budapest ebben a viszonylatban igen kedvező helyet foglal el, amennyiben 1927-ben egymillió lakos között 1.851 esett forgalmi balesetek áldozatául. Tisztán a halálos eseteket tekintve, ezen szomorú lajstromon a négy és félmillió lakosú London mellett a jóval kisebb, a kétharmadmillió lakosságú Lipcse szerepel első helyen, mely városok mindegyikében egymillió lakos közül forgalmi baleset következtében átlag 230-an lelték halálukat. Nagy a halálozási arányszáma még a 256.000 lakost számláló Bordeauxnak is, melyben egymillió lakosra 200 halálozás esett. Ezekben a városokon kívül a két szélsőséget Milánó és Bécs képviseli, az előbbi 150, az utóbbi 40 halálos esetet kitevő arányával. Örvendetes, hogy Budapest azok közé a városok közé tartozik, ahol a legkevesebb halálosvégű baleset történik. A fővárosban ugyanis 1927-ben egymillió lakos közül a forgalmi balesetnek átlag 41 halálos sebesültje volt.

Néhány kivételtől eltekintve általában az automobiloknak volt a legtöbb sebesültje csaknem valamennyi városban. Bordeauxban az áldozatok négyötödét, Párizs

2. Az egyes járművek áldozatai az 1927. évben.

Les victimes des différents véhicules, 1927.

Város Ville	Közúti villamos Tramways électr.		Gépkocsi Automobiles		Motor- kerékpár Motocyclettes		Lábbal haj- tott kerékpár Bicyclettes		Lófogató kocsi Voitures à chevaux		Egyéb jár- művek Autres véhicules		Összes jár- művek Véhicules au total	
	által előidézett balesetek áldozatai — <i>les victimes des accidents causés par les véhicules ci-dessus</i>													
	szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%
Bécs — Vienne	1)		1.990	47.9	1.083	26.1	609	14.7	470	11.3	—	—	4.152	100.0
Bordeaux														
Bordeaux ..	16	2.2	625	87.2	1)		47	6.6	29	4.0	—	—	717	100.0
Brünn — Brunn	169	41.6	158	38.9	21	5.2	31	7.6	27	6.7	—	—	406	100.0
Budapest ²⁾ ..	578	33.0	527	30.1	144	8.2	304	17.3	200	11.4	—	—	1.753	100.0
Glasgow — Glas- gow	845	18.4	2.469	53.8	418	9.2	395	8.6	323	7.0	135	3.0	4.585	100.0
Lipcse — Leipzig	299	6.7	1.214	27.2	364	8.2	1.390	31.1	99	2.2	1.099	24.6	4.465	100.0
Liverpool														
Liverpool ..	660	16.1	1.048	25.5	583	14.2	1.072	26.1	214	5.2	530	12.9	4.107	100.0
London														
Londres .. .	2.457	5.0	26.508	54.0	9.877	20.1	8.302	16.9	1.843	3.8	118	0.2	49.105	100.0
Párizs — Paris .	2.248	6.1	27.861	75.0	1.107	3.0	3.883	10.5	2.022	5.4	21	0.0	37.142	100.0
Stockholm														
Stockholm ..	61	7.9	551	71.3	103	13.3	50	6.5	6	0.8	2	0.2	773	100.0

1) Az adatok a gépkocsik adataiban foglaltatnak. — *Les données sont comprises dans celles des automobiles.* — 2) A Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület adatai alapján. — *D'après les chiffres de l'Association des sauveteurs volontaires de Budapest.*

ban háromnegyedét, Londonban, Glasgowban és Bécsben körülbelül a felét gépkocsibaleset érte. Budapest ama néhány város

közé tartozik, amelyekben nem az autóbalesetek állanak az első helyen. A fővárosban a forgalmi baleset folytán előidézett

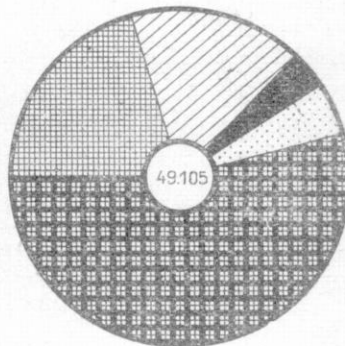
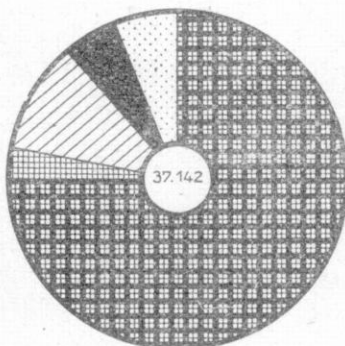
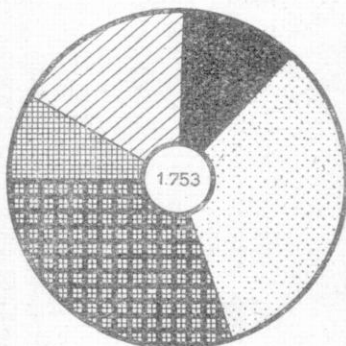
AZ ÁLDOZATOK SÉRÜLÉSÉNEK ELŐIDÉZÉSÉBEN RÉSZES JÁRMŰVEK.

Véhicules ayant causé les blessures des victimes.

BUDAPEST-BUDAPEST.

PÁRIZS-PARIS.

LONDON-LONDRES.

Motorkerékpár.
Motocyclette.

Lábbal hajtott kerékpár.
Bicyclette.

Lófogató kocsi.
Voiture à cheval.

Közúti villamos:
Tramway él.

Gépkocsi.
Automobile.

sebesülések és halálásoknak valamivel kevesebb, mint egyharmada — pontosan 30·1% -a — írható a gépkocsik rovására. Budapestnek ezt a látszólag kedvező helyzetét rögtön megmagyarázza a közismert tény, hogy a fővárosnak a többi európai városokhoz viszonyítva, még elég kicsiny a gépjárműállománya. Budapest a villamos balesetek állanak az első helyen, amennyiben a sebesülteknek egyharmada a villamosvasutaknak volt az áldozata. Ebben a tekintetben csak Brünn előzi meg, ahol a sebesülések 41·6% -át idézte elő a villamosvasút. A villamosok a többi városokban feleannyi, sőt negyedrésznyi kárt tettek az emberek testi épségében, mint Budapesten. Európa két nagy metropolisában Londonban és Párizsban az összes áldozatoknak mindössze 5·0, illetőleg 6·1% -a sebesült meg villamosbaleset következtében. Ez a kedvező arány rögtön érthetővé válik, ha utalunk arra, hogy London forgalmának zömét autóbusszokkal, Párizs pedig a földalatti villamosvasutakkal bonyolítja le. A motorkerékpároknak legtöbb áldozata volt Bécsben (26·1%) és Londonban (20·1%). A többi városokban a forgalmi balesetek sebesültjeinek 3·0—14·2% -a szenvedett motorkerékpártól sérülést; Budapest aránya pedig 8·2% volt. A bécsi motorkerékpárbalesetek jóval magasabb számát azzal magyarázhatjuk, hogy Ausztria gépjárműállományának több, mint felét motorkerékpárok teszik. Hasonló eset játszik közre London magas arányszámának kialakulásánál is. Nagy-Britanniában ugyanis a motorbiciklik szintén nagyon el vannak terjedve: itt fut a világ motorkerékpárjai-

nak csaknem egyharmada. A lábhajtású kerékpárbaleseteknél Lipcse és Stockholm képviseli a szélsőségeket; előbbiben minden száz áldozat közül kereken 31-en, az utóbbiban pedig körülbelül heten voltak rendes biciklik sebesültjei. Budapesten 17·3 volt a kerékpárbalesetek aránya. A lófogató járművek forgalmi jelentősége napjainkban állandóan csökken s így az egyes városok baleseti kronikájában kis szerepük van. A lófogató kocsiknak aránylag legtöbb sebesültje volt Budapesten, ahol köztudomású, hogy a többi nyugati városhoz viszonyítva meglehetősen későn indult meg a járművek motorizálása. A fővárosban száz eset közül kereken 11 alkalommal volt effajta jármű a sebesülés előidézője. Az állati erővel vont közlekedési eszközöknek még csak a legközelebbi szomszédunkban, Bécsben volt a budapestivel teljesen megegyező aránylag magas száma. A többi város arányszáma 7·0% (Glasgow) és 0·8% (Stockholm) között ingadozott.

Az áldozatok között csaknem minden városban körülbelül háromszor annyi a férfiak száma, mint a nőké. Ennek magyarázatát adja az a körülmény, hogy a különböző forgalmi eszközök vezetésébe túlnyomórészt férfikezre van bízva s az egyes baleseteknél különösen az összeütközések-nél, a vezetők testi épsége van leginkább veszélyeztetve. Másrészt pedig az utca forgatagában járó kenyérkereső férfiak a nőkkel szemben szintén számottevő többségben vannak. A sérülteknek általában 10—20% -a 15 éven aluli fiatalok volt. Egyedül München a kivétel, ahol 100 áldozat közül kereken csak négy volt 15 éven aluli.

3. Az áldozatok neme és kora 1927. évben.

Sexe et âge des victimes, 1927.

Város Ville	Az áldozatok összes száma Nombre total des victimes		Az áldozatok közül Répartition des victimes par âge et sexe								A 15 éven alu- iak az összes áldozatok %-ában Celles de moins de 15 ans en % de toutes les victimes	
			15 éven aluli moins de 15 ans		15—60 éves 15—60 ans		60 éven felüli plus de 60 ans		ismeretlen korú âge inconnu			
			férfi sexe masc.	nő sexe fémin.	férfi sexe masc.	nő sexe fémin.	férfi sexe masc.	nő sexe fémin.	férfi sexe masc.	nő sexe fémin.		
Amsterdam — Amsterdam . . .	1.048	420	209	89	697	265	80	51	62	15	19·9	21·2
Berlin — Berlin . .	6.496	2.671	626	287	5.400	2.034	470	350	—	—	9·6	10·7
Drezda — Dresde . .	1.298	598	158	89	1.092	459	48	50	—	—	11·4	17·5
Dublin — Dublin . .	870	414	191	105	566	239	113	70	—	—	22·0	25·4
London — Londres	49.105		10.261		34.207		4.637		—		20·9	
München — Munich	1.852	750	73	26	1.535	575	244	149	—	—	3·9	3·5
Stockholm — Stockholm	773		108		603		62		—		14·0	

4. Halálosvégű közúti forgalmi balesetek Londonban az 1927. évben.

Accidents mortels de la circulation à Londres, 1927.

A balesetek áldozatai és a balesetek körülményei — <i>Victimes et circonstances des accidents</i>	A halálos balesetek összes száma - <i>Nomb. total des accidents mortels</i>				Az áldozatok közül — <i>Les victimes par âge</i>			
	5 éven aluli	5-15 éves	15 éven feletti	plus de 15 ans	5 éven aluli	5-15 éves	15 éven feletti	plus de 15 ans
I. Gyalogosok. — <i>Piétons.</i>								
Mozgó járműre való felugrás — <i>Saut dans un véhicule en marche</i>	5	—	—	5				
Mozgó járműről való leugrás — <i>Saut d'un véhicule en marche</i>	9	—	—	9				
Leszállás után a jármű mögött előre haladva — <i>En s'avançant, après descente, derrière le véhicule</i>	11	—	2	9				
Az úttesten keresztülhaladva járda felé — <i>En traversant la chaussée vers le trottoir</i>	15	—	1	14				
Az úttesten keresztülhaladva jármű felé — <i>En traversant la chaussée vers un véhicule</i>	13	—	1	12				
Álló járművek előtt, mögött vagy között haladva — <i>En marchant devant, derrière ou entre des véhicules arrêtés</i>	82	6	23	53				
Az úttest keresztezése alkalmával <i>Aux carrefours</i>	281	20	56	205				
Habozva, bizonytalanul járva — <i>Marche hésitante, incertaine de piétons</i>	110	1	3	106				
Elcsúszva vagy elesve — <i>En glissant ou en tombant</i>	16	—	3	13				
Járdaszigetről kellő gond nélkül lelépve — <i>En quittant sans précaution le refuge</i>	9	—	1	8				
A gyalogjáróról haladás közben lelépve — <i>Piétons ayant quitté le trottoir</i>	20	5	13	2				
Kerekes járművet húzva vagy tolván — <i>En tirant ou en poussant un véhicule à roues</i>	9	—	—	9				
A gyalogjáró mellett az úttesten haladva — <i>En marchant sur la chaussée à côté du trottoir</i>	8	—	1	7				
Az úttesten járva, ahol nincs gyalogjáró — <i>En marchant sur la partie de la chaussée défendue aux piétons</i>	4	—	—	4				
Az úttest javítása közben — <i>Pendant la réparation de la chaussée</i>	5	—	—	5				
Az úttesten játszva — <i>En jouant sur la chaussée</i>	23	6	16	1				
Az úttesten a jármű után szaladva — <i>En courant sur la chaussée après un véhicule</i>	11	—	11	—				
A gyalogjáróról az úttestre esve elgázolták — <i>Ont été écrasés en tombant du trottoir sur la chaussée</i>								
betegség folytán — <i>par suite de maladie</i>	1	—	—	1				
ittasság folytán — <i>par suite d'ivresse</i>	3	—	—	3				
Helytelenül ülve a járművön — <i>Étant mal assis dans le véhic.</i>								
a járműben vagy mögötte — <i>dans l'intérieur du véhicule ou à l'arrière du véhicule</i>	10	—	7	3				
az öszekötőrúdon — <i>sur la barre du véhicule</i>					6	—	6	—
A jármű a járdára felszaladt vagy annak szélén haladt — <i>Véhicules montés sur le trottoir ou passant au bord du trottoir</i>					16	—	1	15
A jármű megakadt a síneken — <i>Véhic. embarrassés dans les rails</i>					2	—	—	2
A jármű megakadt egyéb helyen — <i>Véhicules embarrassés ailleurs</i>					15	—	1	14
A jármű keresztezi a járdát garageba vagy egyéb helyre való behajtás céljából — <i>Véhicules traversant le trottoir pour entrer au garage ou dans un autre endroit</i>					3	—	1	2
Öngyilkosság folytán — <i>Suicide</i>					4	—	—	4
Vegyes körülmények — <i>Autres</i>					16	2	3	11
I. Összesen — <i>Total</i>	707	40	150	517				
II. Vezetők illetve, az utasok. <i>Conducteurs ou indiv. dans le véhic.</i>								
A jármű a síneken megakadt — <i>Véhic. embarrassés dans les rails</i>					32	—	5	27
A jármű egyéb helyen megakadt — <i>Véhicules embarrassés ailleurs</i>					25	—	4	21
Műszaki hiba a fékeken — <i>Freins défectueux</i>					3	—	—	3
A kormányszerkezet — <i>Défaut du volant</i>					2	—	—	2
A pneumatik kipattanása — <i>Éclatement du pneumatique</i>					2	—	—	2
Összeütközés szabálytalan előzés folytán — <i>Collision par suite de dépassement irrégulier</i>					26	—	2	24
Egyéb okokra visszavezethető összeütközések — <i>Collisions pouvant être attribuées à d'autres causes</i>								
Más járművekkel — <i>Collisions avec d'autres véhicules</i>					54	—	—	54
Útszéli akadályokkal — <i>Véhicules se heurtant à d'obstacles au bord de la route</i>					6	—	2	4
Az úttesten levő akadályokkal — <i>Véhicules se heurtant à d'obstacles se trouvant sur la chaussée</i>					2	—	—	2
Mozgó járműről leesve — <i>Chute d'un véhicule en marche</i>					16	—	2	14
Lófogatú járművek defektusa — <i>Faute de voitures à chevaux</i>					3	—	—	3
Helyt. vont. — <i>Traction maladroite</i>					2	—	—	2
Lovaglás vagy lovak vezetése közben — <i>Individus à cheval ou conduisant des chevaux</i>					4	—	—	4
A gépfölötti uralom elvesztése — <i>On n'était plus maître de la voiture</i>					26	—	2	24
Vegyesek — <i>Autres</i>					146	1	13	132
II. Összesen — <i>Total</i>	349	1	30	318				
Mindössze — <i>Total général</i>	1056	41	180	835				

A balesetek előidézésében közrejátszó okok megállapítását azokra a nehézségekre való tekintettel, melyekre már több ízben rámutattunk, a legtöbb helyen melyőzik. E helyett inkább a baleset színhelyének (az úttest állapota, kivilágítása, időjárási viszonyok stb.) tüzetesebb leírására fektetik a súlyt. Az egyes balesetek okaira nézve azért az alábbi néhány város szolgáltat adatokkal, melyeket az alábbiakban foglalunk össze:

	A balesetek összes száma	A járművek hibájából	Agyalogo- gosok	Egyéb	Isme- retlen
Amsterdam...	6.134	4.976	551	456	151
Berlin	21.927	9.490	2.980	356	9.101
Brünn	954	821	76	57	—

E néhány adathból, különösen Berlin adataiból is láthatjuk, ahol a balesetek több, mint egyharmadának előidézője nem volt megállapítható, hogy milyen nagy nehézségbe ütköznek a balesetek okainak kipuhatolása. A vélelem alapján megállapított eseteket sem fogadhatjuk el fenntartás nélkül, mert valószínűtlennek látszik, hogy a járművezetők négyszer, sőt tízszerannyi esetben lettek volna hibásak, mint a gyalogosok.

Valószínű, hogy ezen a téren általában tapasztalható nehézségek készítették többek között a londoni rendőrséget is arra, hogy

a balesetek okozóinak kikutatása helyett a baleset körülményeiről gyűjtenek adatokat. A részletes adatok csak a halálosvégű baleseteket ölelik fel külön csoportosítva azokat az eseteket, mikor a gyalogjárók és külön mikor a járművezetők, illetőleg az egyes járművek utasai voltak az áldozatok. Ezt az összeállítást érdemesnek tartjuk külön táblázatban is bemutatni. (L. a 4. sz. táblát.)

A táblázat szerint, mely a legnagyobb részletességgel közli a balesetek körülményeit, az áldozatok kétharmada a gyalogjárók, egyharmada a járművek vezetői és utasai sorából került ki. Az adatokból azt is megállapíthatjuk, hogy a járókelőket a legtöbb veszedelem a forgalmi eszközök pályáján, az úttesten való áthaladása közben környékezi. A baleseteknek több, mint fele az úttest keresztezése közben következett be. Rámutatnak adataink arra is, hogy az álló, tehát látszólag veszélytelen járművek előtt vagy mögött is a legnagyobb körültekintéssel kell áthaladnunk. Ilyen irányú vigyázatlanság Londonban egy év alatt 82 ember életébe került. A járművezetők és a járműveken ülők legnagyobb számmal (80) más járművekkel való összeütközés folytán lelték halálukat.

Várszeghy János dr.

A világ hajóparkja az 1927/28. pénzügyi évben.¹⁾

Le tonnage mondial pendant l'année financière 1927—28.¹⁾

Résumé. D'après le „Lloyd's Register of British and Foreign Shipping“, le 30 juin 1928 il y avait en service 65,159.413 tonnes brutes de navires à vapeur et à moteur et 1,795.246 tonnes brutes de navires à voile, soit au total 66,954.659 tonnes brutes, ce qui représente un accroissement de 270% en comparaison avec le tonnage de l'année précédente, respectivement de 8 et 36·5% par rapport à celui de 1921 et de 1914. La répartition par pavillon des navires à vapeur et à moteur est indiquée dans le tableau 2. On y voit 1° que de tous les pays maritimes, l'Allemagne a seule un tonnage encore inférieur à celui de 1914; 2° que les États-Unis ont fait un bond prodigieux en prenant la 2e place parmi les flottes marchandes du monde; 3° que depuis 1914, le tonnage du Japon s'est accru de plus de 100%; 4° que les autres États occupent une place inférieure à celle de 1914, à l'exception de l'Italie dont le tonnage a augmenté de 2,000.000 tonnes brutes depuis 1914. Les deux puissances anglo-saxonnes possèdent, selon le tableau 3, la moitié du tonnage mondial.

Le tableau 4, qui indique, en comparant les tonnages totaux de 1914 et 1928, les variations des différents modes de locomotion des navires, montre le déclin de la navigation à voile. Aux navires à vapeur, la consommation du charbon se diminue considérablement; celui-ci est remplacé par le mazout sur un grand nombre de bateaux. En proportion de l'usage des pétroles, le nombre des bateaux citernes (pétroliers) s'accroît considérablement; le tonnage des navires de ce genre monte à présent à 6,544.263 tonnes brutes, dont la Grande-

¹⁾ A régebbi adatokat illetően lásd Somogyi József dr.: A tengerhajózás fejlődése a világháború után. Magyar Statisztikai Szemle 1928. 509—521. oldal. — Pour les chiffres antérieurs, v. „Le développement de la navigat. maritime après la guerre mond.“, par le Dr Joseph Somogyi, Revue Hongroise de Stat., 1928, p. 509—521.

En proportion de l'usage des pétroles, le nombre des bateaux citernes (pétroliers) s'accroît considérablement; le tonnage des navires de ce genre monte à présent à 6,544.263 tonnes brutes, dont la Grande-

Bretagne possède 202.896 (31 bateaux) et la France 79.420 (10 bateaux). Le 30 juin 1928, il y avait en chantier 80 pétroliers, d'une jauge brute totale de 539.772 tonnes.

Les navires à moteur forment 9·1% du tonnage total. Au 30 juin 1928, on comptait 2.933 navires à combustion interne avec 5.432.302 tonnes brutes, 1.418 navires à turbine (9.682.063 tonnes brutes) et 53 navires à électromoteur ou électroturbine (187.371 tonnes brutes), dont 41, représentant 134,339 tonnes brutes, étaient construits aux Etats-Unis. A la même date, il y avait en chantier 1.138.463 tonnes brutes de navires à vapeur et 1.500.324 tonnes brutes de navires à combustion interne, soit plus de 50% des navires en construction.

Le 30 juin 1928, on comptait 3.159 navires à vapeur et à moteur de moins de 5 ans (15% du tonnage total) et 6.165 navires d'un tonnage supérieur à 4.000 tonnes brutes. Sur ceux-ci, 457 avaient plus de 10.000 tonnes brutes, 51 plus de 20.000 tonnes br. et 6 (les plus grands paquebots du monde, tableau 5) avaient chacun un tonnage supérieur à 40.000 tonnes brutes.

*

A „Lloyd's Register of British and Foreign Shipping“ 1928. évi kiadásának adatai szerint a világ kereskedelmi hajóparkja 1928 június 30-án 66,954.659 elegytonna volt. Az előző pénzügyi év tonnatartalmához viszonyítva, a gyarapodás 2·70%, ami alábbi táblázatunk szerint jóval nagyobb, mint 1922 óta bármelyik év gyarapodása.

1. A világ hajóparkjának növekedése %o-ban 1928. június 30-ig.

Accroissement, en %o, du tonnage mondial.

Év — Année	Növekedés — Accroissement depuis az előző év jún. 30. óta — Je 30 juin de l'année précédente		
	1914 VI 30. óta	1921 VI 30. óta	30. óta — Je 30 juin de l'année précédente
1919	3·7	—	—
1920	17·0	—	12·6
1921	26·3	—	8·1
1922	31·1	3·9	3·8
1923	32·7	5·2	1·2
1924	30·4	3·3	—
1925	31·7	4·3	1·0
1926	31·9	4·5	0·2
1927	32·7	5·1	0·6
1928	36·4	8·0	2·7

A legnagyobb emelkedés a világháború után tehát 1919—1920 között volt, attól

kezdvé fokozatosan csökkenő mértékben nő a hajótér, 1923—1924 között eléri a mélypontot, majd ismét emelkedik. A megelőző évhez viszonyított emelkedést alapul véve, a közepes évi növekedés 1921 óta 1·11% az egész hajóteret illetően és 1·45% a gőz- és motorshajókat illetően.

A hajópark megoszlása lobogó szerint.

A világ kereskedelmi hajóparkja 1928 június 30-án 66,954.659 elegytonna volt, tehát 1,761.749 elegytonnával növekedett meg 1927 június 30-a óta. Ebből 65,159.413 elegytonna gőz- és motorhajó, 1,795.246 elegytonna pedig vitorlás volt. A gőzhajók tonnatartalma a hajók nemzetisége szerint a következőként oszlik meg.

2. A világ gőzhajóparkja 1928 június 30-án.

Tonnage total du monde le 30 juin 1928.

Ország — Pays	Elegytonna — Tonnes brutes	Különbőség 1914 június 30-ával szemben — Différence avec le 30 juin 1914 Elegytonna — Tonnes brutes
Nagy-Britannia és brit birtokok — Gr.-Bretagne et Dominions britanniques	22,504.000	+1,980.000
Amerikai Egyesült Államok — États-Unis	13,608.000	+1,980.000
Japán — Japon	4,140.000	+2,432.000
Németország — Allemagne	3,738.000	—1,397.000
Olaszország — Italie	3,349.000	+1,919.000
Franciaország — France	3,256.000	+1,334.000
Norvégia — Norvège	2,954.000	+ 997.000
Németalföld — Pays-Bas	2,809.000	+1,337.000
Svédország — Suède	1,412.000	+ 397.000
Görögország — Grèce	1,188.000	+ 367.000
Spanyolország — Espagne	1,138.000	+ 254.000
Dánia — Danemark	1,042.000	+ 272.000
Más országok — Autres pays	4,021.413	+ 542.000

Táblázatunkból kitűnik, hogy a világháború előtti tonnatartalomhoz képest mindegyik ország hajóparkja jelentősen megnövekedett. Az egyedüli kivétel Németország, amelynek hajóparkja 1,397.000 elegytonnával marad mögötte a világháború előtti tonnatartalomnak, mert a versaillesi békeszerződés értelmében a német hajópark legjelentősebb részét az entente-hatalmoknak kellett kiszolgáltatni.

A legfeltűnőbb jelenség az Amerikai Egyesült Államok hajóparkjának példátlan megnövekedése: a legutolsó pénzügyi év alatt 1,053.000 elegytonna, a világháború

óta pedig 9,321.000 elegytonna. A világháború előtt az Amerikai Egyesült Államok tonnatartalma — a Nagy Tavakon levő hajózást nem számítva — a 3. helyen állott Nagy-Britannia és Németország után s csak nagyon kevéssel előzte meg Norvégiát és Franciaországot. Ma az Amerikai Egyesült Államok hajóparkja a 2. helyre került, messze maga mögött hagyva minden régebbi vetélytársát. Ehhez hasonló méretű fejlődést legfeljebb még Japánnál látunk, amelynek tonnatartalma a háború óta több mint 100%-kal növekedett meg és a 6. helyről a 3.-ra került. E három fő tengerhajós nemzettel szemben egyik ország sem bírja a versenyt. Németország a világháború előtti 2. helyről a 4.-re került: de ha hajóépítése a jelenlegi arányokban fejlődik, könnyen a 3. helyre kerülhet. Franciaország tonnatartalma, bár a háború óta jelentősen: 1,334.000 elegytonnával növekedett meg, az 5. helyről a 6.-ra, Olaszország mögé került. Olaszország tonnatartalma viszont 1,919.000 elegytonnával növekedett meg a világháború óta és a 8. helyről az 5.-re került. A kisebb hajós nemzetek mindinkább lemaradnak a tengeri nagyhatalmakkal való versenyben. A világforgalom főútvonalaitól távoleső Norvégia, a múltban a legnagyobb hajóépítő, a 4. helyről a 7.-re került, Németalföld a 7. helyről a 8.-ra, Svédország a 10. helyről a 9.-re, Görögország a 12.-ről a 10.-re, Dánia a 13.-ról a 12.-re került, Spanyolország pedig változatlanul megtartotta a 11. helyet.

Ez eltolódások még tisztában kidomborodnak a következő táblázatunkból, amely kimutatja, hogy az egyes országok hajóparkja a világ egész tonnatartalmának hány %-át tette a háború előtt és ma.

3. A főbb hajós nemzetek lobogójának részese- dése a világ egész hajóparkjában.

Pourcentage des principaux pavillons dans le tonnage total.

Ország — Pays	1914 VI.30	1928 VI.30
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	41·6	30·8
Amerikai Egyesült Államok — États-Unis ¹⁾	19·4	21·0
Japán — Japon	3·8	6·4
Németország — Allemagne	11·3	5·7
Olaszország — Italie	3·1	5·1
Franciaország — France	4·2	5·0
Norvégia — Norvège	4·3	4·5
Németalföld — Pays-Bas	3·2	4·3

¹⁾ A Nagy Tavakon levő hajózással együtt. — *Y compris la navigation sur les Gr. Lacs.*

A két angolszász nagyhatalom tonnatartalma tehát együttesen a felét teszi a világ egész hajóparkjának. Bármelyik más ország hajóparkja messze elmarad az összes tonnatartalom 10%-ától is. 1914-ben is csak a német hajópark haladta meg a világ hajóparkjának 10%-át; a vesztt háború után azonban tonnatartalma a többi európai ország arányszámaig csökkent s éppen ebben láthatjuk a világháború egyik legfontosabb következményét.

A hajópark megoszlása hajtóerő szerint.

A világháború óta a tengerhajózásban két nevezetes jelenséget észlelhetünk: a hajtóerő mechanizálásának és a tüzelőanyag gazdaságosabb kihasználásának rohamos térhódítását. E folyamatot tisztán láthatjuk a következő táblázatunkból.

4. A világ hajóparkjának megoszlása a hajtóerő szerint %-ban.

Pourcentage du tonnage total, d'après les forces motrices.

Év — Année	Vitorlás A voile	Szén A charbon	Olaj Au mazout	Mótor Au moteur
1914	8·06	88·84	2·65	0·45
1919	6·30	81·75	10·48	1·47
1920	5·94	76·06	16·33	1·67
1921	5·30	72·05	20·64	2·01
1922	4·90	70·24	22·47	2·39
1923	4·50	68·71	24·23	2·56
1924	4·10	66·94	26·78	3·08
1925	3·60	64·66	27·54	4·20
1926	3·26	63·19	28·16	5·39
1927	2·95	62·15	28·35	6·55
1928	2·68	60·75	28·46	8·11

A vitorlások száma feltartóztatlanul hanyatlik, 1914 óta 2,180.000 elegytonnával csökkent állományuk. 1894-ben még 9,150.000 elegytonna volt a vitorlások és 16,066.000 elegytonna a gőzhajók tonnatartalma. 1928-ig pedig az előbbi 7,350.000 elegytonnával csökkent, az utóbbi pedig 49,000.000 elegytonnával növekedett. A gőzvontatás rohamos elterjedéséről tesz tanúságot e számadat. Ma már a világ tonnatartalmának több, mint négyötöde gőzhajókból áll; tüzelőanyagukat illetően azonban nevezetes változást észlelhetünk. A szénrel való tüzelés ugyanis egyre jobban csökken (1914—1928 között az egész tonnatartalom $\frac{1}{5}$ -éről $\frac{2}{3}$ -ára), ezzel szemben igen jelentős mértékben hódít tért az olaj, amelynek használata a világháború előtt ritkaságszámba ment, ma pedig már a tonnatartalom több

mint $\frac{1}{4}$ -ének tüzelőanyaga. Az olajtüzelés elterjedésével új hajótípus jelent meg a tengeren: az olajszállító hajó. Míg ugyanis szemet bármelyik gőzhajó felvehet és fedélzetén bárhol elraktározhat, addig az olaj elraktározása bonyodalmasabb: a hajó fedélzetén csak külön erre alkalmas tartályokban helyezhető el és sem térti, sem kiegészítő fuvarként nem használható fel olyan mértékben, mint a szén. Minthogy pedig az olaj az oceáni útvonalak mentén fekvő szénállomásokon egyre növekvő keresletnek örvend, termelésének területeiről külön e célra készült hajóval kell a szénállomásokra szállítani. Az olajszállító hajók tonnatartalma 1928 június 30-án 6,544.263 elegytonna volt, ugyanakkor épülőfélben volt 80 olajszállító hajó 539.772 elegytonnatartalommal. A legtöbb olajszállító hajó Nagybritannia számára épült: 31 hajója van 202.896 elegytonnával; utána Franciaország következik 10 hajóval és 79.420 elegytonnával.

Hatalmas fellendülést mutat a mőtoroshajók számának gyarapodása is. A belső égésű mőtoroshajók tonnatartalma 1914 június 30-án 220.000 elegytonna volt, 1928 június 30-án pedig 2.933 ilyen hajó volt 5.432,302 elegytonnával. Ugyanezen idő alatt a turbináshajók tonnatartalma az 1914-beli 703.000 elegytonnáról 1928-ban 1.418 hajóra és 9,682.063 elegytonnára emelkedett. Egyedül az 1927—28. pénzügyi évben a tonnatartalom növekedése a belső égésű mőtoroshajóknál 1,161.000 elegytonna, a turbináshajóknál 453.000 elegytonna, a váltakozó gépű hajóknál pedig 280.000 elegytonna volt. A legjobban tehát a belső égésű mőtoroshajók tonnatartalma növekedett: az utolsó pénzügyi év alatt 61,3%-kal.

Ma a mőtoroshajók 9,1%-át teszik a világ egész tonnatartalmának. Országok szerint a mőtoroshajók állománya az illető ország egész hajóparkjához képest a következő %-számokat tünteti fel:

Dánia	37,9
Svédország	34,8
Norvégia	33,9
Németország	14,0
Nagy-Britannia	8,4
Japán	3,9
Amerikai Egyesült Államok	3,7

A mőtoroshajók tehát eddig főként a kisebb országokban terjedtek el, amelyeknek a nagy hajós nemzetekkel való ver-

senyben rendkívül fontos érdekük kívánja meg a tüzelőanyag gazdaságosabb kihasználását. Tonnatartalmuk egyébként a többi országokban is növekedni fog, mert 1928 június 30-án 1,138.463 elegytonna gőzhajó és 1,500.324 elegytonna mőtoroshajó volt épülőfélben a világ hajógyáraiban: azaz, a most épülő hajóternek több mint 50%-a már mőtoroshajó lesz.

A fent vázolt négy fő hajótípuson kívül van 1928 június 30-án 53 hajó 187.371 elegytonnával elektromőtoros vagy elektroturbinás hajógéppel. Ebből 41 hajó 134.339 elegytonnával az Egyesült Államokban épült.

A hajópark megoszlása a hajók kora és nagysága szerint.

A technika haladásával növekszik a hajók „életkora” is: az a kor, amely alatt szolgálatban tarthatók. Így 1928 június 30-án az öt évnél fiatalabb hajók száma 3.159 gőzhajó és mőtoroshajó, a világ egész tonnatartalmának csak 15%-a. Öt évnél fiatalabb hajóból áll:

Norvégia	tonnatartalmának 23,60%-a
Nagy-Britannia	22,7 „
Németország	21,7 „
Németalföld	19,2 „
Dánia	19,1 „
Olaszország	16,1 „
Svédország	14,7 „
Franciaország	9,0 „
Japán	7,4 „
Spanyolország	6,9 „
Amerikai Egy. Áll.	3,0 „
Görögország	1,1 „

A technika haladása teszi lehetővé a hajók tonnatartalmának óriási mérvű megnövekedését is. Nagyobb tonnatartalmú hajónak nemcsak a teherbírása, a befogadóképessége nagyobb, de az ellentállóképessége is: a tenger viharaival sokkal könnyebben dacol, mint a kisebb hajó. 1914-ben 3.608 gőzhajó volt 4.000 elegytonna és azon felüli tonnatartalommal, 1928 június 30-án pedig e hajók száma 6.165: ezek között 457 van 10.000 elegytonna és azon felüli tonnatartalommal: köztük 51 hajó több mint 20.000 tonnás. A 10.000 elegytonnát meghaladó 457 gőzhajóból 232, tehát több mint a fele brit. E nagy tonnatartalmú hajók a tengerhajózás főútvonalain a személy- és a postaforgalmat látják el: közöttük jelenleg 6 van, amelynek tonnatartalma meghaladja a 40 ezer elegytonnát. Egy hetedik, 50.000 elegytonnatartalmú óriásgőzösnek építését 1928 augusztusában határozta el a francia Compagnie Générale Transatlantique.

5. A világ legnagyobb személyszállító gőzhajói

Les plus grands paquebots du monde.

Gőzös — Paquebot	Lobogó — Pavillon	Elegytónna — Tonnes brutes
Leviathan ¹⁾	Amerikai Egy. Áll. — <i>États-Unis</i>	59.956
Maje-tic ²⁾	brit — <i>britannique</i>	56.551
Berengaria ³⁾	brit — <i>britannique</i>	52.226
Bremen	német — <i>allemand</i>	46.000
Europa	német — <i>allemand</i>	46.000
I-e-de-France	francia — <i>français</i>	43.500

¹⁾ A volt német „Vaterland“ — *l'ex-„Vaterland“* allemand,

²⁾ A volt német „Bismarck“ — *l'ex-„Bismarck“* allemand,

³⁾ A volt német „Imperator“ — *l'ex-„Imperator“* allemand.

A 3 legnagyobb óriásgőzöst tehát a németek építették és a versaillesi békeszerződés rendelkezései folytán került új tulajdonosaihoz. Az „Ile-de-France“-ot 1926 már-

ciusában bocsátotta vízre a Compagnie Générale Transatlantique, a „Bremen“-t és az „Europa“-t pedig 1928 augusztusában bocsátotta vízre a Hamburg-Amerika-Linie. Az óriásgőzösök átlagos sebessége 22—23 csomó. Valamennyien a hajózás legfontosabb útvonalán: az északnyugateurópai kikötőkből az északamerikai atlanti kikötőkbe (elsősorban New-Yorkba) vezető ún. északatlanti útvonalon közlekednek. Fedélzetükön elsőrendű, a legfényűzőbb szállodakéval vetekedő kényelmet és mindenféle szórakozást nyújtanak utasaiknak.

Columbus Kristóf 100 tonnás „Santa Maria“-jától a 60.000 tonnás „Leviathan“-ig valóban szédületes arányban fejlődött a hajóépítőipar, ami az acélnak építőanyagul és a gőznek hajtóerőül való felhasználásának köszönhető.

Somogyi József dr.

◎ ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ◎

A víziutakra fordított állami kiadások.

Les dépenses publiques affectées aux voies d'eau de Hongrie.

Résumé. Depuis 1920, la plupart des dépenses affectées aux voies d'eau ont été absorbées par la construction du port commercial et industriel de Budapest et la régularisation du bras de Soroksár du Danube. Ces travaux s'étant avancés depuis 1925 où ils avaient coûté 91·4% de la somme affectée à toutes les voies d'eau, les dépenses exigées par eux diminuèrent considérablement dans les deux dernières années (en 1927, elles ont été inférieures de 79·2% à celles de 1925), de sorte que les dépenses pour la régularisation d'autres voies d'eau ont pu être augmentées en proportion. Cependant il reste beaucoup à faire à cet égard; avant tout, dans l'intérêt de l'agriculture, il faudrait pourvoir l'Alföld (la grande plaine) de canaux.

*

A víziutakra fordított állami kiadások a budapesti kereskedelmi és ipari kikötő építkezésének előrehaladása következtében ugyan az utolsó években végeredményben csökkentek, de ha az egyes folyók szabályozására fordított összegeket ettől a kimagaslóan nagy tételtől elkülönítve vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy különösen 1927-ben a vízszabályozásra fordított kiadások igen tekintélyes arányban megnövekedtek. Így a Duna szabályozására az 1927 évben 44·5%-kal nagyobb ösz-

szeglet fordítottak mint 1926-ban, sőt 246%-kal nagyobb összeget mint 1925-ben. Ugyanilyen arányban nőtt a Tisza szabályozására fordított összeg is, mely 1927-ben 27%-kal nagyobb volt mint 1926-ban és 326·5%-kal nagyobb mint 1925-ben. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a Tisza szabályozási költségei között szerepelnek a Bodrog és a Szamos folyók szabályozási költségei is. A költségek emelkedése, mint táblázatunk adatai mutatják,

A víziutakra fordított állami kiadások.

Dépenses affectées par l'État aux voies d'eau.

a) **Az összes kiadások.** — *Dépenses totales.*

É v A n n é e	Kezelési és fenntartási Dépenses d'adminis- tration et d'entretien	Szabályozási Dépenses de régularisa- tion	Az összes Total des dépenses
1920	115.358	1,129.653	1,245.011
1921	188.870	1,914.806	2,103.676
1922	122.646	3,610.386	3,733.032
1923	71.225	5,226.035	5,297.260
1924	98.658	3,839.415	3,938.073
1925	190.102	7,455.810	7,645.912
1926	424.172	6,435.996	6,860.168
1927	681.785	6,316.297	6,998.082

b) Szabályozásokra fordított kiadások folyók szerint.

Sommes affectées à la régularisation des eaux.

É v A n n é e	A Duna <i>Danube</i>	A Tisza ¹⁾ <i>Tisza</i>	A Körösök <i>Körös</i>	A Maros <i>Maros</i>	A Dráva <i>Drave</i>	Az egyéb vizek ²⁾ <i>Autres cours d'eau²⁾</i>	A budapesti keresk. és ipari kikötő épít- és a sorok- sári Dunaág <i>Construct. du port commerc. et ind. de Budapest et régulari- sation du bras du Dan. à Soroksár</i>	Valamennyi folyó <i>Tous les cours d'eau</i>
	szabályozására fordított kiadások pengőben <i>dépenses affectées à la régularisation des cours d'eau ci-dessus, en pengős</i>							
1920	22.112	42.145	2 500	—	1.082	272.955	788 859	1,129.653
1921	62.823	99.955	3.454	2 116	791	417.602	1,328.065	1,914.806
1922	89.578	128.660	1.559	669	73	382.720	3,007.127	3,610.386
1923	135.536	94.669	1.872	—	—	395.938	4,598.020	5,226.035
1924	88.820	120.319	8.198	—	—	289.609	3,332.469	3,839.415
1925	138.996	192.795	6.202	—	3.386	303.374	6,811.057	7,455.810
1926	332.897	647.711	13.101	—	9.061	730.902	4,702.324	6,435.996
1927	480.872	822.314	60.302	45.609	131.363	974.944	3,800.893	6,316.297

¹⁾ A Bodrog és Szamos folyók szabályozási költségeivel együtt. — *Y compris les frais de régularisation des rivières Bodrog et Szamos.*

²⁾ A vegyes kiadások is ide számítottak. — *Y compris les dépenses mixtes.*

hasonló arányban nőtt az utóbbi években a többi folyóknál is.

A vízszabályozásra fordított állami kiadások oroslánrészét ebben az évtizedben, mint már említettük, a budapesti kereskedelmi és ipari kikötő építésére, valamint a soroksári Dunaág szabályozására fordított kiadások foglalták le. Az állami kiadások legnagyobb része az 1925. évben fordított erre a célra (az összes ilyen természetű kiadások 91·4%-a), az 1926. évben ez az összeg már 31·0%-kal, sőt 1927-ben már 44·2%-kal csökkent. Ennek a jelentékeny csökkenésnek lett a következménye azután az, hogy a kormány az utóbbi

években, mint a felsorolt adatokból láthattuk, nagyobb összegeket fordíthatott a többi vízszabályozási munkálatok elvégzésére. Ezen a téren tudvalevőleg Magyarországon még nagyon sok a tennivaló. Egyebet nem is szükséges felemlítenünk, mint azt, hogy a többtermelés előmozdításának egyik legfontosabb feltétele az Alföld csatornázásának sikeres keresztülvitele. Ha ezt a munkálatot, amelyik a szikes talajok javításával és a nyári rendszeres csapadékhiány enyhítésével szoros összefüggésben van, sikerül rövidesen végrehajtani, a többtermelési probléma mindenesetre nagy lépéssel közeledik a megoldáshoz.

◎ KONZULI JELENTÉSEK ◎

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.
Amerikai Egy. Áll.	1926	703	Cseh-Szlovákia..	1928	433	Kanada	1926	110	Románia ...	1928	626
Ausztria ...	1927	809	Észtország ...	1928	227	Mexiko	1928	787	Spanyolország ...	1928	793
Bajorország ...	1928	532	Finnország ..	1926	759	Nagy-Britannia ...	1928	1027	Svájc ..	1928	622
Brazília	1927	708	Franciaország ...	1926	709	Németbirodalom ..	1928	321	Sz. H. Sz. állam..	1928	524
Bulgária	1928	1105	Görögország ...	1927	982	Olaszország ...	1928	923	Törökország ...	1928	798
									Württemberg.....	1928	1113

Ausztria.

Autriche.

A bécsi m. kir. követség gazdasági jelentése az 1927. évről.

Ausztria az 1927. évben sem bírta gazdasági válságát leküzdeni. A válságnak egyes tünetei enyhültek ugyan, egyebek között az ipari termelés kétségtelenül javult, mindamellett azonban változatlanul áll fenn az a helyzet, hogy szanált állami pénzügyekkel végsőkig elgyengült és vérszegény magángazdaság áll szemben. Ha Ausztria egyes ipari termékeinek elhelyezésénél a lefolyt évben javuló helyzet is mutatkozott, az nem csekély mértékben a németországi konjunktúrának tulajdonítható, ami legjobban kitűnik abból, hogy Ausztriának németországi kivitele az elmúlt évben 85%-kal emelkedett. A Németbirodalom és Lengyelország között beállott kereskedelempolitikai zavarok is előnyösen hatottak az osztrák kivitelre.

Ausztria gazdaságának adóbeli és szociális megterhelése még mindig jóval nagyobb, mint más országoké és az eladósodás 1927-ben is tovább emelkedett. A hosszú- és rövidlejáratú külföldi kötelezettségek az 1926. évvel szemben ke-
rek 580 millió sillinggel szaporodtak, belföldön a régi adósságok törlesztése pedig csak elvétve volt észlelhető. Az adósok száma az összes pénzintézeteknél emelkedett, ezzel szemben a hitelezőknek szintén észlelhető szaporodása nem tekinthető elegendő ellensúlynak, mivel a hitelezők nagy része csak rövidlejáratú külföldről eredő betétekkel szerepel, tehát nem képvisel az országok gazdaságát termékenyítő állandó jellegű kölcsönöket. Egy irányban azonban haladás volt észlelhető: a kamatteher enyhült.

A kereskedelmi mérleg 1927-ben ismét rosszabbodott.

Az 1927. évi külkereskedelem passzívuma 1.102·6 millió silling, az utolsó öt év passzívuma pedig túlhaladja az ötmilliárd sillinget.

A terheket még nagyban növeli Bécs városának az adózás terén követett erőszakos politikája. A kormány ugyan arra törekszik, hogy az ipar megadóztatásán könnyítsen, azonban Bécs városa

nem enged a neki az állami adókból járó részesedésből, amelyet túlnyomórésztben a város községi, főleg szocialista intézményeire és így közvetve pártcélokra fordít. Ez a részesedés eléggé számottevő, amennyiben a kereseti adónál, továbbá a társulati- és jövedelmi adónál 50%-ot, a forgalmi adónál 40%-ot, a földadónál 80%-ot, a szeszadónál pedig 30%-ot tesz ki és annál súlyosabban esik latba, mivel Bécs Ausztria legnagyobb adóalánya. Amellett pedig Bécs városának ilymértvű részesedése maga után vonja a többi szövetségi országok hasonló részesedését is és így Bécsnek városi politikája közvetve befolyásolja az egész állam adópolitikáját.

A takarékbetétek ugyan 1927-ben erősen gyarapodtak, ebből a körülményből azonban nem vonhatók le messzemenő következtetések, mivel ez az emelkedés nagyrészt arra vezethető vissza, hogy az eddig részvényekben vagy az iparban, kereskedelemben, gyári telepekben és egyéb ingatlanokban elhelyezett tőke mindinkább a kevesebb rizikóval járó takarékbetétekké vedlik át. Ez a körülmény azonban nem mondható örövendetesnek; az eladásra kerülő részvények és egyéb értékek ugyanis a külföldnek tulajdonába mennek át és ilykép Ausztria értéktulajdona mindjobban összezsugorodik.

Az állami pénzügyek az 1927. évben — a gazdaság súlyos gondjaitól érintetlenül — kielégítően fejlődtek. Az adóbevételek túlhaladták az előirányzatot és 5%-kal kedvezőbbek a mult évi bevételeknél. Az osztrák valuta szilárdan állott, a Nemzeti Bank aranyfedezete 72%-ról 90%-ra emelkedett.

Az év vége felé a tőkeellátás a bécsvárosi kölcsön megkötése és az új beruházási kölcsönre való kedvező kilátás következtében határozottan javult.

Kedvező tünetnek minősíthető, hogy az osztrák közgazdaság minden nehézsége mellett meglepő ellentálló képességet mutatott, ami a gazdaság jó-

vőjének felbecsülésénél kétségtelenül fontos tényezőként vehető számításba.

Az ipari tevékenység, amint az a termelés és a külkereskedelmi statisztika adataiból megállapítható, észrevehetően megélnékült. A termelési mennyiség az év folyamán átlag emelkedett és csak az év vége felé mutatkozott, különösen a textilárúknál, visszaesés. Mindamelllett az ipari tevékenység emelkedése nagyjából nem járt a megfelelő üzemnyeréssel, ami főleg arra vezethető vissza, hogy számos vállalat az 1926. év kedvezőtlen gazdasági viszonyai mellett, tekintettel az üzemeknek erősebb csökkentésével, vagy teljes beszüntetésével járó nagyobb költségre, kényszerülve volt inkább veszteséggel tovább dolgozni, minélfogva az 1927. évi termelés nagyobb hozama csak az üzemköltségek fedezésére volt fordítható.

Habár 1927-ben a belföldi fogyasztásnál javulás mutatkozott, különösen pedig a kedvező termés következtében a mezőgazdák vásárlóképesége emelkedett, figyelemreméltó tünetet képez, hogy az év folyamán a gazdasági javulás legfontosabb előmozdító tényezőjeként nem annyira a belső piac élénkítése, mint inkább a fokozott kivitel szerepelt. Ilykép Ausztria további gazdasági fejlődése nagy mértékben a külföldi konjunktúrájától lett függővé. Ez a helyzet kétségtelenül némi veszélyt rejt magában, egyelőre azonban a nyersanyagok behozatalának az év vége felé beállott rendkívüli emelkedése arra enged következtetni, hogy az ipar foglalkoztatása újabb erőforrást nyert és ennélfogva további javulásra mutatkozik kilátás.

Östermelés.

Az 1927. évi termés általában úgy mennyiségileg, mint minőségileg kielégítőnek, sőt részben nagyon jónak mondható; borban ellenben határozottan rossz volt. A terméseredmények átlag kedvezőbbek az előző éviéknél és elsősorban a kedvező időjárásra, részben pedig a mindinkább észlelhető meliorációs intézkedésekre és intenzívebb megmunkálásra vezethetők vissza.

A bevetett terület és a terméseredmény az előző évhez hasonlítva az alábbi képet mutatja:

Termény neve	Bevetett terület 1000 hektárban		Terméseredmény 1000 m-mázsában	
	1926	1927	1926	1927
Búza	202·5	204·4	2.568	3.255
Rozs	393·5	383·5	4.753	5.112
Árpa	146·6	148·0	1.975	2.380
Zab	314·5	311·2	4.348	4.388
Tengeri	61·5	59·6	972	1.257
Burgonya	177·7	183·3	12.978	26.648
Takarmányrépa	80·3	53·4	15.707	16.606
Cukorrépa	19·8	24·4	4.807	7.227

A termés eredménye átlag eléri, sőt egyes terményeknél túl is haladja, a jó középtermésű 1925. évét, azonban az árpa, tengeri és burgonya kivételével még mindig nem érte el a szintén középtermésű utolsó háború előtti 1913. évi termést.

A bortermésre az 1927. év katasztrófálisnak mondható, a hiány az előző évvel szemben vidékenként 54 és 85% között váltakozik.

A hektáronkénti terméseredmény az 1926. évvel szemben a termények átlagában (burgonyát nem számítva) 17·2%-kal emelkedett, a burgonyánál magánál azonban, amelynek termése az előző évi 73 métermázsáról 145·4 métermázsára nőtt, 99%-os az emelkedés.

Hogy az osztrák mezőgazdaság a főbb terményekben, mint rozs, búza és cukorrépa, mindeddig nem tudta elérni a háború előtti színvonalat, annak oka a háború utóhatásaiban keresendő. Ez és talán még inkább az inflációs és deflációs idők, valamint a szükségleti tárgyakra fennállott nagy hiány a földek elsilányítását, valamint az állattalomány, épületek és erdők leromlását okozták. Az infláció idejében a gazda ugyan adósságaitól megszabadult, azonban üzemi tőkét elvesztette, mivel az akkori áruhiány mellett képtelen volt a beözönlő pénzt idejében és elég gyorsan gazdaságába befektetni. Ma a gazda már lényegesen magasabb költségekkel dolgozik, mint a háború előtt, állandóan azonban hitelnehézségekkel küzd. Az utolsó öt évben a szükségleti tárgyak árai, az adók és a bérek jelentékenyen emelkedtek, a termények árai pedig részben eső tendenciát mutatnak. A földbirtoknak 3 százalékos átlagos hozama mellett a gazdának a 8—12 százalékos jelzáloghitellel kell számolnia, amely minden drágasága mellett is csak nehezen szerezhető. A földbirtok eladósodása ezidőszertől még nem számottevő, amennyiben Alsó-Ausztriában hozzávetőleg hektáronként jelzálogkölsönökben 16·3 sillinget, a rövidlejáratú kölcsönökben pedig 32 sillinget tesz ki, a többi szövetségi országokban pedig ennél csekélyebb.

Az 1927. évi rozs- és búzatermés összesen 83.670 vagont kitevő mennyiségből a vetésanyag és a gazdaságokban egyébként elhasználásra kerülő mennyiségek levonása után a belföldi fogyasztás számára kerek 51.600 vagón maradt. E termésmennyiség mellett Ausztria gabonabevitele 39.300 vagont tett ki. Ezek szerint Ausztria mezőgazdasága a belföldi szükséglet 56·8%-át bírja fedezni, míg a fennmaradó 43·2%-a behozatalban talál fedezést. Ausztriában 6,535.363 főnyi lakossága mellett az évi fogyasztás fejenként e szerint 139 kg gabonát, vagy 104 kg lisztet tesz ki, valószínű azonban, hogy a fejenkénti fogyasztás ennél nagyobb. Ez adatokból kiderül, hogy Ausztria, bármennyire is sikerüljön mezőgazdaságának termelőképességét emelnie, még távol áll attól, hogy kenyérszükségletét teljes egészében maga fedez-

hesse; a rozstermés azonban rövid időn belül nemcsak a belföldi szükségletet fogja fedezni, hanem több is lesz, mint amennyi belföldi fogyasztásra szükséges, mivel tapasztalati tény, hogy Ausztriában hasonlóan, mint más országokban, a rozsnak, tengerinek és árpának kenyérgabonaként való felhasználása a búzalisztfogyasztással szemben erősen csökkenőben van. Előrelátható tehát, hogy a rozs nemsokára el fogja érni az értékesítési lehetőség határát és be fog állni a rozstermelés csökkentésének és ezzel szemben a búzatermelés fejlesztésének szüksége. A búzatermelés fejlesztésénél azonban a kilátások, tekintettel az ausztriai talaj- és éghajlati viszonyokra, nem mondhatók kedvezőeknek, minélfogva Ausztria a finom lisztnél mindig bevitelre fog szorulni.

Az 1927. évi *árpatermés* kiváló minőségű volt. A belföldi szükséglet fedezése mellett árpa Németországba és Németalföldre került kivitelre. Ez az eredmény annál kedvezőbbnek mondható, mivel Ausztria 1926-ban árpaszükségletének csak körülbelül 75 százalékát bírta fedezni.

A *zabtermés* gyöngye volt, aminek oka nem annyira az időjárásban, mint inkább abban a körülményben lellhető, hogy a gazdák a zabtermelés helyett a jövedelmezőbb árpatermelésre tértek át. 1927 december havában a sörfőzésre való árpának métermázsáját 42—44 sillinggel, a zabét pedig 31·5—32 sillinggel jegyezték.

A *tengeritermés* a talaj javítása és a kedvező időjárás következtében kedvező volt; mindamelllett Ausztria szükségletének csak 33 százalékát bírta fedezni.

A *burgonyatermés* tetemesen túlhaladta az 1926. évit, amelynek több mint a kétszeresét érte el. Az 1927. év a kapásnövények fejlődésére határozottan kedvező volt, mindamelllett nem kétséges, hogy ez a rekordtermés nemcsak a kedvező időjárásnak köszönhető, hanem főleg a termelés rendszeres fejlesztésének eredménye. Habár külföldi burgonya is került behozatalra, e behozatal a belföldi terméseredményhez képest elenyészően csekély, úgyhogy Ausztria nemcsak saját burgonyaszükségletét képes fedezni, hanem már ipari feldolgozásra, sőt — kis mértékben — kivitelre is termel.

Ausztriában ezidőszerint két keményítőgyár és 39 mezőgazdasági szeszégető — ezekből 17 szövetkezet — áll üzemben, míg 1920-ban csak 2 szeszégető volt. A burgonyakivitel 1927 utolsó hónapjáig 1.300 vagont ért el; főképp kelet és délkelet felé irányult. Görögországba több mint 200 vagón, Magyarországra közel 150 vagón, a Sz. H. Sz. államba 80 vagón, Svájcba 30 vagón burgonya került kivitelre. Újabbán a kivitel Olaszország felé az ottani beviteli határozmányok enyhítése következtében is megkönnyebbült, minélfogva az év vé-

gén Olaszországban több száz vagón megrendelés történt.

A *cukorrépatermelés* Ausztriában 1927-ben különösen kedvező eredményt mutat fel. A kiváló terméseredmény a mindinkább racionálisabban üzött talajművelésnek tulajdonítható.

A *takarmányrépa* termelésénél is különösen szembeötlő módon jut kifejezésre a mindinkább terjedő helterjes gazdálkodás- és talajművelésnek előnyös kihatása, mert jóllehet az 1927. év, mint ahogy azt már említettük, a kapásnövényekre különösen kedvező volt, a takarmányrépának az 1926. évi 195·6 métermázsa hektárhozadékkal szemben az 1927-ben elért 311·0 métermázsája korántsem tulajdonítható a kedvező időjárásnak. A bevetett terület ugyan, nagyrésztben a cukorrépatermelés javára, 1926-tal szemben 80.317 hektárról 53.358 hektárra csökkent, mindamelllett az évi terméseredmény 15.707.380 q-ról 16.606.468 q-ra emelkedett. A takarmányrépatermelés fokozásával karöltve járt az egyéb takarmánynemek termelésének rendszeres fejlesztése, így 1927-ben 20.000 hektár új rét, azonkívül pedig az eddigi évi 1 millió sillingnél többet kitevő fűmagimport csökkentésére 350 hektár fűmagültetvény létesítetett.

Egyébként az eddigi terméketlen talajrészekből 1927-ben vízmentesítés és egyéb talajjavítás útján 7.000 hold lett főleg búza- és répatermelésre alkalmassá téve.

Az 1927. évben az osztrák mezőgazdaság minden ága között a *bortermelés* volt a legsilányabb helyzetben. Az össztermés 212.000 hektoliterre (hektáronként 6·3 hektoliterre) becsülhető, szemben az előző évi 461.578 hektoliterrel és az 1925. évi 860.114 hektoliterrel. A bortermelésnek az utóbbi években mindinkább rosszabbodó és válságos helyzete e termelési ág fejlesztését teszi szükségessé.

Igen jelentősek a *komlótermelés* fejlesztésére irányuló kísérletek. Ausztriának eddig csak egy komlótermelő vidéke volt, Felső-Ausztria „Mühlviertel“-jében, amely az 1911. évi rekordtermés alkalmával 20.000 métermázsát, azaz körülbelül Ausztria jelenlegi évi szükségletét termelte. A háború utáni években a komlótermelés erősen hanyatlott és csak az utolsó években növekedett ismét a bevetett terület. Az 1926. évi rossz termés alig érte el az 1.000 métermázsát, az 1927. évi termés azonban már 3.000 métermázsára rúgott. A komlótermelés fejlesztésére irányuló akció Alsó-Ausztriát, Stájerországot, Vorarlberget és a nyugatmagyarországi részt ölelte fel. Az eddigi tapasztalatok szerint az éghajlati- és talajviszonyok, valamint a termés minőségei különösen Alsó-Ausztriában bizonyultak nagyon kedvezőnek.

Az 1927. évi osztrák termés a főbb terményeknél 933 millió sillingre becsülhető.

Ezzel szemben az első stabil valutával rendelkező 1923. évi termés összértéke becslés szerint 468 millió silling volt.

A két termésérték közötti nagy különbség egyrészt a hozamok rendkívüli fejlődésének, másrészt pedig az 1923 novemberben mélypontra állott árak azóta bekövetkezett emelkedésnek tulajdonítható.

Különös megemlítést érdemel még az Ausztriában újabban mindinkább fejlődő *növény- és virágtermelés*. Az eddigi virágkiállításoknál bebizonyult, hogy a belföldi virágtermelés a külföldi legjobb minőségű áruval egyenértékű anyagot képes termelni. Mindamellett a külföldi élővirág- és növénybehozatal eléggé számottevő, ezzel szemben pedig a kivitel elenyésző. 1927 első kilenc hónapjában a növény-, virág-, virághagymabehozatal 1.987.000 sillinget tett ki (1926-ban 1.887.000 silling), amely összeg nagyrészt az országban maradhatna, ha az osztrák virágkertészet jobban specializálva volna. Újabban az olaszországi virágbehozattal szemben erősen észlelhető volt a németországi verseny. Az osztrák termelők azonban ennek a versenynek hasznát nem vehették, mivel a kevés tőkével rendelkező és ennél fogva tökéletlen berendezésű osztrák kiskertészeti üzemek a külföld mély áraival versenyezni nem bírtak és ilyképp a piachoz való közelség dacára kellően nem érvényesülhettek. Ausztriának fa-, cserje- és egyéb élőnövénybehozatalában Magyarország 126 ezer silling értékben szerepelt.

Ausztria *állattenyésztése* 1927-ben kétségtelenül kedvezően fejlődött, ami nem csekély mértékben a jó takarmánytermésnek, továbbá az állattenyésztés rendszeres fejlesztésére és a tenyésztési költségek csökkentésére irányuló céltudatos intézkedéseknek volt tulajdonítható. Az állattenyésztési szövetkezeteknek és a mezőgazdasági testületeknek együttműködése kiváló eredménnyel járt. A *marhatenyésztésnél* volt aránylag a legnagyobb haladás észlelhető. Az utóbbi években különösen ápolott fejőstehén-tenyésztés a közönséges fű- és szénatakarmány mellett tehenenként, fajok szerint évenként 2.200—3.000 liter tejhozamot eredményezett. Az osztrák kormány minden tőle telhető módon a *tejgazdaság* emelésére törekedett és a tejgazdaságok fejlesztésére az előző évben a népszövetségi hitelből 6 millió silling kölcsönt eszközölt ki. A tejgazdaság erős fejlesztése odavezetett, hogy egyidőben a belföldi piac a termelt tejnek és tejtermékeknek felvételére gyengének bizonyult. Ez azonban csak átmeneti jelenség volt, mert míg a háború előtt a Bécsbe szállított napi tejmenyiség 840.000 litert tett ki, ma már ismét 737.000 litert ért el, ami, tekintettel arra, hogy Bécs lakossága időközben 10 százalékkal csökkent, a békebeli mennyiségnek csaknem teljesen megfelel. A tejfogyasztás legnagyobb részét a belföldi

termelés fedezi, amennyiben az 1927 május 25-én érvénybe lépett hektoliterenkinti 3 aranykoronás tejvám következtében a külföldi, azaz morvaországi tejbehozatal az 1926. évi napi 134.000 literről 1927-ben 31.000 literre csökkent. A belföldi tej-szükséglet most már a belföldi termelés által úgy-szólván teljesen fedezve van; erős behozatal mutatkozik azonban a különböző tejtermékekben. 1924-ben még a friss tej-, vaj-, sajt- és tejkonzerv-behozatal 39 millió értéket képviselt és ez a behozatal a friss tejbehozatalnak előbb említett erős csökkenése dacára, 1926-ban 28,5 millióra esett, 1927-ben pedig még mindig 21.000 q vaj és 33.000 q sajt került behozatalra.

Ausztria legelő- és takarmányterületeinek kiterjedése, valamint fejőstehénállományának nagysága a tejgazdaság racionális szervezése mellett a tejgazdasági termékeknek Dánia és Svájc mintájára való kivitelére is nyújtana lehetőséget.

Az osztrák belföldi vágómarha értékesítését illetően megállapítható, hogy 1927-ben 1926-tal szemben a piacnak belföldi anyaggal való ellátása 10 százalékkal emelkedett. Ezen emelkedésben főleg Alsó-Ausztria és a nyugatmagyarországi sáv vett részt. Az 1927. évben azonban az osztrák piacot vágómarhával még mindig túlnyomóan a külföld látta el, amennyiben a kerek 169.000 darab behozattal szemben csak 36.000 darab belföldi vágómarha — ebből 25.000 darab hízlaltmarha — szerepelt. A behozatali országokat illetően Magyarország — sajnos — 1926-tal szemben 4649 darabban kevesebbet szállított. A Romániából való behozatal ellenben, a román kiviteli vámnak jelentékeny leszállítására folytán, erősen emelkedett, úgyszintén emelkedett a Sz. H. Sz. államnak Ausztriába irányuló marhakivitele 18.000 darabbal, az Ó-Szerbiában beállott és a marhaállomány csökkentésére készletű rossz takarmánytermés következtében. Ezekkel szemben Lengyelország, amely 1926-ban még 20.934 darabbal szerepelt a bécsi piacon, 1927-ben a cseh-szlovák határzár megszüntetése következtében mindössze csak 621 darabot szállított.

A *lótenyésztés* 1927-ben a marhatenyésztésnél kevésbé kedvező fejlődést mutat. A pinzgau fajú nehéz lovak értékesítési lehetőségében ugyanis némi javulás állott be és ennél fogva az árak is javultak. Jelenleg a hidegvérű lovak tenyésztésére 428 állami mén áll használatban és a 169 magánmén túlnyomó része szintén a hidegvérű fajhoz tartozik.

A melegvérű lótenyésztés nem mutat különösen kedvező fejlődést. Jelenleg 106 melegvérű állami mén áll Alsó- és Felső-Ausztriában valamint Karintiában és a nyugatmagyarországi részben használatban.

A *sertésenyésztésnek* 1927. évi fejlődése határozottan kedvezőnek mondható. A háború előtti

állománynak a jelenlegi állomány ugyan csak 80 százalékát teszi ki, azonban a tenyésztés minőségben a háború előtti állapotnál már magasabb fokot ért el. A tulajdonképeni alpesi országrészekben a német nemesített sertés, a sík területen pedig e mellett az angol fehér yorkshire-faj állának használatban. A sertésenyésztés eme fellendülése dacára a belföldi piacnak élősertéssel való ellátása még úgyszólván kizárólag a külföld által történik, a belföldi felhajtás jelentéktelensége miatt. 1927-ben a külföldről eredő összb hozatal 462 ezer darab hús- és 307 ezer darab zsírsertést tett ki. Magyarországnak Ausztriába irányuló sertéskivitele 1927-ben 47 ezer darabbal csökkent, a romániai ellenben 31 ezer, a Sz. H. Sz. állambeli pedig 23 ezer darabbal emelkedett. Lengyelország kivitele Ausztriába, az újabban Cseh-Szlovákiába és Nagy-Britanniába irányuló kivitel következtében 60 ezer darabbal csökkent. A lira mélyebb árfolyama idejében az Olaszországból eredő sertésb hozatal 30 ezer darabra rúgott, a lira stabilizálása után azonban 656 darabra csökkent.

A *juhtenyésztés* 1927-ben hanyatló irányzatot mutatott. Ez a hanyatlás az osztrák juhtenyésztés eddigi fővidékén, Karintiában is érvényesült és oka a gyapjúipar készáruinak olcsóságában, azonkívül a téli tartásnak drágaságában, a gyapjúáraknak a tegerentúli verseny következtében való állandóan alacsony színvonalában, végül pedig abban a körülményben lehet, hogy a juhhús-fogyasztás a főbb fogyasztási gócpontokban nem bírt kellően terjedni.

Ha az osztrák mezőgazdaság helyzetének kellő jellemzése céljából a jelenlegi és békebeli bérekre, valamint néhány fontosabb mezőgazdasági termény áraitra vonatkozó adatokat összehasonlítjuk, kitűnik, hogy a bérek a fontosabb munkáskategóriáknál, ma már az üzem jövedelmezőségéhez képest túl vannak valorizálva.

Bányászat. Az 1927. év folyamán, az osztrák gazdasági helyzetben beállott fellendülés következtében a jelentkező fokozott nyersanyagszükséglet az osztrák bányászatra, a réz- és ólomtermelést kivéve, szintén kedvező kihatással volt. A termelés, amely már az első félévben az 1926. évi színvonalat túlhaladta, az év másik részében is jelentékenyen emelkedett.

A *köszénbányák* termelésüket az év folyamán tetemesen emelhettk. Az évi termelés 175.520 tonnát ért el, szemben az 1926. évi 151.254 tonnával.

A *barnaszénbányászat* csekélyebb értékesítési lehetőségek mellett 2,957.728 tonnáról csak 3,077.229 tonnára emelkedett.

Ausztriának *ásványi tüzelőanyagokban* való 1927. évi összfogyasztása, szemben az 1926. évi 8,191.375 tonna összfogyasztással, 8,762.695 tonnát tett ki, tehát 571.320 tonnával, azaz 7 százalékkal emelkedett. Ebből 4,737.740 tonna (54%) kőszénre,

3,451.290 tonna (39%) barnaszénre és 573.665 tonna (7%) kokszra esett. A belföldi termelés az összfogyasztásnak 36,1%-át (1926-ban 37,4%) fedezte. Az összfogyasztásban túlnyomóan a gyár-
iparnak volt része, amely fogyasztását az előző évi 3,353.393 tonnával szemben 3,649.621 tonnára, azaz 296.228 tonnával emelte. A forgalmi intézmények fogyasztása 1,812.551 tonnát, a gáz-, víz- és villamos üzemeké 1,493.019 tonnát (1926-ban 1,380.590 tonna), a házi tüzelési célokra pedig 1,722.713 tonnát tett ki (1926-ban 1,637.723 tonna).

A *vasércbányászat* igen kedvezően fejlődött és termelése negyedévről negyedévre emelkedett, úgyhogy az évi össztermelés elérte a 11,3 millió métermázsát, szemben az 1926. évi 8,6 millió métermázsával össztermeléssel. Az emelkedés ennél fogva 31,4%-ot tett ki és főleg a Németország felé irányuló kivitel erős fejlődésének volt tulajdonítható. Azáltal, hogy a vasércet szállító vasúti kocsik a Ruhrvidékről hutakokszszal megrakodva irányítottak visszafelé és a kocsik üres visszaszállítása elkerülhető volt, a szállítási költségek tetemesen csökkentek. A vasérc-kivitel 1927-ben, az előző évvel szemben 0,4 millió métermázsáról 1,2 millió métermázsára emelkedett.

A salzburgi *réz bányák* termelése, — jóllehet a rézárak alacsonyok voltak — az év folyamán emelkedett és 1927 első 6 hónapjában 274.391 métermázsát tett ki, szemben az előző évi 225.060 métermázsával. A rézárak folytonos esése következtében az osztrák rézbányászat, tekintettel magas önköltségeire, a versenyt csak nehezen állhatta.

Az *ólomtermelés* 1927-ben nem emelkedett lényegesen és az év első kilenc hónapjában 51.679 métermázsát (1926-ban 48.045 métermázsával) ért el. A világpiacon ólomárak szintén erősen estek, minél fogva a piac is érezhetően gyengült és az értékesítési mennyiség az 1926. évi 23.710 q-ról 1927-ben 21.629 q-ra csökkent.

Ipar.

Az 1927. év mondható az összeomlás óta Ausztria ipara számára az első kedvező évnek, mely különösen Németországnak kedvező gazdasági fejlődésétől nyert lendületet. Egyrészt a német verseny az erős németországi belföldi szükséglet következtében Ausztriában, a szomszéd államokban és a Balkánon erősen alábbhagyott, amellyel pedig a németországi piac növekvő vásárlóképeségével nagyobb mennyiségű osztrák készáru is vett fel.

A volt monarchia gazdasági egységének felbomlása után Ausztria iparának intézői nem találták bele azonnal az új helyzetbe magukat és túlsoká veszteltek abban a reményben, hogy az osztrák iparnak sikerülni fog régi piacait legalább

is nagyrészen visszahódítani. Amikor azután Ausztria ipara a változott helyzetbe beleilleszkedni kezdett, a szomszéd államok — amelyek az összeomlás után azonnal újonnan nyert gazdasági önállóságuknak megfelelő céltudatos iparfejlesztő politikát kezdeményeztek — az ausztriai iparral szemben nagy előnyben voltak. 1927-ben azonban már észlelhetővé vált, hogy Ausztriának sikerült iparát külkereskedelme új irányzatának megfelelően, valamint különösen a belföldi szükséglet fokozottabb fedezésére átszervezni.

A termelés 1927-ben az iparnak egyes fontos csoportjainál számottevően emelkedett. Így a vasipari termelés 1926-tal szemben 35 százalékkal, a textilipari termelés 20 százalékkal volt kedvezőbb, az elektromos ipar és a papíripartermelés szintén erős javulást mutat.

Mindamellet az osztrák ipari üzemek 1927-ben sem tudtak teljes erővel dolgozni, a legtöbb üzem kapacitásának csak 50—70 százalékáig volt foglalkoztatva, egyes üzemek azonban még ennyire sem és annyira még nem fejlődött az osztrák ipar, hogy az üzemek racionalizálása következtében nélkülözhetővé vált és így egy oldalon felszabaduló munkaerőket folytatólág más oldalon alkalmazza.

A *kikészítési forgalom*, amely már az összeomlás óta Ausztria iparát, különösen a textilipart jelentékeny foglalkoztatáshoz juttatta, 1927-ben a vasfeldolgozóipar kivételével a legtöbb iparágban ismét erősen fejlődött. A fejlődés különösen a textil- és a bőráruiiparnál volt nagyobb mérvben észlelhető.

Az egyes iparágak helyzetének alakulásánál 1927-ben következő főbb mozzanatok voltak észlelhetők:

A *vasipari* termelés tetemesen emelkedett az év novemberéig s 1926-tal szemben közel 40%-nyi emelkedést mutatott fel. A vasipar főleg a belföldi, kevésbé pedig a kiviteli piac számára termelt. Belföldön a közintézmények, különösen a szövetségi vasutak megrendeléseit szolgáltattak foglalkoztatást.

A *nemesacélipar* termékeit eléggé jól bírta értékesíteni, főpiaca Németország volt, áruinak kelendősége 1926-tal szemben közel 30 százalékkal javult. A belföldi piac felvevőképessége nem bizonyult elegendőnek, minélfogva ez iparág termelése $\frac{4}{5}$ -ének a külföldön kellett piacot keresnie. Amennyiben azt a Németbirodalomban megtalálta, az üzlet eléggé kedvező volt, míg ellenben az angolországi piacon a verseny erősen volt érezhető.

A *gépipar* számára az 1927. év kimondottan jobban zárult, mint 1926, a munkáslétszám azonban nem változott lényegesen. Az általánosan beállott könnyű javulás következtében nemcsak a gyári, hanem a kisipari üzemek is abba a hely-

zetbe jutottak, hogy az előző évek mulasztásait pótolva, gépbereendezésüket felújítsák. A belföldi gépipar e körülményekből azonban nagy előnyökben nem részesült. Egyrészt a korábban beszüntetett gyárüzemek használt, — és ennélfogva olcsóbban kapható, — gépeiben fennálló kínálat nyomta a belföldi piacot, másrészt pedig a külföldi, különösen németországi gépek még mindig kedveltebbek, mihez hozzájárult, hogy mikor egy üzem racionalizálásáról volt szó, sok esetben az ilyen szállítmány behozatala vámentességet élvezett. A termelésnek körülbelül 60 százaléka a külföldre ment.

A *mezőgazdasági gép- és szerszámipar* helyzete 1927-ben kielégítőnek volt mondható. A mezőgazdasági szerszámok kelendősége a belföldön gyenge volt, úgyhogy a belföldi piac a gyártmányoknak alig 15 százalékat vette fel és így a termelésnek nagyobb része kivitelre dolgozott, amely túlnyomóan Oroszország felé irányult.

A *gépkocsipar* 1927-ben jelentékenyen fejlődött. A belföldi piac 40%-kal javult. Az év folyamán elkelt 5.500 (1926-ban 4.000) kocsinak 70%-a belföldi gyártmány volt. A kivitel az 1927. év első kilenc hónapjában már 2.406 kocsi rúgott, míg az egész előző évben csak 1.482 kocsi ért el. A kivitelnek több mint fele Németország felé, ezután fennmaradó része pedig Magyarország, Cseh-Szlovákia, Lengyel- és Oroszország, csekély részben pedig tengerentúli országok felé irányult. Mindamellet a gyárak teljesítőképességüknek csak feléig voltak foglalkoztatva, a munkáslétszám pedig csak 5 százalékkal emelkedett. A *kerékpáripár*, amelyre nézve már az 1926. év is kedvezően zárult, hatásos vámvédelem mellett 1927-ben is továbbmenően fejlődött és a belföldi piacot teljesen ellátja. Az ezen iparággal foglalkozó négy gyár 1.500 munkást foglalkoztatott és 1927-ben körülbelül 90.000 kerékpárt gyártott, amely mennyiségnek 25%-a külföldre ment. A *motorkerékpáripár* is kedvezően fejlődött. A belföldön elkelt 7.000 (1926-ban 5.000) motorkerékpárnak 50%-a belföldi gyártmány volt, míg 1.000-nél több kerékpár Németországba és az utódállamokba került kivitelre.

A *fémipar* (réz, sárgaréz, bronz) helyzete nem volt kedvező és az év folyamán több nagyobb fizetés- és üzembeszüntetés fordul elő; kísérletek történtek a számos kisebb üzem fuzionálására és kartellben való egyesítésére, ez a folyamat azonban még befejezést nem nyert.

A *villamosipar* az állami és Bécs városi nagyobb mérvű beruházások következtében elég kedvezően volt foglalkoztatva. Az üzemek teljesítőképessége körülbelül 60 százalékig volt kihasználva, a munkáslétszám és az évi össztermelés, 1926-tal összehasonlítva, körülbelül 20 százalékkal emelkedett. A kivitel a belföldi értékesítési lehetőségeknél kedvezőbb volt, azonban, különösen Lengyelország felé, erős nehézségekkel küzdött.

Az osztrák gazdaságban beállott javulás különösen a *faiparnál* érvényesült, minélfogva ezen ipar 1927-ben sokkal jobban volt foglalkoztatva, mint 1926-ban.

Az osztrák fatermelés, különösen az erdőgazdaság volt az osztrák gazdaságnak az az ága, amely a német konjunktúrának legnagyobb hasznát vette. A Németország részéről jelentkező erős kereslet gömbölyűfák iránt a német-lengyel konfliktus következtében még csak fokozódott és az év folyamán a gömbölyűfa árának oly erős emelkedését eredményezte, hogy több fűrésztelep ez árak mellett üzemét fenntartani nem bírta és kényszerülve volt azt beszüntetni.

A faipar különböző ágaiiban a javulás az év folyamán fokozottan fejlődött és az egész éven át, annak végéig kitarzott. A *bútoripar* főleg bécsi és vidéki szállodák számára szükséges bútorok gyártásával volt foglalkoztatva. Az *építőasztaloság* foglalkoztatása a gyengén folyó építkezés következtében csak szerény méretű volt.

A *papíripár* Ausztria ama kevés iparágaihoz tartozott, amelyek teljes képességgel dolgozhattak. Az értékesítési lehetőség az év második felében, amikor a németországi ipar belföldön erősen volt foglalkoztatva — így annak versenye kevésbé érvényesült — különösen javult. A termelésnek több mint 75 százaléka kivitelre dolgozott, ami főleg a Balkán felé irányult. A papíripár, amely jelenleg egyike Ausztria legvirágzóbb iparágának, körülbelül 19.000 munkást foglalkoztat.

A *textilipár* átlag jól volt foglalkoztatva. A pamutfonógyárak helyzete eleinte kedvezőnek mutatkozott, később azonban a német-francia szerződés megkötése után, a francia cérnabevitel az osztrák árut a németországi piacról kiszorította. Azonkívül ez az iparág erős cseh-szlovákiai verseny hatása alatt állott. A pamutfonodák körülbelül 10.000 munkást foglalkoztatnak és ugyanannyit a pamutszövődéék is.

A *gyapjúfeldolgozóipár* 1927-ben jobban volt foglalkoztatva, mint az előző évben, azonban, különösen Cseh-Szlovákia részéről, erős versennyel kellett megközdenie. Újabban a könnyű női ruhaszövetek gyártását fejlesztették erősebben.

A *jutaipár* az 1927. évben beállott jobb foglalkoztatottság dacára még mindig nem tudta elérni a korábbi kedvezőbb helyzetet; termékei 70 százaléknak kivitelére van utalva, amely azonban az indiai verseny alatt erősen szenved.

A most már főleg a belföldi piac szükségletére beállított *konfekciósipár* piaci helyzete különösen belföldön eléggé kedvező volt. A külföldi üzlet is jobb volt az 1926. évinél, különösen a női konfekciósipár talált a Balkánon jó piacra.

A *kötő- és szövőipár* a belföldi szükséglet ellátásán kívül Németországba való kivitelre dolgozott és jól volt foglalkoztatva.

A *bőripár* a nyersbőrárak erős emelkedésének hatása alatt állott. Ez az áremelkedés az év derekán jelentkezett és az év végéig körülbelül 30%-ot ért el. E drágulás elsősorban a cipőárakra volt kihatással és különösen a kisiparra nézve járt nagy kárral, mivel a közönség nagy része, amely eddig a kézimunkában készült cipőkhöz ragaszkodott, a magas árakat nem bírván már fizetni, kényszerülve volt áttérni a gyári cipők vásárlására. Ennek következtében a kisipar kedvezőtlen helyzetbe került. A bőrárak emelkedését azonban nem lehetett államilag szabályozni, mert az, Dél-Amerikából, a világnak fő bőrpiacáról indult ki, a világpiacon helyzetnek hatása alatt.

A *cipőipár*, amelyre nézve az összeomlás a több évi háborús nagy konjunktúra megszakadását jelentette, a mai napig fennálló nagy üzemi teljesítőképességének csak 25—30%-át tudta kihasználni. A kivétel a különösen kedvezőtlenül záródott 1926. évvel szemben ugyan ötven százalékkal emelkedett, a behozatal azonban, amelynél különösen Cseh-Szlovákia erős mértékben szerepel, a kivételi mennyiséget csaknem túlhaladja.

A *fényűzésipár* különösen az idegenforgalom erős emelkedésének vette hasznát. Bördíszműárakat, bronz- és ezüstárakat és egyéb műipari tárgyakat a külföldiek az egész éven át erősen vásároltak. Azonban nemcsak a láthatatlan kivitel emelkedett, hanem a Nagy-Britannia, Francia- és Németország, valamint a Németalföld, Spanyolország és Amerika felé irányuló kivitel is lényeges emelkedést mutat. Ausztria ezen iparágának versenyképességéről különösen az a körülmény tanuskodik, hogy az osztrák fényűzési ipar gyártmányai Észak-Amerikában az ottani magas vám-tételek dacára erős keresletnek örvendenek.

A *vegyiipár* üzletmenete valamivel javult. A *műtrágyaipár* azonban kevésbé mutathat fel kedvező eredményt, amennyiben a belföldi szuperfoszfát az alacsony árak mellett behozott külföldi gyártmányok versenye miatt szenvedett, azonkívül pedig az osztrák csontliszt külföldön jobb kelen-dőségnek örvend, mint a belföldi mezőgazdaságnál. Az *ólomfestékipár* üzletmenete az ólomárak esése következtében kedvező volt. A vegyiipar egy része egyébként csaknem kizárólag kivitelre dolgozik és így a vám- és kereskedelmi politika minden mozzanata által közvetlenebbül volt érintve. Az 1926. évben felemelt vámtételek, egyes kereskedelmi szerződések módosítása folytán 1927 folyamán életbe léptethetők voltak, ami azzal, hogy az osztrák vegyiiparnak sikerült a németországi vegyiiparral a kölcsönös versenyt kizáró egyezményeket kötni, helyzetét általában lényegesen megkönnyítette. Jóllehet ezen iparágak egyes üzemeiben racionalizáló új berendezések létesültek, a 20.000-re menő munkáslétszám változatlan maradt.

Az *olaj- és zsíripar* részben a háziszappan fogyasztásának erős emelkedése következtében elég jól volt foglalkoztatva. A *gyertyaipar* évi össztermelése azonban mindössze csak 30—40 vagonra rúgott. Az *ételolajipar* az amúgyis gyenge belföldi piacon — amely a belföldi termelésnek csak egyharmadát veszi fel, — a külföldi versennyel nem bírt megküzdeni. A *pipereszappan* kivitele csaknem egyenlő volt a belföldi fogyasztással. A *margarinipar* főleg a sertészsíráruk erős esése következtében az 1927. év első felében kedvezőtlenebb helyzetben volt, mint 1926-ban, helyzete azonban az év második felében ismét javult és elérte az 1926. éviét. A kivitel, amely 1926-ban még némiképp lehetséges volt, 1927-ben teljesen megszűnt.

A *sőripari* termelés mennyiségében erős csökkenés mutatkozott. Az 1926—27. üzleti év ez ipar helyzetének megítélése szempontjából annál fontosabb volt, mivel 1926 december 1-én léptek érvénybe Ausztriában az egyes szövetségi országok söradói. A literenkinti 8 garast kitevő söradó életbeléptetése után a fogyasztás oly érezhetően hanyatlott, hogy a legtöbb üzem kényszerítve volt a termelést tetemesen csökkenteni. 1926 szeptember 1-től 1927 augusztus 31-ig az össztermelés mennyisége 4,118.818 hektoliter, azaz 6%-kal kevesebb az előző év termelésénél. Ez az adó tehát határozottan hátrányosnak bizonyult. A sőripar helyzete egyébként nem volt kedvezőtlennek mondható, mivel az a belföldi piacot teljesen uralja, a behozatal pedig aránylag csekély. Az üzemek 15.000 munkást foglalkoztatnak és modern berendezéssel bírnak. Az évi termelés 4—5 millió hektoliterre rúg.

A *cukoripar* erősen fejlődött. A belföldi cukorrépatermelés emelkedésének megfelelően, a gyárak teljesítőképességüket fejlesztették és termelésük az 1926. év mennyiségével szemben 39,9 százalékkal emelkedett. Az 1927. évi cukortermelés a Cseh-Szlovákiából finomításra behozott 200.000 q nyerscukrot beszámítva összesen 111.502 tonnát (1926-ban 79.686 tonna) ért el. Ausztria évi cukorfogyasztása, fejenként 21 kg-ot számítva, összesen körülbelül 1,365.000 métermázsa cukrot tesz ki. A belföldi cukorrépából készült cukor a belföldi fogyasztásnak már 70 százalékát fedezi. Ha az osztrák cukorrépatermelés továbbra is az eddigi mértékben fejlődik, Ausztria 3—4 éven belül egész belföldi cukorszükségletét fedezni lesz képes.

1927-ben az osztrák kivitelnek számottevő tényezőjeként a *villamosáramipar* kezdett érvényesülni. Újabban a németországi nehézipar nagy érdeklődést mutatott az osztrák vízierőművek kiépítése iránt és az illető vállalatoknak hosszabb lejáratú áramszolgáltatási szerződésekre tettek ajánlatokat. A németországi kereslet oly nagymérvű volt, hogy az osztrák erőművek azt, jelenlegi teljesítőképességük mellett nem elégíthették

ki, minélfogva a tekintetbe jövő erőműtelepek nagyobb szabású kiépítése végett tervbe. A rajna-vezetési nehézipar különösen a tiroli és pedig az Ötz és Inn folyók erőtelepei iránt érdeklődtek. Azonkívül 1927-ben már különböző salzburgi, felső-ausztriai, tiroli és voralbergi erőművek Bajorországba és Württembergbe összesen 88 millió kilowattóra áramot szállítottak, amely mennyiségnek 240 millióra való emelése tervbe van véve. Ausztria összes vízerejének kihasználásával 3,700.000 lóerőt volna képes előállítani. Ezidőszent azonban csak 1,8 millió lóerő előállításra van tervbe véve, amely mennyiségnek fele a belföldi szükséglet kielégítésére szolgálna, míg 0,9 millió lóerő kivitelre állana rendelkezésre. Ez a kivitel tehát a jövőben az osztrák fizetési mérlegnek még jelentékeny tételét képezheti.

Kereskedelem és közlekedés.

Ausztria kereskedelempolitikájában az 1927. évben erősen belezároltak a belpolitikai mozzanatok, amennyiben a polgári és kisgazdapárti koalíció megalakulásának feltételét a mezőgazdaság messzemenő követeléseinek teljesítése képezte. A mezőgazdasági érdekeknek előtérbe helyezése Ausztriát agrár szomszédjaival szemben nehéz helyzetbe juttatta, amiért is az év végével Ausztriának kereskedelempolitikái viszonya Magyarországgal és a Sz. H. Sz. állammal szemben rendezést még nem talált. A Cseh-Szlovákiával folytatott négyhónapos vámháború is csak látszólag járt kedvező eredménnyel Ausztriára nézve és az elért vámemelések tényleg nem hozzák meg a remélt eredményeket. Így például az ósdi berendezésű és egyébként is életképtelen osztrák üvegyárak, amelyek kedvéért vámok létesítettek, néhány hónap óta ugyan ismét foglalkoztatva vannak, ez a foglalkoztatás azonban előreláthatólag csak addig fog tartani, amíg a cseh-szlovák üveggartell által Ausztriában létesített új üvegyár felépül és üzemét megkezd, amikor az ausztriai gyárak minden valószínűség szerint kényszerülve lesznek üzemüket beszüntetni. A textilszövetek vámjának felemelése sem járt a várt eredménnyel, e gyártmányok behozatala ugyanis, dacára a vámemeléseknek, nem csökkent, mivel az osztrák ipar teljesítőképessége nem elegendő ahhoz, hogy a belföldi szükségletet minőségben és mennyiségben kielégítse. A vámháború tapasztalatai tehát nem mondhatók kedvezőeknek és ennélfogva Ausztriát nem biztathatják ez úton való továbbhaladásra. Ausztria, amely az összeomlás utáni években nem találta meg elég gyorsan a megfelelő külkereskedelmi elhelyezkedés módját, az 1924—1926. éveknek válságai óta csak lépésenként jutott annak tudatára, hogy első sorban szomszédainak piacára van utalva, a szomszédországokból származó behozatal pedig ezzel szemben inkább másodrendű jelentőségű. Ez a

tényállás azonban az eddigőtől eltérő kereskedelmi politikát igényelt volna, amelynek hiánya Ausztria iparának kiviteli lehetőségeit ténylegesen megszorította és fokozott élelmiszerbehozattal párosulva, a külkereskedelmi mérleg passzívumának erős emelkedését okozta. Az adott helyzetben ez a passzivum azonban nem annyira a behozatal csökkentése, mint inkább a kivitel fejlesztése által volna kiegyenlíthető. Ausztria a második és harmadik vámnovellával egyidejűleg mezőgazdaságának és iparának vámvédelmét is akarta emelni. Ez azonban csak a nagy nehézségekkel létrejött kereskedelmi szerződések feláldozása, valamint a szomszéd államokkal még alig helyreállított és még gyenge stabilitással bíró kereskedelmi viszony megingatásával volt elérhető. A régebbi ipari vámok felemelése és újaknak rendszeresítése, ezenfelül pedig a mezőgazdasági vámvédelemnek radikális fejlesztése, a mozgó gabonaskálának fix

gabonavámokkal való pótlása, továbbá a lisztpótlilleték ugrásszerű felemelése, valamint a magasabb állat- és húsvámok a fennálló szerződések alapját megdöntötték és revíziókra készítették, minek következtében Ausztria az 1927. év végén még kereskedelmi viszonyának új alapon való rendezésével volt elfoglalva.

1927-ben a behozatal értéke 3.141·2 millió sillinget (1926-ban 2.844·6 millió), a kivitel pedig 2.038·6 millió sillinget (1926-ban 1.744·9 millió) ért el. A behozatal 1926-tal szemben 10·4 százalékkal, a kivitel pedig 16·8 százalékkal emelkedett.

A kereskedelmi mérleg passzívuma 1.102·6 millió sillinget tesz ki, tehát az 1926. évi 1.099·7 millió sillinget kitevő passzívummal szemben kevés emelkedést mutat.

A be- és kivitel a főbb árucsoportokban az 1926. évi adatokkal összehasonlítva következőképpen alakult:

Főbb árucsoportok	B e h o z a t a l				K i v i t e l			
	1 9 2 6		1 9 2 7		1 9 2 6		1 9 2 7	
	menyiség 1.000 ton- nában	érték millió sillingben	menyiség 1.000 ton- nában	érték millió sillingben	menyiség 1.000 ton- nában	érték millió sillingben	menyiség 1.000 ton- nában	érték millió sillingben
Élő állatok	189·5	272·6	188·6	269·3	16·5	22·4	21·9	31·2
Élelmiszerek és italok	1.468·9	777·9	1.408·3	787·3	45·1	32·5	49·3	35·2
Ásványitüzelőanyagok	5.126·0	205·2	5.602·9	224·9	—	—	—	—
Egyéb nyersanyagok és télglyártmányok ..	1.161·1	557·6	1.217·5	655·7	2.660·9	381·4	3.273·9	452·6
Készárúk	322·1	952·7	321·9	1.101·9	505·4	1.266·8	566·7	1.457·9
Nyersfémek, verve is	0·2	78·6	0·3	102·1	0·3	41·8	0·5	61·7

A behozatalban és a kivitelben a legfontosabb országok a következőképp részesedtek:

O r s z á g o k	B e h o z a t a l				O r s z á g o k	K i v i t e l			
	1 9 2 6		1 9 2 7			1 9 2 6		1 9 2 7	
	millió sillingben	az össz- behozatal %-ában	millió sillingben	az össz- behozatal %-ában		millió sillingben	az össz- kivitel %-ában	millió sillingben	az össz- kivitel %-ában
Amerikai Egy. Áll.	150·8	5·3	188·0	6·0	Cseh-Szlovákia .	208·3	11·9	238·3	11·7
Cseh-Szlovákia ..	554·2	19·5	557·2	17·7	Lengyelország .	73·0	4·2	104·5	5·1
Lengyelország ..	252·4	8·9	269·3	8·6	Magyarország .	172·1	9·7	197·1	9·7
Magyarország ..	361·3	12·7	293·4	9·3	Németbirodalom	202·1	11·6	370·0	18·1
Németbirodalom ..	472·0	16·6	522·7	16·6	Olaszország . .	174·3	10·0	157·9	7·7
Olaszország	131·9	4·6	172·8	5·5	Sz. H. Sz. állam	153·3	8·8	155·8	7·6
Románia	166·5	5·9	171·9	5·4	Összesen ..	983·1	56·2	1.223·6	59·9
Sz. H. Sz. állam ..									
Összesen ..	2.089·1	73·5	2.175·3	69·1					

Ez országok Ausztria 1927. évi behozatalában 2.175·3 millió sillinggel, azaz 69·1%-kal szerepelnek (1926-ban 2.089·1 millió silling = 73·5%); a kivitelnek pedig 1.223·6 millió sillinggel 59·9%-át veszik fel (1926-ban 983·1 millió silling = 56·2%).

Ausztriának ez országokból való behozatala 1926-ról 1927-re az összbehozatal %-ában csökkenést, míg ugyanoda irányuló kivitele emelkedést mutat.

Ausztria külforgalma legerősebben emelkedett a Németbirodalommal való viszonylatban, amely-

nyiben az onnan eredő behozatal 1926-tal szemben 50 millió sillinggel, az odairányuló kivitel pedig 168 millió sillinggel emelkedett.

A többi, itt felsorolt államokat illetőleg a kivitel Lengyelország, Cseh-Szlovákia és a Sz. H. Sz. állam felé emelkedett. A behozatalban emelkedés mutatkozik Romániánál, az Amerikai Egyesült Államoknál és a Németbirodalomnál.

A *Magyarországgal* való forgalomban 1927 eleje óta eltolódás mutatkozott Ausztria javára, amennyiben a Magyarországból eredő behozatal 1926-hoz hasonlítva 67·9 millió sillinggel 293·4 millió sillingre, azaz 18·8%-kal csökkent, ezzel szemben azonban az Ausztriából ide irányuló kivitel 25 millió sillinggel 197·1 millió sillingre, azaz 14·5%-kal emelkedett. Ezen eltolódás elsősorban arra vezethető vissza, hogy az osztrák textilipar nagyobb mennyiségű árut szállított Magyarországra, ellenben a magyar lisztbehozatal az év eleje óta valamivel csökkent, míg 1926-ban különösen erős volt.

A magyar tojás- és tollimport, amely ugyan az utóbbi időben a cseh-szlovákiai verseny előretörése következtében némileg csökkent, éppúgy, mint a gyümölcs- és zöldségkonzervek is megfelelő akció mellett Ausztriában jó piacra találhatnának.

A könnyűfajtájú magyar ló értékesítési lehetősége a gépkocsinak mindjobban való terjedése, valamint az azelőtt háts- és kocsilovát tartó társadalmi rétegek elszegényedése következtében mindinkább csökken.

Egyéb téren Magyarország részére Ausztriába való számottevő behozatali lehetőségéről kevésbé lehet szó. Ausztria iparilag lényegesen fejlettebb, készítményei versenyképesebbek, ezenkívül pedig mindennemű ipari cikkben túlprodukcója van.

Ausztriának kereskedelempolitikai helyzetére, valamint az 1927. év végével érvényben állott *kereskedelmi szerződéseire* vonatkozóan a következőket említhetjük meg:

Magyarországgal szemben az 1927. év végével érvényben állottak: az 1922 február 8-i kereskedelmi egyezmény, az 1926 április 9-i pótegyezmény és az 1926 május 10-i jegyzőkönyv az előbbieket módosításáról.

Magyarországnak Cseh-Szlovákiával kötött kereskedelmi szerződése, valamint a Franciaországgal létesült pótegyezménye Ausztriára nézve több fontos ipari vámtételnek mérséklését eredményezte, amelyben az osztrák textilipar és számos más iparág előnyösen részesedett.

Ami a többi államokat illeti, Ausztria a következőkkel áll szerződéses viszonyban: Abesszinia, Albánia, Belgium, illetve a belga-luxemburgi vámunió, Bulgária, Cseh-Szlovákia, Dánia, Finnország, Franciaország, Görögország, Japán, Kína, Lengyelország, Litvánia, Nagy-Britannia, Németalföld, Németbirodalom, Norvégia, Olaszország, Oroszor-

szág, Portugália, Románia, Spanyolország, Svájc, Svédország, a Sz. H. Sz. állam és Törökország.

Ausztria néhány állammal való forgalmának megkönnyítésére szolgáltak az utóbbi időben az útlévéllattamozások megszüntetése tárgyában létrejött egyezmények. A vizumkényszer 1927 végéig a következő államokkal szemben szűnt meg: Danzig, Németalföld, Portugália, Dánia és Nagy-Britannia.

Az osztrák *átviteli kereskedelem forgalma* 1927 szeptember végéig összesen 27·8 millió métermázsát tett ki. E mennyiségnek túlnyomó része Olaszország felé irányult, különösen Lengyelországból és Cseh-Szlovákiából; azonkívül a Németbirodalomba és Cseh-Szlovákiába, e két állam között kölcsönösen, továbbá Lengyelországból és Olaszországból. Magyarország felé 761.267 q, onnan pedig 1.218.144 q áru ment Ausztrián át.

Közlekedésügy. Karöltve azzal a javulással, amely az osztrák ipar egyes ágaiban a termelés emelkedésével 1927 folyamán beállott, az osztrák szövetségi *vasutak* forgalma is felelőndült.

Forgalmi bevételek	1926	1927
	silling	
személyforgalom	183,141.000	184,723.000
teherforgalom	343,996.000	362,798.000
Összesen	527,137.000	547,521.000

A személyforgalom az 1927. évi kedvező nyár következtében élénkült meg. A bevételek fejlődése azonban a forgalom fejlődésével nem tartott lépést. A teherforgalmi bevételek ugyan az 1926. évvel szemben egy körülbelül 5·5%-nyi emelkedést mutatnak, tekintetbe veendő azonban, hogy az áruszállítótarifák 1926 július 1-ével felemeltetett, tehát 1926-ban csak hat hónapon át voltak az 1927. évi tarifák érvényben. Az 1927 júliusi politikai események és az azok következtében beállott forgalmi sztrájk a forgalmi bevételekre károsan hatottak vissza. Mindamellett azonban az osztrák szövetségi vasutak 1927. üzleti évi összeredménye kielégítőnek ígérkezik.

Az osztrák szövetségi vasutak üzemében álló *vonalak hossza* 1927-ben kerek 10.200 km tett ki. Ebből 7.300 km a fővágányokra és 2.900 km az állomásokhoz tartozó mellékvágányokra esett. A fővágányoknak körülbelül egy harmada nehéz felépítménnyel, azaz méterenkint 40 kg-nál súlyosabb sinekkel van ellátva.

A szövetségi *vasutak villamosítása* 1927-ben is az építési tervzetnek megfelelően folyt. Az eredeti terv szerint még hátralevő Innsbruck-Salzburg közötti vonal villamosítási munkálatai már annyira haladtak, hogy azoknak befejezése 1928 végére várható.

Az osztrák *közúti hálózat* 1927 végével 31.353 kilométert tett ki, amelyből minden 100.000 lakosra 478 km és az államterület minden 100 négyzetkilométerére 328 km közút esik. Az 1928. évi költségvetésben a közutakra 31·5 millió silling van kivetve, ebből a fenntartási költségekre 18·5 millió silling és új építésekre csak 7·5 millió silling esik, utóbbi összegben 2·9 millió silling hfdépítések céljára szerepel.

A *gépkocsialomány* 1927-ben ismét jelentékenyen szaporodott és az előző évvel szemben: a személy- és teherkocsik száma 20.087-ről 23.817-re (ebből 14.243 a személykocsi), a motorkerékpárok pedig 20.471-ről 28.006-ra emelkedtek. Az autóbushozforgalom is mindjobban fejlődött és egyes vidékeken már a szövetségi vasutakra nézve érezhető versenyt képez.

A *dunai hajózás* az 1927. év kedvező időjárása következtében a nagy fagy beálltaig, azaz december közepéig állott üzemben. A gazdasági helyzet javulása, a pénzérték stabilizálása, valamint a vámkezelés megkönnyítése az utóbbi évek folyamán nagyban hozzájárultak a Dunán szállított áru mennyiség emelkedéséhez. A forgalom fellendülését előmozdította a hajózási társulatoknak a kikötőhöz szállító vasutakkal való tarifális megegyezése is. A forgalom most már úgyszólván teljesen elérte a békebeli színvonalat. A négy nagy hajózási társaságnak 1927 március 1-ével hatályba lépett egyezménye a forgalom kedvező fejlődéséhez nagyban hozzájárult. Az 1927. évnek egy jellegzetes tünetét Románia erős dunai áruforgalma képezte. A Sz. H. Sz. állam csekélyebb mértékben vett részt a dunai forgalomban, mivel a termés a legfontosabb termelési vidékeken kedvezőtlen volt. A benzint, nyersolajat, kőszentet, fát és érceket magába foglaló tömegáruforgalom kedvezően fejlődött. A főleg Németországból, Cseh-Szlovákiából és Magyarországból eredő ipari árukban álló kiviteli darabáruforgalom állandóan élénk volt. Ausztria főhajózási társaságának, a Duna-Gőzhajózási Társaságnak évi teljesítménye, amely 1926-ban 1·4 millió forgalmi és 3·2 millió vontatási kilométert tett ki, 1927 november végéig 1·3 millió forgalmi és 3·2 millió vontatási kilométert ért el.

Az eddig fennállott *légiforgalmi* vonalak 1927 folyamán több új vonallal bővítettek ki. A forgalom emelkedéséhez mérten a forgalmi teljesítmény is megfelelően emelkedett, így, míg 1926-ban a menetrend szerinti forgalom összesen 915.191 kilométert kitevő 3.508 repülést végzett és ezeknél 8.566 személy és 308.291 kilogramm áru szállított, addig 1927 november végéig 6.088 repülés összteljesítménye 1,359.870 kilométert, 15.433 személy- és 533.681 kg. áru szállítását érte el. Az 1926. év ugyanazon időszakával szemben e teljesítmény a repülésnek 93, a kilométerteljesítménynek 56,

a személyszállításnak 90, az áruszállításnak 80 százaléknyi emelkedését teszi ki.

Pénzügy.

Ausztria *államháztartása* 1927-ben, éppúgy, mint a Nemzetek Szövetsége segítségével történt pénzügyi helyreállítása óta letelt előző négy évben, konszolidált képet nyújt. Az osztrák államháztartás fenntartott egyensúlya azonban csak erős adóterhek, a folyó kiadásoknak a végsőkig való megszorítása, valamint a beruházások túlnyomó részének kölcsönök által való fedezése útján volt elérhető.

Az 1927. és 1928. évekre szóló állami költségvetések végösszegei:

	1927	1928
	millió silling	
a kiadások összege	1.049·32	1.109·39
a bevételek összege	913·88	953·85
előirányzati hiány	135·44	155·54

A folyó kezelésben adódott több kiadás főleg a postatakarékpénztárnak átutalt és a költségvetésben elő nem irányzott összegből (kerek 53 millió silling), az állami alkalmazottak fizetésemeléséből (9 millió silling), valamint a pénztári kezelésben előfordult többkiadásokból keletkezett. A bevételi többletből 118 millió silling a vámoknak, az egyenes adóknak és a dohányjövődéknek kedvezőbb bevételeire, a fennmaradó rész pedig a pénztárkezelésben előfordult rendkívüli bevételekre esik.

Azonkívül Cseh-Szlovákia Ausztriának az 1923. év előtti kölcsönök konvertálására a genfi jegyzőkönyv II. mellékletében a többi népszövetségi kölcsönökre nézve megállapított módozatok mellett az 544·3 millió cseh korona kölcsönön kívül egy további 91·8 millió cseh koronáról 9·9%-ra szóló külön kölcsönt nyújtott, amely 1927 december 31-én 84·3 millió cseh koronára volt letörlesztve.

A két svájci kölcsönre vonatkozólag megjegyzendő, hogy a közönség által jegyzett kölcsön annak idején, azaz a jegyzés alkalmával folyósított, míg a svájci kormány kölcsönének valutáját az osztrák kormány tényleg csak 1927 folyamán vette igénybe, azonban a kölcsön összegének könyvszerű leírás útján való törlesztése már 1923 óta folyamatban van.

A népszövetségi kölcsönmaradék összegei 1927 elején kereken 174·3 millió sillinget tettek ki. 1927-ben a népszövetségi kölcsönből mindössze 201·1 millió silling állott rendelkezésre. Ebből az összegből az év folyamán az úgynevezett tejjgazdasági hitelekre 2·6 millió, azonkívül pedig a produktív beruházásokra szánt kiadások fedezésére 102·1 millió folyósított, úgyhogy 1927 végén még

egy 96·4 milliót kitevő, fel nem használt összeg maradt fenn.

Az 1928. költségvetési év beruházási szükségletének a fennmaradó hitelmaradékokat és a bevételi többleteket túlhaladó részét az új beruházási kölcsön fogja fedezni. E 100 millió dollár összegben kontemplált kölcsön felvételére az előmunkálások az osztrák szövetségi kormány részéről már az 1927. év folyamán megtörténtek. A kölcsön 30 évi tartamra és száz millió dollár névértékben fog kibocsáttatni, amely összegből 50 millió Amerikában, 30 millió Nagy-Britanniában, a fennmaradó rész pedig Ausztriában és egyéb európai államokban fog elhelyeztetni.

A népszövetségi kölcsönön kívül Ausztria aránylag kis összegekkel tartozik a külföldnek. Az 1927. év végéig az autonóm országok és városok részéről 1922 óta következő *külföldi kölcsönök* vétettek fel:

Dollárértékben: Felső-Ausztria 5 millió, Alsó-Ausztria 2 millió, Stájerország 5 millió.

Svájci frankban: Salzburg ország 15 millió és Baden városa 0·8 millió.

Az autonóm országokon és városokon kívül egyes pénzüzetek és vállalatok összesen 20·4 millió dollár, 9·8 millió svájci frank és 15 millió osztrák silling értékű külföldi kölcsönökben részesültek. A kölcsönök tartama az amerikaiaknál átlag 20—30 év, a svájciaknál 10—30 év, a kamatláb 6 és 8% között váltakozott, a nettokamatozás pedig 6—8½ százalék között.

Ausztria *adórendszere* eléggé komplikált, az adóteher pedig ama általános felfogás mellett, amely minden terhet csak a közre törekszik háritani, folyton növekvő. 1913-tól 1926-ig a *fejlenkinti adóteher* az állami adóknál 14%-kal emelkedett, ugyanakkor azonban az országok és városok adói négyszeresükre emelkedtek. A fejenkinti adótehernél nagy eltérés mutatkozik Bécs városának és a többi országok lakosságának megadóztatása között. A tényleges adózóknak átlagos fejenkinti adóterhe Bécsben 324, Felső-Ausztriában 113, Karinthiában 106, Vorarlbergben 98, Salzburgban 96, Alsó-Ausztriában 92, Stájerországban 87, Tirolban 86, Burgenlandban 40 silling. Az egyes országoknak jövedelmi adóbeszolgáltatását egybevetve, megállapítható, hogy a jövedelmi adónak alávetett jövedelem Bécsben vállalatok után 762 millió, szolgálati illetmények után 1.680 millió, Alsó-Ausztriában vállalatok után 204, szolgálati illetmények után 375 millió, Felső-Ausztriában 110, illetve 196 millió, Stájerországban pedig 95, illetve 247 millió.

Az *adómentes létminimum*, amely a háború előtt 1.600 aranykoronában (2.304 osztrák silling) volt megállapítva, jelenleg csak 1.400 silling, azaz a háború előtti alapösszegnek csak 60·8%-át teszi

ki, a jelenlegi sokkal nehezebb megélhetési viszonyok között tehát túlcsekélynek mondható.

1927-ben a közszolgáltatási bevételek összhözama 1,021·6 millió sillinget tett ki (1926-ban 964·7 millió).

Ezen 1,021·6 millió sillinget kitevő főösszegeből az autonóm testületek (országok és városok) részesedése 267·2 millió sillinget tett ki, minélfogva az állam pénztárába 754·4 millió silling folyt be. Az egyenes adók 1926-tal szemben csekély emelkedést, a fogyasztási adók pedig csökkenést mutatnak. Számoztató az emelkedés a vámoknál, illetékeknél és forgalmi adóknál, különösen az áruforgalmi adónál.

A *hitelélet* az 1927. évben Ausztriára nézve kedvezően alakult. Különböző téren javulási tünetek voltak észlelhetők, amelyek azonban talán éppen a belpolitikai helyzet következtében nem érvényesülhettek elegendően. Részben ez képezte okát annak, hogy az osztrák hiteléletnek konszolidálási folyamata, a közelmúltnak erős megrázkódtatásai után az 1927. évben is nagyon lassan haladt.

Ausztria hiteléletének biztos pillére a Nemzeti Bank, amely annak irányítását az 1927. évben is erősen kezében tartotta.

A *bankjegyfedezet*, amely 1927 december 31-én 463·6 millió sillinget tett ki, az év elején kimutatott állománnyal szemben 73·6 millió sillinggel, azaz 13·7 százalékkal csökkent; ezzel szemben azonban a bankjegyfedezetbe be nem számított, azonban bankszerű fedezetre alkalmas devizák és valuták, amelyek az évi mérlegben 274·2 millió sillinggel szerepelnek, ugyanabban az időben 131·5 millió sillinggel, azaz 92·1 százalékkal szaporodtak, úgyhogy a fedezetül szolgáló valutáris értékek összessége a lefolyt üzleti év alatt 57·9 millió sillinggel, azaz 8·5 százalékkal emelkedett. A jegybank aranykészlete a múltévi 52·5 millió sillingről 84·4 millió sillingre, azaz 31·9 millió sillinggel, (60%-kal) emelkedett.

A *bankjegyforgalom* 1927 december 31-én 1.045 millió sillingre rúgott és az 1926. év végével szemben 60 millióval emelkedett. Az összforgalomnak bankszerű fedezete 1927-ben a következőképp oszlott meg:

bankjegyfedezet	44·4%
a bankjegyfedezetbe be nem számított	
külföldi valutájú értékek	26·2%
pénzermek	0·2%
leszámított váltók és kézizálogra adott	
kölcsönök	12·6%
állami tartozás	16·6%
összesen	100·0%

A bank alapszabályai szerint a bankjegyfedezet annak az összegnek, mely az összforgalomnak

az állami tartozásból való levonása után fennmarad, 20 százalékában van megállapítva, tényleg azonban a mérleg napján 53·2 százalékot tett ki, azaz az alapszabályokban megállapított minimális összeget 33·2 százalékkal haladta meg.

Az *államadósság* az év folyamán 4·1 millió sillinggel csökkent és az év végén 173·2 millió silling volt. Eme csökkenésből 2·4 millió silling — tehát több, mint fele — az államnak a jegybank 1926. évi tisztanyereségrészesedéséből való leírására esik. 1923 január 1-e óta az állam tartozásából mindössze 82·7 millió sillinget, azaz 32·3 százalékot törlesztett.

Az osztrák Nemzeti Bank *kamatlába* 1927 folyamán következőkép alakult:

I d ő p o n t	Váltó- leszámlási kamatláb	Kölesönök a Jam- adóssági kötvényekre	Kölesönök egyéb érték- papírokban
	s z á z a l é k		
1927 febr. 4-éig..	7·0	7·5	8·0
febr. 5—júl. 20-áig	6·5	7·0	7·5
júl. 21—aug. 24 éig	7·0	7·5	8·0
aug. 25—1927. év végéig	6·5	7·0	7·5

Az osztrák Nemzeti Banknak *váltóleszámla*-ra való igénybevétele 1927-ben aránylag csekély volt és váltóállománya átlag alacsonyabb volt, mint az előző évben, amennyiben 82·2 millió sillinget, 1926-ban pedig 98·6 milliót tett ki. 1927 végén azonban a váltóállomány 131·7 millió sillinggel szerepelt.

Ami egyébként Ausztriának hitelét illeti, megállapítható, hogy 1927 folyamán az osztrák bankügy tovább konszolidálódott. A banküzlet a pénzüintézetek csökkenése következtében észlelhetően élénkült. A bankok koncentrációja továbbhaladt, úgyhogy Ausztriában az 1927. év végével — a nyugatmagyarországi rész takarékpénztáraitól eltekintve — már csak 32 (1926 végén 45) önálló bankrésztvénytársaság állott fenn. Ezekből 23-nak székhelye Bécsben, 9 önálló intézeté pedig a szövetségi országokban volt. E pénzüintézeteken kívül még 5 külföldi intézet fiókja, illetve képviselősege és magánbankházak — utóbbiak már erősen csökkentett mérvben — állottak fenn.

A *takarékbetétek* az év folyamán állandóan emelkedő irányzatot mutattak. A különböző pénzüintézetek 1927 december végén összesen 1.084·8 millió silling betétállományt mutattak fel; ezzel szemben a betétállomány 1926 december végén 892·1 millió sillinget tett ki, az tehát 1927-ben 192·7 millióval emelkedett.

A *tőzsde* az év első hónapjaiban meglehetősen megélénkült, később üzletlenn volt, de az év második felében külső befolyásra ismét barátságosabb hangulatnak adott helyet, anélkül azonban, hogy

az üzletmenet lényegesen megélénkült volna. A bécsi tőzsde az év elején teljesen a berlini tőzsde befolyása alatt állott és annak árfolyameséséből is kivette részét; később a prágai és a budapesti tőzsdék befolyása lépett erősebben érvénybe. Az év elején jegyzett tőzsdei árfolyamoknak az évvégi árfolyamokkal való összehasonlítása kedvező eredményhez vezet, amely főleg a prágai arbitrázspapírok erős árfolyamemelkedésének tulajdonítható.

A *csődök és egyességek* 1927-ben, 1926-tal szemben némi — ha nem is számottevő — csökkenést mutatnak. 1926-ban a csődök száma 636, 1927-ben 616, az egyességeké pedig 1926-ban 2.684, 1927-ben 2.616 volt.

Munkapiac.

Hogy Ausztria gazdaságának az 1927-ben beállott javulás dacára is még mindig mennyire nyomasztó az állapota, az a *munkanélküliség* adataiból tűnik ki legjobban. A segélyezett munkanélküliek száma 1927 február havában 244.257 munkanélkülivel elérte az eddigi legmagasabb létszámot és a reákövetkező hónapokban is igen magasán tartotta magát. Javulás csak a nyár folyamán állott be, amikor a munkanélküliek száma az 1926. évi színvonal alá esett, ezután azonban az év vége felé ismét rohamosan emelkedett.

Az 1926. és 1927. évek utolsó negyedeinek összehasonlításánál tekintetbe veendő, hogy 1927 október 1-én az új munkásbiztosító törvény értelmében a 60 évnél idősebb munkanélküliek kiváltak és az agkori gondozásban részesíttetek. Mindamelllett az 1927. év decemberében 20.062 személyt kitevő agkori járadékossl csökkentett munkanélküliek létszáma még mindig magasabb volt az 1926 decemberi létszámmal.

A munkanélküliek száma havi átlagban 1926-ban 176.537 és 1927-ben 172.478, az agkori járadékosok beszámításával pedig 187.247 személyt tett ki.

Az osztrák ipar terén az 1927. év második felében beállott javulás ama iparágaknál, amelyeknél 1925 óta a rossz üzletmenet következtében bér-emelések nem voltak kieszközölhetők, *bérmozgalmakra* vezetett. 1927 végén a fennálló bérvizonyok a főbb iparágaknál következőkép jellemezhetők: Az építészeti iparban a bérek az év folyamán nem változtak. A gépüzemű ruházati iparban a bérek átlag 5%-kal emelkedtek. A vegyi iparban több béremelés fordult elő. A vegyi technikai iparban a bérek 4·6—6·8%-ig, a gyufaiparban körülbelül 8%-kal, a vegyi nagyiparban 4—5%-kal, az olaj-, zsír- és szappaniparban átlag 5%-kal emelkedtek. A papriparban a férfimunkások számára egy 2·5, a női munkások számára 1·5 sillingnyi heti pótlék állapított meg. A cukor-

gyári munkások bérei körülbelül 8%-kal, az üveggyáriakéi 3%-kal emelkedtek.

Az osztrák iparnak terhet nem annyira a bérek, mint inkább a szociális terhek képezik, amelyek következő tételekből állanak:

Szociális terhek megnevezése	A bérösszeg 1/10-ében
betegségi és munkanélküliségi biztosítás, munkaközvetítési és munkaskamarajá- rulék	12.9
balesetbiztosítás	3.0
szabadságok által a munkaadóra há- ramló terhek	2.5
betegségi segély	1.0
alkalmazottak biztosítása	3.1
végkielégítések	1.0
összesen	23.5

Megjegyzendő azonban, hogy ez a megterhelés 48 munkaórás hétre esik, míg a háború előtt Ausztriában a jóval alacsonyabb szociális terhek 60 munkaórás hetét terhelték.

Az egész szociális biztosítás, évenként csak egymillió munkást véve alapul, 196.5 millió sillinget tesz ki, amely összeg az agkori és rokkantsági biztosítás érvénybelépte után 272 millióra fog emelkedni, minélfogva a gyártmánynak végső megterhelése körülbelül 40 százalékot fog elérni. Ezek után nyilvánvaló, hogy az osztrák ipar kellő érvényesülésének és versenyképességének fő akadályát a túlzott szociális terhek képezik.

A tengerentúli *kivándorlás* 1927-ben az előző évi 3.895-ről 5.339 főre emelkedett, ebből 1.166 a kivándorlók családtagjaira, illetve hozzátartozóira esett. A kivándorlók közül 3.669 férfi és 1.670 nő volt. A kivándorlás általában, mint egyéb orszá-

gokban is, az Amerikai Egyesült Államok megszo-
rító rendelkezései következtében arrafelé csak szűk
keretekben mozgott és inkább Kanada (1.396 ki-
vándorló), Argentina (1.100), valamint csekélyebb
mértékben Brazília (945) felé irányult. Az Ame-
rikai Egyesült Államokba kivándoroltak száma
az előző évvel szemben 629-ről 1.020-ra emelke-
dett. Egyéb országokba 878 személy vándorolt ki.

Az állandóan Ausztriában élő *magyar* állampolgárok számáról megbízható adatok nem állnak rendelkezésre, mivel konzuli anyakönyvi nyilvántartás nincs. Az osztrák statisztika szerint az Ausztriában élő magyar állampolgárok száma 34—40 ezer között váltakozik, ezekből csaknem 21.000 Bécsben, kb. 10.000 pedig a nyugatmagyarországi részben lakik. Alsó-Ausztriában az utolsó népszámlálás adatai szerint 2.335 magyar lakott, akik közül 1.891 magyar állampolgár volt. Bevándorlásról a jelenleg fennálló megnevezések következtében csak csekély mértékben lehet szó és 1927-ben is kevesen vándoroltak be.

Az Ausztriában, főleg Bécsben élő magyar állampolgárok foglalkozása igen különböző; vannak köztük napszámosok, kis- és nagyiparosok, kis- és nagykereskedők, orvosok, fogorvosok, színészek, zeneszerzők, újságírók, bank- és egyéb magánhivatalnokok, kereskedősegédek, földbirtokosok, magánzók és nyugdíjasok, továbbá úgy a jelenlegi Magyarországból, mint az elszakított területekről származó főiskolai hallgatók.

Az Ausztriában élő magyarok néhány földbirtokost, nagyiparost és nagykereskedőt, vagy jól kereső szabad foglalkozású egyént kivéve túlnyomó részben a kisiparos- és középosztályhoz tartozván átlag szerény vagyoni viszonyok között élnek.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Magyar Statisztikai Évkönyv. Új folyam XXXIV. 1926.

Annuaire Statistique Hongrois. Nouveau cours, Année XXXIV, 1926.

Kiadja: a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 343 lap.

Publication de l'Office central royal, hongrois de Statistique. Budapest, 343 pages.

Résumé. L'Annuaire Statistique Hongrois, que depuis la guerre l'Office central de statistique ne put publier que dans des volumes comprenant plusieurs années, vient, la première

fois depuis 1915, de paraître sous sa forme d'autrefois: il n'embrasse que l'année 1926. Une innovation est qu'on y présente aussi les principaux chiffres de 1927, par quoi il est devenu encore plus utilisable, ainsi que des tableaux contenant des données internationales importantes et offrant une nette vue d'ensemble, lesquels ont été puisés aux publications étrangères les plus authentiques. Naturellement, on y trouve aussi des comparaisons relatives aux années précédentes.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal szerkesztésében és kiadásában a Magyar Statisztikai Évkönyv 1926. évről szóló kötete most hagyta el a sajtót.

A Központi Statisztikai Hivatal, munkarendjének a világháború által okozott megzavarása következtében, 1916-tól kezdve kénytelen volt összevont Évkönyveket kiadni, amelyek több év anyagát tartalmazták. A most megjelent XXXIV. évfolyammal a Hivatal visszatérhetett a régi rendszerhez. Az 1926. évi kötet csak egy évet ölel fel s csaknem olyan terjedelmű, mint az előző, három év anyagát egybefoglaló kötet. Természetesen az új Évkönyv is tartalmaz az előző évek adataival való összehasonlításokat, többnyire az 1924. évig visszatekintően. Az „Ipar és kereskedelem“, továbbá a „Pénz és hitel“ fejezetek az előző folyam befejezése után feldolgozott 1925. s részben 1924. évi adatokat új anyagként közlik. Az előző évfolyamokból kényszerűségből kimaradt táblázatok is kevés kivétellel újra felvették és visszatekintő adatokkal egészítették ki.

Újítás az Évkönyvben, hogy függelék képen az 1927. év több főeredménye is helyet kapott, ami kétségkívül növeli a mostani évfolyam használhatóságát.

Az Évkönyv továbbá még egy értékes résszel bővült: a legfontosabb nemzetközi adatok táblázataival. A nemzetközi adatokat, könnyen áttekinthető alakban, a legautentikusabb külföldi források alapján állította össze a Statisztikai Hivatal. Ezek az adatok a világ gazdasági és népességi viszonyait tárják elő s tanulságos összehasonlításokra nyújtanak módot a hazai és külföldi adatok között, ami országunk mai helyzetében fokozott jelentőségű.

A Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének Évkönyve 1926—1927.

Annuaire de l'Association Nationale des Usines sidérurgiques et des Ateliers de construction mécanique de Hongrie 1926—1927.

Budapest, 329. l. — pages.

Résumé. L'Annuaire, considérablement augmenté, donne un tableau complet de la situation des usines sidérurgiques et ateliers de construction mécanique de la Hongrie, et des questions économiques et sociales s'y rattachant. Les chapitres consacrés aux plus importants problèmes actuels de la production industrielle: la rationalisation et la concentration, offrent un intérêt particulier, ainsi que le tableau historique des principaux établissements.

*

A háború utáni közgazdasági és statisztikai irodalmunkat egyre több értékes termékkel gyarapítják a különböző érdekképviselői szervek által publikált évi jelentések és évkönyvek, melyek általában

nemcsak az illető szervezetek működéséről számolnak be, hanem a kebelükben tömörült termelési ágak helyzetét is részletesen ismertetik. És bár a helyzetkép vázolásánál néha túlságosan érvényesülnek a szubjektív nézőpontok, nem lehet tagadni, hogy a gazdasági élet egy-egy területrézének éles megvilágításával úgy tudományos, mint gyakorlati szempontból értékes munkát végeznek. Ezeknek a kiadványoknak értéke gyakran nem is a részletező statisztikai anyag összegyűjtésében, avagy a segítségével végzett ismertetésben fekszik, hanem azoknak az aktuális problémáknak felvetésében és boncolásában, azokban a javaslatokban, melyek az illető termelési ágak helyzetével és jövő fejlődésével függenek össze.

A Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének legújabb évkönyvét, mely módosított formában és kibővített tartalommal jelent meg, anyagának gazdagsága mellett főleg az a sokoldalúság jellemzi, mellyel a magyar vas- és gépipar helyzete s a vele összefüggő gazdasági és szociális kérdések megvilágítást nyernek. Bár kétségtelen hiánya, hogy a termelési egységekre, azok kapacitására és produkciójára vonatkozólag megfelelő statisztikai adatok híján nem tájékoztat, (amire az a felhozott indok sem lehet mentség, hogy a hivatalos adatgyűjtés eredményei még nem publikáltak, hiszen az egyesületnek e nélkül is módjában volna a fontosabb kérdésekre nézve legalább tájékoztató adatokat tagjaitól beszerezni), egyéb vonatkozásban, mint: a gépgyárak foglalkoztatottságának mértéke, a munkabérek és a tisztviselőkérdés, a vállalatok jövedelmezősége, a gépipari termelés szerepe a külkereskedelmi forgalomban, stb. olyan részletes és hű képét nyújtja a gépipar helyzetének az egész gazdasági élet keretébe illesztve, mely a legszigorúbb kritikát is kiállja. E részben az évkönyv néhány igen érdekes nemzetközi statisztikai kimutatást is közöl, melyeket grafikus úton is igyekszik szemléltetővé tenni. Csak elismerés illetheti az évkönyv szerkesztőségét, hogy a magyar viszonyok megítéléséhez nemzetközi perspektívába való beállítás által új nézőpontot akart teremteni. A grafikus ábrázolás módjának megválasztása és technikai kivitele ugyan még kívánnivalót hagy hátra (néhol a grafikon túltömöttsége nehézkessé, máshol a kevésbé elütő árnyalatok egymás mellé helyezése elmosódottá teszi az ábrázolást), reméljük azonban, hogy az idők folyamán ez a rész is teljesen eléri a kiadvány magas színvonalát.

Részletesen foglalkozik az évkönyv a gépgyárak teljesítő- és versenyképességének növelésére alkalmas intézkedésekkel s az eladási lehetőségek fejlesztésének kérdésével. Különösen sikerült és értékes résznek tartjuk az évkönyvnek azokat a fejezeteit, melyeket a gyáripari termelés legfontosabb aktuális problémáinak: a racionalizálásnak és a

koncentrációnak szentel. E fejezetek szinte kiki-vánkoznak az évkönyv kereteiből s egy önálló kis munkában összefoglalva is tudományos sikerre joggal tarthatnának számot.

Gazdaságtörténeti szempontból szerencsésnek kell mondanunk az évkönyv azon újításait, hogy az egyes fontosabb iparvállalatokról összefoglaló történeti képet nyújt s csak helyeselhetjük a szerkesz-

tőségnek azt az intencióját, hogy a megkezdett sorozatot folytatni is kívánja, ami remélhetőleg impulzust ad az egyéb gyári vállalatok vázlatos monografiájának elkészítéséhez is.

Mindent egybevéve, az évkönyvet sikerült munkának kell tekintenünk, melyet úgy a laikus érdeklődő, mint a szakember haszonnal forgathat.

H. S. dr.

A m. kir. közp. statisztikai hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Annuaire international de statistique agricole*, 1927/28. Institut international d'agriculture. Rome.

Comité maritime international. Conférence d'Amsterdam. (Août 1927.) Anvers.

Les conditions de travail et de vie des journalistes. Bureau international du travail. Genève. 1928. (Études et documents. L/2.)

Cassel, Gustav: *Das Geldwesen nach 1914.* Leipzig. 1925. (Schriften des Weltwirtschafts-Instituts der Handels-Hochschule zu Leipzig. I.)

Schulze, Dr. Ernst: *Ruhrbesetzung und Weltwirtschaft.* Eine internationale Untersuchung der Einwirkungen der Ruhrbesetzung auf die Weltwirtschaft. Leipzig. 1927. (Schriften des Weltwirtschafts-Instituts der Handels-Hochschule zu Leipzig. III.)

March, M. Lucien: *Rapport au nom de la Commission mixte de la statistique intellectuelle.* Le Caire. 1928.

Magyarország. (Hongrie.) — *A magyar vasművek és gépgyárak országos egyesületének évkönyve.* 1926/1927. Budapest.

Németbirodalom. (Allemagne.) — *Die deutsche Umsatzbesteuerung nach dem Kriege unter besonderer Berücksichtigung der im Jahre 1925 erfolgten Veranlagungen.* Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 353.)

Der auswärtige Handel Deutschlands, 1927. II. *Spezialhandel nach Erdteilen und Ländern und Anteil der einzelnen Länder.* (Gesamtergebnisse.) Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 351. II.)

Berufszählung, 1925. *Die berufliche und soziale Gliederung der Bevölkerung in den Grossstädten.* Heft 2.: *Die sächsischen und mitteldeutschen Grossstädte.* Heft 3.: *Die norddeutschen Grossstädte.* Heft 5.: *Die hessischen Grossstädte.* Heft 6.: *Die süddeutschen Grossstädte.* Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 406/II, III. V., VI.)

Les prestations de l'assurance-maladie alle-

mande du point de vue de l'hygiène sociale. Bureau intern. du travail. Genève. 1928. (Études et documents. M/8.)

Die Religionszugehörigkeit in Baden in den letzten 100 Jahren. Badisches Statistisches Landesamt. Freiburg. 1928.

Baden in Wort und Zahl. Badisches Statistisches Landesamt. Karlsruhe. 1928.

Die Volks-, Berufs- und Betriebszählung vom 16. Juni 1926. III. Teil: *Die gewerbliche Betriebszählung.* Statistisches Landesamt. Hamburg. (Statistik des Hamburgischen Staates. XXXIV.)

Statistisches Jahrbuch der Stadt Leipzig. 6. Band. (1919—1926.) Statistisches Amt. Leipzig.

Olaszország. (Italie.) — *Censimento industriale e commerciale al 15 ottobre 1927.* Vol. III.: *Italia centrale.* Istituto centrale di statistica Roma.

Franciaország. (France.) — *Annuaire statistique.* 43. évf. (1927.) Statistique générale de la France. Paris.

Statistique du mouvement de la population, 1925. I. Partie: *Mariages, divorces, naissances, décès.* Statistique générale de la France. Paris.

Rapport présenté par l'Inspection générale des services d'administration. (Journal officiel. 2. Septembre 1923. Annexe.)

Spanyolország. (Espagne.) — *Estadística de los accidentes del trabajo*, 1926. Dirección general de trabajo y acción social. Madrid.

Nagy-Britannia. (Grande-Bretagne.) — *Statistical abstract for the several british oversea dominions and protectorates*, 1925. Board of trade. London.

Production in Great Britain, 1924. *Summary of preliminary reports.* Board of trade. London. (Board of trade journal. 1928. Sept.)

Németalföld. (Pays-Bas.) — *Statistique de l'application des lois pour la protection de l'enfant* 1926. Bureau central de statistique. La Haye.

Statistique des hypothèques, 1918/1927. Bureau central de statistique. La Haye.

Statistique de la navigation avec les pays étrangers, 1927. Bureau central de statistique. La Haye.

Annuaire statistique de la ville d'Amsterdam, 1926/1927. Bureau municipal de statistique. Amsterdam.

Dánia. (Danemark.) — *Mariages, naissances et décès, 1921/1925.* Département de statistique. København. (Statistique du Danemark. V. A/17.)

Svédország. (Suède.) — *Brödsädsförbrukningen vid vissa mindre jordbruk.* Statistiska centralbyrå. Stockholm. 1928.

Kommunernas finanser, 1922/1925. Statistiska centralbyrå. Stockholm.

Ut-och invandring, 1927. Statistiska centralbyrå. Stockholm.

Hälso-och sjukvård vid armén, 1927. Kungl. arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse. Stockholm.

Folkmängden inom administrativa områden den 31 december 1927. Statistiska centralbyrå. Stockholm.

Lotsverket, 1927. Kungl. lotsstyrelse. Stockholm.

Finnország. (Finlande.) — *Assistance publique des communes de la Finlande, 1926.* (Finn közp. stat. hiv.). Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XXI. A/31.)

Ulko-kaanakauppa, 1927. (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. I. A/47.)

Postsparbanken. Postsparbanksstyrelsens berättelse, 1927. (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. Suomen virallinen tilasto. VII. B/38.)

Lengyelország. (Pologne.) — *Annuaire statistique de la République Polonaise.* VI. Année (1928.) Office central de statistique. Varsovie.

Románia. (Roumanie.) — *Conflictete colective de muncă, 1927.* Ministerul muncii. București. *Mișcarea salaviilor, 1927.* Ministerul muncii. București.

Bulgária. (Bulgarie.) — *Statistique du commerce du Royaume de Bulgarie avec les pays étrangers, 1925.* Direction générale de la statistique. Sofia.

Statistique de l'enseignement dans le Royaume de Bulgarie, 1923/1924. Direction générale de la statistique. Sofia.

Görögország. (Grèce.) — *Statistique du mouvement de la navigation, 1925.* Statistique générale de la Grèce. Athènes.

Statistique annuelle agricole de la Grèce, 1927. Statistique générale de la Grèce. Athènes.

Statistique du commerce de la Grèce avec les pays étrangers, 1922. Statistique générale de la Grèce. Athènes.

Egyiptom. (Égypte.) — *Annual return of*

shipping, cargo and passenger traffic in the ports of Egypt and Suez canal transits, 1927. Statistical department. Cairo.

Annual statement of the foreign trade of Egypt, 1923/1927. Statistical department. Cairo.

Délafrikai Unio. (Union de l'Afrique du Sud.) — *Official year book of the Union South Africa and of Basutoland, Bechuanaland protectorate, and Swaziland, 1926/1927.* Union office of census and statistics. Pretoria.

Agricultural census, 1926/7. Preliminary figures. Union office of census and statistics. Pretoria.

San-Salvador. (San Salvador.) — *Anuario estadístico, 1927.* Dirección general de estadística. San Salvador.

Amerikai Egyesült Államok. (États-Unis.) — *Marriage and divorce, 1926.* Statistics of marriages, divorces, and annulments of marriage. Bureau of the census. Washington.

Mineral resources of the United States, 1925. I. Metals. II. Nonmetals. Bureau of mines. Washington.

Vages and hours of labor in cotton-goods manufacturing, 1910/1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 446.)

Trade agreements, 1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 448.)

Building permits in the principal cities of the United States, 1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 449.)

Wages and hours of labor in the boot and shoe industry, 1927/1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 450.)

Wages and hours of labor in the hosiery and underwear industries, 1907/1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 452.)

Report of the city, auditor of the receipts and expenditures of the city of Boston and the county of Suffolk Commonwealth of Massachusetts, 1927.

Mexiko. (Mexique.) — *Hoffmann, Frederick L.: Cancer in Mexico.* American association for cancer research. Rochester.

Brazília. (Brésil.) — *Recenseamentos do Brazil, 1920.* Vol. IV. População. Tomo 1., 2. Directoria geral de estatística. Rio de Janeiro.

Argentina. (Argentine.) — *Veinte anos de estadística bancaria de la República Argentina, 1908.* 1927. Dirección general de estadística. Buenos Aires.

Clasificación estadística de las causas de las defunciones. (Nomenclatura internacional de 1920.) Dirección general de estadística. Buenos Aires.

Folyóiratszemele.

Revue.

Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik (60. k. 2. f., Tübingen 1928, ném.). — *Taussig F. W.*: Németország nemzetközi kereskedelme és a jóvátétel problémája. — *Lützens Ch.*: Bürokrácia és pártszervezet az Egyesült Államokban. — *Strigl. R.*: Gazdaságelmélet a gazdaságpolitika szolgálatában. — *Engländer O.*: Böhme-Bawerk és Marx.

Bollettino dell'Istituto Statistico Economico (4. évf. 9-10. sz., Trieszt 1928, ol.). — *Vergottini M.*: Julia tartomány értékpapírjainak árfolyama és hozadéka. — *Volpe A.*: A gabonaművek termelése a román mezőgazdaságban. — *Lunder D.*: Az adriai kikötők faáruforgalma. — A munkanélküliség idényhullámozása Olaszországban. — Egy új albán gazdasági index. — Néhány fontosabb árucikk nagykereskedelmi ára a világpiacon (1913-1928.).

Budapesti Szemle (608. sz., Budapest 1928, m.). — *Kornis Gy.*: A magyar kultúra fejlődése. — *Fellner F.*: Smith Ádám mint közgazda és a klasszikus nemzetgazdasági rendszer kialakulása. — (609. sz.). — *Ipolvi Kellner Gy.*: Mezőgazdasági termésünk értékesítése. — *Gesztelyi Nagy L.*: Külkereskedelmi mérlegünk problémái. — *Gáspár I.*: Európa fajantropológiája. — (610. sz.). — *Kaán K.*: A Magyar Tudományos Akadémia és az erdőgazdasági tudományok. — *Márkus Gy.*: A külkereskedelmi mérleg tanulságai.

Bulletin Périodique (67. sz., Liège 1928, fr.). — *Philipp E.*: Új nép kialakulása Észak-Afrikában. — *Seidler E.*: A hidraulikus erő üzemi kihasználása a régi Ausztriában. — *Hautain F.*: A nemzetek közötti ipari harcokról. — *Prost H.*: A pénz stabilizálása Bulgáriában. — *Brutinel R.*: Kanada helyzete Angliában. — *Gay V.*: Munkabérek és fizetések Spanyolországban. — *Grasbeck W.*: Finnország pénzügyi és gazdasági fejlődése az utolsó tíz évben. — *Peyerimhoff H.*: Az ipari szervezet modern formái és ennek közgazdasági és szociális következményei. — *Pavia A.*: Rend Olaszország pénzügyeiben. — *Kaufmann L.*: A stabilizáció problémája Luxemburgban. — *Koningsberger I. C.*: Németalföld aktuális gyarmati politikájának összefoglaló áttekintése. — *Szczepanski A.*: Szilézia gazdasági problémája. — *Sulzer-Schmid C.*: Belgasvájci gazdasági kapcsolatok. — *Rothe H.*: Venezuela gazdasági fejlődése.

Commerce Reports (1928. 37. sz., Washington, ang.). — Kína 1927. évi külkereskedelme. — A bulgár rózsajelkészítés. — (38. sz.). — Magyarország gazdasági fejlődése. — A svájci óraipar. — (39. sz.). — A külföldi közhasznú vállalatok amerikai kölcsönei. — Az alaszakai prém-fókaállo-

mány. — Perzsia nyugtalan gazdasági helyzete. — A holland-keletindiai gumiárupiac. — A német vegyipar 1928 első felében. — (40. sz.). — Amerikai érdekeltség külföldi társaságok kötvényeinél. — Lengyelország gazdasági helyzete 1928 első felében. — Az automobilizmus Japánban. — Olaszország, Európa legnagyobb selyemtermelője. — A német széntermelés 1928 II. negyedében. — A belga üvegyipar fejlődése. — Cseh-Szlovákia vas- és acélipara 1928 első felében. — (41. sz.). — Az algériai szőnyegipar fejlődése. — Az automobilizmus Japánban. — A német vegyipari termékek kivitele. — Délafrikai gyümölcskereskedelem. — A német benzinfogyasztás. — (42. sz.). — Norvégia felépülése a háború utáni válságból. — A külföldi tőkebocsátások az Egyesült Államok piacain. — A kerámiai ipar Valenciában. — Az amerikai pipercikkek a világpiacon. — Az Egyesült Államok külkereskedelme villamosipari cikkekben. — (43. sz.). — Az újjáépítés munkája Törökországban. — A világ tengerikereskedelme. — A német műtrágyafogyasztás 1927/28-ban. — A német pneumatikagyártás 1927-ben. — A német selyemkereskedelem. — A görög külkereskedelem fejlődése 1927-ben. — (44. sz.). — A hajóépítések számának csökkenése. — A kanadai nemzeti kiállítás. — Az Egyesült Államok mélassze-kereskedelme. — A francia gyapotipar és kereskedelem. — Az Egyesült Államok pneumatikáiparának fejlődése 1927-ben. — A cseh-szlovák vas- és acélipar fejlődése. — A kanadai vegyipar. — A brit filmtermelés és kvótaszabályzat.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (20. évf. 10. sz., Lipcse 1928, ném.). — *Würzburger E.*: A statisztika jövője. — A német városi statisztikusok konferenciája Hamburgban.

European Economic and Political Survey (4. köt. 1. sz., Párizs 1928, ang.). — Franciaország és a nem vállalt orosz adósságok. — A belga állami pénzügyek. — Az indiai olajipar. — (2. sz.). — A japán olajipar helyzete. — Az indiai olajipar. — Franciaország részére történt német természetbeni szállítások. — Az olasz gyarmatosítás rendszere.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (1928 okt., Jéna, ném.). — *Conrad O.*: A határhaszonelmélet összeroppanása. — A nemzetközi pénz- és tőkepiac és egyes országok piacainak fejlődése 1928 első felében. — *Assheuer T.*: A birodalmi szövetkezeti statisztika problémája. — *Wernecke*: Japán és vasutai. — Az egyes országok gazdasági helyzetének statisztikai áttekintése.

Journal de la Société de Statistique de Paris (69. évf. 10. sz., Párizs 1928,

fr.). — *Mourre Ch.*: Új módszerek az Egyesült Államokban a válságok prognózisa terén. — *Ricard P.*: A bankok és pénzügyi piacok krónikája. (Pénzügyi reform Olaszországban.)

Journal of the Royal Statistical Society (91. köt. 4. rész, London 1928, ang.). — *Jones C. D.*: Egy középosztálybeli átlagesalád létfenntartási költségei. — *Hilton J.*: További kutatások a csoportképzés köréből.

Közgazdasági Értesítő (23. évf. 44. sz., Budapest 1928, m.). — Trösztalakulások Svédországban. — (45. sz.). — Görögország külkereskedelme és ipara.

Magyar Gazdák Szemléje (33. évf. 10. sz., Budapest 1928, m.) — *Farkas G.*: Lótenyésztésünk helyzetéről. — *Kovách L.*: Többtermelés az 1928-as konjunktúrában. — *Ivány B.*: Szőlőtermelésünk válsága — borunk értékesítésének kérdése. — *Lits E.*: A terményértékesítés kérdése Németországban.

Metron (7. köt. 3. sz., Róma 1928, ol.-fr.-ang.). — *Romanowsky V.*: Annak ismérése, hogy két adott példacsoport ugyanazon átlagnépességhez tartozhatik. — *Jordan K.*: Az Everett-féle formulából származó interpolációs képlet. — *Carega G.*: Demográfiai adatok az eszkimókról. — *Andréadès A.*: Attika népessége a Kr. e. V. és IV. században. — *Words F. A.*: Arisztokraciák és szellemi fejlődés, vagy a társadalom szerves kicsúcsosodása.

Munkaügyi Szemle (2. évf. 10. sz., Budapest 1928, m.). — *Hegedüs M.*: Munkatudomány és munkásvédelem. — *Gombó I.*: A nemzetközi munkaügyi szervezet. — *Bikkal D.*: Kollektív szerződések. — *Fehér S.*: A régi baleseti járadékok felértékelése. — (2. évf. 11. sz.). — *Dullien F.*: A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság szociális és kulturális intézményeinek ismertetése. — *Gaul K.*: A balesetvédelem mai állapota a magyar faipari üzemekben.

Nation und Staat (2. évf. 2. f., Bécs 1928, ném.). — *Ammende E.*: A nemzetiségi mozgalom aktuális feladatai. — *Hasselblatt W.*: A nemzetiségek harca, mint forrása a jogi állapotok romlásának. — *Balogh*: Népszövetség és a kisebbségek védelme. — *Kedryn I.*: A nemzetiségi kérdés krízise Lengyelországban. — *Baak I. C.*: Az „Institut de droit international” és a kisebbségek védelme.

Népegészségügy (9. évf. 21. sz., Budapest 1928, m.). — *Furka S.-Tomcsik I.*: Az 1928. évi görögországi dengue-epidemiáról. — *Basch I.*: A nemzeti betegségek elleni küzdelem. — *Schubert K.*: A foglalkozási halandóság vizsgálatánál követendő szempontok.

PanEuropa (4. évf. 8. f., Bécs-Lipcse-Párizs 1928, ném.). — *Coudenhove-Kalergi*: Hatalom és jog. — *Delaisi F.*: Európai Unió.

Revue de l'Institut de Sociologie (8. évf. 3. sz., Brüsszel 1928, fr.). — *Rignano E.*: A szociológia módszerei és törvényei. — *Chlepner B. S.*: Az angol pénzügyrendszer. — *Niceforo A.*: Az „egyéni” és a „szociális” elem a nyelvben.

Schmollers Jahrbuch (52. évf. 5. f., München és Lipcse 1928, ném.). — *Wicksell K.*: Cassel nemzetgazdaságtani rendszere. — *Wagenführ H.*: A gazdaság morfológiájának kérdése. — *Surányi-Unger T.*: A gazdaságpolitika kiindulópontjai. — *Jessen J.*: A pánamerikai gondolat gazdasági alapjai. — *Weddigen W.*: Oppenheimer és a jövedelem elmélete.

Soziale Praxis (37. évf. 42. f., Jéna 1928, ném.). — *Wunderlich F.*: A racionalizálás hatása a munkakeresőkre az ipari felügyeleti hatóságok jelentései alapján 1927-ben. — Háztartási statisztikai közlemények. — *Mok S.*: A munkanélküliség elleni biztosítás problémája Hollandiában. — *Peters O.*: A bányászok nyugdíjpénztárának pénzügyi helyzete. — (43. f.). — *Jost W.*: Szociálpolitikai analízis. — *Wunderlich F.*: A racionalizálás hatása a munkakeresőkre az ipari felügyeleti hatóságok jelentései alapján 1927-ben. — Svájc tuberkulózis-törvénye. — (44. f.). — *Rotschild*: Elvált szülők gyermekei. — *Jost W.*: Szociálpolitikai analízis. — *Wunderlich F.*: Férjes asszonyok foglalkozása az iparban és kereskedelemben. (Az ipari felügyeleti hatóságok 1927. évi jelentései alapján.) — (45. f.). — *Wenzel*: A háztartási alkalmazottakat védő új törvény szabályainak végrehajtása. — Az iskolakötelezettség és családi biztosítás meghosszabbítása Franciaországban. — *Wunderlich F.*: Az ipari felügyeleti hatóságok 1927. évi jelentéseiből. — *Walkhoff*: A kertészetek munkajogi helyzete. — (46. f.). — *Wunderlich F.*: A munkaidő kérdése az ipari felügyeleti hatóságok 1927. évi jelentéseiben. — Az idénymunkanélküliek védelmének várható új rendezése.

Statistische Nachrichten (6. évf. 10. sz., Bécs 1928, ném.). — A kollektív munka- és bérszerződések 1927-ben. — Állatfelhajtás Bécsben 1928. I. felében. — Az általános kereseti adók 1923-, 1924- és 1925-ben. — Üzemek és munkások a papír- és grafikai iparban. — Az áruforgalom az osztrák Duna-szakaszon 1927-ben.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (37. évf. 3. f., Berlin 1928, ném.). — A bányauzemek termelése 1927-ben.

A német statisztika és a német statisztikusok ülésézése Hamburgban.¹⁾

La statistique allemande et les Conférences des statisticiens allemands à Hambourg.¹⁾

Résumé. Dans la Ire partie de l'article ci-dessous, nous retraçons l'histoire de la statistique allemande depuis le XIIIe siècle jusqu'à nos jours, ainsi que son organisation, en exposant, en dehors de la statistique officielle (celle de l'Empire, des Etats, des villes et des provinces), aussi le développement des statistiques universitaire et privée et les travaux des organisations et conférences statistiques. Puis, après avoir parlé de l'organisation et des travaux de la Fédération des Statisticiens Municipaux Allemands et de la Société Allemande de Statistique, nous rendons compte des récentes séances, tenues à Hambourg, des deux associations.

La Conférence de la Fédération des Statisticiens Municipaux Allemands a été tenue les 4 et 5 septembre 1928 sous la présidence de M. Büchner, président sortant, directeur de statistique à Berlin et de M. Weigel, directeur de Leipzig, président nouvellement élu. Ont été présentés les remarquables rapports suivants: Le relèvement de la population exécuté en vue de l'imposition, par M. Weigel (Leipzig); Le recensement de 1925 des exploitations, par M. Schöbel (Chemnitz); L'Institut International de Statistique et sa récente Session (XVII) au Caire, par M. Büchner (Berlin); L'enseignement scientifique de la nouvelle génération de statisticiens, par M. Schmahl (Königsberg en Pr.); Statistique électorale, par M. Hartwig (Lubeck); Statistique de la consommation des villes, par M. Stabel (Ludwigshafen). M. Stepanov (Léninegrade) a présenté ses diagrammes mouvants; M. Zwick (Cologne) a fait connaître un arrêté du ministère des Postes; M. Stegeman (Berlin)

a traité de la statistique financière. Ces communications substantielles ont été suivies d'une discussion approfondie.

Le lendemain (6 septembre) de la Conférence des statisticiens municipaux a eu lieu, sous la présidence de M. le président Zahn, l'Assemblée générale de la Société Allemande de Statistique. Comme habituellement, de précieuses communications y ont été faites. M. Wagner, statisticien du Reich, a fait un exposé des „Ménages actuels et du prochain dénombrement de la population“; M. Morgenroth, directeur du Bureau municipal de statistique de Munich, de „l'Economie des grandes villes dans l'économie politique“; M. Tönnies, professeur de Kiel, „De la statistique et de la sociographie“, traitant des questions fondamentales de théorie; M. Isaac, professeur à Nuremberg et M. Eisfeld, professeur à Hambourg ont développé les problèmes de la statistique des conjonctures et principalement ceux de la statistique des exploitations. Au sujet de ces communications, plusieurs membres ont présenté d'instructives observations.

Aux travaux de la Conférence et de l'Assemblée générale, ont pris part environ 70 ou 80 statisticiens, parmi lesquels on voyait non seulement de nombreux représentants des statistiques officielles, universitaires et privées de l'Allemagne, mais aussi les fonctionnaires de plusieurs Offices de statistique d'Etat et de Bureaux municipaux de statistique de l'étranger. De la part de la Hongrie M. Alojse Kovács, sous-secrétaire d'Etat, directeur de l'Office central de statistique assistait à la séance de la Société; MM. Gustave Thirring, président de la Société Hongroise de Statistique et Louis Thirring, trésorier de la Société ont pris part aussi à la Conférence de la Fédération. L'organisation des séances, déroulées avec un succès parfait, était due, outre les Bureaux des deux associations, au comité d'organisation et à M. Sköllin, directeur de statistique de Hambourg.

¹⁾ Székfoglaló előadás. Felolvastatott (kivonatossan) a Magyar Statisztikai Társaság 1928 november 27-i előadóülésén. — Discours de réception prononcé dans la séance du 27 nov. 1928 de la Société Hongroise de Statistique.

A Magyar Statisztikai Társaság francia nyelvű folyóiratának¹⁾ legelső számában *Buday* László jellegzetes, nemes írásművészetről tanuskodó előszava, amellyel ő az egyesületi munka első termékét a világtájak felé útnak indította, a Társaság egyik céljával jelölte meg: „*magyar közönségét megismertetni a külföld statisztikai munkásságával és adataival*“.²⁾ E célkitűzés értelmében ugyancsak Társaságunk felejtethetlen első elnöke az előadóülések sorozatát megnyitó tartalmas előadásában a nemzetiségi kisebbségek statisztikájának kérdéseit fejtegetve a külföld egy tudományos intézményének, a Német Statisztikai Társaságnak ezirányú munkásságáról is beszámolt. Később is több ízben alkotta az előadóülések tárgyát a statisztika nemzetközi problémáinak, külföldi statisztikai kérdéseknek szakszerű bemutatása.³⁾ *Egy külföldi állam, Németország statisztikai életének és intézményeinek* ismertetése a tárgya jelen előadásnak is, amelyre a német statisztikusok két egyesületi szervezetének, a Német Városi Statisztikusok Szövetségének és a Német Statisztikai Társaságnak szeptember elején Hamburgban megtartott ülésezése ad alkalmat s amely a két konferencia ismertetésének bevezetéseként a hazai szakkörökkel hosszú idő óta sok személyi és tárgyi kapcsolatot fenntartó *német statisztika* multját és jelenét, fejlődéstörténetének fontosabb határköveit is néhány nagy vonásban összefoglalni óhajtja.

1. A német statisztika története és szervezete.

Talán alig van állam Európában, amelynek olyan *harmonikusan* fejlett a statisztika

kai élete, mint Németországé. A statisztika egyes ágai közt ugyan van olyan is, amelyben a németiség a tudomány mezején vezérszerepet játszó más nemzetekkel szemben visszamaradottabbnak látszik, az egyes ágazatoknak, a statisztika *egészének* egyenletes fejlettségével azonban Németország elől jár. A német tudományosság, az állami és önkormányzati adminisztráció nemzetközileg elismert színvonala s az általában magas kultúrfok mellett a statisztika *németországi multja* is nagyban hozzájárulhatott ahhoz, hogy ma — akár a hivatalos, akár a magánstatisztika egyre bővülő munkakörén pillantunk is át, — egyaránt előkelő nívójú, a nemzetközi mértéket legalább is megütő teljesítményekkel találkozunk.

Elméleti és módszertani munkák szempontjából például szinte túltermelést állapíthatunk meg a német könyvpiacra, amíg az osztrák és külföldi szerzők (Czuber, Winkler, Westergaard) német nyelven megjelent könyvein kívül Meerwarth és Žižek nálunk is ismertebb neveit, továbbá többek közt még Bleicher, Hesse, J. Müller, Schott, Tyszka és H. Wolff nevét említjük meg, akik legújabbán a német irodalmat új vagy újradolgozott teoretikus művekkel ajándékozták meg. Csupán a *matematikai statisztika*, helyesebben a statisztikai eredmények elemzésénél magasabb matematikát alkalmazó iskola, az *elméleti kutatás legmodernebb irányzatai* terén mutatkozik a német szakirodalom valamivel szerényebbnek, főleg Anglia és Amerika statisztikai irodalmához képest; igaz viszont, hogy az angolszász statisztikai tevékenységben a matematikai kutatóirányzat szinte túltengően nagy szerepet játszik. Ennek a statisztikai munka kifinomítása, analitikus elmélyítése, szabályszerűségek kipuhatolása terén nagy érdemeket szerzett irányzatnak azonban német földön is vannak nemzetközi súlyú képviselői, elsősorban Lexis és v. Bortkiewicz, s a német matematikai statisztikai iskola — teljesen figyelmen kívül hagyva a bécsi tudósok (Blaschke, Czuber, Forcher) e téren igen nagyra értékelendő munkásságát, — napjainkban, és pedig újabbán a konjunktúrakutatás által sarkalva, számos értékes gondolatot termelt ki, általános érdekű munkásságot produkált. Különben is a matematikai statisztikai irányzatnak további előretörésével szemben a tudományos kutatás legfőbb alapjául szolgáló, de követelményeinek még ma is sok helyt meg nem

¹⁾ 1923-tól 1927-ig „Revue“ 1928-tól „Journal de la Société Hongroise de Statistique“.

²⁾ L. *Buday* László dr.: A Magyar Statisztikai Társaság a külföldhöz. Magyar Statisztikai Szemle I. évf. (1923) 130. old. és Préface. Revue de la Société Hongroise de Statistique Ire Année (1923) 1. oldal.

³⁾ L. különösen *Dobrovits* Sándor dr.: „A nemzetközi statisztika problémái“ (M. Stat. Szemle 1925. 428—432. és 509—515. old.) és „A Népszövetség és a Nemzetközi Statisztikai Intézet“; *Thirring* Gusztáv dr.: „Nemzetközi törekvések a városi statisztika terén“ és „Gondolatok a Nemzetközi Statisztikai Intézetéről“ (M. Stat. Szemle 1928. 236—240. old.); *Kovács* Alajos dr.: „A kairói ülésen tárgyalt demográfiai kérdések“ (M. Stat. Szemle 1928. 240—247. old.); *Fellner* Frigyes dr.: „A kairói ülésen tárgyalt gazdaságstatisztikai kérdések“ (M. Stat. Szemle 1928. 247—252. old.), valamint *Sipos* Sándor: „Az amerikai konjunktúrakutatás és annak tanulságai a magyar viszonyok szempontjából“ (M. Stat. Szemle 1927. 1191—1202. old.) c. előadásai.

felelő, hiányos és összehasonlításra nem alkalmas eredményeket produkáló anyaggyűjtés s feldolgozás, tehát elsősorban a hivatalos statisztika egész vonalon való megjavításának, kiépítésének ezidőszertel el-sőbbiséget kell adnunk. Ebből a szempontból pedig a németbirodalmi statisztika helyes ösvényen halad. Elég csak arra rámutatni, hogy a háború előtt is fejlett német hivatalos statisztika — mégpedig annak mindhárom pillére, a birodalmi, az országos és a városi, — a háborúvégi több éves krízisperiódus után, melynek káros hatása a statisztikai tevékenység korlátozásában, kiadványok szüneteltetésében ütközött ki a legélesebben, az utolsó néhány év alatt újra-éledő erővel, megnövekedett munkaterületen törekedett a hiányokat pótolni, megfigyelési körét a változott viszonyoknak megfelelően átídomítani, kiadványaiban a gyakorlat és tudomány újabb követelményeihez simulni.

A hivatalos statisztika megújulásához, az egyetemi és szemináriumi munkálkodásnak az említett teoretikus művekben is kifejezésre jutó aktivitásához szép teljesítményekkel csatlakozik újabban a szintén fejlődőben lévő német magánstatisztika: ipari és kereskedelmi egyesülések, bankok, szövetkezetek, hivatási és szakszervezetek stb. saját szükségleteik kielégítésére, de általános célok érdekében is a háború után egyre gyakrabban készítenek statisztikákat, különösen a racionalizálás folytán előtérbe toltult üzleti és üzemgazdasági kérdések tisztázása céljából. Végül félig a hivatalos statisztikára támaszkodva kifejlődött Németországban is a kutatás új, divatos ága, a konjunktúravizsgálat, melynek a statisztika szempontjából az a legnagyobb érdeme, hogy a háború előtt elhanyagoltabb gazdaságstatisztika nagyvonalú kifejlesztését eredményezte.

A német statisztikának ez a röviden vázolt jelene önkéntelenül is arra a történeti folyamatra tereli a figyelmet, amely e friss erővel lüktető élet háttérében áll.

*

Kaufmann, a jeles orosz teoretikus német nyelven is közreadott kiváló munkája előszavában megjegyzi, hogy a statisztika elméletének és módszertanának története tulajdonképpen csak Quetelet-vel kezdődik.¹⁾

¹⁾ L. Kaufmann: Theorie und Methoden der Statistik. IV. old.

Mindaz a statisztikai jellegű ténykedés tehát, amelyről az egykori Kína és az ősi Egyiptom történetétől kezdve egészen a 19. század közepéig tudomásunk van, mai statisztikánk szempontjából a történet előtti korszakba, az előzmények korába tartozik. S ha alapjában igazat is kell adni Kaufmann némileg túlzó megállapításának, a modern statisztika kialakulásának vizsgálatánál mégsem nélkülözhetjük a kora-történeti adalékokat, még ha a mai kutatástól eltérő tevékenységet vagy tudományos irányzatot jelölt is meg a múltban a statisztika név.

Azt, hogy Németország állami élete és tudományossága a statisztikának ebben a heterogén, idegen elemeket is egybefoglaló hosszú ókorában milyen szerepet vitt, néhány adat kellően illusztrálja.¹⁾

Günther a német statisztika történetéről másfél évtizeddel ezelőtt írott értékes tanulmányában megemlíti, hogy a statisztika legtágabbkörű értelmezése alapján Tacitus „Germánia“-ja tekinthető a német földre vonatkozó első szisztematikus, statisztikai jellegű kútfőnek.²⁾ A statisztikai munkálkodás valóban német szála azonban csak a 13—14. századig nyúlnak vissza, tehát nem olyan messze múltba, mint angol vagy francia földön. De Németország zavaros, széteső középkori államalakulatai nem is alkothattak jó talajt statisztikai tevékenységre. Így azután kisebb területi egységeken: a birodalmi városokban és a fejedelmi territóriumokon találkozunk a német statisztika első kísérleteivel; később az egyház is számszerű feljegyzésekkel a statisztika művelőinek sorába lép.³⁾ Az első felvételek és összegszerű adatokat tartalmazó kimutatók közül megemlíthetjük az 1363-ból származó nürnbergi kézműves-nyilvántartásokat, az 1376. évi hamburgi céhjegyzéket s az 1403-ból való boroszlói polgárlajstromokat. Valamivel korábról származnak az első gazdaságstatisztikai feljegyzések: a 13.

¹⁾ A német statisztika történetét illetőleg I. különösen John: Geschichte der Statistik (Stuttgart, 1884.) c. könyvét és Günther: Geschichte der deutschen Statistik c. értekezését (Zahn: Die Statistik in Deutschland nach ihrem heutigen Stand c. műben). — A magyar irodalomban értékes adatokat közöl a német statisztikáról Láng Lajos br.: „A statisztika története“ (Budapest, 1913. 434. old.) c. nem teljesen rendszeres, de nagyon tartalmas műve.

²⁾ L. Günther: i. m. 7. old.

³⁾ V. ö. Johannes Müller: Grundriss der deutschen Statistik. I. Theorie und Technik der Statistik. 280. old.

századbeli bajor „Landtafel“-ek elseje 1225-ös dátumot visel, 1302-ből pedig az állatállományról is készült feljegyzés. Tudományunk mai szellemétől távol álló, közigazgatási célokra készült összeállítások, tehát csupán *szekunderstatistikai* munkálatok ezek, amelyek azonban — amennyiben az utókorra fennmaradtak — ma a történeti statisztika becses őanyagát alkotják. Már inkább *statisztikai munkának* tekinthetjük az *első városi népszámlálásokat*: az 1449. évi nürnbergit, mely a harci villongások alatt e nagymultú bajor városban összezsúfolt népesség ellátását szabályozandó az élelmiszerek összeírásával volt egybekötve, valamint az 1473. évi strassburgit.¹⁾

A *közigazgatási statisztika* e kezdetei után a *merkantilizmus korában* némi fellendülés köszöntött be statisztikai téren, főleg francia minta nyomán, a német államokban is. A kormányzat felismerve a viszonyok rendszeres megfigyelésének szükségességét és a célszerű népességpolitikai s gazdasági intézkedésekhez nélkülözhetetlen tájékozódás fontosságát, a mai Németbirodalom országai területén több nagyobb észlelést hajtott végre és feljegyzések (Populationslisten) vezetését rendelte el. A begyűjtött anyag azonban komoly statisztikai feldolgozás kohójába nem került, a különösen kezdetben középkorias titokzatossággal kezelt eredmények pedig nyilvánosságra alig, vagy sohasem hozattak.²⁾ A célkülönbben is gyakran csak az volt, hogy az abszolutisztikus államhatalom intézkedéseinek eredményességét statisztikailag is alá támaszthassa.

E korszak statisztikai tevékenységének gócpontja *Poroszország*, ahol a 17. század folyamán több közigazgatási statisztikai adatgyűjtés indult meg. 1654-ben Brandenburgban jegyzék készült az alattvalókról, 1683-ban pedig Frigyes Vilmos választófejedelem az 1682. évi népmozgalmi eredmények (házasságkötések, születések, halálozások) összeállítását rendelte el Brandenburg-Poroszországban, mely intézkedésre részben a pestisjárvány borzalmas pusztításai késztették;³⁾ 1688-tól ez az adatgyűjtés rendszeresebben folyt tovább. Majd I. Frigyes Vilmos 1719-ben a városokról, három évvel később a vidékekről is

ú. n. történeti tabellákat állíttatott össze, amelyekben a népesség állapotára és mozgalmára vonatkozó adatok foglaltattak egybe. Az 1747-ben és 1778-ban — Nagy Frigyes uralkodása alatt — megújított tabellák gazdaságstatisztikai eredményekkel is bővültek (a munkálatok elvégzésére 1723-ban külön statisztikai osztály szerveztetett).¹⁾ 1747-ben iparstatisztikai összeállítás is készült, az ú. n. General-Fabriken-Tabelle. A porosz felvételekhez hasonlóan, de közel egy századdal később közigazgatási statisztikai munkálatok indultak meg *Bajorországban* is; első sorban említést érdemel közülük az 1771. évi Dahlberg-féle népleírás, míg a gr. Montgelas minisztersége idejéből származó 1809—1815. évi nagy statisztikai felvételek már a mai hivatalos statisztika küszöbére vezetnek.

A közigazgatási statisztika próbálkozásával párhuzamosan az *akadémikus statisztikának* két egymással homlokegyenest ellenkező *irányzata* fejlődött ki és honosodott meg Németországban is: a *leíró és a kutató statisztika*. Különösen a *leíró vagy politikai statisztika, az államnevezetességek egyetemes tudománya* gyökerezett mélyen a német egyetemek talajában és élte át itt fénykorát, amiért *német egyetemi statisztikának* is szokás nevezni. Ez a politikai államisme számos rokontudományt egyesített: tárgykörébe vonta és kezdetben rendszertelenül, később rendszeresebben tárgyalta az államforma, az alkotmány, a közigazgatás kérdéseit, valamint az ország és a népesség különféle viszonyait. Az ú. n. német egyetemi statisztika tehát távol áll a tömegjelenségeket kutató mai statisztikától, csak neve egyezik azzal, nagy érdeme azonban, hogy művelői tanulmányozás vagy oktatás céljából a közigazgatási statisztika adatainak birtokába jutottak, könyveikben azokat nyilvánosságra hozták és így az akkori államviszonyok jellemzésére pótolhatatlan értékű anyagot az enyészettől megóvták.

Ennek a különleges, univerzális tudománynak az őseit az olasz városok követi jelentéseiben találjuk meg. Az egyetemi statisztika előfutárjai az olasz Sansovino és Botero, a francia d'Avity, a német államokban pedig Sebastian Münster 1544-ben meg-

¹⁾ L. Žižek: Grundriss der Statistik. 14. old.

²⁾ L. Günther: i. m. 12. old.

³⁾ V. ö. v. Mayr: Statistik und Gesellschaftslehre. I. Theoretische Statistik. 293. old.

¹⁾ L. Zahn: Die amtliche Statistik in den Hauptkulturstaaten. (Sonderabdruck aus dem Handwörterbuch der Staatswissenschaften). 34. old.

jelent „Cosmographia Universalis“ c. munkájával és Seckendorff, akinek „Teutscher Fürstenstaat“ c. 1656-ban kiadott könyve a rokon többi munkától eltérőleg csupán egy országra, hazájára vonatkozott.¹⁾

A tudománnyá fejlődött *egyetemi államisme* („Notitia rerum publicarum“) tulajdonképeni megalapítója német tudós: a polihiszter *Conring* Hermann (1606—1681) helmstädti professzor, akinek tanítása hosszú időre megszabta ennek az államleíró tudománynak anyagát és alakját, melynek alapgondolata azonban — mint azt Láng is megállapítja²⁾ — már az amsterdami Elzevirekben adva volt. *Conring* tanítása a *göttingai (Achenwall-féle) iskolában* csúcsosodott ki, melynek legjelesebb képviselője *Achenwall* (1719—1782), akit némi túlzással a statisztika atyjának nevez a német szakirodalom, bár az ő gyűjtemény-tudományában a tulajdonképeni statisztika csak elenyésző részt alkotott, a statisztika nevet pedig „collegium politico-statisticum“ összetételben előtte már a brassói születésű *Schmeitzel* (1679—1747) is használta az államnevezetességek tanának megjelölésére. *Achenwall* követői közül említést érdemel *Schlözer* (1735—1809), akitől a statisztika és a történet feladatát összehasonlító, gyakran idézett mondás („Staatskunde“ vagyis későbbi neve szerint „Statistik ist eine stillstehende Geschichte; so wie diese eine fortlaufende Staatskunde“ azaz „Statistik“) származik, mely gondolatot tulajdonképen már *Achenwall* is érintett jeles munkájában.³⁾ Az anyagot tárgy szerint, tehát nem országonként, elsőnek a dán *Anchersen* nyomán *Büsching* (1724—1793) csoportosította, aki ezért a nemzetközi statisztika első művelőjének tekinthető. Az ő módszerét követő tanítványai részben a politikai arithmetikusok kutatásainak befolyása alatt mindinkább eltávolodtak a göttingai iskola eredeti elveitől. Köztük, a tabellás v. számstatisztikusok és a leíró iskola régi irányzatának hívei közt heves irodalmi háborúskodás tört ki, amely a német tudomány színterén zajlott le, s melyben a statisztika mai szelleme felé orientálódnak „Tabellenknechte, Linearithmetiker, Gemeine Zahlenstatistiker“ nevet nyerték a régi, „felsőbb statisztika“ követőitől. Ez a meddő statisztikai vita tulajdonképen csak *Lueder* szereplése után csi-

tult el, aki a 19. század második évtizedében kiadott két könyvében végleg elfordult az achenwalli hagyományokat követő ú. n. felsőbb statisztikától, melynek pedig munkássága kezdeten ő is híve volt. Ezzel a leíró statisztika — melynek eszméit Magyarországon Bél Mátyástól kezdve *Schwartneren* és *Fényesen* át egészen *Konegig* sok jeles tudós hirdette, — végleg átadta a teret a kutató, tudományos statisztikának, bár teljesen nem tűnt el, mert a hivatalos statisztika szervezetében és államhoz, vagy más közülethez kötöttségében, továbbá egyes statisztikai munkák — évkönyvek, nemzetközi népszerűsítő közlemények — rendszerében még ma is áteszlik az egyetemi statisztika módszeresebb irányzatának öntudatlanul is fennmaradt szelleme.

Ugyancsak a 17. században fejlődött ki a statisztikának másik iránya, a kutató statisztika (politikai arithmetika). Míg azonban a leíró statisztika szinte összeforrott a német szellemmel, a kutató irányzat eszmévilága iránt kezdetben kisebb érdeklődés mutatkozott a német tudósok körében. Szülőhazája ennek az irányzatnak a szigetország, három első úttörője: *Graunt*, *Petty* és *Halley* angol honpolgár. A politikai arithmetikusok Angliából fakadt munkásságának lényege merőben eltér a leíró statisztikusokétól; nem elégednek meg az anyag táblázatokba foglalásával sem, hanem egy nagy lépéssel tovább mennek: gyakorlati vagy tudományos célokra több-kevesebb eredménnyel kiaknázzák anyagukat analízisszerű, szabályszerűségeket kutató módszereikkel. Tudományukat azonban nem nevezik statisztikának, bár a modern statisztika sokkal inkább a politikai arithmetika elvei alapján fejlődött ki, mint a leíró, egyetemi „statisztika“-én.

Németországban *John* szerint¹⁾ *Neumann* Gáspár (1648—1715) az első politikai arithmetikus, aki nevét azzal örökítette meg, hogy *Halley* világhírű halandósági táblázataihoz statisztikai anyagot bocsátott rendelkezésre *Boroszló* város 1687—1691. évi halandósági jegyzékei alapján. *Unverzális jelentőségre* azonban nem ő, hanem *Süssmilch* Péter János táborigazgató (1707—1767) korszakalkotó munkássága tett szert. Érdekes, hogy *Süssmilch*, a statisztika e modernebb irányzatának legkiválóbb képviselője a leíró irányzat jelesének, *Achenwall*nak 1749-ben publikált „Abriss der

¹⁾ L. Láng: i. m. 29. old.

²⁾ L. Láng: i. m. 33. old.

³⁾ L. Láng: i. m. 66. old.

¹⁾ L. John: i. m. 208. old.

neuesten Staatswissenschaft der vornehmsten europäischen Reiche und Republiken“ c. könyvével csaknem egyidőben — 1741-ben — bocsátotta közre „Die göttliche Ordnung in den Veränderungen des Menschlichen Geschlechts, aus der Geburt, dem Tode und der Fortpflanzung desselben erwiesen“ címet viselő, fáradságos munka árán létrejött könyvét. Habár ebben a munkában Süßmilch teológikus állásponttról indult ki a születések és halálozások szabályszerűségének kutatásánál, úttörő munkássága alapján joggal tekinthetjük őt *a modern statisztika előfutárjának*, a demográfia megalapítójának. Mert, mint Láng — aki egyben művének fogyatékoságára is rámutat — találóan megállapítja: „a politikai aritmetika neve alatt megindult kutató statisztika eredményeit összefoglalni, abból egy egészet alkotni és ezzel egy új tudományt megteremteni, kétségtelenül... Süßmilch érdeme.“¹⁾

*

Bár Süßmilch hatása a statisztika fejlődésére nagy volt és követőinek, valamint a modernebb szellemben dolgozó leíró statisztikusoknak működése már átmeneti korszakot alkot a statisztika történetében, *a mai értelemben vett statisztika valójában csak a 19. század második harmadának terméke, s e tudomány három gyökerének*, a közigazgatási (hivatalos), a leíró és a kutató statisztikának *egyesüléséből jött létre*. Quetelet, a lánglelkű belga tudós munkássága szabott határozott irányt e tévelygő, idegen terrénumokra át-átesapó tudománynak. A német tudományos szellem fogékonyságát dicséri, hogy az új tudomány Quetelet által kibontott zászlaja alatt kezdettől fogva tömörült a németiség sok jeles tudósa is. Knies „Die Statistik als selbstständige Wissenschaft“ c. 1850-ben megjelent nagyértékű munkájában *határozott szabályokba foglalja* Quetelet szellemének alkotását. Mellette eredményes munkásságot fejtenek ki az elméleti statisztika különféle munkaterületein kortársai: Wappäus, v. Oettingen és Meitzen.

Az újabb német szakirodalmat *minden téren* (rendszerelés, módszertani kérdések stb. terén) *való rohamos fejlődés* s a tudományos és módszerkérdés körüli nagy viták jellemzik. Nagy elméleti képzettségű, egyetemes jelentőségre szert tett képviselőit névszerint nem sorolhatjuk mind fel; teljesség szem-

pontjából csupán néhány ismertebb nevet iktatunk ide; *a hivatalos statisztika* terén kiválnak — részben az *egyetemi* katedrán is avatott tanítói a statisztikának — van der Borght, Böckh, Neefe, Zahn, Wagemann, Würzburger, *a teoretikusok*, *valamint a statisztika elmélete terén is jeleskedő közgazdák és szociológusok* hosszú sorából pedig v. Bortkiewicz, Žizék, Bücher, Conrad, Knapp, Rümelin, Schmoller, Wagner, Mombert, Tönnies neveit kell elsősorban felemlíteni. Az elmúlt száz év német statisztikusainak ebből az előkelő gárdájából *azonban három nagy tudóst külön kell kiemelnünk*. Ezek: Engel Ernő (1821—1896), az elméletnek és a hivatalos statisztikának egyaránt jeles munkása, aki demológiai rendszerével és a róla elnevezett törvénnyel írta be nevét a statisztika történetének legszebb lapjaira, a kiváló teoretikus Lexis Vilmos (1837—1914), a matematikai statisztika legjelentősebb képviselője, sőt egyik megalapozója és von Mayr György (1841—1925), a tudományos statisztika klasszikus rendszerének nagynevű megalapozója. Különösen *Lexis és Mayr neve fogalom*; az ő jól ismert munkásságuk külön fejezetet nyit a modern statisztika fejlődéstörténetében.

Azt a lendületes fejlődést, mely a statisztika elméletét az utolsó, alig száz év alatt jellemezte, elsősorban *a hivatalos statisztika* óriás léptekkel való *előrehaladása* tette lehetővé.¹⁾ A régi közigazgatási statisztika megszilárdulása és munkakörének lassú bővülése a 18. század folyamán alkotta az átmenetet az államok kezdetleges statisztikai ténykedése és *a modern hivatalos statisztika* között, mely utóbbinak tulajdonképeni *kiindulópontja a 19. század eleje*, amikor Európaszerte megkezdődött az országos statisztikai intézmények megszervezése. Részben a 18. századbeli adatgyűjtések folytatásaképen, részben pedig a napoleoni nagy ankétek befolyása alatt *Németországban* is a statisztika újkorának küszöbén, *a 19. század első évtizedeiben* létesülnek az első statisztikai szervek. *Poroszország* statisztikai hivatala 1805-ben alapított és pedig a kereskedelmi, gyári és fogyasztási adóügyi minisztérium kebelében; *Bajorországban* 1808-tól 1817-ig a belügyminisztérium rendőrségi osztályában,

¹⁾ V. ö. Zahn fejtegetéseit a *Zahn-Morgenroth: Die amtliche Statistik in den Hauptkulturstaaten* (Sonderabdruck aus dem Handwörterbuch der Staatswissenschaften) c. munkában.

¹⁾ L. Láng: i. m. 59. old.

majd 1819-től 1826-ig a pénzügyminisztériumban működött átmenetileg statisztikai hivatal, *Württemberg* hivatalos statisztikája pedig mint statisztika-topográfiai büro szervezetelt meg 1820-ban. Néhány évvel a pénzügyminisztérium statisztikai osztályának feloszlása után, 1833-ban létesült a mai bajor statisztikai hivatal és ugyanakkor létrejött a *német vármegyeselet* központi hivatala is, mely később a Birodalmi Statisztikai Hivatallá szerveztetett át. Mint-hogy pedig egyidejűleg a városokban is folyt statisztikai munka — bár hivatalos intézmények nélkül — a német hivatalos statisztika hármastagozatának csiráját már a múlt század 30-as éveiben megtaláljuk.¹⁾ A statisztika ügye iránt kifejlődött általános érdeklődésre világít rá az a tény, hogy *Szászországban és Lübeckben* csaknem egy időpontban egyesületek veszik kezükbe a hivatalos statisztika ügyét, s gyűjtenek rendszeresen statisztikai adatokat. A hivatalos statisztika fejlődése tehát látszólag igen tekintélyes ütemű ezekben az évtizedekben, valójában azonban ez a kezdeti konjunktúra fokozatosan ellanyhult. Az anyaggyűjtés (részben szűkített keretekben) ugyan tovább folyt, a módszeres feldolgozás, az anyag tudományos alapokon való kiaknázása, valamint az eredmények nyilvánosságra hozatala azonban jóformán minden esetben elmaradt. Ismét csak Quetelet és a belga statisztikai hivatal működése — különösen az 1846. évi népszámlálás mintaszerű végrehajtása — ad új lökést Európaszerte és a német államokban is a hivatalos statisztika megfeneklő ügyének. Azok a német államok, amelyeknek rendszeres statisztikai szervük még nem volt, 1850 után rövidesen megszervezik a maguk hivatalos statisztikáját; a már fennálló, valamint az új hivatalok munkakörének tágulása, adatgyűjtéseik rendszeresítése, az anyag módszeres feldolgozása és főleg az eddig túlnyomórészt homályban maradt eredmények közzététele a tudomány fejlődésének az utolsó 75 évben határtalan lehetőségeket nyújtott. Abban, hogy a hivatalos statisztika és ezzel karöltve az egész statisztikatudomány ilyen lendületes tempóban haladt előre, nagy része van annak a körülménynek, hogy a tudomány színvonalán álló, elsőrangú teoretikus statisztikusok — nem egy esetben a statisztika egyetemi professzorai — kezébe volt letéve szinte

kezdetől fogva a hivatalos statisztika németországi ügye.

Az országos hivatalok megszervezését a birodalmi egység eszméjének megvalósulása után követte csak a Németbirodalom központi statisztikai szervének megalakítása. A *Birodalmi* (korábban Császári) *Statisztikai Hivatal* hosszas tárgyalások után 1872-ben létesült, tehát csaknem egyidős a mi Központi Statisztikai Hivatalunkkal, mely tudvalevőleg 1871-ben, helyesebben mint egyszerű statisztikai osztály már 1867-ben kezdte meg munkásságát. Miután a birodalmi hivatal megszervezése a városi hivatalok megalakulásával egyidőre esett, a 70-es években kialakult a német hivatalos statisztika fentebb már említett hármastagoaltsága; e szerint a német statisztikai szolgálat a birodalmi, az országos és a városi hivatalokon nyugszik. Szervezetileg ez a *hármastereleti tagoltság* a német statisztika egyik jellegzetessége. A *statisztikai őszanyag nagy részét az országos statisztikai hivatalok gyűjtik* és dolgozzák fel részben a városi hivatalok közreműködésével, sőt az eredményeket is országonként közreadják nagyszámú és igen értékes kiadványaikban (évkönyv, folyóirat, közlemények stb.), a Birodalmi Statisztikai Hivatalnak tehát kész eredményeket, összeállításokat bocsátanak rendelkezésre, amely azután a birodalmi kiadványokban egybefoglalva nyilvánosságra hozza ezeket az egyes országos szervektől kapott és konfrontált adatokat. Ezzel az ú. n. *föderált, vagy közvetett birodalmi statisztikával szemben*, amelyben a birodalmi hivatal csak mint főirányító, egysegésítő és összehangoló szerepel, az egyes államok által nem gyűjtött anyagot a birodalom bizonyos esetekben *közvetlenül* is beszerzi (*közvetlen birodalmi statisztika*); viszont az egyes államok *saját* statisztikai szükségleteik kielégítése céljából szintén gyűjtenek olyan adatokat, amelyek a birodalmi kereten kívül esnek (*partikuláris statisztika*). Az egyes országok hivatalai tehát tulajdonképpen *önállóan* töltik be hivatásukat, a birodalmi hivatalnak alárendelve nincsenek és általában a statisztika ügye Németországban törvényesen szabályozva, olyképen, mint nálunk az 1897. évi XXXV. t.-c. által, nincs; csupán bizonyos speciális munkálatoknál nyer a birodalmi hivatal külön törvényes felhatalmazás alapján bizonyos fölérendeltséget, az ilyen felvételeknél is rendszerint megvan azonban az országos intézményeknek az a joguk, hogy a felvételi

¹⁾ V. ö. Žizék: i. m. 15. old.

mintákat a birodalmi kereten túl is kibővíthessék. A német hivatalos statisztika e föderált rendszerének *helyi vonatkozású előnyei* mellett természetesen nagy *tárgyi hátrányai* (az adatgyűjtés rendszerének sokfélesége stb.) is vannak s újabban több ízben és mind erősebben bizonyos centralizáló törekvések törtek elő azzal a céllal, hogy az országos hivatalok a birodalminak alárendeltessenek, ezek a törekvések azonban az országos kormányzatok ellenkezése folytán ezideig nem valósultak meg.

A német államok közül — a Hansa-városok beszámításával — *15-nek van országos statisztikai hivatala*; csupán Waldeck¹⁾, Schaumburg-Lippe és Lippe tagállamok nem rendelkeznek hivatalos statisztikai szervvel. Az országos hivatalok mellett *kisebbségi közigazgatási egységekben* is találkozunk hivatalos statisztikai intézményekkel: elsősorban a *városokban*, amelyeknek hivatalairól alább lesz bővebben szó, de *tartományokban, illetve járásokban* is. Így Teltow körzetnek még a háború előtti idők óta volt statisztikai hivatala, amely azonban néhány éve a nagy-berlinibe olvadt be, legújabbán pedig az új határok által a birodalom többi részétől területileg elválasztott Kelet-Poroszországban létesült statisztikai szerv, egyelőre ugyan csupán mint statisztikai állomás²⁾; jelenleg ez az egyetlen tartományi hivatal a Németbirodalomban.

A német hivatalos statisztika *földrajzi (vertikális) decentralizációja* mellett, mely az adott viszonyok között a német szakírók szerint közjogi, statisztikai technikai és közgazdasági szempontokból megfelelőnek látszik, *tárgyi (horizontális) decentralizáció* is fennáll, amennyiben egyes szakhivatalok és minisztériumok is folytatnak főleg szociális és egészségügyi téren statisztikai tevékenységet (*resszort-statisztika*); a birodalmi statisztikai szolgálat azonban hangsúlyozottan a *centralizáció* jegyében fejlődik tovább, ami többek közt a pénzügyi statisztikai osztálynak 1924-ben történt megszervezéséből, a gazdaságstatisztikának a konjunk-

túrvizsgálattal kapcsolatos kifejlesztéséből is kitűnik.¹⁾

A *geográfiai megosztottság* részesei az országos statisztikai hivatalok mellett a *városi statisztikai hivatalok*, amelyek tudományos és gyakorlati szempontból egyaránt fontos *helyi szerepkört* töltenek be. Fentebb láttuk, hogy a *városi statisztika németországi multja* messze a *középkorig* visszavezethető; hiszen elég csak utalni a 15. század városi népszámlálásaira, vagy Boroszló város halálozási statisztikájára, amely Halley munkájának anyagául szolgált, valamint a történeti tabellákra, amelyek első ízben a városokról állítottak össze 1719-ben. Tulajdonképpen azonban csak a *19. század második felében*, a hivatalos statisztika általános fellendülésének korában bontakozik ki a városi statisztika a városi élet szédületes ütemű fejlődése, a modern nagy- és világvárosok kialakulása következtében. Európaszerte és Amerikában is a mult század 60-as éveiben keletkeznek az első városstatisztikai hivatalok. Bécsben és Rómában 1862, New-Yorkban 1866, Budapesten (Pest városában) 1869, a németország által lakott országterületen pedig Berlinben 1862, Frankfurt a/M-ben 1865, Lipsében 1867 és Altonában 1871 a városi statisztikai hivatalok megszervezésének éve; sőt tulajdonképpen az első városstatisztikai hivatalok közé kell számítanunk Németország három városi államának, a Hansa-városoknak, ú. m. Brémának 1861-ben, Hamburgnak 1866-ban és Lübecknek 1871-ben megalapított statisztikai hivatalait is. A németbirodalmi városok statisztikai hivatalainak száma már 1879-ben 11, majd 1903-ban 31, 1921-ben pedig 59 volt; a négymillió Berlin közigazgatási megalkotásakor ugyan a külvárosok addig önálló statisztikai szervei Berlin város statisztikai hivatalába olvadtak be és ezáltal a *városi hivatalok száma 1926-ig 51-re* csökkent, jobban mondva a Hansa-városok országos jellegű, de szintén ideszámítható hivatalaival együtt *54 volt*, azóta azonban — amennyiben az eseményeket figyelemmel kísérni tudtuk — az újabban alakult városstatisztikai intézményekkel (Recklinghausen, Freital, Oldenburg) együtt számuk *54-re, illetve a Hansa-városok hivatalait beleszámítva, 57-re* emel-

¹⁾ Waldeck grófság azonban legújabbán Poroszországgal egyesült és így statisztikája a porosz stat. hivatal hatáskörébe tartozik, mely a waldecki statisztikai adatgyűjtéseket eddig is végrehajtotta.

²⁾ L. Deutsches Statistisches Zentralblatt 1928. 7—8. szám, 115. hasáb.

¹⁾ L. Zahn: Zur Frage der Konsolidierung der Amtlichen Statistik (Bulletin de l'Institut International de Statistique. Tome XXII. 3me Livraison. 55. és köv. old.).

kedett.¹⁾ Fél századnál nagyobb multra tekint vissza a német városi statisztika ma már 9 (Bréma, Hamburg, Lübeck hivatalaival 12) városban.

A városi statisztikai hivataloknak ez a szerteágazó szervezete *kettős munkakört* lát el: egyrészt az országos és közvetve a birodalmi statisztika számára végeznek munkát és szolgáltatnak eredményeket a városok statisztikai hivatalai, másrészt — és helyi szempontokból ez a fontosabb munkakör — egyszersmind a városi közigazgatás érdekében a város viszonyait figyelik és tárják fel. A városstatisztikai hivatalok munkálatainak gyümölcsei értékes kiadványokban látnak napvilágot és a mintaszerűen dolgozó német városi statisztika színvonala már a háború előtt is nemzetközileg elismert volt. A háború alatt, valamint a békekötés után következő súlyos években a városstatisztikai kiadványok száma is a minimumra redukáltatott és a statisztikától távolálló feladatok elvégzése, idegen munkakörök el látása a statisztikai tevékenységnek soká szolgált, sőt szolgált néhol még ma is akadályul. A hivatalok nagy részében azonban ma már ismét a háború előtti keretek közt, sőt új gazdaságstatisztikai, szociális adatgyűjtésekkel kibővítve folyik a munka, úgyhogy az évkönyvek s egyéb kiadványok emelkedő számából, növekvő terjedelméből is következtethetünk annak a tevékenységnek mértékére, amely a német városok statisztikai intézményeiben ma lezajlik. És bár a városi statisztika Európa több nagy városában, köztük fővárosunkban is elsőrangú szervezettel bír, *a statisztikai megfigyelő szerveknek olyan kiterjedt hálózattal*, mint Németországban, egy európai, vagy európankívüli államban sem találkozunk.

*

A német statisztika ilyen nagymérvű földrajzi tagoltsága folytán az *együttműködés, egyöntetűség érdekében* és az adatszolgáltatókat is nagyon terhelő, sok felesleges költséggel járó *kettős munka elkerülése céljából* Németországban *különböző szervek*

¹⁾ V. ö. Die deutsche Städtestatistik am Beginne des Jahres 1903. (Allgemeines Statistisches Archiv. VI. Band, Ergänzungsheft) és *Morgenroth*: i. m. 75. old. L. még a Deutsches Statistisches Zentralblatt újabb évfolyamainak közléseit, végül a Magyar Statisztikai Szemlében „A német városi statisztikai hivatalok“ címen közölt összeállítást (1926. évf. 770—771. old.).

munkálkodnak. Maga a *Birodalmi Statisztikai Hivatal* az egyik ilyen irányító, összefogó szerv, melynek szerepére fentebb már röviden rámutattunk. Az együttműködés, összehangolás másik fontos hivatalos orgánuma a *Birodalmi és Országos Statisztikusok Konferenciái*.¹⁾ Ezek a konferenciák a szükséghez képest kisebb-nagyobb időközökben, és pedig első ízben 1874-ben, 1897-től pedig évenként, sőt adott esetben egy év alatt többször is ültek össze és elsősorban a *praktikus statisztikai igazgatás* céljait szolgálták, egyúttal azonban az adatgyűjtés és a feldolgozás kérdéseivel kapcsolatos tudományos, elméleti problémákkal is foglalkoztak. E konferenciák különösebb szervezettel nem bírnak; rendszerint váltakozva a Németbirodalom különböző városaiban, a háború előtt főleg a kisebb és középvárosokban folytak le és rajtuk az elsősorban érdekelt Birodalmi Statisztikai Hivatal vezetőin kívül az országos statisztikai hivatalok igazgatói, valamint a tárgyalásra kitűzött kérdésekben tájékozott vezetőtiszviselői vettek részt. Városi statisztikusok — kivéve a három Hansa-város országos statisztikusait — e konferenciákra hivatalosak nem voltak, minthogy az egyes országok statisztikai hivatalainak vezetői az illető tagállam városainak statisztikáját is képviselték. Miután azonban a tárgyalt kérdések közül nem egy elsőrendű városstatisztikai probléma, újabban, de még ma is inkább kivételképen, mint rendszeresen, városi statisztikus is résztvehetett egy-egy konferencián.²⁾ A városi statisztika tehát a birodalmi és országos statisztikusok konferenciáin — a birodalmi statisztika e szervezetlen, de szakszerűség és munkateljesítmény tekintetében igen nagyra értékelendő tanácsában — közvetlenül egyáltalában nem, vagy csak ritkán vett részt, ami közjogilag talán helyes, de a gyakorlati statisztika szempontjából alig megfelelő megoldás. Sőt tudomásunk szerint az országos és a városi statisztikusok rendszeresen megszervezett együttműködésre is csak Bajorországban ta-

¹⁾ L. Zahn: i. m. 32. old. — V. ö. továbbá *Zimmermann*: Die Versammlungen der Vertreter der amtlichen Statistik des Reichs und der Bundesstaaten (Deutsches Statistisches Zentralblatt 2. évf. (1910) 1—6. és 33—42. hasáb) és *Würzburger*: Die Deutsche Statistische Gesellschaft (Allgemeines Statistisches Archiv. VIII. köt. (1914.) 339. és 340. oldal).

²⁾ L. *Morgenroth*: Gegenwartsfragen der Kommunalstatistik. Allgemeines Statistisches Archiv. XV. kötet (1925.) 433. és 434. old.

lálunk példát, ahol — mint Morgenroth közli¹⁾ — az országos statisztikai hivatal mostani elnöke, Zahn Frigyes, a bajor országos és városi statisztikusokat a fontosabb közös problémák megbeszélésére, hatásköri kérdések tisztázására időnkint összehívja. *A különféle hivatalos statisztikai szervek között tehát Németországban vannak összekötőkapcsok, de a kapcsolat nem tökéletes*, míg hazánk e téren kedvezőbb helyzetben van, amennyiben egy városban székelő két statisztikai hivatala, az országos központi és a fővárosi közti kapcsolatoknak még helyi akadályja sincs, úgy-hogy Magyarországon a hivatalos statisztikai intézmények közötti összeköttetés csak a vidéki városok statisztikai hivatalainak a viszonyok kényszerhatása folytán előbb-utóbb sorrakerülő megszervezése után válik majd valóban elsőrendű problémává.

A német statisztikusok *együttműködésének és a statisztika fejlesztésének* szolgálatában az említett hivatalos konferenciákon kívül Németországban még *egy szövetség és egy egyesület* tevékenykedik: a *Német Városi Statisztikusok Szövetsége* és a *Német Statisztikai Társaság*. Előbbiben a német városok statisztikai hivatalainak vezetői tömörülnek, a szövetség ülésein azonban egyrészt a birodalmi és országos statisztikusok, másrészt az egyetemi és a magánstatisztika képviselői is részt vesznek, úgyhogy a városstatisztikai konferenciák munkálatai univerzálisabb jellegűek, mint a fentebb tárgyalt hivatalos összejöveteleké. Viszont a városi statisztikusok gyűlésein is elsősorban csak a gyakorlati statisztikai igazgatás városi vonatkozású kérdései szerepelnek, miután merőben tudományos problémák tárgyalása a városstatisztikusok konferenciáinak nem feladata.

A *hivatalos, az egyetemi és a magánstatisztikusok egyetemleges szervei*²⁾ a Német Statisztikai Társaság, melynek munkássága az elméleti és a gyakorlati statisztika egész nagy birodalmára kiterjed és mely tudományos tekintélyénél fogva, vala-

mint azáltal is, hogy a hivatalos statisztikusok is tagjai, közvetve a hivatalos statisztikára is befolyást gyakorolhat. Mint-hogy e két szervezet legutóbbi ülészakának ismertetése alkotja jelen dolgozat második témáját, szervezetükkel és munkásságukkal behatóbban kívánunk foglalkozni.

2. A Német Városi Statisztikusok Szövetsége és a Német Statisztikai Társaság.

A két testület történetének és működésének ismertetését a *Német Városi Statisztikusok Szövetségével (Verband der deutschen Städtestatistiker)* kell kezdenünk,¹⁾ mely hosszabb multra tekint vissza, mint a Német Statisztikai Társaság. *1879-ben* Berlinben egyszerű *konferenciára*, eszmecserére gyűltek össze először a német városok statisztikai hivatalainak igazgatói. Ezen az első konferencián 11 akkor fennálló hivatal közül 9-nek igazgatója vett részt, a külföldről meghívott szakférfiak közül pedig mint egyedüli vendég Körösy József, a budapesti hivatal igazgatója, aki, és hasonlóképpen utóda Thirring Gusztáv is, több ízben felkereste a német városstatisztikusok tanulságos gyűléseit. Az első konferenciát kisebb-nagyobb időközökben követték a következő gyűlések; majd 1899-től 1914-ig és a háborús kényszerpauza után 1920 óta évenként tartottak meg a konferenciák, csupán 1923-ban az inflációs krízis állta az összejövetel megtartásának útját.²⁾ A jövő év pünkösöd-hetére tervezett kölni (37.) összejövetelen már *félszázéves* multról számolhat majd be a konferencia elnöksége.

1903-ban alakult meg a Német Városi Statisztikusok Szövetsége és ezután ez a szervezet rendezte meg az eddig szervezetlen tanácskozásokat. A városi statisztika ügyének előbbrevítele, egységes felvételek megszervezése, a feldolgozás és közzététel egyöntetűsítése alkotja ennek a szövetségnek a *feladatát*, melynek *tagjai* csak német városi vezető-

¹⁾ V. ö. *Landsberg*: Die Konferenzen der Deutschen Städtestatistiker (Deutsches Statistisches Zentralblatt III. évf. (1911.) 1—8. hasáb) és *Morgenroth*: Die Konferenzen der Deutschen Städtestatistiker (Deutsches Stat. Zentralblatt XIX. évf. (1927.) 65—70. hasáb.)

²⁾ Az egyes konferenciák sorrendje a következő: Berlin 1879, Drezda 1885, München 1886, Lipese 1888, Hamburg 1889, Boroszló 1890, Köln 1891, Lübeck 1893, Görlitz 1894, Frankfurt a. M. 1895, Magdeburg 1896, Chemnitz 1897, Königsberg i. Pr. 1899, Strassburg i. E. 1900, Mannheim 1901, Altona '902, Drezda 1903, Nürnberg 1904, Düsseldorf 1905, Stuttgart 1906, Dortmund 1907, Aachen 1908, Frankfurt a. M. 1909, Posen 1910, Drezda 1911, Elberfeld 1912, Boroszló 1913, Dessau 1914, Erfurt 1920, Halle 1921, Magdeburg 1922, Drezda 1924, Wiesbaden 1925, Königsberg i. Pr. 1926, Nürnberg 1927, Hamburg 1928.

¹⁾ *L. Morgenroth*: Gegenwartsfragen der Kommunalstatistik. Allgemeines Statistisches Archiv. XV. köt. 436. old.

²⁾ Az egyes országok esetleges statisztikai tanácsai (bizottságai) ugyanis nem egyetemlegesek, bár bennük az illető ország hivatalos statisztikusai mellett az egyetemi és magánstatisztikusok is képviselve lehetnek, de csak korlátozott számban és különben is e tanácsok helyi jellegű szervek (birodalmi statisztikai tanács ugyanis nincs) s munkásságuk bizonyos korlátok közé van szorítva.

statisztikusok és városstatisztikai intézmények (területi tagok) lehetnek, úgyhogy a taglétszám 1927 közepén is csak 63 volt.¹⁾ A szövetség újabb elnökei Landsberg (1910—1920), Seutemann (1920—1923), Schott és Büchner berlini igazgató (1924—1928) voltak, míg ma a hamburgi ülésen megválasztott Weigel, az eddigi alelnök áll a szövetség élén.

A szövetségi munka előkészítésében nagy rész illeti az egyes kérdések előzetes megbeszélésére és megoldására kirendelt bizottságokat. A munka zöme azonban nem a bizottsági tárgyalásokon, hanem a konferenciákon zajlik le, melyeknek nyomtatásban is megjelenő jegyzőkönyvei gyakorlati és módszertani szempontokból egyformán értékes fejtegetésekkel vitték előbbre a városi statisztika ügyét. A konferenciákon tárgyalt és az elnökség, valamint a bizottságok által gondosan előkészített témák a városi statisztika egész problémaköréből valók. Általános statisztikai kérdések, szervezeti és igazgatási problémák mellett több konferencián beható megvitatás alá került a városi, a birodalmi és az országos statisztika egymáshoz való viszonya és sok más, közös kérdése; különösen a birodalmi nagy felvételek (lakás-, nép-, üzemszámlálások stb.) kérdései szerepeltek gyakran a tárgysorozaton. Ezenkívül számos más kérdéstről is tanácskoztak a konferenciákon: így az agglomeráció kérdése, a népmozgalmi, egészségügyi, szociális és munkaügyi, ár- és pénzügyi, kulturális problémák statisztikai vonatkozásai több konferenciának tárgyalási anyagában előfordulnak, hasonlóképpen a városi pénzügyek, a városok adósságainak fontos kérdései, továbbá telekstatisztikai, építkezési és esetleg más aktuális problémák. Nemzetközi statisztikai kérdések megbeszélésére pedig az adott különösen alkalmat, hogy több külföldi városi hivatal vezetője vett részt elég rendszeresen a konferenciákon; így például az 1914. évi dessau-i konferencia alkalmából egy szűkebbkörű megbeszélésen a Nemzetközi Statisztikai Intézet jelenlevő tagjai, csupa városi statisztikus a nagyvárosok nemzetközi statisztikai évkönyvének egy vázlatos, meg nem valósult tervezetét állapította meg.²⁾ Ami az ülések szokásos tárgyalási rendjét illeti, a konferencia tárgypontjait megbízott előadók mutatják be s a szakreferátu-

mokat minden szempontra kiterjedő, tárgyilagos vita kíséri, a határozatok tehát beható, alapos megvitatások után jönnek létre. Az utolsó ülészakok igen gazdag és változatos tárgyrendje élénken szemlélteti a szövetségi munka háború utáni megújulását.¹⁾

Az egyes konferenciák egyik legfontosabb programpontját alkotta évtizedek óta a Német Városok Statisztikai Évkönyvének kérdése. Neefe lipcsei statisztikai igazgató volt e mű megindítója és lelke, aki már 1885-ben, a második városstatisztikus konferencián javaslatot terjesztett elő az évkönyvről. Hosszas előkészítés után 1890-ben Neefe szerkesztésében jelent meg az első évfolyam, mely 35 város adatait tartalmazta; a következő évfolyamok tartalma évről évre bővült, azonban az évkönyv rendszeres megjelenése az 1916. évi, szintén még Neefe által szerkesztett 21. évfolyam után — mely már 94 város statisztikájáról számolt be — megszakadt; a nehéz viszonyok következtében csak 10 évvel később, 1926-ban jelenhetett meg a 22. évfolyam (az Új folyam első kötete), melyet megalapítója már nem ért meg. A folyó évben Seutemann (Magdeburg) és Weigel (Lipcse) szerkesztésében került ki sajtó alól a 23. évfolyam (Új folyam 2. kötete), mint a német városi statisztikusok szövetségének szellemi munkája, egyúttal azonban első ízben a német „Städteetag“ hivatalos kiadványaként. Mint a szövetség képviselőjének, Büchner igazgatónak előszavából olvassuk, ezúttal az évkönyv a Németbirodalom csaknem mindegyik 50.000-nél népesebb városának adatait összefoglalja és összesen 95 várost ölel fel. Fejezeteit több német városi statisztikus állította össze és bocsátotta a szerkesztők rendelkezésére; egy-egy fejezet táblázatos anyagát rendszerint beható, vagy legalább is összefoglaló szöveges bevezetés előzi meg. A legutolsó kötet 22 fejezete csaknem minden fontosabb városi kérdés megvilágítására kiterjed. Forma tekintetében némileg eltér a német városok évkönyve a Magyar Városok Statisztikai Évkönyvének első évfolyamától²⁾, mely Thirring Gusztávnak, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal akkori igazgatójának szerkesztésében 1912-ben jelent meg, s mely a bevezető nem statisztikai részekről (városi monográfiák, címtár) eltekintve, táblázatokba foglalt számadatokat tartalmazott. Sajnos, e hasznos kiadvány újabb kötetének kiadását a nagy világgégés megakadályozta, s csak legújabbban van tudomásunk arról, hogy Illyefalvi I. Lajos, a székesfővárosi statisztikai hivatal jelenlegi igazgatója a nehe-

¹⁾ U. m. két tiszteletbeli tag (Landsberg és az azóta elhunyt Bleicher), 36 rendes tag, vagyis olyan városi igazgató, aki főhivatalként látja el az igazgatás teendőit, 15 statisztikai hivatal, mint területi tag (olyan hivatalok, melyek igazgatását a polgármester, tanácsos stb. intézi, aki a szövetségben csupán képviseli hivatalát) és 10 rendkívüli tag (volt rendes tag, azaz igazgató).

²⁾ L. G. Thirring: Efforts internationaux dans le domaine de la statistique des villes. Revue de la Société Hongroise de Statistique. Ve Année (1927) 152. old.

¹⁾ V. ö. Magyar Statisztikai Szemle 1926. 649. és 1927. 1092. old.

²⁾ A Magyar Városok Statisztikai Évkönyve. I. Évfolyam. Szerkesztette: Thirring Gusztáv dr. A Magyar Városok Országos Kongresszusának Iratai. II. XII + 158* + 686 old.

zen nélkülözhető mű újabb évfolyamának közrebocsátását tervbe és munkába vette.

A Német Városi Statisztikusok Szövetségének kiadásában az évkönyvön kívül a háború előtt négy, ú. n. *kiegészítő füzet* (Schriften des Verbandes deutscher Städtetastitiker) jelent meg, 1921-ben pedig *időszakos folyóirat* (Vierteljahrshefte — később Monatshefte — deutscher Städte) kiadásával is megpróbálkoztak; az első évben, 1921-ben még rendszeresen megjelentek ez új kiadvány egyes füzetei, 1922-ben azonban már csak néhány szám jelenhetett meg, azután pedig, legalább is egyelőre, e kiadványsorozat folytatása abbamaradt.

A városstatisztikusok szövetségének munkálataival kapcsolatban meg kell említenünk még a német „*Städtetag*“-ot, mely 1908 óta az Évkönyv bizonyos példányszámának átvételével nyújtott támogatást és adta tanujelét a statisztika iránti érdeklődésének, újabban pedig a városstatisztikai munkálatokba mind erősebben belekapcsolódik. Első, ékes bizonyítéka ennek, hogy a városstatisztikusok által szerkesztett évkönyv ezentúl a „*Städtetag*“ kiadásában jelenik meg, ami nemcsak az Évkönyv szélesebb körben való elterjedését, adatainak a városi adminisztráció körében való fokozottabb igénybevételét biztosítja, hanem anyagi szempontokból is kedvező megoldás. A „*Städtetag*“ ezenkívül újabban külön bizottságot szervezett, természetesen több jeles városstatisztikus bevonásával, a városi statisztika (elsősorban az Évkönyv) kérdéseinek megvitatására, sőt — mint azt a Deutsches Statistisches Zentralblatt egyik legújabb számában¹⁾ olvashattuk — a városok birodalmi szövetségében a statisztikai ügyek elintézésére a közelmúltban statisztikai osztály létesített.

*

Jóval rövidebb múltú, de egyetemleges és tisztán tudományos jellegű a német statisztikusok másik szervezete, a *Német Statisztikai Társaság* (*Deutsche Statistische Gesellschaft*). Míg a külföld első statisztikai társulatainak megalapítási ideje a múlt század 30-as és 60-as éveit közé esett — így az angol (királyi) statisztikai társaság 1834-ben, az amerikai 1839-ben, a párizsi 1860-ban és a svájci 1864-ben alakult meg — a német hivatásos és magánstatisztikusok csak kevéssel a világháború előtt, *1911-ben* alkották meg egyesületüket. Így tehát a német statisztikusok tudományos egyesülése csak egy évtizeddel idősebb a mi statisztikai társaságunknál, melynek alapítási éve azonban valószínűleg nem 1922, hanem egy korábbi év lenne, ha a háború forrása minden tudományos megmozdulást csírájában nem fojtott volna el. Németországban ugyan már a múlt század folyamán is fennállott

néhány statisztikai társulat: a szász statisztikai egyesület már 1831-ben alapított, tehát még az angol statisztikai társaságnál is néhány évvel korábban jött létre, de ez az intézmény egyrészt csak Szászországnak volt *partikuláris* statisztikai egyesülete, másrészt *jellegében is elütött* a mai statisztikai társaságoktól, mert feladatát a hivatalos statisztika gondozása alkotta és ennek folytán 1850-ben az akkor megalakult szász statisztikai hivatalnak engedte át helyét, az 1836-ban alapított frankfurti földrajzi és statisztikai egyesület pedig munkásságában a geográfiai művelésre fektette a súlyt és ez is, mint a szász és lübecki egyesület, csupán partikuláris intézménye volt a német tudományosságnak.

Talán a fentebb ismertetett *konferenciák és tanácskozások eredményes munkálkodása* is hozzájárult ahhoz, hogy a német statisztikusok egyeteme *statisztikai társaságnak hiányát nem érezte* oly égetően. Pedig statisztikai társaság hiányában többször az a visszás helyzet állott elő — miután az egyetemi statisztikusok többsége hivatalos statisztikus nem volt és így ők, valamint a magánstatisztikusok az említett konferenciákon általában nem vettek részt — hogy a német hivatalos és egyetemi statisztikusok a Nemzetközi Statisztikai Intézet *külföldi ülészekai* alkalmával jöttek csak össze és ezeken a szessziókon beszélték meg *hazai* statisztikai problémáikat is.¹⁾ 1901-ben ugyan egy német statisztikai egyesület megalapításáról komoly formában folytak tárgyalások, az ügynek azonban csak Würzburger szász statisztikai igazgató agitációja²⁾, valamint az újonnan alakult Német Szociológiai Társaság akciója, mellyel ez a társaság munkásságába statisztikusokat is be akart vonni, adott lökést. *Végre 1911-ben az említett szociológiai egyesület kebelében, de önálló szervezettel megalakult a Német Statisztikai Társaság.* Az alapszabályokat 1911 február 11-én Münchenben állította össze egy szűkebbkörű bizottság és ugyan ezen év június 17-én Drezdában a városi statisztikusok konferenciájához kapcsolódva tartott meg az alakuló gyűlés is. Alapszabályai szerint a *társaság célja az elméleti és a gyakorlati statisztika művelése.* A statisztikai felvételek és feldolgozások részletkérdései, a statisztikai technika problémái, az eredmények tudományos feldolgozása, tapasztalatok kölcsönös kicserélése, szervezeti és módszerkérdések alkották a társaság eddigi üléseinek munkaprogramját. A Német Statisztikai Társaság munkásságának nagy részét az *ülések e tárgyain*

¹⁾ L. Würzburger: Die Deutsche Statistische Gesellschaft. (Allgemeines Statistisches Archiv VIII. köt. 340. old.)

²⁾ L. többek közt Deutsches Statistisches Zentralblatt 2. évf. (1910.) 91. hasáb.

képezik; fontosabb problémák előkészítését ugyan bizottságok végzik el, melyek nem egy ízben nagy és értékes munkásságot fejtettek ki, azonban az egyesületi tevékenység zömét és magvát az ülések referátumai, előadásai, az azokhoz fűződő viták és határozatok hozatala alkotja. Az *elnökség teendője* a rendes ügyvitel ellátásán kívül a hozott határozatoknak illetékes fórumokkal való közlésében s lehető végrehajtásában áll. *Néhány fontosabb kérdés* felemlítése kellően illusztrálhatja azt a változatos, élénk munkásságot, amely a Német Statisztikai Társaság üléseit rendszerint jellemezte: a statisztikának főiskolai oktatása és vizsgatárgyként való alkalmazása, a statisztikai törvény, a nagy-német évkönyv és más statisztikai forrásművek kérdései, a gépek szerepe a statisztikai feldolgozásban, a grafikai ábrázolás, a matematika és a statisztika viszonya, a reprezentatív módszer; ezenkívül természetesen számos más népszerű, szociális, gazdasági és újabban konjunktúrastatisztikai probléma és kérdés is szerepelt az ülések tárgyrendjén.¹⁾

A német statisztikusok zavartalan együttműködését nagy mértékben megkönnyíti, hogy a Német Statisztikai Társaság rendszerint a Német Városi Statisztikusok Szövetségével *karöltve* rendezte meg üléseit, kivéve 1912-ben, amikor a Német Szociológiai Társasággal együtt ülésezett. Az első három ülés évenként követte egymást; a háborús szünetelés után két, majd újabban ismét egy-éves időszakokban következtek a társaság ülései²⁾ s a produkált munka az aránylag rövid idő alatt is lényegesen előbbre segítette a német statisztika ügyét különösen a harmónikus együttműködés problémáját.

A statisztika nemzetközi jellegére való tekintettel *taglétszámát* — mint a legtöbb külföldi társaság — a Német Statisztikai Társaság *sem köti németbirodalmi állampolgársághoz* (az alapszabályok csupán németnyelvűséget írnak elő, de más külföldi statisztikusok is lehetnek „levelező tagok“). Így azután *külföldiek is szép számmal* szerepelnek a társaság tagjainak sorában. Az alapszabályok értelmében a társaság tagja azonban csak az lehet, aki akár hivatalos állásánál fogva, akár magánminőségben *statisztikai munkásságot fejt, vagy fejtett ki*. A külföld népes statisztikai társaságaitól eltérőleg tehát a Német Statisztikai Társaság is legalább *bizonyos mértékben akadémikus jellegű*, mert

¹⁾ A Német Statisztikai Társaság munkásságát illetőleg l. „Die Deutsche Statistische Gesellschaft“. Deutsches Statistisches Zentralblatt 1926. évf. 1—6. hasáb.

²⁾ A Német Statisztikai Társaság eddigi üléseinak a sorrendje a következő: Drezda 1911, Berlin 1912, Boroszló 1913, Erfurt 1920, Magdeburg 1922, Drezda 1924, Königsberg i. Pr. 1926, Nürnberg 1927, Hamburg 1928.

tagjai a tényleges, vagy volt statisztikusok sorából, nem pedig a statisztika iránt érdeklődők, a statisztikai fogyasztók köréből kerülnek ki. Bár a taglétszám nincs annyira limitálva, mint a Magyar Statisztikai Társaságnál, az alapszabály fenti pontja önmagában is eléggé korlátozza a tagok számát, úgyhogy a német statisztikusok testülete éppen azért, hogy csupán hivatalos statisztikusokat és más szakembereket tömörít egybe, szigorúan tudományos, nagyon figyelemreméltó intenzív munkásságot bír kifejtetni. Csupán az utolsó években emelkedett jelentékenyebben a háború előtt még igen alacsony taglétszám és 1927-ben 209-et, 1928-ban pedig a főtítkári jelentés szerint 223-at tett (ebből 36 külföldi); közülük 5 tiszteletbeli tag.¹⁾ A Társaság *elnöki* székét a megalapítástól kezdve 1925-ben bekövetkezett haláláig a német statisztika egyik legkimagaslóbb egyénisége v. *Mayr György* töltötte be, 1926-tól *Zahn Frigyes*, a bajor hivatal elnöke, müncheni egyetemi tanár áll az egyesület élén. A *főtítkári tisztelet* 1924-ig *Würzburger Jenő* lipcei professzor látta el nagy körültekintéssel és sok eredménnyel, 1924-től pedig *Müller János*, a thüringiai statisztikai hivatal igazgatója viseli. Az elnökség tagjai közt kezdettől fogva helyet foglalt egy osztrák statisztikus is, ezzel is hangsúlyozva, hogy a Társaság német, nem pedig németbirodalmi; egy más tagja a szociológiai társaság egyik képviselője.²⁾

Eltér a Német Statisztikai Társaság munkássága a külföldi rokon társaságoktól (a magyartól is) abban, hogy — kis taglétszámmal és ennél fogva szerény anyagiakkal rendelkezvén — rendszerint csupán az *ülések jegyzőkönyvét adja ki* nyomtatásban vagy sokszorosítva, folyóiratot azonban, — mely a legtöbb statisztikai egyesület legfontosabb irodalmi produktuma — nem ad ki. Igaz, hogy a német statisztikusok két rendkívül magas nívójú, a nemzetközi statisztikai irodalomban is egészen kivételes helyet elfoglaló folyóirata, az *Allgemeines Statistisches Archiv* és a *Deutsches Statistisches Zentralblatt*, mint a Társaság *orgánuma* jelenik meg, a kapcsolat azonban e két folyóirat és a Társaság közt inkább névleges, személyi vonatkozású. Néhány szóval emlékezzünk meg erről a két folyóiratról is. Mindkettőnek cikkei gyak-

¹⁾ A tagok közül 182 németbirodalmi, ú. m.: 59 aktív birodalmi vagy országos statisztikus, 50 aktív városi statisztikus, 5 egyéb hivatásos statisztikus, 39 egyetemi tanár és asszesszor s 29 egyéb németországi tag; a 36 külföldi tag közül 20 aktív külföldi statisztikus, 10 egyetemi tanár, 6 egyéb külföldi tag; a testületi tagok száma 5.

²⁾ Az elnökség jelenlegi tagja Ausztria részéről *Breisky*, az osztrák stat. hiv. elnöke, a Német Szociológiai Társaság részéről pedig *Tönnies* professzor; további tagok: *Büchner* berlini igazgató, *Saenger*, a porosz hiv. elnöke, *Wagemann*, a birodalmi hivatal elnöke és *Würzburger* titkos tanácsos.

ran származnak külföldiek tollából s az egyes tanulmányok és közlemények az elmélet, a szervezet és a praktikus statisztika minden ágát fellelik. A folyóiratokat gazdag irodalmi szemle teszi teljessé. Az Archivot *Mayr* alapította meg még 1890-ben és ő szerkesztette, kezdetben egyedül, 1914-től haláláig *Zahnnal* közösen; 1925 vége óta *Zahn* adja ki ezt a negyedévi testes kötetekben megjelenő folyóiratot. A jóval kisebb terjedelmű, de szintén kiválóan szerkesztett *Zentralblatt* az Archivtól eltérőleg hosszabb értekezéseket nem közöl, csak igen tömör, kimerítően alapos cikkeket; megalapítója és ma is lelke *Würzburger Jenő*; a folyóirat 1909-ben indult meg és havi vagy kéthavi számokban a háború alatt is rendszeresen megjelent s most a 20. évfolyamot szerkeszti főkiaadója, *Würzburger, Burgdörfer, Müller, Morgenroth* és *Prinzing* társkiaadók közreműködésével. Még egy nagy munka előkészítésében vett részt a Német Statisztikai Társaság; ez a *Statistisches Handbuch des gesamten Deutschtums* c. kötet, melynek szerkesztésével kapcsolatos kérdésekről a Társaság több ízben tárgyalt, a munka azonban, bár ilymódon a Társaság közreműködésével készült, tulajdonképpen egy osztrák professzor, *Winkler Vilmos* egyéni munkája és nem is a Társaság kiadásában jelent meg. Olyan munka ez, melyhez hasonlóan talán a Magyar Statisztikai Társaság kezdeményezésére a magyarság is elkészíthetné a világ minden táján szétszórt magyarok egyetemes évkönyvét.

3. A Német Városi Statisztikusok Szövetségének és Német Statisztikai Társaságnak hamburgi ülése.

A Német Városi Statisztikusok Szövetségének 36. konferenciája szeptember 4-én és 5-én Hamburgban zajlott le. Az ülést a Szövetség elnökének, *Büchner* Oszkár berlini statisztikai igazgatónak¹⁾ szavai nyitották meg, aki üdvözölte a mintegy 70 jelenlévő statisztikust: a Szövetség tagjait, a vendégként szép számban megjelent birodalmi és országos statisztikusokat s a német statisztikatudomány más képviselőit, továbbá a külföld több városából (Amsterdam, Bazel, Bécs, Budapest²⁾, Danzig, Helsinki, Leningrad-Szentpétervár, Róma, Stockholm és Zürich) erre az ülészsakra Hamburgba utazott városi vagy más statisztikusokat. A konferenciára képviselőt küldött természetesen a német „Städ-

tetag” is. Az elnöki megnyitó után a vendéglátó Hamburg város nevében *Nöldeke* szenátor meleg szavakkal köszöntötte a konferencia résztvevőit és egyúttal a városigazgatás szempontjából méltatta a városi statisztika nagy jelentőségét. *Platzer* igazgató (Birodalmi Statisztikai Hivatal), *Saenger* elnök (Porosz Statisztikai Hivatal) és *Peters* építészeti főtanácsos (Hamburg) üdvözlő szavai után az érdemleges tárgyalásokra került a sor.

A konferencia két ülésnapján a következő előadások hangzottak el: *Weigel*: Az adózási célokat szolgáló népességi felvétel népszámlálások helyett való igénybevétele; *Schöbel*: Az 1925. évi üzemi számlálás; *Büchner*: A Nemzetközi Statisztikai Intézet és annak legutóbbi (XVII.) ülésezése Kairóban 1927 dec.—1928 jan.; *Schmahl*: A tudományos statisztikus-utánpótlás hivatási kiképzése (szakképzése); *Hartwig*: Választási statisztika; *Stabel*: A városok fogyasztási statisztikája. A programra kitűzött előadásokon kívül *Stepanov* (Szentpétervár-Leningrad) mozgatható diagramjait mutatta be, *Zwick* kölni igazgató pedig egy ad hoc referátumot terjesztett elő a postaügyi miniszter egy rendeletéről, amely a postastatisztikát nagyon szűk korlátok közé szorítja.

Mint nemzetközi tárgyú előadással és magyar vonatkozásai miatt is elsősorban *Büchner* berlini igazgatónak a Nemzetközi Statisztikai Intézetről szóló előadásával kell foglalkoznunk. *Büchner*, aki az Intézetnek tagja és annak kairói kongresszusán résztvett, terjedelmes és tartalmas elaborátumban tájékoztatta a városstatisztikus konferencia résztvevőit a Nemzetközi Statisztikai Intézet életéről és tevékenységéről. Tömör, mindenre kiterjedő fejtegetéseit a *Nemzetközi Statisztikai Kongresszusok* rövid ismertetésével vezette be, majd bemutatta az Intézet történetét, szervezetét, munkásságát, kiadványait, valamint a Népszövetséghez való viszonyát, s a Népszövetség statisztikai intézményeivel való együttműködés módját és nehézségeit; utóbbi fejtegetéseit részben *Thirring* Gusztávnak, a Magyar Statisztikai Társaság elnökének 1928 február 14-én „Gondolatok a Nemzetközi Statisztikai Intézetről” címen tartott, a Társaság Journal-jában is közölt¹⁾ előadásához

¹⁾ Büchnert később több ízben *Weigel* váltotta fel az elnöklésben.

²⁾ Budapestről a konferencián *Thirring* Gusztáv dr., Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának ny. igazgatója vett részt, akinek kíséretében alulírott is jelen volt a tárgyalásokon.

¹⁾ L. G. *Thirring*: L'Institut International de Statistique au Caire. I. Idées sur l'Institut International de Statistique. Journal de la Société Hongroise de Statistique. VIe Année (1928) N°. 1.

fűzte. Azután röviden vázolván a kairói ülés szak munkálatait, csupán a városi statisztika szempontjából legfontosabb kérdéssel, a *Nagyvárosok Statisztikai Évkönyvével* foglalkozott behatóbban. Thirring Gusztávnak részben Kairóban előterjesztett előadói jelentése alapján, részben a Magyar Statisztikai Társaság 1927 január 11-i ülésén elhangzott előadására¹⁾ támaszkodva (melynek bő kivonatát Büchner nyomtatásban²⁾ is szétosztotta a konferencián) részletesen megemlékezett a *nemzetközi városi statisztikai törekvésekről, melyekben Budapest város két igazgatója (Kőrösy és Thirring) munkálatai következtében vezetős szerephez jutott.* Végül bővebben ismertette Büchner a legújabb nemzetközi városstatisztikai munkálatnak a Nemzetközi Statisztikai Intézet kiadásában megjelent *Nagyvárosok Statisztikai Évkönyve* első folyamának előkészületeit és magát az Évkönyvet is megállapította, hogy az Évkönyv által, melynek első évfolyamát remélhetőleg mielőbb követik a továbbiak, a nagyvárosi statisztika számai az arra hivatott Nemzetközi Statisztikai Intézetnél futnak össze, ami már csak sok felesleges parallel munka elkerülése céljából is üdvös. — Magunk részéről mindenestre örömmel kell regisztrálnunk, hogy a német városi statisztikusok hamburgi konferenciáján a nemzetközi városi statisztika bemutatása alkalmából a magyar városi statisztikának, székesfővárosunknak ezirányú munkálatai ilyen alapos ismertetésben és méltánylásban részesültek.

Büchner referátumához csak Zahn Frigyes, a Nemzetközi Statisztikai Intézet egyik alelnöke szólott hozzá s megemlékezett a *nemzetközi statisztika kiépítésének* néhány fontos problémájáról (egyszerűség, egyöntetűség, olcsóság, megbízhatóság stb.). Majd élénk színekkel ecsetelte azt a *válságos helyzetet*, amelyben az Intézet egyrészt a Népszövetséghez való viszonya, másrészt saját összetétele folytán van. Azután örömmel jegyezve fel azt a tényt, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet a városi statisztikát ilyen intenzíven munkakörébe vonta, bemutatta az Intézet szervezetét és munkásságát

¹⁾ „Nemzetközi törekvések a városi statisztika terén.“ V. ö. G. Thirring: Efforts internationaux dans le domaine de la statistique des villes. Revue de la Société Hongroise de Statistique. Ve Année (1927.) No 2.

²⁾ L. Büchner: Internationale Bestrebungen auf dem Gebiete der Städtestatistik. Sonderdruck aus Nr. 16 der „Berliner Wirtschaftsberichte“ vom 4. August 1928.

illetőleg újabban kifejlődött áramlatokat. Két álláspont áll egymással szemben: az egyik az Intézet munkásságának tudományos térre való korlátozását, tehát a mai tevékenység visszaszorítását kívánja, míg a másik a statisztikának a világminisztérium, vagyis a Népszövetség munkaköréből való kiválasztását tartja célravezetőnek. Az Intézet struktúrájában a korlátozott taglétszám és a nem statisztikus tagok kelleténél nagyobb száma okoz nehézséget. Büchnerrel egyetértve Zahn is igen fontosnak tartja az egyes nemzetközi szervezetek munkamegosztását, harmonikus *együttműködését.*

Schmahl königsbergi igazgatónak a *tudományos statisztikai utánpótlás biztosításának és szakképzésének* irányelveit tárgyzó referátuma világszerte fontos, általános érdekű statisztikai problémával foglalkozott. Schmahl abból indult ki, hogy a statisztika iránti követelmények a háború óta rendkívül megnövekedtek; a közigazgatás ügy- és feladatköre tágult, számos új probléma merült fel, mely statisztikai megalapozás nélkül nem oldható meg. A városstatisztika újabb időben a városi igazgatás integráns részévé vált. A statisztikai hivatalok személyzetének *szakképzése tehát a legfontosabb kérdések* sorába lépett elő. A statisztikai pályára lépők kiválasztásánál bizonyos irányelveket kell figyelembe venni. Legfontosabb előfeltétel — természetesen csak tudományos állás betöltésénél — a főiskolai képzettség; annak, aki statisztikai szolgálatba akar lépni, már az egyetemen kell teoretikusan és gyakorlatilag is statisztikával foglalkoznia.

A tudományos statisztikus utánpótlás kiképzésére Schmahl *hat irányelvet* dolgozott ki és terjesztett a konferencia elé, ú. m.: 1. A városi statisztikai szolgálatba tudományos, állandó jellegű állásra csak olyan egyetemet végzett egyéneket szabad kinevezni, akik *közgazdasági képzettséggel* rendelkeznek (okleveles közgazda, államtudományi doktor) és a statisztikai vizsgatárgyból jó eredményt mutathatnak fel. Ez az egyetemi szakképzés az egész kérdésnek alapfeltétele. 2. A statisztikai pályára lépők kiképzése, helyesebben *továbbképzése* 6—12 hónapos próbaszolgálattal kezdődjék, amely alatt egyszerű statisztikai és közigazgatási feladatok megoldása alkossa munkásságukat. 3. Ezután a próbaszolgálat után csak az képezhető tovább, aki legalább 2 évi szolgálatra kötelezi magát. 4. Kívánatos, hogy a jelölt e további két év alatt legalább

hat hónapon át a városi igazgatás más ágazataiban (pénzügyi, közgazdasági és népjóléti ügyosztályokban) is foglalkoztatva legyen. Ezt az irányelvet kiegészítendő, Schmahl referátumában utalt arra, hogy a leendő statisztikusnak természetesen elsősorban a statisztikai feldolgozás egész munkamenetét és minden ágát ismernie kell s ezirányú ismereteiről egy vizsga keretében kellene bizonytságot tennie. 5. A kiképzés befejezése után igazgatósági asszisztens vagy gazdasági asszessor címét nyerjen az illető és 6. végleges (tudományos) állásra csak a kiképzés teljes befejezése után legyen kinevezhető.

Schmahl előadását élénk vita követte. Busch frankfurti igazgató, mint társelőadó, a statisztikus kiképzés és a hivatalos statisztikai utánpótlás kérdését egymástól elkülöníteni kívánja. Előbbi kérdéssel foglalkozzék a Német Statisztikai Társaság, amely már amúgy is több ízben munkarendjére tűzte ki ezt a fontos problémát, a városstatisztikus konferencia pedig csak az utánpótlás kérdésének megoldására törekedjék. Véleménye szerint nem lehet elzárni az utat azok elől sem, akik nem közgazdák, hanem más szakmából óhajtanak statisztikai pályára lépni. A hivatásos statisztikusok tudományos és gyakorlati képzésének kiépítése mellett fokozni kellene széles körben az általános statisztikai képzettséget bizonyos statisztikai gyakorlat elsajátítása útján; ennek a magánstatisztika szempontjából is nagy jelentősége volna. A további felszólalók közül többen szélesebbkörű (szociológiai, matematikai, stb.) ismeretek elsajátításának fontosságát emelték ki, míg mások az általános gyakorlati ismeretek megszerzését célozandó a gyakorlati közgazgatás minél több ágában való előmunkálkodás fontosságát hangsúlyozták. Zahn arra mutatott rá, hogy a statisztika jelentőségét még tanári körökben, sőt maguk a közgazdasági professzorok sem ismerik el eléggé, úgyhogy a statisztika vizsgatárgyi szerepe is veszélyben van. Véleménye szerint a szakképzés kérdésének kellő megoldása után lehet csak a felvetett többi kérdést dűlőre vinni. H. Wolff továbbképző tanfolyamok segítségével óhajt a hivatalos statisztikusok kellő képzéséről gondoskodni. Weigel, Busch és mások is bizonyos határozott statisztikai pályafutás megállapításával tartják a kérdést legalkalmasabban megoldhatónak. Minthogy Schmahl irányelvei a konferencia résztvevőit teljesen nem elégi-

tették ki, a kérdés további kidolgozását bizottság elé utalták, melynek tagjaiul Busch, Schott, Schmahl, Dreydorff, Wolff és Auer igazgatókat jelölték ki.

Hogy a hivatalos statisztikus szakszerű kiképzésének és ezzel kapcsolatban a statisztika oktatásának kérdése mennyire elsőrendű probléma, ennek jellemzésére hivatkozhatunk a Nemzetközi Statisztikai Intézet tárgyalásaira. Az Intézet több kongresszusán, legutóbb Kairóban is¹⁾ Würzburger Jenő terjedelmes elaborátumban mutatta be a statisztikai oktatás helyzetét az egyes államok egyetemén és ismertette a kérdés jelentőségét, valamint a legjobb megoldási módozatokat. Nálunk Magyarországon már Keleti Károly felismerte ennek a kérdésnek nagy jelentőségét és — főleg a minisztériumok, törvényhatóságok, tehát a statisztikai adatszolgáltatásban közreműködő intézmények fiatalabb tisztviselői számára — statisztikai tanfolyamot szervezett, amelynek megbízott előadói a statisztika, közgazdaságtan és közigazgatás első sorban gyakorlati érdekű kérdéseit ismertették. Sajnos, ez a két évben tartott tanfolyam azóta sem ismétlődött meg. Főiskolánkban ma a statisztika kellő óraszámúval van képviselve és részben vizsgatárgy is, csupán a szemináriumi oktatás hagy néhol kívánni valót maga után. Egyetemeink statisztikai tanítása a statisztika fogyasztóinak képzésére tehát elegendő, a statisztikai hivatalokban tudományos tevékenységet kifejtő tisztviselők szakképzéséről azonban gondoskodás nem történt, mert a törvény által előírt szakvizsgát nem tarthatjuk teljesen kielégítő megoldásnak, csak egy bizonyos minimális szakképzettség nélkülözhetetlen és jól bevált biztosítékának, miután egyrészt a vizsgálat anyaga nagyon bizonytalan, amennyiben megfelelő tankönyvbe vagy könyvekbe összefoglalva nincs és másrészt valóban alapos szakképzést amúgy is csak gyakorlati munkával egybekötött tanfolyami oktatás nyújthatna. Legjobban megközelíti az ilyen továbbképzés ideálját Magyarországon a műegyetem közgazdasági szakosztálya, mely azáltal, hogy főiskolát végzetek, tehát tanulmányaik iránt komolyan érdeklődők a hallgatói — persze csak olyanok, akiknek a mód meg van adva erre — valóban tudományos képzést nyújthat

¹⁾ L. Kovács Alajos: A kairói ülésen tárgyalt demográfiai kérdések. Magyar Statisztikai Szemle VI. évf. (1928) 243. old.

jól felszerelt szemináriumai segítségével. Természetesen ennek a szakosztálynak sem célja a statisztikai továbbképzés és így meggondolandó, nem volna-e a Magyar Statisztikai Társaság feladata a tudományos állásra képesítő statisztikus-képzés kiépítésének szorgalmazása. Mintát erre Olasz- és Franciaország megfelelő intézményeiben találhatunk.

Módszertani szempontokból különösen figyelmet érdemel Weigel lipcei igazgatónak „Az adóügyi népességi felvétel és a statisztika” című nagy érdeklődéssel fogadott referátuma. Ez a kérdés már az 1925. évi wiesbadeni konferencián is szerepelt, akkor azonban az adózási célokat szolgáló felvétel statisztikai szempontokból még nem volt oly módon kiépítve, hogy statisztikai célokra való felhasználásáról szó lehetett volna. Weigel a konferenciát most arról tájékoztatta, hogy a városi statisztikusok akkoriban kifejezett óhajai a felvételi nyomtatványok megszerkesztésénél figyelembe vétettek, úgy hogy a kérdés ma valóban aktuális. A kérdés lényege abban áll, hogy a birodalmi pénzügyminisztérium a birodalmi jövedelmi adótörvény alapján minden évben október 10-én egy részletes személyi és üzemi felvételt foganatosít. Ezt a felvételt Weigel szerint joggal tekinthetjük *adókivetési célokat szolgáló olyan népességi és üzemi összeírásnak*, mely formai és tárgyi szempontokból szinte egy-egy évente végrehajtott népszámlálásnak felel meg. Weigel a Lipszében alkalmazott három felvételi nyomtatványt is bemutatta: az egyik a házjegyzék, vagyis házi gyűjtőív; ez a telekre, a tulajdonosra és tulajdonra vonatkozó adatokon kívül a háztartások és üzemek felsorolását tartalmazza. A másik, amely szinte teljesen egyezik a német népszámlálásnál alkalmazott mintával, a háztartási jegyzék; ez a jegyzék lajstromosan sorolja fel a háztartások jelenlévő, valamint külön csoportban az átmenetileg vagy véletlenül távollevő tagjait. A bemutatott lipcei minta szerint a háztartási lajstrom a következő adatokat tartalmazza: vezetékek- és keresztnév, állás és foglalkozás, mi címen tagja az illető a háztartásnak, családi állapot, születés időpontja és helye, vallás, állampolgárság, foglalkozási viszony megjelölése, esetleges alkalmazó és munkaadó, önállóknál birtok- és bérletadatok, ill. üzemi megjelölés; e teljesen statisztikai jellegű kérdőpontokat két tisztán adózási célokat szolgáló rovat és a jegyzet-rovat egé-

szíti ki. A harmadik felvételi nyomtatvány, az *üzemi lap*, kilenc kérdőpontban az üzemi adatokat tudakolja. Ezzel a kérdőlappal, minthogy Weigel előadásában a felvétel üzemi részével nem foglalkozott, csupán utalt arra, hogy statisztikai szempontból a személyi adatokhoz hasonlóan az összeírás üzemi anyaga is értékesíthető, alábbiakban mi sem foglalkozunk bővebben.

Statisztikai célokból legnagyobb figyelmet a háztartásjegyzék érdemel; Weigel részletesen ismertette a háztartások összeírásának módozatait s fejtegetéseiből kitűnőleg a népességnek aránylag elenyészően kis része, csupán az intézeti háztartások lakóinak és a szállodákban tartózkodóknak egy része marad ki a jelenlegi utasítások értelmében rendszeresen az összeírásból. A felvétel alapján tehát a *rendes lakónépesség* adatait lehet ezidőszert megállapítani. Általános tájékoztató észrevételei után Weigel rámutatott arra is, hogy ma, amikor a viszonyok már megállapodottabbak és a felvétel végrehajtása — legalább is a lipcei tapasztalatok szerint — igen gondos és pontos s hasonlóképen kielégítő az adatok ellenőrzése is, ennek az adóügyi felvételnek népszámlálási célokra való felhasználása célszerűnek látszik, annál is inkább, mert pl. az anyanyelvi kérdés beiktatásával és az intézeti stb. lakosság teljes számbavételével a normális *népszámlálási adatok* mind, mégpedig nemcsak a lakó, de a jelenlévő népességről is rendelkezésre állának. Majd behatóan kutatta Weigel a kérdés *metodológiai vonatkozásait is*. Teoretikusan elismeri ugyan, hogy a primerstatisztikai adatgyűjtések értékesebbek a szekunderstatisztikaiaknál, de számos közigazgatási, pénzügyi és általános érdek szól — véleménye szerint — amellet, hogy a jövőben minél több szekunderstatisztikai anyag használtassék fel és ennek értelmében — erre konkludált javaslata is — az adózási célokat szolgáló évi összeírás kiaknázásával a *népszámlálás is szekunderstatisztikai adatgyűjtéssel helyettesíttessék*. A népszámlálásoknál amúgy is mind nehezebben oldható meg a számlálóbiztosok kérdése, a lakosság nem szívesen fogadja a tisztán statisztikai célú összeíróíveket, s az anyag helyességének és teljességének ellenőrzése igen nagy költségeket okoz, míg e költségek az adózási felvételnél természetesen a pénzügyi hatóságokat terhelik; különben is felesleges zaklatásnak látszik, hogy október

10-én és december 1-én (a német népszámlálások háború előtti szokásos időpontjában) egészen hasonló kérdőlapok kitöltésére köteleztessék a népesség. Minthogy a háború utáni két népszámlálás időpontja különböző volt és így a német népszámlálásoknak ma szilárd időpontja nincs, az *október 10-i időpontot*, mely más szempontból is megfelelőnek látszik, a jövőben az adózási felvétel, azaz népszámlálás rendszeres terminusául elfogadni lehetne. Weigel számításai szerint a kérdés *technikai oldala* is jól megoldható, amennyiben a statisztikai hivatalok kellő időben és megfelelő időtartamra kézhez kaphatnák a pénzügyi hatóságok által begyűjtött anyagot. A statisztikai hivatalokra csak az a feladat hárulna, hogy a pénzügyi közegek által már megrevideált adatokat *egyéni lapokra másolják át*; februárig ez a munkát befejeződhetne, tehát a feldolgozásra hamarabb rendelkezésre állhatna a népszámlálási anyag, mint a rendes népszámlálásoknál, amelyeknél tudvalevőleg a revízió és a pótlás állandóan rendkívül nagy idő- és munkatöbbletet okoz. — A kérdés kuriózumának tekinthetjük Weigel azon megállapítását, hogy Karlsruheban és Lübeckben a statisztikai hivatal hajtja végre ezt az adóügyi felvételt.

Weigel javaslatának megvalósulása tehát számúzná a statisztikai felvételek köréből a népszámlálást, a primerstatisztika e legjobban kiépített bástyáját, ami véleményünk szerint *legalább is időelőtti szakítást* jelentene az eddig általában üzött rendszerrel, mert a népesség részletes és pontos évi számbavétele s a népszámlálásnak bármilyen szekunderstatisztikai adatgyűjtéssel való helyettesítése ma még aligha valósítható meg. Hogy Weigel érdekes eszmefuttatásával a német statisztikusok egyeteme sem értett teljesen egyet, ezt az erősen megoszló, helyenkint igen élénk hozzászólásokból is megállapíthatjuk. A birodalmi statisztikai hivatal képviselőjében *Burgdörfer* fejtette ki legteljesebben az ellentétes álláspontot, amely szerint a kérdés elsősorban *nem aktuális*, mert a következő, 1930. évi népszámlálás a még mindig nagy változásoknak kitett népesedési viszonyok pontos meg rögzítése céljából lényegesen terjedelmesebb lesz a szokásosnál, tehát annál is, amelyet a népesség adózási célú felvétele szolgáltatna, a kérdés tehát csak 1935-re válik aktuálissá. *Burgdörfer* a pénzügyi hatóságok által foganatosított összeírást népszám-

lálási célokra különben sem tartja alkalmasnak; véleménye szerint az anyag nem lenne teljes, a kérdések feltevésében és a feldolgozásban is lát nehézségeket, különösen pedig azt tartja *aggályosnak*, hogy az eddigi gyakorlattal ellentétben a népszámlálás egy *kimondottan adózási célokat szolgáló munkálattal* volna elválaszthatatlanul egybekötve. Leginkább a népesség *évről évre való kiszámításának és nyilvántartásának* segédeszközéül alkalmas szerinte ez a munkát, de erre a célra is különösen statisztikai hivatalokkal rendelkező városokban használható fel. Több hozzászóló nézete szerint szintén *a népességi lajstromok, a bejelentőügy, a vándorlási statisztika és a népszámlálások előkészítése* szempontjából értékesíthető az adóügyi összeírás által nyújtott anyag. A vitában résztvevők nagy része egyúttal a különböző lényegbeli és technikai nehézségekre és a hibaforrásokra is rámutatott. Érdekes volt *Sköllin* hamburgi igazgató felszólalása, aki előadta, hogy *Hamburg* az egyedüli város, amely ennek az adatgyűjtésnek eredményeit immár *félszázadnál hosszabb idő óta* statisztikai célokra kiaknázza, sőt Hamburgban nem szekunderstatisztikai munkának, hanem tulajdonképpen népszámlálásnak tekintik ezt az összeírást, eredményei pedig pontosság tekintetében alig maradnak el a népszámlálástól. *Guinchard* stockholmi városi statisztikai igazgató meg éppenséggel arra utalt, hogy *Svédországban a népszámlálások* tulajdonképpen évszázadok óta *szekunderstatisztikai* jellegű munkálatok és ennek ellenére teljesen kielégítő eredményeket produkálnak. Svédországban van egy évenkénti összeírás; ez olyan szummáris népszámlálásnak tekinthető, mely csupán nemek és korcsoportok szerint tagozott adatokat tartalmaz; az évi felvételeket kiegészíti a tízévenkint megejtett részletesebb összeírás, amely egyúttal lakásszámlálással van egybekötve.

Miután ebben a nagy horderejű kérdésben egyöntetű vélemény nem alakult ki s válaszában Weigel is hangsúlyozta, hogy a mai kérdőívmintákat és az egész rendszert ő maga is átdolgozandónak tartja, *Büchner* elnök javaslatára a konferencia arra az álláspontra helyezkedett, hogy ezzel a kérdéssel még a jövőben is foglalkozni fog, maga a probléma azonban — tekintettel a népesség évről évre való pontos megfigyelésének igen nagy tudományos és gyakorlati jelentőségére — addig is meg-

fontolás végett a birodalmi hatóságok és a Städtetag elé terjesztendő.

Az 1925. évi ipari üzemi számlálás tanulságait Schöbel professzor, chemnitzi igazgató ismertette kritikai megjegyzésekkel kísért lendületes előadásában és néhány észrevétellel világította meg azt, hogy az eredmények jósága és használhatósága céljából milyen fontos ilyen nagy, komplikált felvételeknél a gondos előkészítés, a fogalmak szabatos meghatározása, a felvételi nyomtatványok kétséget kizáróan pontos megszerkesztése. Különösen fontos a kereső tevékenység, valamint az ipari üzemi fogalmának pontos definiálása. Rámutatott arra, hogy az 1925. évi felvétel eredményei a számlálási egység eltérő meghatározása miatt csak részben és csak nehézségek árán hasonlíthatók össze az 1907. évről rendelkezésre álló adatokkal. A két számlálás közül az 1925. évi összeírás helyesebb alapelveken épült fel, mint az 1907. évi. 1907-ben az üzemeket fő- és melléküzemek szerint számlálták össze, a felvételi egység pedig az üzemi egység (részüzem) volt, míg 1925-ben telephely, üzemtechnikai egység és gazdasági egység képezte a feldolgozás alapját s a felvétel alapegysége a telephely volt. A két felvétel eredményeinek egybevetését kisebb mértékben megnehezíti még a felvételek eltérő terjedelme, valamint az ipari csoportosítás megváltoztatása. Összehasonlításra azonban ennek dacára van mód, mert mindkét felvétel adatainak részletezése elég bőséges, úgyhogy átcsoportosítások vagy kihagyások segítségével a rendelkezésre álló eredményekből precízen összehasonlítható iparcsoportokat lehet kiszámítani. Előadása során Schöbel kritizálta az üzemtechnikai egység 1925. évi meghatározását, majd foglalkozott az alapvető ipari fogalmakkal, továbbá a háziiparra vonatkozó 1925. évi adatokkal és azok hiányosságával, végül pedig azt hangsúlyozta, hogy az iparstatisztikai tabellák pontossága és helyessége céljából nagyon fontos volna, hogy az állami központi szervek helyett a helyi viszonyokról tájékozott nagyvárosi statisztikai hivatalok készítsék el a városokra vonatkozólag ezeket az összeállításokat.

A hozzászólók közül Burgdörfer birodalmi statisztikus az üzemtechnikai egység jelentősége mellett tört lándzsát. Véleménye szerint az 1907. és 1925. évi adatokat könnyebben és jobban lehet összehasonlítani, mint ahogy azt Schöbel meg-

állapította. A nagyvárosi statisztikai hivataloknak azonban a birodalmi hivatal által összeállított eredmények ellenőrzésében lényeg nagyobb szerepet kellene juttatni. Ugyanezt hangsúlyozta Giusti olasz statisztikus is, aki az 1927. októberi olasz ipari és kereskedelmi számlálás alkalmával nyert tapasztalatokat említette fel, amikor is nemcsak a helyi hivatalok, hanem a kereskedelmi kamarák is igen jó ellenőrző szervek bizonyultak. Több felszólalás után Büchner elnök a konferencia nevében a birodalmi statisztikai hivatalhoz fordult azzal az óhajjal, hogy az elmondott tanulságos észrevételek a következő üzemi számlálásnál értékesíttessenek.

Az elmúlt évben a Német Statisztikai Társaság ülésén Jenny bázeli statisztikus tartott előadást a politikai választások statisztikájának alapelveiről. Most Hartwig lübecki igazgató a városstatisztikus szemüvegén keresztül vizsgálta ezt a kérdést és a választási statisztika problémáiról szóló, jól megalapozott referátumában e fontos statisztikai ágazat csaknem minden szempontjával foglalkozott. A választási statisztikára a parlamentarizmus jelentőségének növekedése, a választójog kiterjesztése és különösen a női választójog meghonosítása folytán számos új feladat hármlott. Célja annak feltárása, hogy a népesség a politikai életben hogyan és mennyire vesz részt, választójogát milyen mértékben és módon gyakorolja és milyen értékelésben részesíti az egyes pártokat. Ez a jelentőségben újabban igen megnövekedett statisztika három részre oszlik: 1. a választójoggal bírók statisztikája; 2. a választásban résztvevő egyének statisztikája; 3. a választási eredmények statisztikája. Hartwig behatóan ismertette a választási statisztika eredményeit közlő forrásmunkákat, különösen a városi statisztikai évkönyvek választási statisztikai összeállításait és bőségesen idézett adatok segítségével mutatta be a választási statisztika három ágának néhány alapvető, jellegzetes vonását. A választójoggal rendelkezők számát természetesen a mindenkori választási törvények határozzák meg; statisztikailag megfogható a választónépesség a választási jegyzékek, kartotékek, vagy választási lapok alapján. A rendelkezésre álló adatok tanulsága szerint a választók száma újabban Németországban erősen gyarapodott. A választópolgárok száma nem és kor szerint is tagozható, de sajnos, foglalkozás szerint nem. A választó-

jogukat érvényesítők száma a németbirodalmi adatok szerint 1919-ig emelkedett, azóta azonban a választásokban való részvétel csökkent, különösen a nőválasztók tartózkodó magatartása miatt. Város és vidék, egyes városrészek és a városok nagyságkategóriái szerint természetesen nagy eltérések mutatkoznak (a magyarországi adatokhoz hasonlóan) a német választási statisztikában; a választásban résztvevők aránya kor, nem, foglalkozás szerint is rendkívül eltérően alakul. Ha minden épkezláb választó a választási urna elé járulna, a választási részvétel arányszáma (a választójoggal bírók számához viszonyítva) 90—95 %-ot érhetne el Hartwig becslése szerint. A választási részvétel statisztikájának keretében külön statisztikát kell készíteni a *nemválasztók* tekintélyes pártjáról, mert ez a statisztika sok érdekes vonást rejthet magában. Hasonlóképpen feldolgozni kellene az *érvénytelen szavazatok* statisztikáját is, annál is inkább, mivel újabban az érvénytelen szavazatok száma feltűnően nő, mégpedig Hartwig véleménye szerint legtöbb esetben *szándékosság* okozza az érvénytelenséget. A választási statisztika e két, még sok javításra szoruló ágazatával szemben valamivel kedvezőbb helyzetben van és eddig is aránylag alaposabb művelésben részesült a *választási eredmények* statisztikája. Azt a fontos kérdést azonban, hogy a különböző népességi csoportok az egyes pártokkal szemben milyen álláspontot foglalnak el, általában csak *indirekt* úton lehet feltárni. Amennyiben a női választók külön szavaznak, vagy szavazólapjaik külön statisztikai feldolgozás tárgyát alkotják, amire újabban gyakrabban akad példa, legalább a két nem különböző viselkedése megállapítható. Az idevágó németbirodalmi adatok szerint a női népesség általában a centrumra és a jobboldali pártokra adja szavazatát; aránylag kevésbé érdeklődik a baloldali pártok iránt s ez az érdeklődés a szélsőséges árnyalatokkal szemben fokozatosan csökken, a radikális pártokkal szemben pedig szinte határozottan elutasító (legalább is viszonylagosan) a nőválasztók magatartása.

Hartwig tartalmas előadását a porosz statisztikai hivatal alelnöke, *Höpker* egészítette ki részletes adatokkal illusztrált felvételével.

Nagyjelentőségű városellátási kérdést tárgyalt *Stabel* ludwigshafeni igazgató „*A városok fogyasztási statisztikája*” című elő-

adásában. Elsősorban gazdasági és szociális szempontokból fontos, hogy a városokról jól kiépített fogyasztási statisztika álljon rendelkezésre. Sajnos, ezen a téren nagy akadályokkal kell megküzdeni, mert még ezidőszert is tulajdonképpen csak a *hús- és tejfogyasztás* adatai állnak valamenynyire Németország városairól rendelkezésre. Azonban Stabelnek a városok hús- és tejfogyasztási adatgyűjtéseit bemutató összeállításából kitűnőleg sok városban még ez a két fogyasztási statisztika is hiányzik. Természetes tehát, hogy mindkét élelmiszer cikk fogyasztási adatait összehasonlítani nagyon nehéz. A *húsfogyasztás* statisztikájában csak a vágások száma kifogástalan, mert ezt a kötelező állatorvosi vizsgálat segítségével pontosan meg lehet állapítani. A súlyadatok megállapítása és még inkább a házi vágásoké viszont sok nehézségbe ütközik. Egyrészt, mert a vágási súly rendszerint csak egyes állatok mérlegelése által állapítatik meg átlagszámítás útján, a teljes vágási súly tehát csak becslésszerű adatnak tekinthető, másrészt nem minden városban terjed ki az állatorvosi vizsgálat a házi vágásokra is. Miután a vágási súly megállapítása a német városokban nagyon eltérő, egyöntetűséget elérni a statisztikában sem lehet. Nehéz statisztikailag megállapítani, a húsbehozatal mennyiségét is. Egyelőre tehát nem lehet szó arról, hogy pl. a népesség társadalmi rétegei szerint kutattassék a húsfogyasztás és annak minősége, bizonyos összehasonlíthatóságot lehetne azonban a húsfogyasztás statisztikájában legalább a végeredményeket illetőleg elérni a vágási súly pontos definiálása és egy normális számítási mód megállapítása segítségével. Valamivel egyöntetűbb képet mutat a német városok *tejfogyasztási statisztikája*. Igazán kifogástalan adatokat azonban csak arról a kevés városról találunk, amelyekben a fogyasztásra kerülő tej bizonyos központi kezelésen megy át. Más városokban ugyanis csak különféle számítási módok segítségével állapítható meg a tejbehozatal. A vasúton és a más járműveken behozott tej közül az előbbiről a vasút szolgáltathat megfelelő adatokat, utóbbinak mennyisége azonban inkább csak becslés útján számítható ki. Egyes városokról megközelítően pontos adatokat szolgáltathatnak a tejkereskedő-organizációk. A városok saját tejtermelése is csak nehezen mutatható ki. Miután a tejfogyasztás statisztikája még kevesebb német városról van meg, mint a hús-

fogyasztásé, Stabel szükségesnek tartja, hogy ez a statisztikai ág mindenfelé kiépítesék.

Stabellel szemben *Büchner* a berlini fogyasztási statisztika alapján nem látja oly rossznak e statisztikai adatgyűjtés helyzetét; úgy véli, hogy a tejfogyasztás a tej-organizációk útján állapítható meg a legjobban. A városok fogyasztási statisztikája által szolgáltatott adatok, ha a tökéletességtől messze állanak is, gyakorlati célokra mégis értékesíthetők.

A városstatisztikus konferencia referátumait kiegészítette *Stepanov* szentpétervári leningradi professzornak rövid előadása, amelyben a nemzetközi Statisztikai Intézet egy háború előtti kongresszusán már bemutatott, azóta továbbfejlesztett *mozgatható diagramjait* mutatta be általános érdeklődés közepette és igazolta azt, hogy ilyen diagrammok előadások illusztrálására igen alkalmasak. *Stegeman* (Berlin) közbevetőleg a pénzügyi statisztikáról szólott, *Zwick* kölni igazgató bevezetőben már említett jelentése pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy a német postaminisztérium egy újabb keletű rendelete több fontos forgalmi statisztikai adatgyűjtés (postaforgalom havi adatai, autóbuszforgalom) korlátozására utasította a postahivatalokat. A konferencia határozata folytán természetesen az elnökség megteszi a szükséges lépéseket e rendelet visszavonása céljából.

Az egyik ülésnapon a konferencia résztvevői *szövetségi ügyekkel* (működési jelentés, választások, évkönyv és negyedévi közlemények) is foglalkoztak, ezen az ülésen azonban csak a szövetség tagjai vehettek részt. Mint sajnálatos eseményt kell regisztrálnunk, hogy rendkívüli elfoglaltsága miatt *Büchner*, akinek nagy része van a szövetségi munka újabb felvirágzásában, az elnökségről lemondott. Elnökké *Weigel*, az eddigi alelnök, a Német Városok Statisztikai Évkönyvének egyik agilis szerkesztője választott. Megemlítendő még, hogy a második ülésnapon *Büchner* elnök zárószavait megelőzőleg a külföldi résztvevők köszönetét *Thirring Gusztáv* tolmácsolta.

*

A Német Statisztikai Társaság ülése a városi statisztikusok konferenciájának két ülésnapját követő napra, szeptember 6-ra volt kitűzve. Mintegy 80 statisztikus gyűlt össze a Társaság 9. taggyűlése alkalmából Hamburgban, köztük a Társaság szépszámban megjelent belföldi és számos külföldi

tagján kívül néhány vendégként jelenlévő külföldi statisztikus. Az egyes államok közül Ausztria, Cseh-Szlovákia, Finnország, Hollandia, Lengyelország, Magyarország,¹⁾ Oroszország, Svájc és Svédország statisztikája volt képviselve egy-két résztvevővel a Társaság ülésén. *Zahn* elnök keresetlen szavakkal üdvözölte megnyitójában a közgazdasági miniszter, a hamburgi szenátus és egyetem képviselőit, továbbá a jelenlévő külföldi tagokat és vendégeket. Majd nagy vonalakban ismertette a Társaság feladatát és munkásságát. A mai kort — mondotta — a statisztika korának lehet nevezni, amelyben ez a tudomány rendkívül kedvező konjunktúrának örvend. Közületek és magánosok a mai élet kívánalmainak és szükségleteinek megfelelően sokkal nagyobb mértékben szorulnak ma a statisztika nyújtotta tanulságokra, mint valaha, különösen a technikai és kereskedelmi racionalizálás előrehaladása folytán. Szükséges tehát, hogy a statisztikai kutatás az őt megillető nagyobb szerephez tényleg hozzájusson, ehhez azonban nélkülözhetetlen a szaktudás térfoglalása, a kellő szakképzettség biztosítása, valamint a statisztikának minden téren való erőteljes, szilárd alapokon nyugvó kiépítése. *Soltan* min. tanácsos az elnöki megnyitó elhangzása után a birodalmi gazdasági miniszter nevében köszöntötte a Társaságot, *Eisfeld* professzor a hamburgi egyetem üdvözlését tolmácsolta, a svéd *Guinchard* stockholmi igazgató pedig a külföldi vendégek megbízásából üdvözölte melegen a Német Statisztikai Társaságot és annak taggyűlését.

A Német Statisztikai Társaság ülésén a következő érdekes és nagyértékű előadások és referátumok mutattattak be, amelyeket — mint fentebb a városstatisztikusok konferenciáján hallott előadásokat is — nem az ülés időrendje szerint, hanem bizonyos tárgyi sorrendben fogunk ismertetni: *Wagner*: A mai háztartás és a következő népszámlálás; *Morgenroth*: A nagyvárosi gazdaság a közgazdaságban; *Tönnies*: Statisztika és szociográfia; *Isaac* és *Eisfeld*: A statisztika és a konjunktúrakutatás, különösen az üzemgazdasági statisztika jelentősége a konjunktúrakutatás szempontjából.

¹⁾ Hazánkból Kovács Alajos dr. h. államtitkár, a Központi Statisztikai Hivatal igazgatója, *Thirring Gusztáv* dr., a Magyar Statisztikai Társaság elnöke és *Thirring Lajos* dr., a Társaság pénztárosa — mindhárman a Német Statisztikai Társaság tagjai — vettek részt a hamburgi ülésen.

Az elmélet alapvető kérdésével, a statisztikának szinte sorsdöntő problémájával foglalkozott Tönnies kielői professzor „*Statisztika és szociográfia*“ című előadása. Tönnies tudvalevőleg a Német Szociológiai Társaság jeles elnöke, aki mint statisztikus is kitűnő névnek örvend. Tagja a Német Statisztikai Társaság elnökségének is és számos statisztikai vonatkozású tanulmánya mellett a Társaság 1911. évi első ülését is egy értékes előadással gazdagította. Mint az elméletileg legképzettebb, mélyen gondolkodó német statisztikusok egyike, hamburgi témáját a legvitatottabb elméleti alapproblémák köréből választotta. Ha végiglapozunk a statisztika történetén, a fogalmi meghatározások terén és a statisztika helyének, tudományvoltának, szerepkörének megállapításában a legszélsőségesebb, egymásnak gyakran mereven ellentmondó vélemények változatos skálájával találkozunk. Ez a fogalmi bizonytalanság és a lényeg teljes átváltozása jellegzetes kísérője a statisztikának már néhány évszázad óta. Bár a legtöbbször meddő viták a statisztika fogalma, célja, tárgya körül ma nem olyan gyakoriak és élesek, mint a múlt században és a megoldandó feladatok hihetetlenül megnövekedett tömege, a munka lázas irama a legelméletibb kérdések bogozására nem enged annyi időt és lehetőséget, mint akkoriban, a megítélések a legújabb szakirodalomban is nagyon elütnek egymástól s a statisztika módszer és tudomány voltát hirdető elméletek változatlanul — talán csak másként csoportosított hadállásban — szemben állanak. A tudománynak erre a vitás területére vonultatta fel gondolatainak seregét Tönnies hamburgi referátumában. Nem először foglalkozott ezúttal a teória e problémakörével: még 1919-ben egy nagy tanulmányban foglalt állást a német statisztika újkori nagymesterének, v. Mayr-nak felfogása ellen; természetesen ez a cikke nem maradt, nem maradhatott válaszolatlanul egy olyan nagy gondolkodó, íráskész tudós részéről, mint amilyen v. Mayr volt és mind Tönnies említett tanulmánya, mind Mayr értekezése ma is rendkívül élvezetes, gondolatokban bővelkedő, tanulságos olvasmány.¹⁾ Tönnies hamburgi elő-

adása részben az 1919-ben írott gondolaton épül fel, mint az nemcsak az ülésen előadottakból, de a kérdés irodalmi előkészítését célzó két kisebb cikkéből is kiviláglik.¹⁾ Kiindulva a fogalommeghatározások sokaságából és sokféleségéből Tönnies vázolta azt, hogy az egykori egyetemi statisztika, mely tudományos rangot foglalt el s melyet ő klasszikusnak is nevez, hogyan adott teret a statisztika másik irányzatának. A régi statisztika államhoz kötöttsége számokhoz kötöttséggé alakult át, az újabb felfogás térfoglalása azonban módszerré alakította át az egykori tudományt, olyan módszerré, mely elsősorban a szociális és gazdasági tudományok körében talál alkalmazást. Hiába törekedett — Tönnies szerint — Mayr a statisztikát a tömegjelenségek, szociális tömegek kutatásának tudományává kifejleszteni, a statisztika az általános felfogás szerint módszer maradt s Mayr hatalmas munkája sem bírta számára a tudományrangot kiharcolni. Tönnies Mayr felfogásával és az újabb német szakirodalom számos teoretikus termékéből csak J. Müller sok kritikával fogadott könyvével²⁾ polemizálva megállapítja, hogy a társadalmi élet kutatásának feladata egy tudományt megillet, ez a tudomány azonban egy módszer — a statisztika — alkalmazására semmi esetre sem korlátozhatja kutató tevékenységét; a társadalmi tömegjelenségek feltárása pedig nem külön tudomány, hanem csak egy része a társadalmi élet kutatásának. Szükséges, hogy az a tudomány, amely a társadalmi tényekkel, a társadalmi élet jelenségeivel foglalkozik s mely elsősorban, sőt néha talán kizárólag statisztikai módszerre támaszkodik, névvel jelöltessék meg. Tönnies utalt arra, hogy a tudományok között a demográfia és mellette később a demológia már elég régen meghonosodott az etnográfia és etnológia fogalmihoz hasonlóan. Újabbban a demológia és az etnológia a szociológiában egy tudománnyá folyt össze; azt java-

sérte széljegyzetekkel; v. ö. Deutsches Statistisches Zentralblatt 12. évf. (1920) 1—4. hasáb. — v. Mayr „Soziologie und Statistik“ című terjedelmes tanulmányában foglalkozott Tönnies fejtegetéseivel; v. ö. Allgemeines Statistisches Archiv XII. Band (1920) a 225. és köv. oldalakon.

¹⁾ V. ö. Tönnies: Statistik und Soziographie. Deutsches Statistisches Zentralblatt 20. évf. (1928) 135—138. hasáb és Soziale Praxis 1928. évf. 32. füzet 751—752. hasáb.

²⁾ J. Müller: Theorie und Technik der Statistik. Grundriss der deutschen Statistik. I. Teil. XIII + 294 oldal.

¹⁾ V. ö. Tönnies: Die Statistik als Wissenschaft. Weltwirtschaftliches Archiv 15. Band (1919/1920) 1—28. old. — Tönnies nagy tanulmányának néhány megállapítását a Deutsches Statistisches Zentralblatt hasábjain W. Feld ismertette és ki-

solja tehát, hogy ehhez hasonlóan a *demográfia és az etnográfia is szociográfia* néven egységes tudománnyá alakuljon. Ez a tudomány a holland Steinmetz definíciója szerint a népeknek és a népcsoportoknak konkrét tulajdonságaikban való kutatását tűzi ki feladatául. Tönnies elgondolása szerint a szociológia volna az általános tudomány, amely tulajdonképpen a szociográfiát is magában foglalná, célszerű terminológiai kettéválasztás céljából azonban és mert a szociográfiát hely illeti meg a tudományok sorában, a szociológia név csupán a fogalmi és deduktív tant jelölné meg, mellette tehát a szociográfia mint egyenrangú tudománytárs foglalhatna helyet. A szociográfiának, ennek a nagy feladatokra hivatott tudománynak célja főleg a *népességi tények és a gazdasági tények közötti összefüggések* kikutatása, valamint a *gazdasági tények és a társadalmi állapotok* egész nagy birodalma között fellelhető kapcsolatok kivizsgálása minden államban. Tönnies megállapította azt is, hogy az így körvonalazott szociográfia bizonyos mértékig a régi statisztika feltámasztását jelenti s ez az új tudomány a statisztikai kutatásban újabban elhanyagolt *geográfiai* szempontok intenzívebb kiaknázása és figyelembevétele mellett a *közgazdaságtannal* is megtartaná szoros kapcsolatát és e testvértudomány kutatásaiban továbbra is értékes segítőtárs maradna. Az ú. n. statisztika és a Tönnies által proponált szociográfia között az eltérés amúgy sem volna igen nagy, hiszen a régi statisztika eszméje a mai statisztikában sem tűnt el teljesen, mert a modern statisztika is elsősorban az állami és a népélet terén, annak társadalmi, szellemi, gazdasági és politikai megnyilvánulásaiban nyer alkalmazást.

A Tönnies állásfoglalásával ellentétes tábor álláspontját Müller fejezte ki, bár inkább csak tapogatózva. Müller nem tekinti hibának azt, hogy a statisztikának annyi fogalmi definíciója van, sem azt, hogy tudományos helye még mindig nem szilárdult meg s lényege is a történelem folyamán oly nagy változásokon ment át, mert ugyanez más elismert tudományokkal is megtörtént. Úgy véli, hogy a szociográfia fogalmát és terjedelmét illetőleg még nagyon is eltérnek a nézetek és ilyen legtágabb körű vélemények mellett határozott helyzet nem alakulhatna ki. Végeredményben úgy látja Müller, hogy jelen esetben inkább csak névváltoztatásról van szó, a lényeg marad a régi.

Tönnies viszonyválaszában kifejtette, hogy számára a statisztika módszer, amely különösen a szociográfiában nyerhet alkalmazást. Miután a statisztika általában módszernek tekintetik és miután a statisztikai módszer mellett tudomány nem állhat fenn, a statisztika szó egy tudomány megjelölésére nem használható. A módszer neve maradjon statisztika, a tudomány neve pedig legyen szociográfia; a csupán számmunkálatokat végző statisztikusok mellett tehát a tudományos irányban kutatók: szociografusok lennének, még ha kutatásaikat teljesen a statisztikai módszer igénybevételére építenék is fel. Bár Tönnies nagy meggyőződéssel ismételte meg gondolatait, az ülés résztvevői mégsem értettek teljesen egyet vele s ezért e tudományos alapkérdés részletesebb megvitatását egy későbbi ülésre halasztották el.

A három ülésnap legnagyobb tetszéssel fogadott előadása *Morgenroth* neves városi statisztikusnak, a müncheni városi hivatal igazgatójának és műgyetem tanárának „*A nagyvárosi gazdálkodás a közgazdaságban*” című, aktualitásokban bővelkedő, igen tartalmas és élvezetes előadása volt. *Morgenroth* végigvezetve a német városkérdés egész komplexumán egyúttal a statisztika szerepét, a statisztikára háramló sokféle feladatot is megjelölte. A nagyvárosok gazdasági életének problémája az *egész Németbirodalom* egyik legnagyobb, legelsőrendűbb problémája. Hiszen Németország 45 százezernél népesebb városában a legutolsó népszámlálás szerint 16·7 millió lakos élt, az egész népesség 26·8% -a, míg az östermelés keresőinek és eltartottjainak száma mindössze csak 14·4 milliót tett, ami 23% -nak felel meg, pedig 1925 óta még öt város lépett a nagyvárosok sorába, úgyhogy ma már 50 német nagyvárosnak van százezernél több lakosa. A városok nagyrafejlődése természetesen a *törvényhozást, a közigazgatást és a tudományt* számos új feladat elé állítja. Különösen a *statisztika feladatköre nőtt meg* rendkívül nagy mértékben a városi társadalom- és gazdaságpolitika megalapozására és céljaira készítenő számos új munkálat folytán.

Tisztázni kell elsősorban a német nagyvárosok eddigi és jövőbeni *népnövekedésének problémáját*. A városok fejlődése ma egészen más, mint egykor. Saját népességük gyarapodása csaknem teljesen megszűnt és ma már tulajdonképpen a belső vándorlás a városi népesség növekedésének

egyetlen tényezője. A Németbirodalomban a születések többlete 1926-ban még félmilliót tett, 1927-ben pedig 400.000 volt; miután a mezőgazdaságban ez a még mindig jelentékeny többlet elhelyezkedni nem tud, a következő években a nagyvárosok *továbbfejlesztésére* kell számítani, a születések fokozatos csökkenése folytán azonban ez a fejlődés soká aligha tarthat. A városok fejlődése jó ideje már átcsapott a politikai határokon; e fejlődésfolyamat első állomása a külvárosok képződése, a második állomás ezek bekebelezése. Miután a városfejlődés csaknem mindenütt áttörte a közigazgatási határokat, a *városok gazdasági területének új körülhatárolása*, észszerű határok megállapítása, a nagyvárosok egyik legfontosabb életkérdése. Morgenroth több város példájával igazolta, hogy a német városok termelőképességük fokozása céljából a környező és velük gazdaságilag összefüggő területeket hogyan igyekeznek fejlődésük számára biztosítani. A statisztikának fontos szerepe van nemcsak az agglomeratív és deglomeratív tendenciák feltárásában, hanem azoknak a területeknek a kikutatásában is, amelyekre az egyes városok gazdasági élete elsősorban befolyást gyakorol. Ezáltal a racionális városterületek meghatározásához szolgálthat a statisztika megbízható bázist. Ezzel kapcsolatban a statisztikának a telephelyelmélet kérdésével, a telephelyeltolódások problémáival is foglalkoznia kell.

A továbbiakban Morgenroth arra mutatott rá, hogy a városok fejlődése nagyrészt a *munkaerővel való ellátástól* függ. A munkaerőről eddig a belső vándorlások gondoskodtak, még pedig a multban oly bőségesen, hogy ma még a német városok munkapiacán munkanélküliség uralkodik, melyet azonban nagyrészt az idősebb alig munkaképes elem növel nagyra. A népesség fejlődési tendenciájából azonban arra kell következtetni, hogy a betóduló munkáskezek száma a jövőben nagyon csökkenni fog és nincs messze az az idő, amikor a városokban a fiatal, erőteljes munkáselemért küzdeni kell majd. E téren igen fontos a város és közeli vagy távolabbi külvárosai, a lakó- és munkahely közötti *közlekedés* minél tökéletesebb megoldása, ami megfelelő közlekedési statisztika nélkül alig lehetséges.

Javításra és fejlesztésre szorulnak azok a statisztikai munkálatok is, amelyek az egyes városok *életfeltételeiről*, legfontosabb létkérdéseiről számolnak be. A racionális

városfejlesztés előfeltétele annak ismerete, hogy tulajdonképpen miből él a város. A német városok közt gazdasági és kulturális szempontokból a legkülönbözőbb típusokkal találkozunk és tudvalévő, hogy a város-típusok a népesség foglalkozási, gazdasági és társadalmi rétegződése szerint nagyon különböznek egymástól. Sőt a statisztika azt mutatja, hogy az ipari városok, — a nehézipar, a szén-, vas- és acél-, a textilipar stb. városai — továbbá a kereskedővárosok, az idegenforgalomból élő városok és a hivatalnokvárosok között sokkal nagyobbak az eltérések, mint általában gondolják. Ezt a gazdaságtársadalmi sokszínűséget Morgenroth példákkal is illusztrálta. A ruhrvidéki nagyvárosokban pl. a népesség 60—80%-a iparból él; Hamburgban viszont a kereskedelem és közlekedés foglalkoztatja a népesség 44%-át, míg az ipar aránya csak 32%-ot tesz. A bérmunkásság aránya a ruhrvidéki városokban 74%-ot is elér, ezzel szemben más német nagyvárosokban, így Münchenben is csak 30% körül van; néhány város gazdasági ereje és életképessége egy vagy több ott megtelepedett nagyipari üzemtől függ: az iparforgalmi népességnek pl. Gelsenkirchenben 62%-a az ezernél több munkást foglalkoztató óriás üzemekben volt alkalmazva, 1907-ben pedig Essenben az egész lakosság 45%-a közvetlenül a Krupp-cégtől függött. Minden város gazdasági életére fontos hatással vannak azok az *ipari és kereskedelmi ágazatok*, amelyek *máshonnan*, különösen *a külföldről* szereznek közvetlenül jövedelmet a város számára és közvetve megélhetési lehetőségeket nyújtanak a relative túlnépesedett Németország számára is, illetve hozzájárulnak ahhoz, hogy ez a relativ túlnépesedés ne hűzódjék tovább. A *békeszerződés* által teremtett új gazdasági helyzet következtében sok város gazdasági élete nagy változásokon ment keresztül; e változások feltárása is fontos statisztikai feladat, mert a gyakorlati várospolitikának ismernie kell mindazokat az *eltolódásokat*, amelyek a városok beszerzési és értékesítési területeit illetőleg beállottak; ismernie kell továbbá a nyersanyagokkal, félgyártmányokkal, élelmezési cikkekkel való ellátás alakulását, az áruforgalom és az idegenforgalom viszonyait, mely utóbbinak kedvező alakulása Németország fizetési mérlegére is igen nagy befolyást gyakorolhat. A termelés, a forgalom, a tőke és hitel kérdéseinek feltárása egyaránt fontos feladat, mert a német városok sorsa egy-

úttal a német nemzet sorsa is. A városok gazdasági életének és Németország közgazdaságának *egybeszővődésével* már több város statisztikai hivatala foglalkozott; e munkálatokat is folytatni és kibővíteni kell. A felsorolt sok városi probléma egy-egy új nagy feladatot ró a statisztikára. Ezért Morgenroth előadása végén, miután még a városfejlődés számos fontos kérdését érintette, a következő *javaslatot* terjesztette a Német Statisztikai Társaság elé: a Társaság szorgalmazza, hogy a nagyvárosi statisztika minden irányban kifejlesztessék és így az előadásban tárgyalt alapvető fontosságú kérdésekre felvilágosítást tudjon adni. De ne csupán a városi statisztikai hivatalok fejlesszék ki ezirányú adatgyűjtéseiket, hanem az országos és a birodalmi statisztika is több figyelmet fordítson a városstatisztika kérdéseire. A Német Statisztikai Társaság csatlakozzék tehát a nürnbergi városstatisztikus konferencia azon határozatához, amely a vasúti teheráruforgalom kiépítését célozza és kérje a birodalmi hivalt, hogy ezt a statisztikát a nagyvárosok gazdasági területeit illetőleg minél nagyobb részletezéssel, minél több forgalmi kerületről készítse el.

Zahn elnök Morgenroth tartalmas előadásához fűzött hozzászólásában arra mutatott rá, hogy a nagyvárosok ugyan egyrészt a nemzeti termelés részesei, de másrészt a néperő fogyasztói; nagy kérdés tehát, hogy Németország érdekében áll-e a további nagyvárosiasodás, különös a születések számának csökkenése szempontjából nem veszélyes-e a nagyvárosok továbbfejlődése. A nagyvárosi probléma *népesedési oldalait* domborították ki értékes észrevételeikben *Tönnies*, *Roesle* és *Burgdörfer* is; utóbbi a halandósági tabella alapján foglalkozott a munkaerővel való ellátás problémájával és megállapította, hogy ez a kérdés már ma is igen súlyos, mert a Németbirodalom mai születési többlete tulajdonképpen csak látszólagos, a háborús népmozgalom és a születési szám újabb alakulása pedig már is olyan változásokat idézett elő a népesség összetételében, amelyek a természetes szaporodás jövőbeli alakulását rövidesen igen kedvezőtlenül fogják befolyásolni. Ilyen körülmények közt a városok fejlődése a vidék tönkrementét eredményezheti — erre a folyamatra különben franciaországi példák alapján is következtethetünk, ahol a kedvezőtlen népmozgalom és a túlvárosiasodás folytán

egyes vidékek elnéptelenedtek, gazdaságilag tönkrementek, úgyhogy ezekre a vidékekre külföldi telepesek is csak nehezen hoznak új életet; külföldiek megtelepedése pedig az ország nemzetiségi struktúráját is aggályosan befolyásolhatja. *Kollar* a cseh-szlóvák statisztika e problémakörbe vágó adatait idézte, *Müller* pedig thüringiai példakkal mutatta be a városfejlődés lépcsőfokait (kis-, közép- nagyváros). A városgazdálkodás *mezőgazdasági* vonatkozásairól emlékeztek meg *Zurhorst* és *Saenger*, továbbá válaszában Morgenroth is. Végeredményben az előadói javaslatot a Német Statisztikai Társaság elfogadta és ennek értelmében elnöksége meg fogja tenni a szükséges lépéseket a városi, országos és birodalmi statisztika megfelelő kiépítése érdekében.

Népességpolitikai és gazdaságpolitikai szempontokból egyaránt fontos t érre vezetett *Wagner* birodalmi statisztikusnak a *háztartási statisztika problémáit* fejtegető előadása. A háború előtti idők óta lefolyt események a népesség összetételét gyökeresen megváltoztatták, ismerni kell tehát a *háztartások mai összetételét, alkatát is*. A háztartások statisztikáját lehetőleg a *családi statisztikával* szoros kapcsolatban kell művelni, mert csak ez a két statisztika együtt nyújt alapos tájékoztatást a háztartás és a család struktúrájáról és e struktúra jelentőségéről a német néperő szempontjából.

A háztartási statisztika megalapozásánál *Wagner* szerint a háztartás fogalmát a *háztartási közösség* fogalmához kell kapcsolni és nem a lakásközösségéhez, különösen a mostani időkben, amikor lakáshiány folytan a kényszerlakásközösség esetei igen gyakoriak. A háztartás tulajdonságainak, ismérveinek száma rendkívül nagy, ami könnyen téves csoportosításokra adhat alkalmat, úgyhogy csak megfelelő módszertani bázisokon nyugvó háztartási statisztika produkálhat helyes eredményeket. *Wagner* pontos és rendszeres összeállítást készített a háztartási statisztikai felvétel ismérveiről. A *háztartás összetétele* szempontjából kvantitatív és kvalitatív ismérveket állapított meg. *Kvantitatív* ismérvek: a háztartás tagjainak száma, bizonyos külön kiemelendő háztartási tagok (gyermekek, cselédek stb.) száma; a *kvalitatív* ismérvek specifikus, tehát lényegbeli és akcessorius, vagyis járulékos ismérvekre oszlanak. *Specifikusak* a háztartás tagjainak a háztartásban elfoglalt helyét megjelölő ismérvek (vertikális

tagozat), így pl. a háztartás fejének, feleségnek, gyermekeknek, rokonoknak, házi személyzetnek, üzemi személyzetnek, albérlőknek stb. létezése vagy nem létezése. *Járu-lékos* ismérveknek tekinti Wagner a háztartás tagjainak egyéni tulajdonságait (horizontális tagozat), tehát a következő adatokat: nem, kor, családi állapot, vallás, anyanyelv, állampolgárság, születési hely, helybentartózkodás ideje, foglalkozás és állás, testi és szellemi fogyatkozások, távollét. A háztartási statisztika a háztartás összetételének statisztikáján kívül a *lakás* kvalitatív és kvantitatív tulajdonságainak kutatására is kiterjedhet. *Lakóhely* szerint (községszámok, ország és kerület szerint) is kimutatandó a háztartási statisztika eredményesorozata. A kombináció lehetősége az egész vonalon igen nagy és a Wagner által felsorolt kombinációk közül nem egy érdekes, nagyjelentőségű kérdésekre adhat választ. Módszertani szempontokból megjegyzi Wagner, hogy a háztartási statisztikában gyakran fog előfordulni kettős számbavétel; a statisztika elsősorban eseteket (háztartásokat) fog megszámolni és csak másodsorban személyeket. Ez a statisztika *összekötő kapocs* a népszámlálás és a lakásszámlálás között. A lakásadatok közül különösen a háztartás által lakott lakás nagysága bír a háztartás szempontjából jelentőséggel. A háztartási statisztika végrehajtásánál mindig ügyelni kell arra, hogy a háztartásban a *család tulajdonságait és adatait* kell elsősorban megismerni. Ennek a fontos statisztikai ágak kiépítése előtt — ezt különösen kiemelte Wagner — azonban a fogalmak és a metodikai szempontok *nemzetközi egyeztetésére* kellene törekedni.

A háztartási statisztikáról szóló alaposan kidolgozott előadást tartalmas vita követte, melyben a jelenlevő külföldiek közül is többen részt vettek. A háztartási statisztika fogalmi meghatározásához fűzte hozzászólását több német statisztikus, a külföldiek közül pedig a holland van Zanten (Amsterdam) és a cseh Bohac. *Thirring* Gusztáv a társadalmi szempontok erősebb kidomborításának szükségességét hangsúlyozta és ismertette a fővárosi statisztika idevágó 1906. és 1925. évi munkálatait; *Szulec* a lengyel statisztika rendszeréről tájékoztatta az ülés résztvevőit. A háztartási statisztika népegészségügyi vonatkozásaira hívta fel a figyelmet *Roesle* német statisztikus. *Zahn* elnök zárószavaiban annak a reménynek adott kifejezést, hogy a követ-

kező német népszámlálás alkalmával a Wagner által kidolgozott irányelvek alapján a háztartási statisztika is nagyobb mértékben szóhoz fog jutni. — A lakosság összetételében Magyarországon is nagy változás állott be, részben a trianoni békediktátum, részben a világháború és az elmúlt idők népesedési jelenségei következtében. Azt hisszük tehát, hogy a háztartási, családi és lakástatisztika kérdéseinek minél mélyrehatóbb kutatása az elkövetkező magyar népszámlálásnak is egyik legfontosabb feladata lesz. A budapesti felvétel mintaképül szolgálhat vidéki városaink idevágó viszonyainak kivizsgálására, de ezen túlmenőleg különösen a háztartási és családi statisztika kérdéseit illetőleg szükség lesz az *egész ország* viszonyainak tüzetes és alapos feltárására.

Az ülés programján szereplő két konjunktúrastatisztikai referátum kijelölt előadói váratlanul lemondottak. Helyettük az utolsó pillanatban szabad előadás megtartására vállalkozott *Isaac* nürnbergi egyetemi tanár és egy kiegészítő előadásra *Eisfeld* hamburgi professor. A két előadó a szépszámú hallgatóságot a statisztika és a konjunktúrakutatás néhány fontos közös kérdéséről, különösen az üzemgazdasági statisztika problémáiról tájékoztatta. *Isaac* professor előadásában kifejtette, hogy a piacok statisztikája mellett, mely eddig a konjunktúrakutatás legfontosabb bázisát szolgáltatta, milyen szerep illeti meg az egyre növekvő jelentőségű üzemgazdasági statisztikát. Ismertette e fontos statisztika *célját, módszereit, őanyagának forrásait*. Előadásában szólt arról is, hogy az *évi és időközi mérlegek* mennyiben szolgálhatnak a konjunktúrakutatás céljainak, de milyen hibákat rejthetnek magukban. Behatóan foglalkozott még az *üzleti forgalom* statisztikájával és áttekintő képet nyújtott a német magánüzemgazdasági statisztika forrásairól. *Eisfeld* kiegészítő megjegyzései során főleg a bankok időközi mérlegeit ismertette, majd néhány találó megállapítással világított rá az üzleti forgalom statisztikájának alapvető kérdéseire, előnyeire és egyúttal hibáira is. Végül hangsúlyozta a *megrendelési statisztika* kifejlesztésének szükségességét és vázolta azt, hogy ez a fontos kutatási ág milyen mértékben értékesíthető a konjunktúravizsgálat céljaira.

A két élvezetes előadás néhány felszólalásra adott alkalmat; ezek végeztével *Zahn* elnök köszönetet mondott a két ön-

feláldozó előadónak, akik szinte minden előkészület nélkül vállalt előadásaikban sok részletkérdésre kiterjedő alapossgal ragyolták meg az üzemi statisztika jelentőségét a konjunktúrakutatás szempontjából és egyben azt is bemutatták, hogy a konjunktúrastatisztika milyen felvilágosításokat szolgáltathat az egyes üzemek céljaira.

A Német Statisztikai Társaság ülésének egyik tárgypontja keretében az egyesületi élet fontosabb eseményeiről, a múlt évi ülés határozatainak végrehajtása tárgyában tett lépésekről és azok eredményéről Müller főtitkár számolt be. Az egyidejűleg megejtett választások eredményeképpen Böhmert (Bréma) indítványára az elnökség egyhangúlag újraválasztotta, míg az elnök javaslatára a tiszteletbeli tagság intézménye iktatott be az alapszabályokba. Ugyancsak egyhangúlag megválasztották mindjárt a jelenlévők az első öt tiszteletbeli tagot: a német Würzburger Jenőt, a Társaság egyik megalapítóját és első főtitkárát, továbbá az osztrák Mataja Viktort, Thirring Gusztávot, a Magyar Statisztikai Társaság elnökét, a svájci Milliet Ödönt és a holland Verriin Stuart Konrádot.

*

Formai szempontból a német statisztikusok gondosan előkészített hamburgi ülésének újabb példa arra, hogy az elmélet, a módszertan és a hivatalos statisztika köréből való problémák megvitatására *értekezletszerű ülések, munkakonferenciák* a legalkalmasabbak; a fontosabb statisztikai kérdéseknek ankéteken való megvitatása, szakértekezletek egybehívása útján a *Magyar Statisztikai Társaság* is — mely a hivatalos és egyetemi statisztika képviselőin kívül a hazai magánstatisztika számos jelesét számíthatja tagjai közé — mint független, tudományos testület tekintélyének súlyával nagyban hozzájárulhat a jelentősebb szervezeti, felvételi stb. problémák eredményes megoldásához.

Tárgyi tekintetben a *hazai statisztika szempontjából* pillantva át a hamburgi értekezleten tárgyalt kérdések sorozatát, első helyre a statisztikai szakképzésnek — és egyben a statisztika főiskolai oktatásának — kérdését kell tennünk; szervesen összefügg e két kérdéssel a statisztikai tankönyvek ügye; ezen a téren ugyanis bőven van tennivaló, mert az újabb elméleti művek egyike sem teljesen kimerítő, a sok értékes monografikus munka mellett pedig Magyarország összefoglaló statisztikája nagyon

hiányzik. Értékesíthetjük még a német statisztikus-konferencia tanulságait a háztartások statisztikájának országos kiépítésénél, a választási statisztika reformjánál, valamint a városi gazdálkodás és a magyar nemzetgazdaság közötti kapcsolatok statisztikai vonatkozásainak feltárása közben. A magyar szakirodalomban ugyan e tárgykörből fakadt már egy nagyszabású munka: Társaságunk másodelnökének, Laky Dezsőnek új utakon járó tanulmánya,¹⁾ azonban az országos és a városi statisztikának e téren nálunk még sok a teendője, mert nemcsak Budapest, de többi nagyobb városunk és az ország közgazdaságának egybeszövődése, sok közös problémája feltáratlan még. Végül a Német Statisztikai Társaság példája nyomán a magyar statisztika és elsősorban a Magyar Statisztikai Társaság legelsőrendűbb feladatai közé kell sorozni a *magyar-ság egyetemes statisztikai évkönyvének* tudományos alapokon való előkészítését, az elszakított területrészekre és a külföldön élő magyarok minden fellelhető statisztikai adatának összegyűjtését, megbírálsát és egy nagy munkában való közreadását.

*

Nem volna teljes ez a beszámoló, ha befejezőben nem emlékeznénk meg arról a szíves vendégfogadtatásról, amelyben mind a városstatisztikusok szövetsége, mind a statisztikai társaság a külföldieket részesítette. De nem szabad megfeledkeznünk a hamburgi statisztikusok példás vendéglátásáról sem. A német pontosságga működő kis szervezőbizottság élén Sköllin igazgató — akinek statisztikai munkásságát a vezetése alatt álló hamburgi statisztikai hivatal új formában közreadott tartalmas évkönyvei tették Európaszerte ismertté — páratlan szeretetreméltósággal és figyelemmel vette körül a vendégek népes táborát. Vendégszeretettel fogadta az egybegyűlt statisztikusokat *Hamburg* város is és a szenátus által rendezett fényes estélyen előbb a történelmi múltú Hansa-város képviselője, Nöldeke szenátor, majd az ülést rendező két szervezet elnöke, Weigel és Zahn, a külföldiek nevében pedig Breisky, az osztrák

¹⁾ Laky Dezső dr.: Budapest székesfőváros népességének fejlődése 1900-tól 1920-ig különös tekintettel a fejlődés gazdasági rügóira. I. Statisztikai Közlemények (Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 55. kötet (1927) 2. sz. Kiadja Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. VII + 191 old.

statisztikai hivatal vezetője joggal hangsúlyozhatták az ilyen összejövetelek tudományos jelentősége mellett a közvetlen személyi érintkezés fontosságát is.

Hamburg, a Németbirodalom féltett gyöngye, világkereskedelmi jelentőségű kikötővárosa maga is sokat nyújtott a külföldiek számára. Csatornákkal átszelt Vence-szerű, festői régi negyede, világvárosias modern kerületei, az alsterparti előkelő villasorok, a belváros hatalmas üzleti palotái pompás és változatos látványt tartak a külföldi és belföldi látogatók elé. A nagy gazdasági összeomlás után újból hatalmas fejlődésnek indult hamburgi kikötőbirodalom zajos forgalma, az elbaparti óriás hajógyárak munkatevékenysége és a pezsgő kereskedelmi élet pedig arról tettek tanubizonyságot, hogy a némettség erőforrásai dúsak és kiapadhatatlanok.

A Német Városi Statisztikusok Szövetsége és a Német Statisztikai Társaság 1928. évi ülése túlnőtt a szokásos kereteken. Egész kis *nemzetközi konferencia* zajlott le Hamburg város-államban és igaza volt Zahn Frigyesnek akkor, amikor megállapította, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet természetétől fogva nehezkesebb tárgyalásainak egészséges kiegészítésére szolgálhatnak ezek az összejövetelek, amelyek különösen a rokonfeladatok elé állított *középeurópai statisztika* harmonizálására alkalmasak. Ebből a szempontból végigtekintve a három ülésnap eredményes, tanulságokban bővelkedő munkásságán, változatos és gazdag tárgyrendjén megállapíthatjuk, hogy *a német tudomány méltó arra az előkelő helyre*, amelyet a világ statisztikai életében magáénak mondhat.

Thirring Lajos dr.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission hongroise pour la fixation des valeurs de statistique commerciale.

Szakosztály ülések. — *Séances de sections.*

Az Értékmegállapító Bizottság folytatta az 1927. évi egységértékek felülvizsgálását és az egyes szakmák helyzetének megbeszélését.

A **XII. szakosztály** 1928 október hó 23-án tartott ülést Kunz Román elnökle alatt. Jelen voltak: *Brachfeld Géza, Horvát Miksa, Müller Antal, Neumayer Fülöp, Schein Ferenc és Vágó Gyula* kereskedelmi tanácsosok, *Dániel Ervin, Hofinger Ernő, Oswald Róbert és Zimmermann Sándor* szakértők. A szakosztály a növényi párnázó-, fonó-, kefe- és seprőanyag, széknád, a fonás-, kefekötő- és szitakötőipar termékei, szőr és toll, szivacs, művirágok, megmunkált tollak, parókás-munkák, szőnyegek, terítők, függönyök, borítás-árúk, textilanyagokból konfekcionált cikkek és a nap- és esernyők 1927. évi egységértékeinek megállapításával foglalkozott. A napirend letárgyalása után *Hofinger Ernő* szólalt fel. Ismertette a szomorú helyzetet, amelyben az egykor virágzó magyar kalaposipar a külföldi nagyipar előretörése folytán jutott. Hangsúlyozta annak fontosságát, hogy ezt a sok ember számára megélhetési lehetőséget nyújtó iparágat megmentsék. Ennek alapja az, hogy a gyártó a nyersanyagot főleg a nyúlzsört első kézből kapja. Felhívja a hazai vadász- és vadkereskedőkörök figyelmét arra, hogy a nyers nyúlzsört jobban és a hazai közgazdaságra kedvezőbbben értékesíthetik, ha közvetítők megkerülésével a hazai iparnak adják át. Ezméjét — melynek kivihetőségéről saját üzemének fennállása és sikere tanuskodik — a szakkörök figyelmébe ajánlja.

A **XIV. szakosztály** 1928 október 24-én tartotta ülését dr. *Mössmer Pál* kereskedelmi főtanácsos elnökle alatt. Jelen voltak *Kunz Arisztid és Morvay Izsó* kereskedelmi tanácsosok, *Kirschner János* és *Steiner Ödön* szakértők. A szakosztály a len, kender, juta és egyéb növényi rostok, ezekből készült fonalak és szövetek, zsák és ponyva, zsinetek és kötélverőárúk és növényi anyagokból való más textilipari cikkek 1927. évi egységértékeinek megállapításával foglalkozott. Napirend előtt *Morvay Izsó* számolt be a szakma helyzetéről az 1927. évben. Az 1927. esztendőnek lentermelése Magyarországon sem mennyiségileg, sem minőségileg nem volt kielégítő. Ebben az esztendőben hazánkban lennel szerződészerűen bevetett területek az előző évekhez mérten csökkentek, ezért, mert a lenkikészítő gyárak a szerződészerű termeltetésben óriási rizikót láttak. Ez az oka annak is, hogy a tilolt és tört lenben a hazai lenfonógyárak mintegy 84 vagón lent és 24% vagón lenkócot voltak kénytelenek behozni. Ezúttal is megjegyzi, hogy a lentermelésnek Magyarországon való fokozásával a behozatalt lényegesen lehetne csökkenteni, avagy pedig el lehetne érni azt, hogy a hazai termésű lenek exportáltassanak és ezzel szemben nekünk megfelelő kevéssé finom lenek, amelyek az általunk fonott goromba fonalakra jók, hozassanak be. A jelentés évében a kidolgozott kender árában hanyatló tendencia mutatkozott és a kikészítő telepek raktárában lévő nagymennyiségű áru a világpiacra, ahol az üzlet igen megcsappant, csak ne-

hezen volt értékesíthető, aminek oka a gazdasági pangásban kereshető. Félő, hogy a jövőben a kendertermés az országban még inkább vissza fog fejlődni azért, mert a kendernek feldolgozása veszteséggel jár. A behozatal kenderfonalakban még elég jelentékeny, aminek oka az, hogy a hazai kenderfónók a fonalakat maguk dolgozzák fel zsinigra és így a szövőgyárak külföldi behozatalra vannak utalva. Hogyha a nyers jutának árát — amely természetszerűen a félkész és készáru áralakulására van elsősorban befolyással — vizsgáljuk, azt látjuk, hogy annak képe az év folyamán elég változatos. Hazánkban a három jutafonó és szövőgyár mintegy 10.000 orsót és 900 szövőszéket foglalkoztat, amely a belföldi szükségletet fedezné ugyan, hogyha az egy egész esztendőre egyenletesen eloszlana, azonban az őrlés idejében a malmoknak gyorsan, nagymennyiségű liszteszsákra van szükségük, amelyeket a mai pénzügyi viszonyok mellett nem tudnak előre raktárra venni és így kénytelenek azokat akkor beszerezni, amikor azokra szükségük van, amiből önként következik, hogy külföldi importra szorulnak.

Az év első negyedében az üzlet vontatott volt; a közepes termés gabonaszükséglete megélénkítette az üzletet, hasonlóképen lisztes zsákokban és cukorzsákokban is az üzlet kifejezetten jó volt. Mindenesetre érdekes jelenség, hogy az 1927. esztendőnek második felében a Cseh-Szlovákiából való nagy behozatal megszűnt, amiből arra lehet következtetni, hogy talán a magyarországi gyárak amazokkal megegyeztek avégből, hogy kölcsönösen egymás piacait nem zavarják, ami bizonyára jótékony hatással lesz hazai gyáraink foglalkoztatására és kedvezően fogja befolyásolni azoknak eredményeit is. A visszavonult cseh gyárak helyett az olasz gyárak igyekeznek nálunk tért hódítani és sikerült is nekik az 1927. esztendő második felében itt nagyobb mennyiségű cukor- és liszteszsákot elhelyezni.

Hazai lenfonógyáraink az 1927. esztendőben elég jól voltak foglalkoztatva, aminek oka abban keresendő, hogy a fonalak ez év első harmadában igen erősen emelkedtek árban és azokban a kereslet az év $\frac{3}{4}$ részében igen nagy volt. Hazánkban az 1927. esztendőben mintegy 10.000 fonóorsó volt üzemben, amelynek termelése kb. 20.000 sokkra vehető és így egész világos, hogy fonógyáraink a szükségletet legalább is nyers fonalakban kellőképpen fedezni is tudják, úgyhogy a jelentés évének mintegy 1800 métermázsás behozatala csak 35-ös számig, nyersfonalakban eliminálható lett volna és nem lett volna szükség arra, hogy nyersfonalakat kb. $11\frac{1}{2}$ vagonnal olcsó áron exportáljunk. Még nagyobb a behozatal fehérített fonalakban, amelyek mennyisége mintegy 2000 q és kb. 1.130.000 pengő; ez a behozatal, tekintettel az újabban létesített

fehérítőkre, rövid időn belül eliminálható lesz, hogyha a hazai szövőgyárak ezirányban is a nélkül, hogy ez kárukra volna, támogatni fogják a hazai fonógyárakat. Ismétellen hangsúlyozza, hogy a vámtarifának szerződéses tételei nem nyújtanak kellő védelmet a fonóiparnak, amely, minthogy az 1927. esztendő külföldön magas lenárai nem állottak arányban a lenfonalak áraival, a jelentés évében is veszteséggel dolgozott. Bár mustrás és mustrátlan nyers len- és kenderszövetekből csak 640 métermázsát hoztunk be, de véleménye szerint ez a behozatal is könnyen eliminálható lenne, minthogy a hazai szövőgyárak a szükségletet fedezni tudják. Ugyanez állama a szövetek, mustrátlan és mustrás fehérített stb. szövetek csoportjára is, talán azzal a különbséggel, hogy a finomabb 45-ös számtól felfelé fehérített fonálból készült szövetekben való szükséglet nem fedezhető a belföldön. Az 1927. esztendő első negyedében az üzletmenet vontatott volt. Az év második negyedében a helyzet javult és a harmadik negyedében valóságos fellendült az üzlet, míg azután 1927 októberében egy nagy depresszió következett be, amely átnyúlt az 1928-as esztendőre is. A válságot, amely közismert volt, elsősorban a vevőerőnek csökkenése okozta, valamint az a körülmény is, hogy a cseh gyárak amerikai foglalkoztatásukat elveszítve, termékeiket rázúdították dumping áron Magyarországra. Ehhez járult az is, hogy a tél nagyon enyhén kezdődött, a kereskedők a téli árukat eladni nem tudták és beállott a fizetéseképtelenségeknek olyan tömege, amely a kereskedelmi világot valóban megrázkódtatta.

A XVI. szakosztály ülésén, mely október 25-én délután 4 órakor zajlott le, Fischer Ödön kereskedelmi főtanácsos elnökölt. Jelen voltak: Fischer Géza és Hajdu Dezső kereskedelmi tanácsosok, Fried Béla és Kovács Viktor szakértők. Napirend előtt Hajdu Dezső kereskedelmi tanácsos ismertette a selyemszövőipar helyzetét az 1927. évben.

A selyemszövőipar helyzete az 1927. évben sem mondható kedvezőtlennek. A selyemszövőipar fejlődését egymással ellentétes hatást gyakorló, két különböző gazdasági folyamat befolyásolta. A divat ugyanis tovább kedvezett cikkeinknek, a kultúra haladásával a selyemszövet viselete mindinkább általánossá válik, úgyhogy a beállott szükséglet teljesen foglalkoztatta és részben kibővítésre is serkentette az érdekelt vállalatokat. Ez természetesen a regieköltség kedvező elosztását hozta magával. Másrészt a francia, svájci és német selyemgyárak, számszerint több mint 300, folyton újabb és újabb cikkeket hoznak a verseny hatása alatt; ehhez alkalmazkodniok kell a belföldi gyáraknak is. A kereskedők szívesebben vásárolják a különböző új külföldi cikkeket, amelyeknél — mivel ezek kevésbé ismertek — százalékszerűen többet kereshet-

nek. De még ha a magyar gyárak a belföldi szükséglet száz százalékát tudnák is fedezni, akkor sem lehetne az importot — tekintettel a divatra — teljesen kiszorítani. Az emelkedett fogyasztással párhuzamosan fellépett külföldi dumping előre nem látott nehézségek elé állította a selyemszövővállalatokat, melyet egyrészt a nagyobb kereslet, másrészt a regiének a termelési kapacitás teljes kihasználásával járó kedvező elosztása és a termelt anyagok könnyű elhelyezése ellensúlyozott. A belföldi szövőszekek száma a múltévi 700-ról 1100-ra emelkedett, a termelés értéke a múlt évi 12,000.000 aranykoronáról 20,000.000 aranykoronára emelkedett, mely összegben nem foglaltatik benn a selyemszalag, hímző-varró fonalak és cérnák értéke. A kereslet 1927-ben úgy, mint az előző évben is crepe cikkekben volt igen erős, a termelés ennek megfelelőleg a crepe de chinen kívül crepe satin, crepe Georgette, crepe faillette, crepe faille, crepe tiflis stb. gyártására rendezkedett be erősebben; e mellett természetesen a többi eddig termelt sima és mustrás tiszta- és félselyemszövetek előállítására is tovább folyt. Újból meg kell itt állapítanunk, hogy a magyar gyárak termelése minőség tekintetében 1927-ben is igen lényeges haladást mutat. A kész selyemszövetek kivitele lényegtelen, mert a belföldi ipar termelését úgyszólván teljes egészében a belföldi piacon el tudja helyezni. A szóba-jöhető keleti államok vámtételei különben is majdnem lehetetlenné teszik az odairányuló kivitelt. A távoli keletről mutatkozik érdeklődés, de ez még csak a tárgyalások kezdetleges stádiumában van. A külföldi ipar átmeneti pangása idején a külföldi dumping, a belföldi fizetésképtelenségek, kényszeregyességek és csődök kedvezőtlenül éreztették hatásukat, de mindezt ellensúlyozta az a körülmény, hogy az olcsóbb selyemszövetek ma már a szó legszorosabb értelmében közszükségleti cikkek. A belföldi gubótermelés az 1926. évi 480.000 kg-al szemben 1927-ben 372.000 kg-ot és az országban előállított selyemfonál (grége) az 1926. évi 28.000 kg-al szemben 27.000 kg-ot tett ki.

Ezután *Achtzehner* Józsefnek a kötött-szövött-áru szakma helyzetéről szóló jelentése került tárgyalásra. A kötött-szövött-áru szakma az 1927. évben az ezt megelőző évvel szemben nem sok változáson ment át. Harisnyaáruban főleg chemnitzi, de cseh áruban is gyakran áruhiány mutatkozott, ami egyben drágulást is jelentett. A külföldi gyárak termelését nagyrészt amerikai és angol piacok veszik igénybe és a kontinentális rendelések háttérbe szorultak. A mutatkozó hiányokat a hazai gyárak töltik telhetőleg pótolni igyekeztek, ami talán már minőségileg annyira, amennyire sikerült is, de mennyiségileg a felmerülő igényeket kielégíteni még mindig nem voltak képesek. Az árak, tekintettel a

nyersanyag világpiaci árának stabil jellegére, nagyjából változatlanok voltak. Előfordultak ugyan szórványos emelkedések pamut- és gyapjúárukban, de ilyen emelkedésekkel a termelési költségek állandó emelkedése révén a közeljövőben is számolni kell. A szakosztály a selyemgubó és selyemhulladék, selyem és selyemfonalak, selyemszövetek (a selyemszítaszövet kivételével), kötszövött és kötött-árak, hímzések, csipkék, tüllök és keskenyárak egységértékeinek megállapításával foglalkozott.

A **IX. szakosztály** október 26-án tartotta ülését *Bun* József kincstári főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak *Basch* Béla, *Hauswirth* Ödön, *Majthényi* Béla, *Lippmann* Frigyes dr., *Székely* Kornél, *Wack* Keresztély és *Waldhauser* Géza dr. kereskedelmi tanácsosok és *Baeder* Hermann szakértő. Napirend előtt *Majthényi* Béla a drogua, illatszerek és vegyszer szakma 1927. évi helyzetét ismertette.

A drogua- és vegyszerkereskedelem nagyban részét túlnyomó részben a Gyógyáru Nagykereskedők Egyesületében tömörült 6—7 nagy droguista cég bonyolította le. Ez az alakulat pár évvel ezelőtt részben az árak, másrészt a devizák beszerzési nehézségeinek leküzdésére alakult, s mint ilyen annak idején nagyon szép eredményeket ért el, ma azonban, amikor sem áru, sem devizabeszerzési nehézség nincsen, ezidőszerinti működése tisztára kartellszerű, amennyiben keresettebb külföldi és belföldi márkás gyógyszereket csak az kaphat első kézből és csak az kereskedhetik velők, aki a fenti egyesület tagja. Az egyesület azonban új tagokat egyáltalában nem vesz fel. Ilyen körülmények között a kisebb drogériák, amelyek békeévekben elláttak intézeteket, kórházakat, sőt gyógyszerházakat is, ezidőszerint egyáltalában nem kapcsolódhatnak be fenti okokból — a hazai gyógyszerkereskedelemben. A detail drogériák túlnyomó részben illatszerek, kozmetikai és háztartási cikkek, továbbá technikai vegyszerek forgalombahozatalával foglalkoztak. A legtöbb kozmetikai és háztartási cikket maguk állítják elő s ezzel is iparkodnak a külföldi behozatalt — amennyire lehet — lecsökkenteni.

A magyar közönség szívesen veszi a jó hazai készítményeket, de nagyon kívánatos volna, ha a sajtó is esetről esetre segítségére jönne a magyar iparnak. Úgy a drogériák, mint rokonszakmabeli üzletek száma hétről hétre emelkedik, holott a meglévő üzletek egynegyed része is könnyen ki tudná elégíteni az igényeket. Az üzletek nem kívánatos szaporodása gyilkos versenyt vált ki az érdekeltek között. A legtöbb üzlet nagyfokú tőkehiánnyal küzd és nagyon nehezen tudott eleget tenni kötelezettségének. Mindennek oka a nagy konkurrencia is, a napról napra emelkedő, immár elviselhetetlen adók és közterhek.

A szakosztály ezek után áttért a keményítő, fehérje, enyv és termékei, a ragasztószerek, robbantó-, gyújtó- és világítóipari készítmények, műanyagok, festőkészítmények és festékek, illóolajok, illatanyagok és illatszerek, gyanták és ezek termé-

kei, gyógynövények, aszfalt, szén és falepárlási termékek egységértékeinek a megállapítására.

Az ülésen a Statisztikai Hivatal részéről *Farkas János* dr. alelnök vett részt. Az előadó *Sibelka-Perleberg* Arthúr dr. min. s.-fogalmazó volt.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Séances d'étude.

Dans la séance d'étude du 27 novembre dernier, présidée par *M. Alojse Kovács*, *M. Jules Szőnyi*, membre ordinaire, lut d'abord son discours de réception.

Jules Szőnyi: Les établissements de crédit de Hongrie.

Il a retracé la période de régénération qui après l'inflation et la dépréciation de la couronne s'est ouverte en Hongrie. Depuis la confection des bilans réévalués, les établissements de crédit ont pris un développement notable. Les banques éphémères fondées pendant l'inflation ayant été balayées par l'assainissement financier le nombre des établissements de crédit enregistrés par les Tribunaux de commerce est tombé de 2574 en 1923 à 2183 à la fin de 1927; à la fin de 1926, les capitaux appartenant en propre à ceux-là montaient à 426 millions de pengős. Les dépôts d'épargne y ont rapidement augmenté, s'élevant, d'après les chiffres provisoires, à environ 740 millions de p. à la fin de 1927; l'effectif des traites et les affaires de valeurs hypothécaires s'accroissaient également vite. En 1926, les bénéfices des établissements de crédit ont atteint 38 millions de p.

M. Tibor Szádeczky-Kardoss, membre ordinaire, ayant exprimé le vœu d'étendre les enquêtes aux entreprises où les établissements de crédit ont des intérêts, *M. Szőnyi* a exposé qu'un relèvement d'essai était déjà entrepris en ce sens; il faut se rendre compte cependant des difficultés d'une telle investigation.

Louis Thirring: La statistique allemande et les Conférences des statisticiens allemands à Hambourg.

M. Louis Thirring, membre ordinaire, a prononcé ensuite son discours de réception intitulé „La statistique allemande et les Conférences des statisticiens allemands à Hambourg“ que nous publions d'autre part.

M. Alojse Kovács, membre ordinaire, prenant la parole au sujet des thèses développées aux

Conférences de Hambourg, a fait remarquer que par l'examen de statistique institué au sein de l'Office hongrois de statistique et obligatoire aussi pour les fonctionnaires du Bureau municipal de statistique de Budapest, la formation de la nouvelle génération de statisticiens avait, à sa connaissance, été résolue d'une façon plus heureuse qu'à l'étranger. Il ajoutait que la question soulevée à Hambourg de joindre les relèvements de statistique et ceux faits pour des fins fiscales fut depuis longtemps tranchée en Hongrie où il ne peut y avoir aucun rapport entre les deux sortes de relèvement.

Publications de la Société.

Depuis notre dernier article relatif à ce sujet, (voir *Revue Hongroise de Statistique*, 1927, p. 730), la Société Hongroise de Statistique a fait paraître les publications suivantes:

Revue de la Société Hongroise de Statistique, périodique trimestriel de langue française, 1927 (année V):

No 1: *Divorces et suicides. Leurs causes et les moyens de les combattre.* (Extrait du compte-rendu de la Conférence tenue par la Société Hongroise de Statistique en février 1927).

No 2: *Gustave Thirring: Efforts internationaux dans le domaine de la statistique des villes.* — *Alexandre Dobrovits: Le service statistique.* — *Théodore Surányi-Unger: Statistique et économie politique.* — *Jean Nyulászi: Ruine et reconstruction des capitaux.*

No 3—4: *Désiré Laký: Les facteurs économiques dans le développement de la population de Budapest, de 1900 à 1920 (1re partie. Le développement jusqu'en 1910).* — *Charles Jordan: Les coefficients d'intensité relative de Kőrösy.* — *Alexandre Sipos: Les enseignements de la recherche des conjonctures en Amérique.* — *Louis Thirring: L'oeuvre posthume de Ladislav Buday. Contribution à la biographie du premier président de la Société Hongroise de Statistique.*

Journal de la Société Hongroise de Statistique. Pour éviter les erreurs auxquelles avait donné lieu la ressemblance du titre du périodique français de la Société avec celui de

la Revue Hongroise de Statistique, à partir de l'année VI (1928) celui-ci paraît sous le titre de „Journal de la Société Hongroise de Statistique“. Depuis le début de 1928, il a été augmenté de plusieurs rubriques, par exemple de la „Revue des publications hongroises“, parue pour la première fois dans le 1er numéro et faisant connaître les livres et périodiques hongrois ayant trait à la statistique et aux sciences connexes.

Principales études parues dans le Journal:

No 1: L'Institut International de Statistique au Caire: I. Gustave Thirring: Idées sur l'Institut International de Statistique; II. Alojse Kovács: Les questions démographiques discutées à la Session du Caire; III. Frédéric Fellner: La statistique économique à la Session du Caire; — Théodore Surányi-Unger: Le rôle de la méthode statistique dans l'économie politique.

No. 2: Charles Kresz: Le marché du crédit en Hongrie. — Tibor Szádeczky-Kardoss: Les participations des établissements de crédit à des entreprises diverses.

Charles Ihrig: Internationale Statistik der Genossenschaften. (Statistique internationale des coopératives. — International Statistics of Co-operative Societies). Publications de la Société Hongroise de Statistique, no 5. Cette monographie de 275 pages, de M. Charles Ihrig, agrégé à la Faculté des Sciences économiques de l'Université de Budapest, a paru avec une préface de M. Martin Fassbender, professeur d'Université, conseiller intime (Berlin). Traitant la situation actuelle et les problèmes du développement de la statistique internationale des coopératives, c'est un ouvrage fondamental tant au point de vue de la statistique que de la littérature de coopératives. Publié en allemand, il fait connaître, et résume en 48 tableaux de langue allemande, française et anglaise, les chiffres des coopératives de 25 pays.

Előadóülések.

A Magyar Statisztikai Társaság folyó évi november 27-én Kovács Alajos elnöklele alatt előadóülést tartott, amelynek tárgya két székfoglaló előadás volt:

Szönyi Gyula: Magyarország pénzügyintézetei.

Szönyi Gyula rendes tag „Magyarország pénzügyintézetei“ címen tartott előadást. Hivatkozott arra, hogy a magyarországi pénzügyintézetekre vonatkozó statisztikai adatgyűjtés során mostanában kerültek nyilvánosságra az 1925. és 1926. évi adatok, míg az 1927. évi adatok feldolgozása közvetlenül befejezés előtt áll. Néhány előzetes adat azonban már erről az évről is rendelkezésre áll. Az adatok a fel-

értékelési mérlegek felállításától számítva jelentős fejlődést mutatnak. Az infláció és az összeomlás pusztításai után az egész vonalon beállott a regenerálódás folyamata. Az infláció idején gombamódra elszaporodó alkalmi intézetek felszámolásával, illetőleg megszüntével az intézetek száma csökkenőben van. 1923-ban 2.574, 1927 végén pedig már csak 2.183 intézet szerepel a törvényszékek cégjegyzékei szerint. Saját tőkéjük 1926 végén 426 millió pengő volt. Gyorsan emelkednek a takarékbetétek, amelyeknek értéke az 1927. év végén — az előzetes adatok szerint — mintegy 740 millió pengőre becsülhető. Rohamosan emelkedik a váltóállomány és erősen fejlődik a záloglevélüzlet is. A pénzügyintézetek nyeresége 1926-ban 38 millió pengő volt.

Az előadáshoz Szádeczky-Kardoss Tibor r. tag szólott hozzá, aki a pénzügyintézeti érdekeltségek statisztikai megfigyelésével kívánja kibővíteni a pénzügyintézeti adatgyűjtést. Előadó kitérőbe helyezte, hogy ilyen irányban próbafelvétel történik, utalt azonban az adatgyűjtés e kiterjesztésének nehézségeire.

Thirring Lajos: A német statisztika és a német statisztikusok hamburgi üléséről.

Szönyi Gyula előadása után Thirring Lajos r. tag tartotta meg székfoglaló előadását. „A német statisztika és a német statisztikusok hamburgi üléséről“ címen. Előadását Szemlénk más helyén közöljük.

A hamburgi kongresszusnak az előadó által ismertett vitaanyagát illetően Kovács Alajos megjegyezte, hogy a statisztikai szakképzést Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatalnál — de ennek alkalmazottain túlterjedő hatáskörrel — rendszeresített statisztikai szakvizsga igen szerencsésen s tudtával világszerte egyedülállóan oldja meg. A magyar statisztika szempontjából rég eldöntött, szóba sem kerülhető kérdés az a Hamburgban felvetett terv is, hogy statisztikai adatgyűjtés pénzügyi célt szolgáló adatgyűjtéssel kapcsolassék össze.

A Társaság kiadványai.

Legutolsó közlésünk óta (M. Stat. Szemle 1927. 730. old.) a Magyar Statisztikai Társaság következő kiadványai jelentek meg:

Revue de la Société Hongroise de Statistique. A Magyar Statisztikai Társaság negyedévi francia nyelvű folyóiratának 1927. évi (V.) évfolyama. Egyes számaiban a következő tanulmányok közöltek:

1. szám: Divorces et suicides. Leurs causes et les moyens de les combattre. (A Magyar Statisztikai

kai Társaság 1927 februárban tartott társadalmi értekezletének kivonatos jegyzőkönyve).

2. szám: *Thirring* Gusztáv: Efforts internationaux dans le domaine de la statistique des villes. — *Dobrovits* Sándor: Le service statistique. — *Surányi-Unger* Tivadar: Statistique et économie politique. — *Nyulási* János: Ruine et reconstruction des capitaux.

3—4. szám: *Laky* Dezső: Les facteurs économiques dans le développement de la population de Budapest de 1900 a 1920. (1re partie. Le développement jusqu'en 1910). — *Jordan* Károly: Les coefficients d'intensité relative de Körösy. — *Sipos* Sándor: Les enseignements de la recherche des conjonctures en Amérique. — *Thirring* Lajos: L'oeuvre posthume de Ladislas Buday. Contribution à la biographie du premier président de la Société Hongroise de Statistique.

Journal de la Société Hongroise de Statistique. 1928. (VI.) évfolyamától kezdve a Társaság negyedévi francia folyóirata „Revue...” cím helyett „Journal de la Société Hongroise de Statistique” címen jelenik meg. A változás elsősorban azoknak a tévedéseknek elkerülése céljából történt, amelyekre a folyóirat régi címe és a Magyar Statisztikai Szemle francia címe közötti nagy hasonlóság már több ízben alkalmat adott. A „Journal” egyébként az 1928-as évfolyamtól kezdve tartalmilag is több új rovattal bővül, így az 1. számban első ízben közölt „Revue des publications hongroises” című rovat a magyar

statisztikai és rokonirodalom (könyvek és folyóiratok) ismertetését tartalmazza. A Journal főbb tanulmányai:

1. szám: L'Institut International de Statistique au Caire: I. *Thirring* Gusztáv: Idées sur l'Institut International de Statistique; II. *Kovács* Alajos: Les questions démographiques discutées à la Session du Caire; III. *Fellner* Frigyes: La statistique économique à la Session du Caire; — *Surányi-Unger* Tivadar: Le rôle de la méthode statistique dans l'économie politique.

2. szám: *Kresz* Károly: Le marché du crédit en Hongrie. — *Szádeczky-Kardoss* Tibor: Les participations des établissements de crédit à des entreprises diverses.

Ihrig Károly: Internationale Statistik der Genossenschaften. (Statistique internationale des coopératives. — International Statistics of Co-operative Societies). A Magyar Statisztikai Társaság kiadványai 5. szám. Ez a 275 oldalas monográfia, melynek *Ihrig* Károly dr., a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem közgazdaságtudományi karának magántanára a szerzője s melyhez *Fassbender* Márton dr. egyetemi tanár, titkos tanácsos (Berlin) írt előszót, a nemzetközi szövetkezeti statisztika mai állapotával és kiépítésének problémáival foglalkozik s a statisztikai és szövetkezeti irodalomban egyaránt úttörő, alapvető jelleggel bír. A német nyelven kiadott könyv 25 állam szövetkezeti statisztikai adatait foglalja össze és ismerteti 48 német, francia és angol nyelvű táblázat kapcsán.

Nagy-Britannia gazdasági adatai.

Données économiques de la Grande-Bretagne.

Az Ir Szabad Állam különválása következtében a Nagy-Britannia legfontosabb statisztikai adatait tartalmazó jelzőtábla nem egységes alapon készült.

Táblázatunknak az 1913., 1920. és 1921. évekre vonatkozó rovatai a jelenlegi Ir Szabad Állam területének adatait is tartalmazzák, míg az 1922—1927. évekre vonatkozó rovatokban az Ir Szabad Állam adatai nem szerepelnek, tehát e rovatok csupán Nagy-Britannia és az Ir sziget kisebb részét tevő Észak-Írország adatait ölelik fel. Kivételt képeznek a mezőgazdaság és a vasútvonalhossz adatai, amelyekben az Ir Szabad Állam adatai sehol sem szerepelnek.

Nagy-Britannia és Észak-Írország kiszámított népessége meghaladja a 45 milliót, kb. ugyanannyi, mint amennyi a háború előtt Nagy-Britannia és az egész Írország együttes népessége volt. Az *élvesztési arányszám* a háború előtt 24 volt, jelenleg

nem éri el a 17-et, vagyis nemzetközi viszonylatban ez az arányszám egyike a legrosszabbaknak. A 12 körül mozgó *halálzási arányszám* viszont a legjobbak közé tartozik, azonban a *természetes szaporodás* nagy csökkenésének nem vethetett gátat.

A *munkanélküliség* szempontjából Anglia Európa államai között szomorú vezetőhelyen áll, 1927-ben, bár a munkapiac ez előző évekkel szemben javult, a munkanélküliek száma 1·2 millió volt.

A *mezőgazdasági főtermények közül a gabonafélék vetésterületének* adatai a háború után némi emelkedést mutattak, de az utóbbi évek során jelentősen csökkentek. A *cukorrépa* termelés, mely a háború előtt jelentéktelen volt, egyre intenzívebb lesz. A *terméseredmények* az újabb években a gabonaféléknél szintén gyengébbek, mint a háború előtt, kivéve a *zabot*, amelynek csak az 1927. év eredménye rossz. A *burgonyatermelés* megtartotta

Megnevezés — <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Népesség — <i>Population</i>		Terület — <i>Territoire</i> 244.041 km²								
Kiszámított népesség ¹⁾ — <i>Population calculée</i>) . . .	1.000	45.648	46.472	47.123	44.331	44.563	44.886	45.040	45.500	.
Házasságkötés — <i>Mariages</i>	‰	7·5	9·7	8·2	7·7	7·6	7·5	7·5	.	.
Elveszületés — <i>Nés-vivants</i>	"	24·2	25·4	22·6	20·9	20·2	19·3	18·7	17·8	16·7
Halálozás — <i>Décès</i>	"	14·3	12·9	12·5	13·1	11·8	12·6	12·4	11·7	12·6
Természetes szaporodás — <i>Accroissem. naturel</i> . . .	"	9·9	12·5	10·1	7·8	8·4	6·7	6·3	6·1	4·1
Munkanélküliek — <i>Chômeurs</i>	1.000	.	691·1	1.934·0	.	1.226·6	1.260·5	1.243·1	1.431·8	1.194·3
Mezőgazd. — <i>Agriculture</i>										
Bevetett terület <i>Superficie ensemencée</i>		1909–13 évi átlag								
Búza — <i>Froment</i>	1.000 ha	750	784	829	825	731	647	628	669	690
Rozs — <i>Seigle</i>	" "	22	42	35	37	33	27	23	22	15
Árpa — <i>Orge</i>	" "	680	747	652	627	602	594	596	515	471
Zab — <i>Avoine</i>	" "	1.352	1.503	1.442	1.438	1.334	1.346	1.261	1.264	1.199
Burgonya — <i>Pomme de terre</i>	" "	302	354	354	359	311	303	320	322	329
Cukorrépa — <i>Betterave à sucre</i>	" "	1	1	3	3	7	9	23	52	90
Termés — <i>Production</i>										
Búza — <i>Froment</i>	1.000 q	15.874·8	15.141·9	19.742·8	17.752·6	16.177·4	14.389·4	14.401·9	13.880·0	14.514
Rozs — <i>Seigle</i>	" "	312·9	266·2	243·9	.
Árpa — <i>Orge</i>	" "	12.622·7	13.286·5	10.999·8	10.551·6	11.184·5	11.633·7	11.737·8	10.430·1	8.776
Zab — <i>Avoine</i>	" "	23.551·8	25.499·3	24.465·2	22.745·1	23.374·1	25.075·7	24.068·5	25.733·8	16.455
Burgonya — <i>Pomme de terre</i>	" "	47.223·5	51.330·4	48.784·4	65.582·9	45.676·8	44.399·6	54.630·4	43.067·2	41.780
Cukorrépa — <i>Betterave à sucre</i>	" "	.	.	664·5	559·8	1.060·8	1.866·6	4.526·5	10.795·5	17.273
Bányászat, ipar <i>Mines, industrie</i>										
Szén — <i>Houille</i>	1.000 tonna 1.000 tonnes	292.043	233.216	165.871	253.613	280.430	271.405	247.049	128.305	256.260
Vas — <i>Fonte et ferro-al- liages</i>	" "	10.425	8.164	2.658	4.931	7.560	7.425	6.362	2.481	7.404
Acél — <i>Acier</i>	" "	7.787	9.213	3.763	5.975	8.618	8.333	7.504	3.618	9.240
Cink — <i>Zinc</i>	" "	26·4	18·3	3·0	23·4	33·5	38·6	42·4	18·3	.
Ólom — <i>Plomb</i>	" "	30·6	12·4	2·9	5·0	6·8	5·4	4·8	4·3	.
Réz — <i>Cuivre</i>	" "	52·2	26·4	12·2	18·7	23·2	21·5	20·7	18·0	.
Ón — <i>Etain</i>	" "	24·0	24·4	14·0	24·0	31·5	36·6	39·6	42·7	.
Alumínium — <i>Aluminium</i>	" "	7·6	8·0	5·0	7·0	9·0	8·0	9·5	8·0	.
Keresk. és közlekedés <i>Commerce et communications</i>										
Behozatal — <i>Importations</i>	1.000.000 £	659·2	1.709·9	978·6	899·4	.	1.137·5	1.166·7	1.117·	1.096·3
Kivitel — <i>Exportations</i>	" "	525·3	1.334·5	703·4	719·5	.	767·3	773·4	651·9	709·1
Vasútvonalhossz — <i>Longueur de chemins de fer</i>	km.	36.589	36.803	36.791	36.841	36.915	36.908	37.004	36.934	.
Gépjárműállomány — <i>Effectif des véhicules à moteur</i>	1.000 darab unités	1.475	1.653	1.764
Pénz és hitel <i>Monnaie et crédit</i>										
Az angol font árfolyama dol- lárálapon — <i>Cours de change de la livre anglaise, sur base- dollar</i>	1913 = 100	100	133	126·4	109·9	106·4	110·2	100·8	100·2	100·1
Nagykereskedelmi indexsz. — <i>Indice des prix de gros</i>	‰	100	307·3	197·2	158·8	158·9	166·2	159·1	148·1	141·4
Megélhetési indexsz. — <i>Indice du coût de la vie</i>	"	100	255	222	181	171	171	173	170	164
Bankkamatláb — <i>Taux en banque</i>	"	4·77	6·71	6·10	3·70	3·49	4·00	4·57	5·00	4·65
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i>	1.000.000 £	255·7	357·8	356·5	.	376·2	387·4	395·9	394·5	.
Postatakarékpénztári betétek <i>Dépôts de Caisse d'ép. post.</i>	" "	187·2	266·5	264·2	.	273·1	280·4	285·5	287·7	.

¹⁾ Az 1913., 1920. és 1921. évek rovataiban — a mezőgazdaság és vasútvonalhossz adatait kivéve — az Ír Szabad Állam adatai is szerepelnek. — *Pour 1913, 1920 et 1921. Etat libre d'Irlande compris, excepté l'agricult. et les chem de fer.*

háború előtti színvonalát, bár az 1927. évi termés e terménynél is gyenge volt. A cukorrépa 1927-ben 17 millió q termést hozott, holott a háború utáni évek termése alig haladta meg a félmillió q-t.

Az ipari, illetve a bányászati termelés adatait vizsgálva, több terméknél találunk visszaesést a háború előtti állapottal szemben, különösen szembetűnő az ólom- és réztermelés csökkenése. Táblázatunk idevonatkozó adatai között nagyobb mérvű emelkedést csak az óntermelés mutat.

A külkereskedelmi forgalom szempontjából Nagy-Britannia az az állam, amely az Egyesült Államokkal együtt a legnagyobb forgalmat bonyolítja le. Mindegyikükre a világ külforgalmának $\frac{1}{7}$ -e esik. Csakhogy, míg az Egyesült Államok az aktív mér-

legű államok sorában áll legelől, Anglia külkereskedelmi mérlege az összes államok között a legnagyobb passzivitást mutatja. A 10 milliárd pengő körül járó passzivum az utolsó négy évben nagyobb mérvű ingadozást nem mutatott, mégis az 1927. év passzívuma, a behozatal csökkenése és a kivitel emelkedése folytán, fogyást mutat az előző év adatával szemben.

A gépjárműállomány az utolsó évek folyamán szépen növekedett, 1924-ben 1.764.000 darabot tett.

A pénzügyi és áradatak sorában a nagykereskedelmi és a megélhetési index az utolsó években csökkenő tendenciát vett, a betétállomány lényeges emelkedést nem mutatott.

Összefoglaló helyzetjelentés.¹⁾

Résumé de la situation en Hongrie.¹⁾

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzügyi betétek. — A részvények értéke. — Fizetéseképtelenségek. — Váltóvások. — Gazdasági jelzőtábla. — Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées. — Tableau économique. — Graphiques au tableau économique.

Mouvement de la population. En octobre 1928, le nombre des nouveaux mariés (7.926, 10⁹/₁₀₀) s'est élevé de 45% par rapport au mois précédent. Relativement à septembre dernier, le nombre des naissances vivantes (17.937, 24⁸/₁₀₀) a diminué de 4,3% et la mortalité infantile (3.328, 18,6 pour 100 nés vivants) de 14,4%, tandis que les décès (12.016, 16⁶/₁₀₀) ont augmenté de 0,9%. L'accroissement de la population a été de 8²/₁₀₀ contre 9⁸/₁₀₀ au mois précédent.

Comparativement à octobre 1927, on constate une augmentation (7,9% pour les naissances vivantes, 11,2% pour les décès, 18,6% pour la mortalité infantile), sauf les nouveaux mariages dont le nombre a diminué de 10,7%. L'accroissement de la population (8²/₁₀₀) a été légèrement supérieur à celui d'octobre 1927 (8¹/₁₀₀).

Chômage. En octobre, les Syndicats socialiste-chrétien et social-démocrate ont inscrit 13.115 chômeurs, soit 1,3% de plus qu'au mois précédent et 17,2% de plus qu'au mois correspondant de l'année dernière. Le nombre des hommes (11.609) s'est élevé de 3,1%, celui des femmes (1506) a diminué de 11,2% par rapport à septembre. 56,1% des chômeurs habitaient Budapest; comparativement au mois de septembre, le nombre en a augmenté de

2,2%, tandis que celui des chômeurs de province est tombé de 0,1%. Au point de vue de la profession, le chômage s'est accru parmi les employés d'hôtels et de restaurants (+ 19,2%); chez les travailleurs intellectuels (+ 9,2%); dans l'alimentation (+ 8,2%); il a diminué dans les industries du vêtement (— 23,0%), du bois (— 6,1%) et de la reproduction (— 4,3%).

Les Offices de placement ont enregistré 15.857 chômeurs, 9.201 offres et 6.158 demandes. On a placé 38,8% des chômeurs, contre 40,2% au mois précédent. Sur 100 offres, on comptait 199 chômeurs à Budapest et 132 en province.

Effectif des véhicules à moteur. A la fin d'octobre, déduction faite des véhicules à moteur retirés de la circulation, l'effectif s'est élevé à 23.776, soit de 613 unités, augmentant de 2,6% par rapport au mois précédent et de 36,1 par rapport à octobre 1927. C'est le nombre des autobus (+ 4,2%) et celui des camions (+ 3,9%) qui s'est accru le plus; celui des automobiles à personnes s'est élevé de 2,9% et celui des motocyclettes de 1,8%, contre respectivement 3,9 et 3,6% au mois précédent.

A Budapest, le nombre des véhicules à moteur représentait 55,9% de l'effectif total et s'est accru de 1,3% comparativement au mois précédent.

Formation des prix. En octobre, l'indice des prix de gros s'est élevé de 137 à 138 (+ 1 point). La hausse des haricots, des pommes de terre et surtout de l'œuf n'ayant pu être compensée par la légère baisse du blé, du beurre et de la farine, l'indice des objets d'alimentation a

¹⁾ A külkereskedelmi forgalomról Szemlének „Magyarország külkereskedelme 1928 október havában“ című cikkben számol be. — Pour le commerce extérieur, voir l'article intitulé „Commerce extérieur de la Hongrie en octobre 1928“.

augmenté de 2 points. Dans le groupe des matières premières et produits nécessaires à l'industrie, il y a eu hausse pour les métaux et une baisse assez considérable pour les articles en cuir.

L'indice du coût de la vie, y compris le loyer, est tombé de 121·1 à 119·3. Contrairement à l'indice des prix de gros des articles alimentaires, la diminution a été due à la baisse notable de l'indice de l'alimentation, laquelle ne pouvait pas être compensée par la légère hausse des frais de chauffage et d'éclairage. Les loyers et les prix des articles de vêtement n'ont pas varié. Ont baissé considérablement: la viande de porc, la graisse, le pain, la choucroute; ont augmenté: l'oeuf, le haricot, la pomme de terre. Sans le loyer, l'indice a diminué un peu plus: de 132·4 à 130·1.

Dépôts en banque. Du 30 septembre au 31 octobre, aux 13 principales banques budapestoises et à la Caisse d'épargne postale les dépôts d'épargne se sont élevés de 5·3 millions de pengős, atteignant 469·5 millions, soit 46·8% de l'effectif de 1913. Les dépôts sur comptes courants y sont montés en octobre de 790·4 à 865·3 millions de p. (+ près de 75 millions), dépassant la première fois depuis la guerre (de 1·1%) l'effectif de 1913. Tant aux établissements de crédit qu'à la Caisse d'épargne postale, la majeure partie de l'augmentation revient aux dépôts en pengős; ceux placés en valeurs étrangères ne montèrent que de 4 millions de p.

L'indice des actions, qui montre la formation de la valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest, a baissé de 19·5 à 18·8 en octobre. La tendance à la baisse, commencée au milieu de l'année, s'est accentuée. Quoique l'effritement des cours ait été général, à l'exception des actions d'imprimeries, d'hôtels et de stations balnéaires, il n'a pris de trop fortes proportions pour aucun groupe d'actions; ce sont les cours des mines, des raffineries de sucre et des entreprises de gaz et d'électricité qui ont relativement baissé le plus.

Insolvabilités. Le nombre des insolvabilités enregistrées en octobre (105 cas, avec 4,253.000 pengős d'actifs et 6,909.000 p. de passif), présente une augmentation de 78% par rapport au mois précédent (59 cas, 1,485.000 p. d'actifs, 2,361.000 p. d'actifs). Il a été terminée 62 insolvabilités, soit 17 de moins (— 21·5%) qu'en septembre. Les actifs des insolvabilités réglées sont montés à 1,149.000 pengős; les passifs à 3,045.000 pengős.

41% des nouvelles insolvabilités reviennent à Budapest, avec 2,195.000 p. d'actif et 3,709.000 p. de passif. On y a réglé 27 insolvabilités (44% de celles du pays) avec 773.000 p. d'actif et 2,314.000 p. de passif.

Lettres de change protestées. Le nombre des lettres de change protestées en octobre a été de 10.714 (831 de plus qu'en septembre) et leur valeur 8,454.783 pengős (1·6 million de plus qu'en septembre); c'est, par rapport aux mois précédents de l'année, une forte augmentation tant pour le nombre que pour la valeur.

A Budapest, il a été protesté 3.621 lettres de change (33·8%), d'une valeur totale de 3,741.877 pengős (44·3%).

*

Népmozgalom. Magyarországon az 1928. év október havában a házasságkötések száma 7.926 (10·9^{0/00}) 45%-kal emelkedett ugyanezen év szeptember hónapjához viszonyítva. Az élveszületések száma 17.937 (24·8^{0/00}) 4·3%-kal csökkent, a halálozások száma 12.016 (16·6^{0/00}) 0·9%-kal emelkedett, a csecsemőhalálozások száma 3.328 (100 élveszülettre 18·6 csecsemőhalott) 14·4% csökkent az előző hónapoz képest. A természetes szaporodás 8·2^{0/00} a múlt havi 9·8^{0/00}-kel szemben.

Az 1928 október havi népmozgalmi adatoknak az előző év október havával való összehasonlításánál a házasságkötéseken kívül — amely 10·7%-os esést mutat — általában növekedés látható. Az élveszületések száma 7·9%-os, a halálozások száma 11·2%-os és az egyéven aluli elhaltak száma 18·6%-os emelkedést mutat az előző év október havával szemben. Szaporodási ezrelék 8·1-ről 8·2-re emelkedett.

Munkanélküliség. Az 1928. év október havában a keresztényszocialista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 13.115, az előző hónappal szemben 1·3%-os és az elmúlt év ugyanezen hónapjához viszonyítva 17·2%-os emelkedést mutat. A munkanélküliek közül férfi 11.609, 3·1%-kal több, a nők száma 1.506, 11·2%-kal kevesebb, mint szeptember hónapban. Budapesti a munkanélküliek 56·1%-a, számuk a múlt hónapoz képest 2·2%-kal emelkedett, a vidékieké esett 0·1%-kal. Foglalkozás szerint a munkanélküliség emelkedett a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 19·2%-kal, a szellemi munkásoknál 9·2%-kal, az élelmezési iparnál 8·2%-kal. Csökkent a munkanélküliség a ruházati iparnál 23·0%-kal, a faiparnál 6·1%-kal, a sokszorosító iparnál 4·3%-kal.

A Hatósági munkaközvetítők október hóban 15.857 munkakeresőt, 9201 munkahelyet és 6.158 munkaközvetítést tartottak nyilván. Munkához jutott tehát a munkanélküliek 38·8%-a (az előző hónapban 40·2%). Budapesten 100 munkhelyre 199, vidéken 132, általában 172 munkakereső esett.

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya 1928 október végén — a forgalomból kivont gépek leszámításával 23.776 db. volt, 613-mal

több, mint az előző hónapban. A növekedés aránya a múlt hónappal szemben 2·6% s az elmúlt év októberéhez viszonyítva 36·1%. Legnagyobb a szaporulat az autóbuzsoknál 4·2%, a teherkocsiknál 3·9%. A személykocsik növekedése 2·9%, a múlt havi 3·9%-os emelkedéssel szemben. A motorkerékpárok növekedése 1·8%, a múlt havi 3·6%-os szaporulattal szemben.

Budapesten a gépjárművek száma 13.298, 55·9%-a az összes gépjárműállománynak. Szaporulat a múlt hónappal szemben 172 db. 1·3%.

Gépjárműállomány a hónap végén. — *Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.*

Megnevezés Désignation	1928		Ebből Dont à Buda- pest
	IX.	X.	
Személykocsik — <i>Aut. à personnes</i>	9.777	10.063	5.425
Béautók — <i>Aut. de louage</i>	1.172	1.196	849
Autóbuzsok — <i>Autobus</i>	478	498	168
Teherkocsik — <i>Autocamions</i>	3.355	3.485	1.903
Egyéb gépkocsik — <i>Autres automob.</i>	570	582	413
Gépkocsik összesen — <i>Automobiles au total</i>	15.352	15.824	8.758
Motorkerékpárok — <i>Motocyclettes</i>	7.811	7.952	4.540
Gépjárművek össz. <i>Automob. et motocycl. au total</i>	23.163	23.776	13.298

Áralakulás. A magyar nagykereskedelmi indexszám október hó folyamán 137-ről 138-ra, vagyis egy ponttal emelkedett. Az élelmezési cikkek közül a gabonaneműeknél, az örleményeknél és a vajnál mutatkozott némi árcsökkenés, a bab, burgonya, de

A nagykereskedelmi árcsökkentései.

Indices des prix de gros en Hongrie.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924 XII	1925 XII	1926 XII	1927 XII	1 9 2 8				
					VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
a hó végén — fin du mois									
Élelmezési cikkek és mezőgazd. termékek — <i>Produits agricoles et alimentaires</i>	156	120	120	127	131	129	132	135	137
Ipari anyagok és termékek — <i>Matières nécessaires à l'industrie et produits d'industrie</i>	163	138	130	141	139	137	136	138	138
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	166	128	125	141	140	139	142	146	148
Gyártmányok — <i>Objets fabriqués</i>	154	132	128	130	131	128	127	127	126
Belföldi áruk — <i>Marchandises de Hongrie</i>	157	120	120	134	135	134	136	137	137
Külföldi áruk — <i>Marchandises étrangères</i>	166	150	139	138	135	133	132	136	138
Összes áruk — <i>Ensemble des marchandises</i>	160	130	126	135	135	133	134	137	138

különösen a tojás áremelkedése azonban jelentősebb mértékű volt, úgyhogy végeredményben az élelmezési cikkek indexe kétpontos növekedést mutat. Az ipari nyersanyagok és termények csoportjánál a fémek ára emelkedett, míg a bőrárúknál elég jelentékeny árcsökkenés tapasztalható.

A *létfenntartási költségek* indexszáma lakbérrel együtt számítva 121·1-ről 119·3-ra csökkent. A ruházati cikkek árának és a lakbérnek változatlansága mellett a csökkenés — ellentétben az élelmezési cikkek nagykereskedelmi indexének alakulásával — éppen az élelmezési index jelentékeny esése folytán állt elő, amit a fűtés-világítási költségek némi emelkedése sem tudott ellensúlyozni. Az élelmezési cikkek közül jelentékenyen esett a sertéshús, zsír, kenyér és savanyúkáposzta ára, míg emelkedés a bab, burgonya és tojás árainál mutatkozott. A lakbér nélkül számított index valamivel erősebb csökkenést 132·4-ről 130·1-re mutat.

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100).

Megnevezés Désignation	1924 XII	1925 XII	1926 XII	1927 XII	1 9 2 8				
					VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
a hó végén — fin du mois									
Élelmezés — <i>Alimentation</i>	145	115	115	123·2	131·7	130·5	132·8	133·2	129·3
Ruházat — <i>Habillement</i>	166	131	124	129·2	133·9	133·9	134·3	134·3	134·3
Fűtés és világítás — <i>Chauffage, éclair.</i>	123	125	134	128·0	119·8	122·2	120·7	127·1	129·4
Lakás — <i>Logement</i>	25	46	60	75·0	80·0	80·0	85·0	85·0	85·0
Összes hetiköltség — <i>Összes hebdomadaires totaux</i>	116	102	105	113·0	118·2	117·8	120·1	121·1	119·3
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — <i>Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer</i>	149	119	119	124·9	130·1	129·7	131·1	132·4	130·1

Pénztintézeti betétek. A budapesti 13 legnagyobb pénztintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka szeptember 30-tól október 31-ig 5·3 millió pengős növekedéssel 469·5 millió pengőre emelkedett s ezzel az álladék elérte az 1913. évnek 46·8%-át. A folyószámlabetétek álladéka ugyanezeknél az intézeteknél október folyamán 790·4 millió pengőről 865·3 millió pengőre, vagyis kis híján 75 millió pengővel emelkedett s ezzel a folyószámlabetétek álladéka — elérve az akkori állomány 101·1%-át — a háború óta első ízben lépte túl az 1913. évi álladékot. Az emelkedés túlnyomó része, úgy a hitelintézeteknél, mint a postatakarékpénztárnál a pengőértékű betétekre esik, míg a külföldi értékű betétek csupán 4 millió pengővel emelkedtek.

A betétek alakulása.¹⁾ — Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924		1925	1926	1927	1928			
	VI.	XII.	XII.			VII.	VIII.	IX.	X.
	1,000.000 P								
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne	3·7	30·6	143·0	231·9	364·8	452·2	457·3	464·2	469·5
Folyószámlabetétek — Dépôts sur comptes courants	85·2	237·5	378·2	502·3	682·2	752·7	799·9	790·4	865·3

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények értékalakulását jelző tőzsdeindex október folyamán 19·5-ről 18·8-ra esett. Az év közepe óta tartó lanyhuló irányzat az elmúlt hóban is folytatódott. Az árfolyamok lemorzsolódása — a könyvnyomdák, valamint szállodák és gyógyfürdők részvényeitől eltekintve — általános volt, azonban egy részvénycsoportnál sem volt feltűnően erős mértékű. Legnagyobb volt még aránylag a visszavásárlás a bányák, cukorgyárak, továbbá a gáz- és villamosági vállalatok részvényárfolyamainál.

Részvényindex. — Indice d'actions.
(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924		1925	1926	1927	1928			
	VI.	XII.	XII.			VII.	VIII.	IX.	X.
Részvényes-index — Indice d'actions	11·4	13·3	10·2	15·6	20·8	19·8	19·9	19·5	18·8
Vállalat-index — Indice d'entreprises	—	18·0	14·0	22·4	30·5	30·5	30·7	30·0	29·1

Fizetéseképtelenségek. Magyarországon 1928 október havában az új fizetéseképtelenségek száma 59-ről 105-re emelkedett, 78%-kal több, mint az előző hónapban. Az aktívák összege 4.253 ezer pengő, a múlt havi 1.485 ezer pengővel szemben. Passzívák összege 6.909 ezer pengő, szeptember havában 2.361 ezer pengő volt. A befejezett fizetéseképtelenségek száma 62, 17-tel, 21·5%-kal kevesebb, mint szeptember hónapban. A lebonyolított fizetéseképtelenségek aktíváinak összege 1.149 ezer pengő, passzíváinak összege 3.045 ezer pengő volt.

Budapestre esik az új fizetéseképtelenségekből 43, 41%-a az összes új fizetéseképtelenségeknek, 2.195

ezer pengő aktívával és 3.709 ezer pengő passzívával. A lebonyolított fizetéseképtelenségek száma 27, 44%-a az összes magyarországi befejezett fizetéseképtelenségeknek, 773 ezer pengő aktívával és 2.314 ezer pengő passzívával.

Fizetéseképtelenségek. — Insolvabilités.

Év, hó Année, mois	Az új fizetéseképtelenségek Nouv. insolvab.			A bef. fizetéseképtelenségek — Insolv. termin.		
	száma nombre	aktívák actifs	passzívák passifs	száma nombre	aktívák actifs	passzívák passifs
		összege P-ben en pengős			összege P-ben en pengős	
Összes. Total						
1928. I.	180	10,540.408	15,866.036	55	1,181.429	2,769.304
II.	156	7,656.758	11,368.123	69	6,841.247	10,605.769
III.	171	6,078.971	9,869.785	87	2,509.263	4,312.354
IV.	153	2,913.928	5,046.152	110	2,589.839	4,780.843
V.	176	5,295.772	9,263.534	108	3,651.270	6,294.076
VI.	164	6,250.859	11,248.040	83	2,192.097	4,136.203
VII.	115	3,376.188	5,419.582	85	2,777.133	4,917.539
VIII.	67	2,360.503	3,741.368	139	5,691.183	10,227.488
IX.	59	1,484.643	2,360.621	79	3,316.721	4,871.786
X.	105	4,253.029	6,909.390	62	1,148.717	3,044.701

Váltóóvások. Magyarországon az óvatolt váltók 1928. évi októberi adatai, úgy számbelileg, mint értékben az év összes előző hónapjaihoz képest erős emelkedést mutatnak. Számuk 10.714-re emelkedett, 831-gyel több, mint szeptember havában. A bemutatott váltók értéke 8.454.783 pengő, 1·6 millió pengővel több, mint az elmúlt hónapban.

A magyarországi összes váltók közül 3.621 db. (33·8%) 3,741.877 pengő értékkel (44·3%) Budapesten került bemutatásra.

Óvatolt váltók. — Lettres de change protestées.

Időszak — Epoque	Összesen — Total	
	db. pièces	P pengős
1928. I.	10 062	7,814 254
II.	9 243	6,949 589
III.	9 641	6,853 364
IV.	10 549	6,756 663
V.	10 863	7,021 418
VI.	9 335	5,837 878
VII.	9 789	6,354 609
VIII.	10 286	6,732 836
IX.	9 883	6,815 101
X.	10 714	8,454 783

Gazdasági jelzőtábla.

Tableau économique.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység. <i>Unité</i>	1926. évi havi átlaga <i>Moyen mens. de 1926</i>	1 9 2 7			1 9 2 8									
			X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — <i>Mariages</i> ..	szám	6.404	8.877	12.746	5.388	6.851	9.452	3.911	5.442	8.061	4.581	3.025	3.027	5.466	7.926
1000 lélekre — <i>Pour 1000 ámes</i>	"	9-1	12-3	18-3	7-5	9-5	14-0	5-6	7-8	11-1	6-6	4-2	5-4	7-8	10-9
Élvezülött — <i>Nés-vivants</i>	"	19.124	16.625	15.089	15.589	18.817	18.023	19.157	18.045	18.680	17.714	19.303	19.873	18.745	17.937
1000 lélekre — <i>Pour 1000 ámes</i>	"	27-3	23-1	21-7	21-6	26-0	26-8	27-4	25-8	25-8	25-3	26-6	27-4	26-8	24-8
Halálozás — <i>Décès</i>	"	11.659	10.806	10.171	11.081	11.964	10.964	12.905	12.396	12.447	11.739	12.726	13.309	11.911	12.016
1000 lélekre — <i>Pour 1000 ámes</i>	"	16-6	15-0	14-6	16-2	16-5	16-3	18-5	17-7	17-2	16-8	17-6	18-4	17-0	16-6
Egy éven aluli elhalt — <i>Décès au-dessous d'un an</i>	"	3.203	2.806	2.383	2.526	2.593	2.311	2.934	2.994	3.008	3.126	4.285	4.767	3.889	3.328
100 élvezülöttre — <i>Pour 100 nés-vivants</i>	"	16-7	16-9	15-8	16-2	13-8	12-8	15-3	16-6	16-1	17-7	22-2	24-0	20-7	18-6
Gümőkórban elhalt — <i>Décès causés par la tuberculose</i>	"	1.695	1.166	1.178	1.316	1.594	1.649	2.019	2.031	2.013	1.782	1.562	1.302	1.162	1.171
1000 lélekre — <i>Pour 1000 ámes</i>	"	2-41	1-62	1-70	1-82	2-20	2-45	2-89	2-91	2-78	2-55	2-16	1-80	1-66	1-62
Természetes szaporodás — <i>Accroissement naturel</i>	"	7.465	5.819	4.918	3.908	6.853	7.059	6.252	5.649	6.233	5.975	6.577	6.564	6.834	5.921
1000 lélekre — <i>Pour 1000 ámes</i>	"	10-7	8-1	7-1	5-4	9-5	10-5	8-9	8-1	8-6	8-5	9-0	9-0	9-8	8-2
Kivándorolt — <i>Emigrés</i>	"	286	98	127	93	162	286	799	1.150	784	500	718	395	210	171
Visszavándorolt — <i>Emigrés revenus dans le pays</i>	"	57	61	49	161	70	41	47	76	83	54	57	76	30	50
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement</i>															
Munkahelyek — <i>Offres d'emploi</i>	"	5.968	9.118	6.678	5.350	5.470	5.271	6.188	6.406	7.231	7.180	9.561	9.488	9.483	9.201
Munkakeresők — <i>Demandes d'emploi</i>	"	13.309	14.509	15.442	14.231	14.821	14.614	15.187	14.638	14.979	13.469	15.177	14.837	14.997	15.857
100 munkahelyre esett munkakereső — <i>Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi</i>	"	223	159	231	265	271	277	245	228	207	187	158	156	158	172
Munkaközvetítés — <i>Placements</i>	"	3.520	5.475	4.314	3.526	3.686	3.415	4.091	4.210	4.806	4.618	6.122	6.086	6.040	6.158
100 munkahelyre esett közvetítés — <i>Proportion des placements pour 100 offres d'emploi</i>	"	59-0	60-0	64-6	65-7	67-3	64-8	66-1	65-7	66-5	64-3	64-0	64-1	63-6	66-9
<i>Munkanélküliek — Chômeurs¹⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszervezetek — <i>Syndicats socialistes chrétiens</i>	"	1.558	1.228	1.375	1.323	1.093	1.029	1.054	1.016	955	1.001	875	832	818	1.003
Szociáldemokrata szakszervezetek — <i>Syndicats social-démocrates</i>	"	24.440	9.960	11.063	13.045	16.337	16.215	15.194	14.027	13.275	12.860	12.242	12.523	12.134	12.112
<i>Munkabérek — Salaires²⁾</i>															
Bádogos — <i>Ferblantiers</i>	órabér P	0-78	0-88	0-90	0-70	0-80	0-91	0-75	0-72	0-70	0-78	0-73	0-76	0-73	0-80
Asztalos — <i>Menusiers</i>	"	0-61	0-77	0-70	0-68	0-74	0-73	0-69	0-71	0-63	0-70	0-70	0-67	0-72	0-73
Szabó — <i>Tailleurs</i>	"	0-66	0-73	0-61	0-68	0-61	0-55	0-60	0-61	0-61	0-55	0-55	0-60	0-65	0-70
Közüvev — <i>Maçons</i>	"	0-76	0-95	0-89	0-82	0-89	0-94	0-83	0-86	0-87	0-83	0-83	0-95	0-96	0-91
Napszámos — <i>Journaliers</i>	"	0-47	0-50	0-50	0-48	0-49	0-45	0-45	0-50	0-47	0-47	0-45	0-42	0-47	0-48
Gyári munkásnő — <i>Ouvrières de fabr.</i>	"	0-30	0-32	0-27	0-27	0-28	0-31	0-27	0-29	0-34	0-23	0-28	0-39	0-26	0-29
Napszámosnő — <i>Journalières</i>	"	0-44	0-41	0-36	0-44	0-57	0-46	0-38	0-39	0-49	0-40	0-30	0-46	0-47	0-47
<i>Társadalmi biztosítás — Assurance sociale</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — <i>Nombre des membres assurés obligatoirement</i>	havi átl. moy. mens. 1000	929-6	1.081-7	1.093-9	1.084-5	1.001-9	1.016-4	1046-2	1053-3	1.078-0	1072-8

¹⁾ A hó végén. — *A la fin du mois.* — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — *Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données de Budapest.*

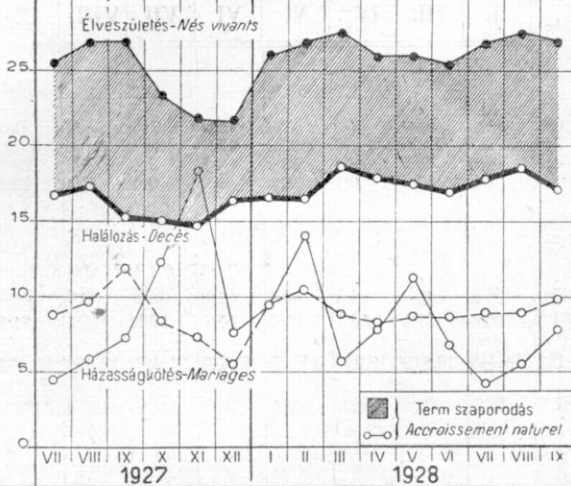
Megnevezés Désignation	Egység Unité	1926. év havi átaloga Moyen. mens. de 1926	1 9 2 7			1 9 2 8									
			X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
3. Termelés — Production															
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	689	672	664	688	669	648	684	576	610	626	715	645	607	733
Barnaszén — Lignite ¹⁾	"	4.852	6.117	6.524	6.351	6.348	5.137	5.310	4.306	4.522	4.781	4.727	5.155	5.570	6.626
Szesz — Alcool	1000 hl	26·8	48·0	69·2	71·9	55·9	39·0	45·5	29·7	16·9	5·2	3·1	7·1	28·5	—
Cukor — Sucre	1000 q	148·2	674·4	697·3	304·9	36·8	0·2	0·1	0·1	0·0	0·0	0·0	4·4	68·1	671·9
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.															
Behozatal — Importations	1,000,000 P	79·3	111·8	104·3	103·5	85·0	96·2	107·8	94·3	92·1	91·2	85·9	96·7	104·1	116·1
Kivitel — Exportations	"	72·5	80·7	81·9	79·9	54·2	60·5	73·1	59·1	61·9	59·1	57·5	75·1	71·9	80·5
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám nombre	10.641	17.471	17.731	17.906	18.121	18.446	18.819	19.347	19.985	20.640	21.487	22.290	23.163	23.776
Rádióengedélyesek — Abonnés du Radio	1000	46·8	76·3	79·4	83·3	87·9	92·1	95·4	98·0	102·7	108·2	113·4	117·9	124·5	134·5
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr.-fr.s. 100 s.fr. fr.s.=P		90·73	90·75	90·60	90·88	90·83	90·70	90·60	90·60	90·50	90·54	90·56	90·58	90·62
Részvényindex — Indice d'actions	1913 = 100	16·4	20·2	20·3	20·8	20·9	20·0	19·8	19·8	20·4	19·9	19·8	19·9	19·5	18·8
Nagyker. index — Indice de prix de gros	"	124	133	133	135	135	134	135	136	135	135	133	134	137	138
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	111	113	112	113	112·3	112·1	113·5	114·1	117·1	118·2	117·8	120·1	121·1	119·3
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000,000 P	107·4	156·2	152·8	142·6	149·5	140·5	146·7	158·8	142·7	146·1	159·1	162·6	158·9	181·2
13 legnagyobb pénzügyi intézmény — Dépôts des 13 établiss. de crédit les plus importants	"	604·2	862·9	874·9	904·4	926·0	921·5	940·5	957·9	996·7	1.032·8	1.045·8	1.094·7	1.095·7	1.153·6
Az új fizetéseptelenségek — Nouvelles insolvabilités	szám nombre	209	83	88	134	180	156	171	153	176	164	115	67	50	105
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P		7.615	7.236	7.814	7.814	6.950	6.853	6.757	7.021	5.838	6.355	6.738	6.815	8.455
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'Etat, résultat brut ³⁾	1,000,000 P	66·4	81·7	97·3	94·4	80·9	81·8	68·8	61·7	83·5	80·4	50·4	90·1	82·2	83·5
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues de l'Etat	"	55·5	63·9	82·4	73·5	64·7	80·9	75·0	67·5	83·1	67·5	70·0	87·3	78·7	73·2
<i>Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie</i>															
Ércszlet — Encaisse métall. (devizák és valuták — devises et monnaies)	"	254·5	305·0	309·4	317·5	311·3	311·5	306·5	291·4	301·4	289·6	264·9	272·6	252·1	260·7
Leszámitott váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	"	170·6	329·3	316·2	332·1	313·2	304·5	301·3	319·5	306·8	314·0	335·6	368·9	398·4	411·4
Jegyforgalom — Billets de banque en circ.	"	422·5	508·0	456·4	486·8	467·5	442·1	454·9	479·0	450·9	478·5	496·0	497·0	499·6	541·7
Kamatláb — Taux en banque	%	6·5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat. ³⁾ A sőjvédéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux.

NÉPMOZGALOM.

Mouvement de la population.

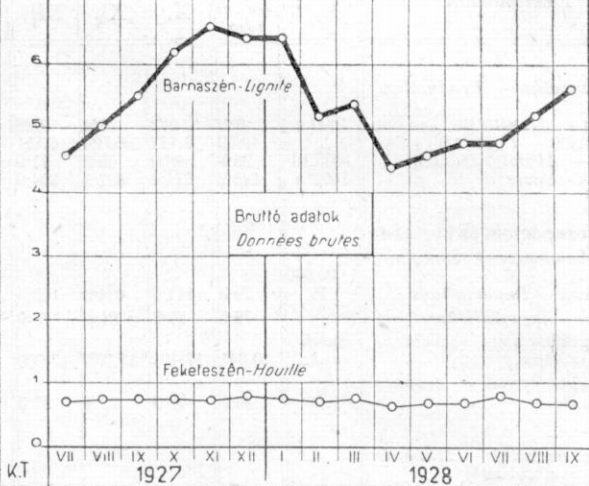
30 Ezer lélekre esett *Proport p 1000 habit.*

SZÉNTERMEELÉS.

Production de charbon.

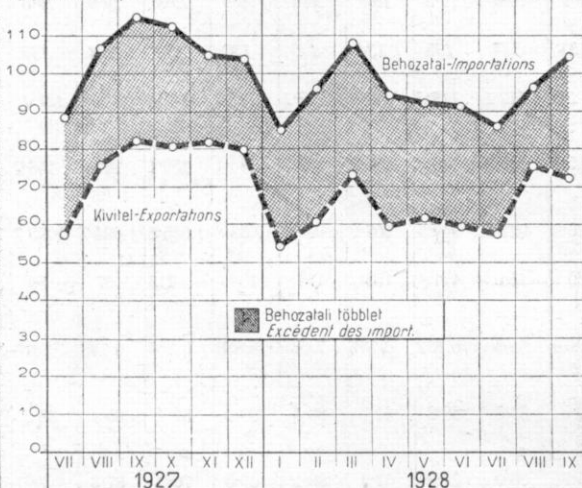
millió q. millions de q.

KÜLKERESKEDELMI FORGALOM.

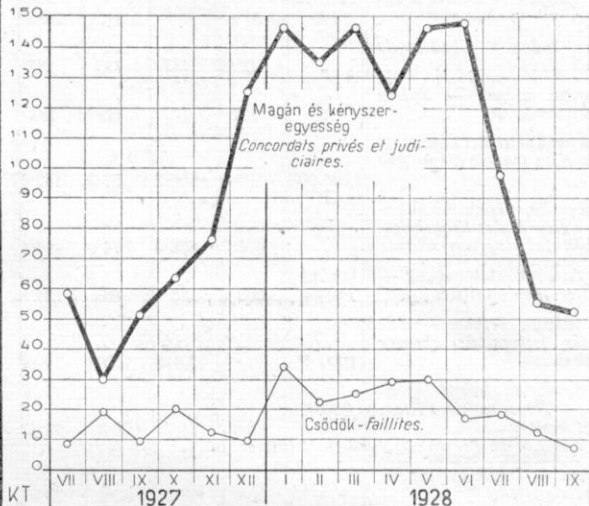
Commerce extérieur.

120 millió pengő / millions de pengős

CSÖDÖK ÉS EGYESSÉGEK.

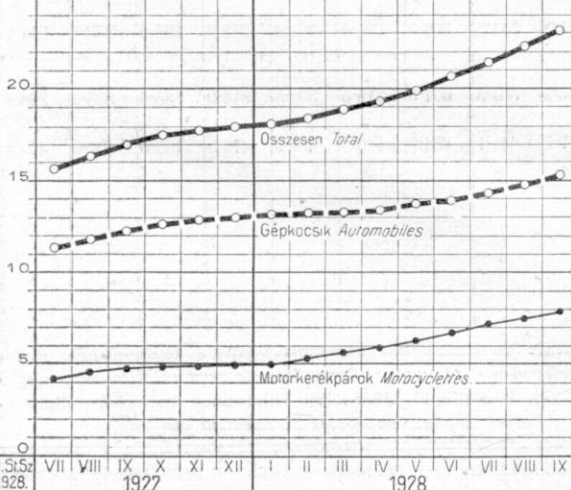
Failites et concordats

GÉPJÁRMÚÁLLOMÁNY.

Effectif des véhicules à moteur

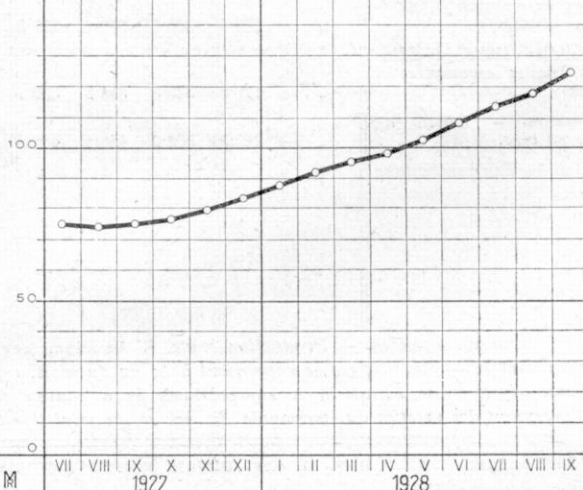
25. ezer-mille

RÁDIÓENGEDÉLYESEK.

Abonnés du radio

150. ezer-mille

MÁGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK

BUDAPEST, V., JÓZSEF-TÉR 3.

ALAPÍTTATOTT 1867-BEN ♦ SÜRGÖNYCÍM: HITEL

Alaptőke és tartalékok: 66 millió pengő.

GANZ-féle VILLAMOSSÁGI RT.

BUDAPEST,
II., LOVÓHÁZ-UTCA 39

Elektromos világító- és erőátviteli berendezések minden áramrendszer szerint és minden teljesítményre. Wattóra-számlálók. Meglévő berendezések átalakítása. Elektromos üzemű szivattyúk, emelőgépek, ventilátorok. Bányavasutak, iparvasutak, közúti és nagyvasutak

Költségvetésekkel szívesen szolgálunk

TELEFON: AUT. 501—70

Szőnyegek,

TERÍTŐK, POKRÓCOK,
MATRAC - CSINVATOK,
KOCSIGYÁRTÓ- ÉS
KÁRPITOS-KELLÉKEK
stb.

Neumayer Fülöp r.-t.
BUDAPEST, V.,
DEÁK FERENC-TÉR
1.

ALAPÍTTATOTT 1899. ÉVBEN.

TELEFON:
802—25.

TELEFON:
802—25.

HORVÁTH MIKSA SZŐNYEGIPAR R.-T.

MAXMILIAN HORVÁTH TEPPICHINDUSTRIE A.-G.

(MÁGYAR VACUUM CLEANER)

BUDAPEST, V. KERÜLET, VISEGRÁDI-UTCA 62. SZÁM.

TELEFON: LIPÓT 906—98 és 906—99.

MECHANIKAI FUTÓSZŐNYEGEK GYÁRTÁSA.
PERZSA ÉS SMYRNA SZŐNYEGEK KÉSZÍTÉSE.
SAJÁT FESTŐDE.

**Első Magyar
Mech. Hordógyár**

*Herrmann János
és Fiai Rt.*

BUDAPEST-KŐBÁNYA
X., LIGET-UTCA 6-8.

Gróf Csáky László

»Ajax« Acélművek

Részvénytársaság

*

Acélmű, acélöntőde,
szerszámgyár,
reszelőgyár.

*

Igazgatóság és gyártelep:

VI., Erzsébet királyné-út 114. szám.

*

Telefon: L. 922-89 és L. 922 12.

ECET

**WACK KERESZTÉLY
GORIUP JÓZSEF**

BUDAPEST, IX. KER.,
RÁKOS-UTCA 4. SZ.

*SPECIÁLIS ECET-
FAJTÁK KÉSZÍTÉSE*

ECET

Központi iroda: Telefon Aut. 827-28.
825-19.

Gyár-iroda: Telefon J. 438-86.

**HUNGÁRIA
JAQUARD-
SZÖVŐGYÁR
R.-T.**

Központi iroda és raktár:
BUDAPEST
V., HARMINCAD-UTCA 3.

Selyemszövőgyár: KISPEST.
Táviratcím: JAQUARD BUDAPEST.

MÁGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK

BUDAPEST, V., JÓZSEF-TÉR 3.

ALAPÍTTATOTT 1867-BEN ♦ SÜRGÖNYCÍM: HITEL

Alaptőke és tartalékok: 66 millió pengő.

GANZ-féle VILLAMOSSÁGI RT.

BUDAPEST,
II., LOVÓHÁZ-UTCA 39

Elektromos világító- és erőátviteli berendezések minden áramrendszer szerint és minden teljesítményre. Wattóra-számlálók. Meglévő berendezések átalakítása. Elektromos üzemű szivattyúk, emelőgépek, ventilátorok. Bányavasutak, iparvasutak, közúti és nagyvasutak

Költségvetésekkel szívesen szolgálunk

TELEFON: AUT. 501—70

Szőnyegek,

TERÍTŐK, POKRÓCOK,
MATRAC - CSINVATOK,
KOCSIGYÁRTÓ- ÉS
KÁRPITOS-KELLÉKEK
stb.

Neumayer Fülöp r.-t.
BUDAPEST, V.,
DEÁK FERENC-TÉR
1.

ALAPÍTTATOTT 1899. ÉVBEN.

TELEFON:
802—25.

TELEFON:
802—25.

HORVÁTH MIKSA SZŐNYEGIPAR R.-T.

MAXMILIAN HORVÁTH TEPPICHINDUSTRIE A.-G.

(MAGYAR VACUUM CLEANER)

BUDAPEST, V. KERÜLET, VISEGRÁDI-UTCA 62. SZÁM.

TELEFON: LIPÓT 906—98 és 906—99.

MECHANIKAI FUTÓSZŐNYEGEK GYÁRTÁSA.
PERZSA ÉS SMYRNA SZŐNYEGEK KÉSZÍTÉSE.
SAJÁT FESTŐDE.

ALAPÍTVÁ : 1880-BAN

Bien S. Fiai

zsírárugyár

Budapest, VII., Nagydíófa-u. 7

Telefon : József 428—48

Távirati cím : BIENOL

Telefon : Aut. 890—06.

STADLER JÓZSEF

UTÓDA

TOLLNAGYKERESKEDŐ

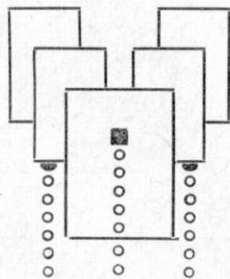
BUDAPEST

IV., Károly király-út 10.

Telefon : Aut. 885—27.

Mössmer József

vászonnagykereskedő

Budapest,

IV. ker., (Koronaherceg-utca)
Petőfi Sándor-utca 12. szám.

»VULKÁN« GÉPGYÁR

SÜRGÖNYCÍM :
„VULKANUS“
BUDAPEST.

RT.

SÜRGÖNYCÍM :
„VULKANUS“
BUDAPEST.

Budapest, V., Váczi-út 66.

TELEFON : L. 906—02, L. 906—28.

Készít mindennemű

szerszámgépeket

fém-, fa- és kőmegmunkálásra, a legújabb szerkezetben is elismert precíz kivitelben. Nyers öntvényeket saját vagy idegen minták után; fogaskerekeket géppel idomítva. Elvállal teljes vasúti, gépgyári, bútorgyári és egyéb műhelyi berendezéseket.

Közlőművek (transzmissziók).

Külön osztály mindenfajta precíziós fogaskerekek készítésére, bármely tetszőleges anyagból.